DELFTSCHE STUDENTEN ALMANAK

1897

815 F

Aangeboden aan

De Bibliotheek der

Polytechnische School.

door de Commissie tot Redactie van den Delftschen

Studenten-Almanak voor het jaar 1897.

Wvanderlak President.

Jan van Poelgeest. Secretaris.

DELFTSCHE STUDENTEN-ALMANAK.

M W Beyerinck

DELFTSCHE

STUDENTEN-ALMANAK

VOOR

1897.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

J. WALTMAN JR.
DELFT.

DELFTSCHE
STVDENTEN
ALMANAK
INSPICE·ET·CAVTVS·ERIS

INHOUD.

Kalender.

Bladz.

Kalender 7
Verjaardagen Koninklijk Huis 19
Academische Gedenkdagen. 20
Paaschtafel 20
Eclipsen 21
Schijngestalten der maan 22
Tabel op- en ondergang der zon 24

Delftsch Studentencorps.

Commissiën in het Corps 29
Openbare vereenigingen 33
Gezelschappen 40
Vervolg op de geschiedenis van het D. S. C. 1895—1896. . 45
In memoriam, J. E. R. Feith 61
Jaarverslagen der Vereenigingen en Gezelschappen. . . . 65
Catalogus van de Bibliotheek der Societeit Phoenix . . . 97

Polytechnische School.

Bestuur 163
Hoogleeraren, Leeraren, Assistenten enz. 163
Uittreksels van wetten 169
Toelichting op het programma 1896—97. 179
In memoriam, Paul Tetar van Elven. 185

Examens.

Modellen van aangifte. 201
Examen B, Commissie 205
Uitslag 206
Commissieverslag 208
Examen C, Commissie 217
Uitslag 218
Commissie-Verslag 220

Mededeelingen, die voor den aanstaanden I. of T. van belang kunnen zijn.

Bladz.

Mededeelingen 231
Verslag van de Commissie t. B. v. d. Studiebelangen . . . 247
J. Grundel. Algemeene Inleiding 261
VIe Genees- en Natuurkundig Congres 279
F. L. Ortt. Vrije studie en haar nuttig effect 287
J. J. L. Bourdrez. Bouwkunde voor Technologen, Werktuigkundigen en Mijningenieurs 297
Vragen voor het Waterstaatsexamen 305

Mengelwerk.

Een blij liedje 315
Pessimist 316
Holland 319
Treurspel etc. 320
Socialisme 323
Romance 326
Studentenpolitiek 332
St Nicolaas 333
Mijn Hospita 334
Oudejaarsavond 339
Groentijd 341

Varia 345

Naamlijsten.

Leden van het Delftsch Studentencorps. 353
Oud-Leden idem 369
Niet-Leden idem 371

JANUARI.

1 Vrijdag.	Geen haar minder.
2 Zaterdag.	
3 ZONDAG.	
4 Maandag.	Oprichting Delftsche Academie 1843.
5 Dinsdag.	
6 Woensdag.	Drie Koningen.
7 Donderdag.	
8 Vrijdag.	Stichting Atheneum Amsterdam 1642.
9 Zaterdag.	
10 ZONDAG.	
11 Maandag.	
12 Dinsdag.	
13 Woensdag.	
14 Donderdag.	
15 Vrijdag.	Oprichting U. L. I. 1886.
16 Zaterdag.	
17 ZONDAG.	Almanak. — Kroegjool. Een zure druif en een groene prof. Dik voorkomen en spreekt goed in het publiek.
18 Maandag.	
19 Dinsdag.	
20 Woensdag.	
21 Donderdag.	
22 Vrijdag.	Dr. Teixeira op Debating.
23 Zaterdag.	Muziekpraatje van G. T. B. Gratama op Leeghwater.
24 ZONDAG.	
25 Maandag.	
26 Dinsdag.	
27 Woensdag.	Corpsvergadering erkenning I. S. C. Borrel-, koffie-, aalbessenpraatjes. St. Joris.
28 Donderdag.	
29 Vrijdag.	Kunstbeschouwing P. S.
30 Zaterdag.	
31 ZONDAG.	Kroegjool aangeboden door het I. S. C.

FEBRUARI.

1	Maandag. ●	
2	Dinsdag.	
3	Woensdag.	
4	Donderdag.	Oprichting G. S. C. 1815.
5	Vrijdag.	
6	Zaterdag.	Byvanck op Vrije Studie.
7	ZONDAG.	
8	Maandag.	Stichting Hoogeschool Leiden 1575.
9	Dinsdag. ☽	Oprichting Minerva.
10	Woensdag.	Weerbaarheid loopt groen.
11	Donderdag.	Tooneel. Wat, knorren op mijn dochter!
12	Vrijdag.	Kroegbal.
13	Zaterdag.	Brand S. P. 1876.
14	ZONDAG.	
15	Maandag.	Oprichting Practische Studie.
16	Dinsdag.	
17	Woensd. ○	
18	Donderdag.	Biljard-concours. De Vlooi zegt dat het een paskwil is. Sam zegt van niet.
19	Vrijdag.	
20	Zaterdag.	
21	ZONDAG.	
22	Maandag.	Eerste »In den Nevel".
23	Dinsdag.	Wedstrijd Weerbaarheid.
24	Woensd. ☾	Oprichting Carrousel 1878.
25	Donderdag.	Krantenverbranding; Poor Puck.
26	Vrijdag.	De Vooys op debating.
27	Zaterdag.	Gerrit Jan in 't groen. Eerste optreden van den Mahdi.
28	ZONDAG.	Morgen football match P. S. versus I. I.

MAART.

1 Maandag.	Oprichting S. P. 1837. Oprichting L.S.C. 1839.
2 Dinsdag.	
3 Woensd. ♍	
4 Donderdag.	Corpsvergadering met nieuwen Senaat. De vierde
5 Vrijdag.	[Minerva snaar springt.
6 Zaterdag.	Hugo is nog boos.
7 ZONDAG.	Oprichting Odin 1848.
8 Maandag.	Brand S. P. 1889. Corpsvergadering. Afscheids-
9 Dinsdag.	[voorstelling van den Mahdi.
10 Woensdag.	
11 Dond. ♎	
12 Vrijdag.	1ste steen S. P 1877.
13 Zaterdag.	Delft contra de Blécourt. Snethlage op Vrije
14 ZONDAG.	[Studie.
15 Maandag.	
16 Dinsdag.	Laga-vergadering. Permissie aangeschafte
17 Woensdag.	[8-riems.
18 Dond. ♏	
19 Vrijdag.	
20 Zaterdag.	Oudejaarsavond. Satan op aarde. De nevel
21 ZONDAG.	[achter de tralies.
22 Maandag.	Diësoptocht. Kikkers, Jameson, Straataristo-
23 Dinsdag.	[cratie, Bitter. Het verliefde paard van Frits
24 Woensdag.	[zakt af.
25 Dond. ♐	
26 Vrijdag.	
27 Zaterdag.	
28 ZONDAG.	
29 Maandag.	
30 Dinsdag.	
31 Woensdag.	Einde der maand.

APRIL.

1 Donderdag.	Begin der volgende. Alle gekheid op een stokje.
2 Vrijdag ◯	
3 Zaterdag.	
4 ZONDAG.	
5 Maandag.	
6 Dinsdag.	De Zeekoe Louit.
7 Woensdag.	
8 Donderdag.	
9 Vrijdag.	
10 Zaterd. ◯	
11 ZONDAG.	Palmzondag.
12 Maandag.	
13 Dinsdag.	
14 Woensdag.	Einde Paaschvacantie.
15 Donderdag.	
16 Vrijdag.	Goede Vrijdag.
17 Zaterd. ●	20-jarigbestaan Laga. Ne pleure pas a ton âge.
18 ZONDAG.	1e Paaschdag.
19 Maandag.	2e »
20 Dinsdag.	
21 Woensdag.	
22 Donderdag.	
23 Vrijdag. ◑	Nog een betere Vrijdag.
24 Zaterdag.	
25 ZONDAG.	
26 Maandag.	
27 Dinsdag.	
28 Woensdag.	
29 Donderdag.	Rebus I: waar is de bloemkool?
30 Vrijdag.	

MEI.

1	Zaterdag.	
2	ZONDAG.	Wet middelbaar onderwijs 1863. De minister
3	Maandag.	is volkomen op de hoogte der P. S.
4	Dinsdag.	
5	Woensdag.	Corpswet 1890.
6	Donderdag.	
7	Vrijdag.	Openingstocht van Laga.
8	Zaterdag.	Kegelconcours S. P.
9	ZONDAG.	
10	Maandag.	
11	Dinsdag.	Baantje Jonge Vier.
12	Woensdag.	» Oude »
13	Donderdag.	
14	Vrijdag.	
15	Zaterdag.	
16	ZONDAG.	Ik doe het niet beneden mijn stand.
17	Maandag.	
18	Dinsdag.	
19	Woensdag.	
20	Donderdag.	
21	Vrijdag.	Uitreiking Laga-vlag.
22	Zaterdag.	
23	ZONDAG	
24	Maandag.	
25	Dinsdag.	Race Spaarne. De eer was niet dijn dit jaar.
26	Woensdag.	Men vangt paling. 2e boeg Jonge Vier als ge-
27	Donderdag.	woonlijk.
28	Vrijdag.	
29	Zaterdag.	
30	ZONDAG.	
31	Maandag.	De blijde Meimaand heeft slechts 30 dagen. (Zie almanak '96).

JUNI.

1 Dinsdag.	Men begint zich terug te trekken.
2 Woensdag.	
3 Donderdag.	
4 Vrijdag.	
5 Zaterdag.	Uitslag B_1. Fuifende (?) eerste-jaars.
6 ZONDAG.	
7 Maandag.	Oudshoorn. Oude twee en jonge vier, »de Paljas".
8 Dinsdag.	
9 Woensdag.	
10 Donderdag.	
11 Vrijdag.	Uitslag B_2, Men gaat naar Amsterdam
12 Zaterdag.	Koninklijke Wedstrijden. Men trekt zich terug.
13 ZONDAG.	
14 Maand.	
15 Dinsdag.	
16 Woensdag.	
17 Donderdag.	
18 Vrijdag.	
19 Zaterdag.	
20 ZONDAG.	
21 Maand.	Laga in Dordt. Nog veel meer.
22 Dinsdag.	
23 Woensdag.	
24 Donderdag.	
25 Vrijdag.	Uitslag C, werktuigkundigen, technologen enz.
26 Zaterdag.	
27 ZONDAG.	
28 Maandag.	
29 Dinsdag.	
30 Woensd.	

JULI.

1 Donderdag.
2 Vrijdag.
3 Zaterdag.
4 ZONDAG.
5 Maandag.
6 Dinsdag.
7 Woensd. ☽
8 Donderdag.
9 Vrijdag.
10 Zaterdag.
11 ZONDAG.
12 Maandag.
13 Dinsdag.
14 Woensd. ♆
15 Donderdag.
16 Vrijdag.
17 Zaterdag.
18 ZONDAG.
19 Maandag.
20 Dinsdag.
21 Woensd. ☾
22 Donderdag.
23 Vrijdag.
24 Zaterdag,
25 ZONDAG.
26 Maandag.
27 Dinsdag.
28 Woensdag.
29 Donderd. ●
30 Vrijdag.
31 Zaterdag.

AUGUSTUS.

1 ZONDAG.	Houdt U van K's?
2 Maandag.	
3 Dinsdag.	
4 Woensdag.	
5 Donderd.	
6 Vrijdag.	
7 Zaterdag.	KoK.
8 ZONDAG.	
9 Maandag.	
10 Dinsdag.	
11 Woensdag.	Jan PeK, speK.
12 Donderd.	
13 Vrijdag.	
14 Zaterdag.	KoeKoeK.
15 ZONDAG.	
16 Maandag.	
17 Dinsdag.	KaKKerlaK.
18 Woensdag.	
19 Donderdag.	
20 Vrijdag.	
21 Zaterdag.	KlabaKKenKeurKorps.
22 ZONDAG.	
23 Maandag.	
24 Dinsdag.	
25 Woensdag.	
26 Donderdag.	
27 Vrijdag.	KiKKerKnoKKels.
28 Zaterdag.	KlaarKlinKendeKopstuKKengebreK.
29 ZONDAG.	
30 Maandag.	K's uitverkocht.

SEPTEMBER.

1 Woensdag.	
2 Donderdag.	Inschrijving. 204 Pond groen.
3 Vrijdag.	
4 Zaterdag.	Brulavond. Zonder brullen.
5 ZONDAG.	Groenenwedstrijd. Weerbaarheid in het water gevallen.
6 Maandag.	
7 Dinsdag.	
8 Woensdag.	Piets aan het touw. Hij wil er niet in.
9 Donderdag.	
10 Vrijdag.	Openingsrede Grundel
11 Zaterdag.	1e jaars-donderjool.
12 ZONDAG.	
13 Maandag.	
14 Dinsdag.	2e jaars-donderjool.
15 Woensdag.	
16 Donderdag.	Souper Supper Ten.
17 Vrijdag.	Weer een donderjool.
18 Zaterdag.	
19 ZONDAG.	
20 Maandag.	
21 Dinsdag.	Odin.
22 Woensdag.	Te veel Kool.
23 Donderdag.	Laga wedstrijd. Nobele visschers. Groenentooneel. De geneuchten enz. Inauguratie van de minzaam ontvangenen. Debut van Jordens.
24 Vrijdag.	
25 Zaterdag.	
26 ZONDAG.	Rijjool zonder drank.
27 Maandag.	Dag Pa, ik ben sterdent, hooge boordjes. Even lachen!
28 Dinsdag.	
29 Woensdag.	
30 Donderdag.	

OCTOBER.

1 Vrijdag.	2de jaar is binnen. Spoeling wordt dun.
2 Zaterdag.	Jubilée D.D.D. Lex krijgt een krans om de horens.
3 ZONDAG.	Jubilée Gosselaar. Ik kan deze dag niet ongemotiveerd voorbij laten gaan.
4 Maandag.	
5 Dinsdag.	Waterjuf vergaat.
6 Woensdag.	Bunk staat tot Gijs als 5 : 2.
7 Donderdag.	
8 Vrijdag.	Stal bij Kruyff geopend.
9 Zaterdag.	Gijs zijn oom die het . . . .
10 ZONDAG.	
11 Maandag.	
12 Dinsdag.	
13 Woensdag.	Eerste lustrum Piet.
14 Donderdag.	
15 Vrijdag.	
16 Zaterdag.	Installatie Kroegbestuur.
17 ZONDAG.	
18 Maandag.	De klok staat stil.
19 Dinsdag.	Corpsvergaderingen à la minute.
20 Woensdag.	
21 Donderdag.	
22 Vrijdag.	Gijs presteert wat met een Lagariem.
23 Zaterdag.	Strike van I. G. O. V. De tweede viool.
24 ZONDAG.	't Zijn niet alle koks die lange messen dragen.
25 Maandag.	
26 Dinsdag.	Corpsvergadering,
27 Woensdag.	Rondrijden. Tooneel. Max Rooses in doodsangst.
28 Donderdag.	Lagawedstrijd. Brandhout speech.
29 Vrijdag.	
30 Zaterdag.	
31 ZONDAG.	

NOVEMBER.

1 Maandag	
2 Dinsdag.	Geen leven zonder wijn, geen begrafenis zonder lijk
3 Woensdag.	
4 Donderdag.	Emile van der Velde.
5 Vrijdag.	
6 Zaterdag.	Corpsvaandel in China.
7 ZONDAG	Frisia opgericht
8 Maandag.	
9 Dinsdag.	Prof. Dr. Jan ten Brink is humoristisch.
10 Woensdag.	
11 Donderdag.	
12 Vrijdag.	Een looper op den Vijverberg. Tabak snuif en sigaren.
13 Zaterdag.	Uitvoering van Apollo, Off whistconcours Zie art 1 Corpswet. De queue van Gijs is vruchtbaar.
14 ZONDAG.	
15 Maandag.	
16 Dinsdag.	
17 Woensd.	
18 Donderdag.	Van Kol op debating. Intellecten beneden. Aanmoedigingswedstrijd. Weerbaarheid. Protest van het 2de jaar tegen den mos. Van daag wel maar morgen niet
19 Vrijdag.	
20 Zaterdag.	
21 ZONDAG.	
22 Maandag.	
23 Dinsdag.	
24 Woensd.	Inauguratie. Tocht velocipédeclub.
25 Donderdag.	
26 Vrijdag.	Kroegfeesten. Ontvangst Doelen. De Vogel-Phoenix wordt gezien. Barbarossa Mosterd, Krasnapolski. Hé wat lekker. Chat noir. Wat blijft hij lang in Berlijn.
27 Zaterdag.	
28 ZONDAG.	
29 Maandag.	Katerkoppen.
30 Dinsdag.	

DECEMBER.

1	Woensd.	En toen nam de Flines hem aan z'n tafel." (Rebus IV. Wie en wat is de F?
2	Donderdag.	
3	Vrijdag.	
4	Zaterdag.	
5	ZONDAG.	
6	Maandag.	
7	Dinsdag.	Ibels op Vrije Studie. En een das?
8	Woensdag.	
9	Donderd.	
10	Vrijdag.	Uitvoering Odin.
11	Zaterdag.	Uitvoering Apollo. Bal na
12	ZONDAG.	
13	Maandag.	
14	Dinsdag.	
15	Woensdag.	
16	Donderdag.	
17	Vrijdag.	
18	Zaterdag.	Baart de la Faille op Debating.
19	ZONDAG.	
20	Maandag.	Begin Vacantie.
21	Dinsdag.	
22	Woensdag.	
23	Donderd.	
24	Vrijdag.	
25	Zaterdag.	*1e Kerstdag.*
26	ZONDAG.	*2e Kerstdag.*
27	Maandag.	
28	Dinsdag.	
29	Woensdag.	
30	Donderd.	
31	Vrijdag.	Zie Eind-Varium.

VERJAARDAGEN

DER

LEDEN VAN HET KONINKLIJK HUIS.

8 April. H. K. H. Prinses Wilhelmina Maria Sophia Louisa; gemalin van den regeerenden Groothertog van Saksen-Weimar Eisenach, Zuster van wijlen Z. M. den Koning, geb. 1824.

5 Juli. H. K. H. Prinses Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria, Gemalin van Z. D. H. Prins Willem Adolph Maximiliaan Karel, Vorst van Wied, geb. 1841.

2 Augustus. H. M. Adelheid Emma Wilhelmina Theresia van Waldeck-Pyrmont, Koningin-Weduwe, Regentes der Nederlanden, geb. 1858.

31 » H. M. Wilhelmina Helena Paulina Maria, Koningin der Nederlanden, geb 1880.

ACADEMISCHE GEDENKDAGEN.

4	Jan.	1843,	Stichting van	de Academie te Delft.
		1893,	»	» het Lipkensfonds.
8	Jan.	1632,	»	» het Atheneum te Amsterdam.
8	Febr.	1575,	»	» de Hoogeschool te Leiden.
26	Mrt	1636,	»	» » » » Utrecht.
1	Juli	1864,	»	» Polyt. School te Delft.
23	Aug.	1614,	»	» » Hoogeschool te Groningen.
25	Sept.	1816.	»	» » Hoogeschool te Gent.
15	Oct.	1877.	»	» » Hoogeschool te Amsterdam.

PAASCHTAFEL VOOR 1897—1906.

1897	. . . . .	18 April
1898	. . . . .	10 »
1899	. . . . .	2 »
1900	. . . . .	15 »
1901	. . . . .	7 »
1902	. . . . .	30 Maart.
1903	. . . . .	12 April.
1904	. . . . .	3 »
1905	. . . . .	23 »
1906	. . . . .	15 »

ECLIPSEN. [1])

Er zullen dit jaar twee zoneclipsen en geen enkele maaneclips plaats hebben.

1 Februari. Eene ringvormige zoneclips; onzichtbaar in Nederland.

Begin te 5 u. 40 m.
Begin der Centrale eclips te 6 u. 43.5 m.
Einde „ „ „ 10 u. 22 „
Einde „ geheele „ 11 u. 25 „

Als gedeeltelijke eclips zichtbaar over het grootste deel der Stille Zuidzee, het zuidelijkste gedeelte van Noord-Amerika.

De as der schaduw raakt de noordpunt van Nieuw-Zeeland, gaat dwars door de Stille Zuidzee, doorloopt verder Columbia Venezuela en het eiland Trinidad.

29 Juli. Een ringvormige eclips onzichtbaar in Nederland.

Begin te 1 uur 20 min.
Begin der centrale eclips 2 uur 22 min.
Einde „ „ „ 6 „ 7 „
Einde „ geheele „ 7 „ 10 „

Als gedeeltelijke eclips zichtbaar in Noord-, Middel- en Zuid-Amerika en een gedeelte van de westkust van Afrika. De as der schaduw doorsnijdt Mexico loopt verder benoorden langs Cuba, Jamaica en Kaap St. Rogue.

---

1) Al deze opgaven in plaatselijke middelbare tijd te Delft.

SCHIJNGESTALTEN DER MAAN.

Januari	3	's morgens	6	uur	21	minuten	N.M.
„	10	's avonds	10	„	3	„	E.K.
„	18	„	8	„	34	„	V.M.
„	25	„	8	„	26	„	L.K.
Februari	1	„	8	„	31	„	N.M.
„	9	„	7	„	42.5	„	E.K.
„	17	's morgens	10	„	28.5	„	V.M.
„	24	„	4	„	1	„	L.K.
Maart	3	's avonds	0	„	14	„	N.M.
„	11	„	3	„	46	„	E.K.
„	18	„	9	„	45	„	V.M.
„	25	„	0	„	17	„	L.K.
Maart	2	's morgens	4	„	41	„	N.M.
„	10	„	8	„	44	„	E.K.
„	17	„	6	„	43	„	V.M.
„	23	's avonds	10	„	5	„	L.K.
Mei	1	„	9	„	4	„	N.M.
„	9	„	9	„	54	„	E.K.
„	16	„	2	„	12	„	V.M.
„	23	's morgens	9	„	52	„	L.K.
„	31	's avonds	0	„	43	„	N.M.
Juni	8	's morgens	7	„	20	„	L.K.
„	14	's avonds	9	„	19	„	V.M.
„	21	„	11	„	41	„	L.K.
„	30	's morgens	3	„	13	„	N.M.
Juli	7	's avonds	1	„	4	„	E.K.
„	14	's morgens	5	„	10	„	V.M.
„	21	's avonds	3	„	26	„	L.K.
„	29	„	4	„	15	„	N.M.

Augustus	5	's avonds	6	uur	42	minuten	E.K.
,,	12	,,	2	,,	40	,,	V.M.
,,	20	's morgens	8	,,	47	,,	L.K.
,,	28	's avonds	3	,,	46	,,	N.M.
September	3	's avonds	11	,,	31	,,	E.K.
,,	11	's morgens	2	,,	29	,,	V.M.
,,	19	,,	3	,,	8	,,	L.K.
,,	26	's avonds	2	,,	4	,,	N.M.
October	3	's morgens	5	,,	49	,,	E.K.
,,	10	's avonds	4	,,	59	,,	V.M.
,,	18	,,	9	,,	26	,,	L.K.
,,	25	,,	11	,,	45	,,	N.M.
November	1	,,	2	,,	54	,,	E.K.
,,	9	's morgens	10	,,	7.5	,,	V.M.
,,	17	's avonds	2	,,	19.5	,,	L.K.
,,	24	's morgens	9	,,	37	,,	N.M.
December	1	,,	3	,,	32	,,	E.K.
,,	9	,,	5	,,	12	,,	V.M.
,,	17	,,	4	,,	40	,,	L.K.
,,	23	's avonds	8	,,	13	,,	N.M.
,,	30	,,	7	,,	44	,,	E.K.

TABEL

van den opkomst en ondergang der Zon van 6 tot 6 dagen berekend.

Januari	1	's morgens	8	uur	12	min.	's avonds	3	uur	55	min
»	7	»	8	»	10	»	»	4	»	3	»
»	13	»	8	»	6	»	»	4	»	12	»
»	19	»	7	»	—	»	»	4	»	21	»
»	25	»	7	»	53	»	»	4	»	32	»
»	31	»	7	»	44	»	»	4	»	43	»
Februari	6	»	7	»	34	»	»	4	»	54	»
»	12	»	7	»	22	»	»	5	»	5	»
»	18	»	7	»	10	»	»	5	»	17	»
»	24	»	6	»	57	»	»	5	»	28	»
Maart	2	»	6	»	44	»	»	5	»	39	»
»	8	»	6	»	30	»	»	5	»	50	»
»	14	»	6	»	17	»	»	6	»	1	»
»	20	»	6	»	2	»	»	6	»	11	»
»	26	»	5	»	48	»	»	6	»	22	»
»	31	»	5	»	34	»	»	6	»	32	»
April	7	»	5	»	20	»	»	6	»	43	»
»	13	»	5	»	7	»	»	6	»	53	»
»	19	»	4	»	53	»	»	7	»	4	»
»	25	»	4	»	41	»	»	7	»	14	»
»	31	»	4	»	29	»	»	7	»	24	»
Mei	7	»	4	»	18	»	»	7	»	34	»
»	13	»	4	»	9	»	»	7	»	43	»
»	19	»	4	»	—	»	»	7	»	52	»
»	25	»	3	»	52	»	»	8	»	1	»
»	31	»	3	»	46	»	»	8	»	8	»
Juni	6	»	3	»	42	»	»	8	»	15	»
»	12	»	3	»	40	»	»	8	»	19	»

Juni	16	's morgens	3	uur	39	min.	's avonds	8	uur	22	min.
»	24	»	3	»	41	»	»	8	»	23	»
»	30	»	3	»	44	»	»	8	»	23	»
Juli	6	»	3	»	49	»	»	8	»	20	»
»	12	»	3	»	56	»	»	8	»	16	»
»	18	»	4	»	5	»	»	8	»	8	»
»	24	»	4	»	12	»	»	8	»	1	»
»	30	»	4	»	21	»	»	7	»	52	»
Augustus	5	»	4	»	29	»	»	7	»	43	»
»	11	»	4	»	39	»	»	7	»	31	»
»	17	»	4	»	49	»	»	7	»	19	»
»	23	»	4	»	59	»	»	7	»	6	»
»	29	»	5	»	9	»	»	6	»	53	»
Septemb.	4	»	5	»	19	»	»	6	»	39	»
»	10	»	5	»	29	»	»	6	»	25	»
»	16	»	5	»	39	»	»	6	»	11	»
»	22	»	5	»	49	»	»	5	»	57	»
»	28	»	5	»	59	»	»	5	»	43	»
October	4	»	6	»	9	»	»	5	»	39	»
»	10	»	6	»	20	»	»	5	»	15	»
»	16	»	6	»	31	»	»	5	»	1	»
»	22	»	6	»	42	»	»	4	»	48	»
»	28	»	6	»	53	»	»	4	»	36	»
November	3	»	7	»	4	»	»	4	»	25	»
»	9	»	7	»	15	»	»	4	»	14	»
»	15	»	7	»	25	»	»	4	»	6	»
»	21	»	7	»	35	»	»	3	»	58	»
»	27	»	7	»	45	»	»	3	»	52	»
December	3	»	7	»	54	»	»	3	»	47	»
»	9	»	8	»	1	»	»	3	»	45	»
	15	»	8	»	7	»	»	3	»	45	»
»	21	»	8	»	11	»	»	3	»	47	»
»	27	»	8	»	13	»	»	3	»	51	»
Januari	2	»	8	»	12	»	»	3	»	55	»

DELFTSCH STUDENTENCORPS.

SENAAT.

J. F. de Vogel, *President.*
A. Wurfbain, *Secretaris.*
B. J. Haitsma Mulier, *Thesaurier.*
J. Canters, *Archivaris, Vice-Secretaris.*
W. H. Idzerda, *Commissaris.*

COMMISSIE TOT REDACTIE VAN DEN ALMANAK.

W. van der Tak, *President.*
J. van Poelgeest, *Secretaris.*
P. Bakker Schut, *Vice-President.*
W. H. R. van Manen, *Vice-Secretaris.*
J. M. Gritters Doublet, *Commissaris.*

COMMISSIE TOT BEHARTIGING VAN DE STUDIEBELANGEN.

L. F. Teixeira de Mattos,	*Pres.*	B. I.	*President.*
J. van Poelgeest,	*id.*	C. I.	*Secretaris.*
F. Smit,	*id.*	S. I.	*Vice-President.*
W. C. van Manen,	*Secr.*	C. I.	*Vice-Secretaris.*
D. Bisschop,	*Pres.*	T. & M. I.	
C. F. Loke,	*Secr.*	id.	
A. A. Meijers,	*id.*	B. I.	
J. P. G. Thiebout,	*id.*	S. I.	
C. A. S. Hamelink,	*Pres.*	W. I.	
E. B. van Doesburgh,	*Secr.*	id.	

STEM- EN SCHOUWBURG-COMMISSIE.

R. le Poole, *Secretaris.*
A. Hoeffelman. } *Commissarissen.*
P. Kemper, }

REUNIE-COMMISSARISSEN.

Permanent.	Reserve.
	1882.
	H. H. Sandberg.
H. E. Ram.	D. G. Turk.
J. H. Zeeman.	
	1883.
	K. A. R. Bosscha.
F. A. R. A. van Ittersum.	H. Polvliet.
H. Tutein Nolthenius.	
	1884.
	J. Hardeman.
†L. de Sturler.	A. Th. Baert.
P. N. Hoorweg.	
	1885.
	W. F. Druyvestein.
Cd. F. Stork.	A. Spakler.
P. Joosting.	
	1886.
	F. van der Goot.
W. A. C. de Jonge.	M. Triebels.
H. P. Maas Geesteranus.	
	1887.
	†A. F. van Seters.
J. A. Kalff.	A. G. van Steeden.
A. J. Korthals Altes.	
	1888.
	J. C. van Reigersberg Versluys.
R. van Harencarspel	E. van Konijnenburg.
D. A. Kampschreur.	
	1889.
	H. ter Meulen.
W. A. E. van Geuns.	P. J. Ott de Vries.
S. Mulder.	
	1890.
	N. M. de Kanter.
A. van Driel van Wageningen.	A. P. Petrie.
W. L. Sluyterman van Loo.	

1891.

J. A. Romkes.
J. J. Oolgaardt.

F. Smit.
A. K. M. Martis.

1892.

P. H. G. Montenberg.
D. Bisschop.

J. P. G. Thiebout.
P. Louwerse.

1893.

J. van Poelgeest.
G. H. Broekman.

B. J. Haitsma Mulier.
J. C van Haersolte.

Bediende van het Corps, J. Schippers Bagijnenhof.

OPENBARE VEREENIGINGEN.

(De met * geteekende zijn door den Senaat erkend,)

SOCIETEIT PHOENIX. *)

1 Maart 1847.

Contributie *f* 20.— in 5 termijnen, entrée *f* 5.—

H. de Bordes,	*President.*
F. Beukema,	*Secretaris.*
C. G. J. W. Koopman,	*Thesaurier, Vice-Pres.*
C. F. Loke,	*Bibliothecaris.*
M. G. van Heel,	*Comm. v. h. Consumabel.*
S. Piek,	*Comm. v. d. Inventaris.*
H. Mos,	*Archivaris, Vice-Secretaris.*

SCHERM- EN GYMNASTIEKGEZELSCHAP ODIN. *)

7 Maart 1848.

Contributie *f* 8.— in twee termijnen, entrée *f* 2,50

J. H. Kremer,	*President.*
Th van der Waerden,	*Secretaris.*
J. D. Ferman.	*Penningmeester.*
J. Groneman)	*Commissarissen.*
R. Tromp,)	

MUZIEKGEZELSCHAP APOLLO. *)

14 Nov. 1849.

Contributie *f* 6.— in 2 termijnen. Geen entrée.

J. S. Gallay, *President.*
F. A. Brandt, *Secretaris.*
D. Pijzel, *Thesaurier.*
J. M. Gritters Doublet, *Vice-Secretaris.*
M. H. van Beresteijn, *Commissaris.*

DISPUUTGEZELSCHAP VRIJE STUDIE. *)

6 Febr. 1862.

Contributie *f* 4.— in 2 termijnen.

E. v. Eibergen Santhagens, *President.*
H. G. Mos, *Secretaris.*
F. W. Rühle von Lilienstern ter Meulen, *Thesaurier.*
J. T. Bierman, *Vice-President.*
F. 's Jacob, *Commissaris.*

DEBATING-CLUB. *)

13 Juni 1865.

Contributie *f* 1.—. Geen entrée.

Eere-Voorzitter.

Prof. Mr. B. H. Pekelharing.

E. A. Tissot van Patot, *President*
C. F. Loke, *Secretaris.*
G. Kalff, *Penningmeester.*

ROEIVEREENIGING LAGA. *)

13 April 1876.

Contributie *f* 10.— in 2 termijnen, entrée *f* 2.50.

Twee achtereenvolgende jaren lid geweest zijnde, betaalt men voortaan slechts *f* 5 contributie.

A. P. Petrie, *President.*
D. Pijzel, *Secretaris.*
J. C. Vliegenthart, *Penningmeester.*
H. F. Adams, *Vice-President.*
F. K. J. Beukema, *Commissaris*

Proefcommissie.

A. P. Petrie.
D. Pijzel.
H. F. Adams.
J. C. Vliegenthart.
J. P. G. Thiebout.

Instructie-Stuurlieden.

A. P. Petrie.
J. P. G Thiebout.
D. Pijzel.
H. F Adams.
J. C. Vliegenthart.
F. Smit.
G. van Tienhoven v/d Bogaard.
A. Hoeffelman.

DELFTSCHE STUDENTEN-CARROUSELVEREENIGING. *)

25 Februari 1878.

Contributie *f* 3.— entrée *f* 1 —.

J. F. de Vogel, *President.*
F. W. Rühle von Lilienstern ter Meulen, *Vice-President.*
E. A. du Croo, *Secretaris.*
M. G. van Heel, *Thesaurier.*
G. L. Tegelberg, *Commissaris, Vice-Secr.*

TECHNISCH LEESGEZELSCHAP. *)

7 Dec. 1880.

Contributie *f* 6.— voor Candidaatleden *f* 3.—,
in 2 termijnen, entrée *f* 1.—.

C. A. S Hamelink, *President.*
H. van den Steenhoven, *Secretaris.*
J. M. Gritters Doublet, *Penningmeester.*

DELFTSCHE STUDENTEN-TOONEELGEZELSCHAP. *)

10 Oct. 1881.

Contributie *f* 5.— in 2 termijnen entrée *f* 1.—.

H. Veth, *President.*
P. Bakker Schut, *Secretaris.*
J. F. Bierman, *Penningmeester.*
Th. Kipp, *Vice-President.*
R. E. v. Eibergen Santhagens, *Commissaris.*

DELFTSCHE STUDENTEN-VELOCIPEDECLUB. *)

10 Nov. 1885.

Contributie *f* 2.50 entrée *f* 1.—.

D. A. Vredenberg, *President.*
F. W. Rühle von Lilienstern ter Meulen, *Secretaris.*
S. Piek, *Thesaurier.*
G. L. Tegelberg, } *Commissarissen.*
R. E. van Eibergen Santhagens, }

DELFTSCHE STUDENTEN-IJSCLUB *).

3 Dec. 1885.

Contributie *f* 3.— na 1 Nov. *f* 4 — Geen entrée.

B. J. Haitsma Mulier, *President.*
F. A. Brandt, *Secretaris.*
A. E. R. Arnold, *Thesaurier.*
J. W. Albarda, H. A. Henket. } *Commissarissen.*

DELFTSCHE STUDENTEN CRICKET- EN VOETBALVEREENIGING. *)

5 Nov. 1889.

Contributie *f* 3.— entrée *f* 1.—.

F. Beukema, *President.*
F. A. Brandt, *Secretaris.*
D. Pijzel, *Penningmeester.*
W. H. R. v. Manen, J. H. Kremer, } *Commissarissen.*

DELFTSCHE STUDENTEN-WEERBAARHEID. *)

22 Maart 1890.

Contributie *f* 4.— in 2 termijnen, revolverbaan *f* 1.50, entrée *f* 1.—.

E. F. Suringar, *President.*
G. de Gelder, *Secretaris.*
C. E. v. Manen, *Vice-President.*
H. W. Land, *Penningmeester.*
I. J. Pronk Kleijn, *Commissaris.*

PROEFCOMMISSIE.

. . . .

DELFTSCHE STUDENTEN AMATEUR-PHOTOGRAPHEN-VEREENIGING. *)

13 Oct. 1891.

Contributie *f* 4.— in 2 termijnen.

Eere-Voorzitter.

Dr. R. Sissingh.

C. G. J. W. Koopman, *President.*
G. de Gelder, *Secretaris.*
A. S. v Nierop, *Penningmeester.*
P. M. v. Bosse, *Comm. v. Materieel.*

CIVIEL- EN BOUWKUNDIG LEESGEZELSCHAP.

14 Nov. 1893.

Contributie *f* 6.— voor Candidaatleden *f* 3.50
in 2 termijnen entrée *f* 1.—.

J. C. Loman, *President.*
P. H. G. Montenberg, *Secretarissen.*
W. Kamp, *Secretarissen.*
A. K. J. Schill, *Penningmeester.*

NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND.

Afdeeling Delft.

Studenten Bestuursleden.

W. van der Tak
E. van Eibergen Santhagens.

STUDENTENBLADEN.

MINERVA.

Leiden 20e Jaargang.

Abonnement per jaar *f* 3.50 na Sept. *f* 2.—.

D. Pijzel. *Praeses.*
W. H. R. van Manen, *Ab-Actis.*
D. Vreedenberg.

VOX STUDIOSORUM.

Utrecht, 3de Jaargang.

Abonnement per jaar *f* 3.50. Na Sept. *f* 2.—.

Redactie voor Delft:

J. W. Albarda, *Praeses.*
G. L. Tegelberg, *Ab-Actis.*
G. J. de Vos Nederveen Cappel, *Fiscus.*

GEZELSCHAPPEN.

WANDELGEZELSCHAP „AMBULANTES".

Onder de zinspreuk F. T. W. O. L.

H. Sloet v. Oldruitenborgh, *Praeses.*
G. v. Tienhoven v. d. Bogaard, *Secretaris.*
J. P. G. Thiebout, *Penningmeester.*

DELFTSCHE STUDENTEN-SCHAAKCLUB „PARIS".

R. Le Poole, *President*
W. Laman Trip, *Secretaris.*
H. van Rees, *Penningmeester.*

U. L. I.

15 Jan. 1886.

C. G. J. W Koopman, *President.*
G. H. Broekman, *Secretaris.*
W. Kamp, *Thesaurier.*

DE GOTHIEKDRINKERS.

25 Februari 1889.

Onder de leus »Drink en Werk".

J. D. Bierens de Haan, *Voorvader.*
F. L. C. van Doorn, *Eere-Voorzitter.*
G. L. Piek, *President.*
J. P. G. Thiebout. *Secretaris.*
A. J. Hirschig, *Thesaurier.*
J. F. de Vogel,
E. van Eibergen Santhagens,
J. C. Vliegenthart,
P. Kemper.
G. L. Tegelberg,
H. de Bordes.
J. van Poelgeest,
A. Wurfbain, } *Leden.*

DISPUUTGEZELSCHAP G. D. U.

16 November 1894.

R. K. Bowles, *President.*
W. Cool, Jr. *Secretaris.*
C. F. Loke, *Penningmeester.*

I. G. O. V.

24 Februari 1895.

Contributie *f* . . . Entrée *f* . . .

G. J. de Vos van Nederveen Cappel, *President.*
J. W. Albarda, *Secretaris.*
R. E. van Eibergen Santhagens, *Penningmeester.*
I. J. Pronk Kleyn, } *Commissarissen.*
J. C. F. van Sandick, }

DELFTSCH STUDENTEN FANFARECORPS.

Opgericht 1895.

J. P. G. Thiebout, *President.*
J. F. Bierman, *Secretaris.*
F. W. Rühle von Lilienstern ter Meulen, *Thesaurier.*

BRUSSELSCHE SPRUITJES.

Cool, *President.*
Lissone, *Secretaris.*
Stangen, *Thesaurier.*
Stanley, }
Livingstone, } *Leden.*
Nansen, }
Columbus, }

B. R. U. G. M. A. N.

J. M. Gritters Doublet, *President.*
. . . . . *Secretaris.*

D. D. D.

A. Hoeffelman, *President.*
C. E. v. Manen, *Secretaris.*
V. de Constant Rebecque
S. Piek,
T. W. Rühle v. L.t. M.
F. Beukema,
D. A. Vreedenberg,
I. Bijleveld,
G. v. Heel,
E. A. du Croo,
J. Gritters Doublet,
} *Leden.*

F. R. I. S. I. A.

Ubbe Rinia van Nauta, *Foarsitter*
Hanje Wiersma, *Skriuwer.*
Hobbe Hoekstra, *Pônghâlder.*

VERVOLG

OP DE

GESCHIEDENIS

VAN HET

DELFTSCH STUDENTENCORPS.

1895—1896.

Goedgekeurd op de Corpsvergadering van 16 November 1896.

DELFTSCH
STUDENTEN
CORPS
1843

Een levensjaar van het Corps ligt achter ons.

Op ons als kroniekschrijver rust de taak terug te keeren op den afgelegden weg en den draad der geschiedenis op te vatten, waar hij aan onzen voorganger ontviel. Verhalend wat wij, tijdgenooten, hoorden en zagen, moeten wij hen, die na ons komen eene trouwe beschrijving geven van den weg, dien wij betraden.

Eene trouwe beschrijving — helaas! vaak moeilijk. Hoe gaarne zouden we veel, heel veel van het gebeurde willen verzwijgen en enkel gewag maken van gelukkige dagen voor ons Corps.

Maar neen, dat niet! Openhartig alles gezegd, niets verzwegen; onzen opvolgers, de zinspreuk van het Corps gedachtig, moge het ten goede komen.

Bij het einde van den groentijd, met zijne drukte en jolen keerde het Corps uiterlijk terug tot zoete rust; slechts een enkele maal onderbroken door de na-inauguratie op 4 October van de candidaat-leden J. W. Mulder en J. Kreemer en eene week later van J. ter Laag; met hem sloot zich de schare van nieuwelingen.

Uiterlijk was het stil, maar heel in 't verborgen rustte men zich uit tot den grooten strijd, die zou worden gestreden. Doch laten wij tot goed begrip der geschiedenis nog even terugzien op iets wat 't vorige jaar gebeurde.

Op de laatste Corpsvergadering voor de groote vacantie had de Heer Heldring, President van den Senaat, medegedeeld, dat de Commissie tot herziening van de wet, door

het Corps benoemd, gemeend had geene wetsverandering te moeten voorstellen en dat de Senaat nu besloten had, zelf na den groentijd van '95 die veranderingen welke hij noodig oordeelde aan de goedkeuring der corpsvergadering te onderwerpen.

18 October werd eene Corpsvergadering uitgeschreven ten doel hebbende wetsverandering: In hoofdstuk XV voorgesteld door den Heer J. F. de Vogel en in hoofdstuk II art. 1 voorgesteld door den Senaat.

Men wist, wat dit te beduiden had. De Senaat bekend met de opinie van het corps riep de leden op om te oordeelen over een vraag, die reeds velen onzer voorgangers had beziggehouden. De Indische Questie werd opnieuw, nu door den Senaat zelf op de agenda geplaatst.

Men was niet onvoorbereid. 't Vorig jaar op de Debating Club was de I. Q. door den Heer Heldring ingeleid, verdedigd en met groote meerderheid aangenomen. Daarna had zij, althans openlijk, gerust, slechts nu en dan tusschen vrienden een onderwerp van gesprek uitmakend. Zoo was het geweest ook nog in den groentijd. Langzamerhand trad zij meer op den voorgrond. Minerva en Vox wijdden kolommen aan haar: 't was een question brulante geworden voor ieder, die eenigszins in 't corps belangstelde en de weinig belangstellenden werden opgewarmd door hunne kennissen. Op de Societeit geen rustig hoekje meer, overal I. Q ; aan koffie- en eettafels maakt ze een onderwerp van gesprek uit. Maar nog meer, men sluit zich nauwer aanéén, plannen worden beraamd, kansen berekend, vóór- en tegenstanders geteld.

En zoo naderde de 18de October de gewichtige en naar men meende de beslissende dag. Oud-Corpsleden waaronder

vele eere-leden van den Senaat, toonden door hunne overkomst dat de te behandelen vraag ook hen interesseerde. We willen de debatten niet volgen, slechts de resultaten vermelden. Een voorstel tot verandering van de agenda werd aangenomen en de Indische Questie kwam nu het eerst aan de orde.

De Senaat in een zeer heftig debat van vele zijden aangevallen over den vorm van het voorstel en de wijze van indienen, waarbij er o. a. op werd gewezen, dat den Raad van Bestuur der Polytechnische School niet om advies was gevraagd, meende zijn voorstel te moeten intrekken. Hierna stelde hij een motie voor van dezen inhoud:

„De vergadering van 18 October '95 acht het wenschelijk, dat zij lid kunnen worden van het D. S. C. die ingeschreven zijn bij den Directeur der P. S. of bij den Directeur der I. I. en noodigt den Senaat uit desnoods met toevoeging van leden een zoodanig uitgewerkt voorstel te doen." Deze motie werd aangenomen met meerderheid van het aantal stemhebbende leden. Voor den uitslag dezer stemming had de Senaat medegedeeld, dat hij uit den loop, die de debatten genomen hadden, had meenen te bemerken niet meer het vertrouwen van het Corps te bezitten en dus aftrad. Nadat de behandeling van de voorstellen over hoofdstuk XV op verlangen van den Heer de Vogel was verdaagd, sloot de President de Vergadering.

Zoo eindigde de 18de, maar er was meer gebeurd. De Corpsvergadering had vóór- en tegenstanders tegenover elkaar geplaatst scherper dan ooit, en men voelde, men moest zich nog meer aaneensluiten.

October kenmerkte zich als altijd door vele verkiezingen voor de corpsgezelschappen. Ook 't Corps riep zijne kiezers

op. De Commissie tot Behartiging der Studiebelangen, volgens de wet begin October afgetreden, constitueerde zich aldus:

A. D. R. Verbeek, *Pres.* W. I.; *President.*
C. G. J. W. Koopman, *Pres.* C. en B. I.; *Secretaris.*
E. A. Neeb, *Pres.* M. I.; *Vice-President.*
J. van Poelgeest, *Secr.* C. en B. I.; *Vice-Secretaris.*
J. Rutten, *Pres.* T.
D. Bisschop, *Secr.* T.
F. Smit, *Pres.* S. I.
J. P. G. Thiebout, *Secr.* S. I.
C. A. S. Hamelink, *Secr.* W. I.
E. Middelberg, *Secr.* M. I.

Den 29^{en} October werden de afgetreden leden van den Senaat, de Heeren A. Heldring, M. A. F. H. de Ranitz en J. A. Pool respectievelijk President, Secretaris en Thesaurier als zoodanig herkozen. Door het bedanken van den Heer Heldring voor de opnieuw aan hem toevertrouwde waardigheid werd eene nieuwe stemming voor President noodzakelijk. Nu begon eene reeks van stemmingen, die echter tot geen resultaat leidden.

Te midden van al deze presidentsverkiezingen benoemde men tot verificateurs van het corps de Heeren A. de Zwaan, N. M. de Kanter en J. J. Oolgaardt, laatstgenoemde bedankte, waarop veertien dagen later op 26 November de Heer G. van Tienhoven van den Bogaard in zijne plaats werd gekozen.

Aan het einde van November kwam eindelijk de wetsverandering door den Heer de Vogel ingediend in behandeling. Slechts enkele artikelen van minder belang werden aangenomen. Het bleek hier den 27^{en} November dat maar al te zeer

de stemming in 't Corps opgewonden en verbitterd was. In de voortgezette vergadering twee dagen later kwam het ontwerp corpsverslag in behandeling en werd aangenomen.

Wij kunnen hier vermelden, dat op het Interacademiaal schietconcours te Amsterdam de D. S. Weerbaarheid drie tweede prijzen behaalde.

Te lang duurde voor velen de beslissing in de zoo gewichtige vraag voor het Corps; ook was er nog steeds geen president gekozen.

Twee voorstanders van de I. Q. P-essers de Heeren J. R. van Musschenbroek en E. A. Tissot van Patot een einde willende maken aan de onzekerheid, dienden eene volledige wetsverandering in welke 2 December in de Corpsvergadering zou worden behandeld.

30 November 's middags maakte de Senaat het advies van den Raad van Bestuur der Polytechnische School, 't welk volgens den wensch der Corpsvergadering op 18 October was gevraagd, bekend. Eenparig achtte de Raad van Bestuur zich verplicht de voorgestelde wijzigingen te ontraden. Den volgenden dag trokken de voorstellers hunne wetsverandering in.

De Corpsvergadering van 2 December was daar. Na mededeeling van de reeds door ons vermelde brieven stelde de Senaat eene motie voor, die na eenig debat en verandering aldus luidde: „Het D. S. C. in zijne vergadering van 2 December '95 ontheft den Senaat van de taak hem door de vergadering van 18 October opgelegd."

Voor deze motie door 't debat dat er werd gevoerd in stemming kon komen trad de Heer Kroesen naar voren en las het besluit voor, dien middag door de 87 Indologen, corpsleden, genomen.

„Overtuigd, dat hunne liefste wenschen in strijd waren met die van de meerderheid der Polytechnische Corpsleden, niet langer oorzaak willende zijn van strijd en tweespalt in den boezem van het D. S. C., voor welks bloei en eer zij bijna 50 jaren gestreden hadden, bedankten zij éénparig als lid van het Corps, dat hen lief was."

Na een hartelijk vaarwel van de Oudleden en den Heer Heldring namens het Corps, verlieten de Indologen de vergadering.

Dat was een roerend oogenblik, onvergetelijk voor allen die het beleefden. Daar gingen ze, onze broeders, meer dan 50 jaren hadden we gewoond in 't zelfde huis, zij hadden het met ons gesticht en gebouwd, zijn luister vergroot, zijn eer opgehouden en in moeilijke tijden hadden ze het met ons verdedigd tegen de sloopende hand van buiten. En nu, ze verlaten het huis dat hen lief is en daar staan ze, weer even ver als wij allen voor vijftig jaar.

Ook nu weder zullen ze een gebouw gaan stichten vol moed, vol hoop voor de toekomst. Voorwaar een schoone taak, een grootsch doel.

Eindelijk 13 December. Na het bedanken van de Heeren de Ranitz, Secretaris en Pool, Thesaurier van den Senaat, werden de Heeren J. F. de Vogel, A. Wurfbain en W. Kamp geroepen om de opengevallen plaatsen te bekleeden. De Heer Kamp bedankte voor het hem opgedragen ambt. We gingen de Kerstvacantie in. De rust was wel noodig na deze veel bewogen tijden.

Nadat we in 't nieuwe jaar weer allen in Delft waren teruggekeerd, vereenigde het verschijnen van den almanak ons weder in kroegjoolstemming op de Societeit Phoenix.

's Middags hadden de bakjes met de roodgepluimde paarden door Delfts straten gereden en werden de present-exemplaren uitgereikt.

Nadat de Redactie met hare gasten zeer laat op de S. P. was verschenen bood de Heer Santhagens onder de gebruikelijke speech, die zeer in den smaak van zijne hoorders viel, een present-exemplaar aan de S. P. aan.

Eene gezellige kroegjool op de Soc. Phoenix, waar vele Professoren onze gasten waren, besloot deze voor het Corps zoo gewichtige dag.

De Almanak, veel overeenkomend met zijn voorganger zoowel uiterlijk als innerlijk, bevatte het portret van onze ondanks de korte kennismaking reeds zoo populair geworden Professor Aronstein.

Een portret van den ontslapen Prof. Oudemans met eene beschrijving van zijn leven en werken voor de P. S. riep ons den beminden Directeur weer voor den geest.

Den 27^{en} Januari werd onder groot enthousiasme op de Corpsvergadering het I. S. C. als bevriend studentencorps erkend. Een verbroederingsfeest aan 't einde der maand vereenigde velen van ons op de Societeit Insulinde.

Den 31^{en} Januari werd na het bedanken van den Heer J. van Poelgeest, die tot Thesaurier van den Senaat was verkozen, de Heer B. J. Haitsma Mulier met deze waardigheid bekleed. De verkiezingen van 7 Februari wezen de Heeren W. H. Idzerda en J. Canters als Commissarissen aan. Nog dienzelfden avond werd de nieuwe Senaat geïnstalleerd en constitueerde zich aldus:

J. F. de Vogel, *President.*
A. Wurfbain, *Secretaris.*
B. J. Haitsma Mulier, *Thesaurier.*
J. Canters, *Archivaris.*
W. H. Idzerda, *Commissaris.*

Bij de hieropvolgende stemming voor de Stem- en Schouwburg-Commissie werden op 19 Februari gekozen de Heeren J. van Poelgeest tot Secretaris, G. H. Broekman en J. C. van Haersolte tot Commissarissen.

Den 29sten Februari overleed te Scheveningen de Heer P. Tetar van Elven, oud-leeraar aan de Polytechnische School. Hij had ons reeds verlaten velen kenden hem zelfs niet; maar de groote verdiensten welke hij ons Corps bewees in den Vrije-Studiestrijd zullen wij in eere houden. Ons corpsbeeld, door hem ontworpen maakt zijne herinnering onafscheidelijk verbonden met het Delftsch Studentencorps. De Senaat schreef voor veertien dagen den rouw uit en vertegenwoordigde het Corps bij de begrafenis.

Den 5den Maart was de eerste Corpsvergadering onder leiding van den nieuwen Senaat, om de plannen mede te deelen voor de a. s. diësviering, welke de algemeene goedkeuring mochten verwerven. Vervolgens interpelleerde een der leden den Senaat over de reden waarom hij de afgetreden Senatoren niet had voorgedragen aan de Corpsvergadering om hen als eere-leden van den Senaat te benoemen. De President deelde mede, dat de Senaat in het indienen van de I. Q., het beleid daarbij door dat college aan den dag gelegd reden had gevonden om de afgetreden leden van den Senaat niet als eere-leden voor te dragen.

We krijgen nu in de Corpsvergadering een debat dat zich ook in de volgende vergadering op 9 Maart voortzet waar dispensatie van hoofdstuk IV art. 4. is aangevraagd door 10 leden. De dispensatie wordt niet verleend.

Door het bedanken van den heer Koopman als President der Civiele en Bouwkundige afdeeling had 6 Maart eene verkiezing plaats voor de opengevallen functie, nadat de Heer Koopman herbenoemd was en bleef bedanken werd den 17 Maart den Heer L. F. Teixeira de Mattos in zijne plaats de behartiging der Civiele en Bouwkundige belangen als President opgedragen. De opengevallen plaats van Secretaris der C.t.B.d.S. werd ingenomen door den Heer J. van Poelgeest, terwijl de Heer Hamelink tot Vice-Secretaris werd benoemd.

Tot Reunie-Commissarissen voor het jaar '93 werden in 't begin dezer maand gekozen de Heeren J. van Poelgeest en G. H. Broekman permanent, J. C. van Haersolte en B. J. Haitsma Mulier als reserve.

Vrijdag den 20sten Maart vierde men 's avonds op de Soc. Phoenix de oudejaarsavond van het D. S. C. Volgens oude mos had het eerste jaar gezorgd voor eene diëscomedie, welke zeer in den smaak viel. Nadat de twaalf slagen plechtig weerklonken hadden, nam de Heer de Vogel, President van den Senaat, het woord. In eene schoone ernstige rede herdacht spreker het afgeloopen jaar met zijn lief en leed, mogen zijne woorden tot eendrachtig samengaan en vertrouwen opwekkend ingang vinden bij de leden tot 't verkrijgen van een krachtig D. S. C.

Den volgenden dag om 12 uur hield de Senaat receptie op de S. P.; daarna begaf men zich marktwaarts waar begunstigd door heerlijk voorjaarsweer de stoet, waarvan dit jaar door de eerste jaars bizonder veel werk was gemaakt,

zich had opgesteld, onder leiding van den Heer W. L. Sluyterman van Loo. Nadat de Senaat zich, begeleid door eene eerewacht van Carrousel, aan 't hoofd van den optocht geplaatst had, nam de tocht door Delfts straten en daarna naar Voorburg een aanvang.

't Collation op de S. P. 's avonds mag met recht geanimeerd worden genoemd, de woorden van den hoofdbinnencommissaris, den heer J. A. Kalff, waarmee hij een dronk wijdde aan de gezelligheid, hadden weerklank gevonden bij allen.

Van eene uitnoodiging door het I. S. C. aan ons Corps gericht om tegenwoordig te zijn bij de Vaandeluitreiking, eene eerste veelzeggende hulde aan de jonge vereeniging, werd door meerdere leden gebruik gemaakt.

De Paaschvacantie was nu genaderd en hiermee een gedwongen rust voor 't corpsleven.

Den 1sten Mei kwamen de door de Heeren E. A. Neeb en C. L. van der Bilt voorgestelde wetsverandering in hoofdstuk IV art. 4 (over de eere-leden van den Senaat) in behandeling bij de Corpsvergadering; zij werd verworpen.

De Almanak-Redactie constitueerde zich na de verkiezing voor twee commissarissen op 28 April als volgt:

W. van der Tak, *President.*
J. van Poelgeest, *Secretaris.*
G. Kalff, *Vice-President.*
W. H. R. van Manen, *Vice-Secretaris.*
G. de Gelder, *Commissaris.*

Mocht Laga op de Universiteits-Race van 26 Mei geen overwinningen behalen, de ploegen toonden dit jaar ge-

duchte tegenstanders te zijn. Groot was dan ook de vreugde toen op den wedstrijd te Oudshoorn onze roeiers bij verschillende nummers als overwinnaars uit den strijd kwamen. De ontvangst aan Laga's wakkere mannen op de S. P. bereid, getuigde van enthousiasme voor deze vereeniging. Welverdiend waren de kransen door Senaat en belangstellenden aangeboden.

Bij de feesten door het U. S. C. van 20—27 Juni gegeven ter viering van het 52ste Lustrum der Utrechtsche Hoogeschool werd 't Corps door den Senaat vertegenwoordigd, terwijl velen gebruik maakten van de aangeboden gastvrijheid. Een woord van dank voor de aangename ontvangst onzen Senaat en ons Corps bereid, mag hier zeker niet achterwege blijven.

Midden in de vacantie in de schoone zomermaand, riep een droeve tijding ons allen plotseling in gedachten naar Delft terug; Richard Feith was overleden. We voelden het allen; zijne kennissen verloren in hem een trouwen kameraad, een goed vriend. Te vroeg was hij heengegaan voor 't Corps, dat hem lief was, nog zulke schoone verwachtingen mochten we van hem koesteren.—We hadden een goed Corpslid verloren.

September kwam en daarmee de groentijd, volgens een voor de vacantie genomen besluit, zou hij dit jaar twee weken duren; in den groentijd echter oordeelde 't Corps 't wenschelijk de oude termijn van drie weken te blijven handhaven, dit was oorzaak dat de traditioneele volgorde der donderjolen en uitvoeringen verschillende wijzigingen onderging. Overigens kenmerkte de groentijd zich dit jaar door niets bizonders, we kunen slechts getuigen, dat de geest, die heerschte ook dit jaar den groentijd verzachtte; de ruwheid van vroeger raakt meer en meer op den achtergrond.

De inauguratie had 25 September publiek in den Doelen plaats. Na het vallen van den hamerslag, die groenen tot studenten maakte, begaf men zich op weg om eene serenade te brengen aan de hoogleeraren Grundel en Hoogewerff. Door den Senaat van 't I. S. C. en 't Bestuur der Soc. Insulinde werd bij den ommegang door Delft de eerewijn aangeboden. Voor 't eerst werd 't Corpsvaandel begeleid door eene eerewacht van Weerbaarheid.

Vroolijk bereikte men aan het einde van den tocht de Societeit, waar onder de vleugelen van de goede Phoenix nog lang werd feestgevierd door jong en oud. Hulde aan den hoofdbuiten- en hoofdbinnencommissaris, de Heeren N. M. de Kanter en A. P. Petrie voor de uitstekende leiding van dit feest.

Den volgenden dag hield het eerste jaar zijn rijjool naar 't huis ten Deijl onder leiding van zijn bestuur: de Heeren: Jordens, Jorissen, Dammers en Van der Meer van Kuffeler; 's avonds was er officieele kroegjool op de Societeit.

22 September werden inplaats van de Heeren Kalff en De Gelder, die bedankt hadden als commissaris van de Almanak-Redactie benoemd de Heeren P. Bakker Schut en J. M. Gritters Doublet.

Waar we de merkwaardigste gebeurtenissen uit het afgeloopen jaar bespraken kunnen we niet nalaten, zij het ook even enkele toestanden te memoreeren.

De vereenigingen bewezen ook dit jaar door de verschillende uitvoeringen, die werden gegeven; we vermelden slechts die van Tooneel, Apollo en Carrousel, dat ze over goede krachten uit het Corps konden beschikken en daartoe in staat zijn genoeglijke, gezellige avonden aan de leden te verschaffen.

Hoe was de onderlinge toestand zou men zich af willen vragen? Onze Corpspraeses wees er op den Oudejaarsavond van het Corps reeds in zoo schoone zinrijke woorden op en we moeten het bekennen hij had gelijk. Tweedracht heeft er geheerscht, vrienden zijn vijanden geworden.

O, dat éénzijdig en te rasch gevelde vonnis, wij moesten het voor altijd uit onze maatschappij kunnen bannen. Gelooft en vertrouwt elkander zoolang het mogelijk is; laat eerst de schuld duidelijk en klaar worden bewezen, nooit zal het berouwen een oordeel te hebben opgeschort; maar zoo het noodig is, spreekt uw oordeel uit en vonnist met recht. — Steeds zult gij het echter blijven betreuren en de wrange vruchten plukken van een oordeel, dat een onschuldige trof, zoo gauw is de blaam geworpen, zoo lastig de smet uit te wisschen.

Onwillekeurig komen we er toe een oordeel te willen vellen over de I. Q., 't afgeloopen jaar. Voor ons, tijdgenooten, is dit echter onmogelijk eensdeels, daar we te zeer geinteresseerd waren en een vast standpunt hebben ingenomen bij de zoo belangrijke vraag voor ons Corps, voor een ander deel wijl we niet kunnen overzien de groote gevolgen die het genomen besluit na zich sleepen kan.

We kunnen echter constateeren, dat voor velen (en dit zijn natuurlijk voorstanders) het Corps een meer eenzijdig karakter heeft verkregen en volgens hun opinie aan een gedeelte van zijne roeping niet heeft beantwoord.

Anderen echter (tegenstanders) beschouwen den toestand nu verkregen als de ware, waarvoor zoolang werd gestreden, die eindelijk is bereikt.

We hebben nog eene derde cathegorie en zij is een zeer talrijke, dat moeten we bekennen. 't Zijn zij, die de oude

toestand zooals ze was, zouden willen terugroepen; zij betreuren het dat de I. Q. aan de orde is geweest en zouden wenschen, dat 't Corps een jaar jonger ware om den toestand die bestond te kunnen handhaven.

Wanneer de tegenwoordige tijd ons niet bedriegt, zoo mogen we overtuigd zijn, dat er een kracht is in ons Corps, die zijn oude naam eervol zal weten te handhaven niet alleen, maar nieuwe lauweren zal oogsten en 't zal doen voortgaan op den ingeslagen weg, 't schoone doel voor oogen dat wij ons stelden. —

IN MEMORIAM.

† I. E. R. FEITH (5 MEI '76—14 JULI '96).

Het was den 14den Juli dat ons allen als een donderslag het doodsbericht van onzen vriend RICHARD FEITH overviel. Want dat hij ziek was, ernstig ziek zelfs, wisten wij allen, en uit de belangstelling waarmee ieder voortdurend naar zijn toestand informeerde, bleek wel hoezeer men hem miste; maar dat de kwaal, die zijn krachtig gestel aangetast had, een zoo treurig verloop zou nemen, dat durfden misschien zijn intiemste vrienden alleen vermoeden. . . . Het schijnt wel, dat dikwijls de meest beminden juist weggerukt moeten worden uit hun vriendenkring; want als iemand aanspraak kon maken op populariteit, dan was zeker RICHARD het. In de 2 jaren, die hij in Delft doorbracht, wist hij zich de algemeene vriendschap te veroveren zooals het slechts zelden iemand gelukt; en ik geloof dat hij dit hoofdzakelijk te danken had aan zijne goedhartigheid, die werkelijk spreekwoordelijk onder ons was. Waar men zijn hulp noodig had, daar kon men er zoowel in woord als in daad op rekenen; nooit was het hem te veel, en daarbij altijd diezelfde onverstoorbare vroolijkheid en hartelijkheid, die hem nooit verlieten.

Door zijn dood is er een element uit ons midden heengegaan, een vriendelijke, bemiddelende geest, die zoo slecht

gemist kon worden, en die zoo hardvochtig een niet te vervangen plaats open laat.

Weer is een nieuw geslacht bijgekomen, vele oudere zijn vertrokken uit Delft, en wellicht weet over weinige jaren niemand meer in 't corps wie RICHARD FEITH was; maar zeker zullen deze weinige woorden niet noodig zijn om zijn beeld in de herinnering te doen voortleven van de tallooze vrienden, die hij zich in zoo korten tijd onder ons gemaakt heeft.

H. G. M.

SOCIETEIT PHOENIX.

Het is mij eene aangename taak hier in korte trekken het afgeloopen jaar der Societeit Phoenix te gaan beschrijven. Gaarne zoude ik al de vroolijke avonden willen noemen, de talrijke gezellige uren willen beschrijven, van welke het afgeloopen jaar er zoo vele telde, doch dit zoude mij hier te ver voeren. Hier zij slechts opgemerkt, dat de Societeit Phoenix haar nieuw levensjaar goed inzette: in October en November werden eenige kroegjolen gehouden; onder welke die ter eere van de onderlinge race van Laga één der best geslaagde was.

In October constitueerde zich het Bestuur als volgt:

W. van der Tak, *President.*
J. W. de Bruyn Kops, *Secretaris.*
C. G. J. W. Koopman, *Thesaurier.*
A. C. Sanches, *Bibliothecaris.*
M. A. F. H. de Ranitz, *Comm. van het Cons., vice-pres.*
B. J. Haitsma Mulier, *Comm. van de inventaris.*
E. van Eibergen Santhagens, *Vice-Secretaris, Archivaris.*

Met November kwam hierin eenige verandering door het uittreden van de heeren De Bruyn Kops en de Ranitz en werd het als volgt samengesteld:

W. van der Tak, *President.*
H. De Bordes, *Secretaris.*
C. G. J. W. Koopman, *Thesaurier.*
A. C. Sanches, *Bibliothecaris Vice-President.*
A. Wurfbain, *Comm. van het Cons.*
B. J. Haitsma Mulier, *Comm. van de Inventaris.*
E. van Eibergen Santhagens, *Vice-Secret., Archivaris.*

Wegens het drukke kroegbezoek, bestonden er, met het oog op de beperkte localiteit, ernstige plannen om aan de Soc. Phoenix eenige uitbreiding te geven. Hiervan kwam echter niets. Alleen werd de Dispuutkamer tot speelzaaltje ingericht.

Het geanimeerde whist-concours had plaats in de maand November.

Eenige weken later werd de kroegdiës gevierd door het houden van eene kroegjool met café chantant. Eenige artistieke teekenaars hadden welwillend de tooneeldecoratie vernieuwd, zoodat het geheel er sierlijker uitzag dan in andere jaren.

Den 2$^{d}_{en}$ December bedankten, bij hun uittreden uit het corps, vele Indologische leden voor het lidmaatschap. Onmiddellijk werden door het bestuur voorloopige bepalingen gemaakt voor de introductie der Indologen, oud-kroegleden, welke bepalingen in Mei vervangen werden door definitieve, regelende de introductie van de leden van het I. S. C.

Gedurende de kerstvacantie was de Soc. Phoenix verlaten. Het was de Almanak-kroegjool in Januari, die weder vele leden en gasten op eene gezelligen avond vereenigde.

Het biljart-concours op het einde van Januari gesteld, kon bij gebrek aan deelname niet doorgaan.

In Februari was de conversatie-zaal tot het geven van een bal ingericht, terwijl in de leeszaal het souper werd gehouden.

Ook werd in deze maand wederom dit jaar de gebruikelijke couranten-verloting gevolgd door verbranding gehouden.

De Corpsdiës werd in Maart gevierd. De eerste dag hield men eene kroegjool met eene diëscomedie. Een col-

lation in de conversatiezaal op den tweeden dag besloot de feestelijkheden.

In Mei, kort voor de examens werd het kegelconcours gehouden.

Na de races te Oudshoorn in Juni werden de overwinnaars op de Soc. Phoenix door den Senaat feestelijk ontvangen.

Hierna komt de groote rustperiode: de zomervacantie. Men maakte gebruik van dezen tijd om de Soc. Phoenix geheel op te knappen. Van buiten werd het gebouw geverfd, in het sousterrain kwam eene nieuwe tegelvloer en de trap in de vestibule werd vernieuwd en door eene eikenhouten vervangen.

In September kwam met het begin van den groentijd de drukte weder terug. Er werden eenige goedgeslaagde donderjolen gegeven en toen na drie zeer drukke weken de groentijd geëindigd was, vonden velen het hoogst aangenaam om weer het gewone kroegleven te kunnen aanvangen.

Was het aantal groenen, welke zich dit jaar hadden laten inschrijven, niet zoo groot als wij in de laatste jaren gewend zijn, de Soc. Phoenix kreeg een zestig jonge leden, toch zijn er meer dan ooit te voren. Wanneer het kroegbezoek ook hiermede in evenredigheid blijft dan kunnen wij met gerustheid het vijftigste levensjaar der Soc. Phoenix te gemoet zien. Waar de Soc. Phoenix zich door zoovele moeilijke jaren heeft heengeslagen, daar zal zij, onder de tegenwoordige rooskleurige omstandigheden zeker nog vele, zeer vele jaren voortgaan met in bloei en welvaart toe te nemen. Dat zulks het geval moge zijn, dat wenschen wij allen haar van harte toe!

ODIN.

In 't afgeloopen jaar kwam er door de oplossing der I. Q. een vacature in 't bestuur na 't bedanken van den heer Van Sandick; kort na hem trad ook de heer Heldring als president af. 't Nieuwe bestuur stelde zich nu samen als volgt:

R. van Hasselt, *president.*
J. D. Ferman,
A. Schill,
J. H. Kremer,
Th. v. d. Waerden. } *Commissarissen.*

De October-verkiezingen gaven ons als bestuur:

J. H. Kremer, *president.*
Th. v. d. Waerden,
J. D. Ferman,
A. Schill,
J. Groneman, } *Commissarissen.*

Twee jaren achtereen moest de verslaggever spreken over 't mislukken van plannen tot 't tot stand brengen van een uitvoering, gecombineerd met eenige vereeniging of geheel zelfstandig; en toch was 't alsof dit mislukken een spoorslag zou zijn tot nog trouwer opkomst, meer ijver, inniger samenwerking. 't Beeld van Odin's roemrijk verleden was in te scherp contrast met dat van een jarenlang bijna niets zijn: Odin moet herleven, werd de leus en wien zal haar trouw blijven.

En zoo zal er dan een uitvoering zijn, gecombineerd met Apollo. Nauwelijks stond dit plan vast of 't bleek ons dat nog in aller harten een vonkje energie schuilde dat

nu zou gaan ontvlammen. Ja, ze wilden 't, ze wilden zich losmaken van dien sleur van gemakzucht.

Met vertrouwen zien we dus Odin's uiting te gemoet.

Ons rest nog te wijzen op een gunstigen finantieele toestand.

Moge Odin met kracht den rang handhaven, die het in de rij der eerste Corpsgezelschappen toekomt.

APOLLO.

De verslaggever over het jaar 1894—95 begint met de mededeeling, dat het afgeloopen jaar nagenoeg in stilte is voorbijgegaan. Hij eindigt met de hoop uit te spreken dat Apollo in het komende haar ouden naam hoog zal houden, en vindt redenen genoeg aanwezig om dien wensch waarheid te zien worden.

Vol vreugde is mijn hart, nu ik, neerschrijvende het vervolg op de biographie van deze goede en oude vereeniging in het D. S. C. niet behoef te herhalen, die droeve klacht van stil-zijn en niet-leven. Vol vreugde omdat ik hier mag en kan constateeren dat de wensch van mijn voorganger vervuld is geworden; dat Apollo's naam weer geklonken heeft uit de monden van hen die zingen den lof van al het schoone en goede dat is gebeurd in het D. S. C. gedurende het corpsjaar 1895—96.

Toch is er naast die vreugde een weinig droefenis, want mijn taak als kroniekschrijver dwingt mij om hier te wijzen op het feit dat Apollo ons niet alles heeft gegeven wat het had kunnen geven. Er is veel schoons geweest! Waarom niet meer? Maar laat ons in dankbaarheid nagaan het leven

dat het D. S. M. A. geleefd heeft en apprecieeren het genotene.

Kort na den groentijd constitueerde het bestuur zich aldus :

J. F. de Vogel, *President.*
F. A. Brandt, *Secretaris.*
D. Pijzel, *Penningmeester.*
W. Locker de Bruyne, *Vice-Secretaris.*
J. S. Gallay, *Commissaris.*

Ik wil hier even memoreeren hetgeen de heer Van Putten in zijn functie als Penningmeester gedaan heeft. De groote schoonmaak die hij wel in het finantiëel huishouden van onze vereeniging heeft willen houden was zeer zeker niet overbodig en kan hem ten volle doen rekenen op de dankbaarheid van het bestuur dat het zijne opvolgde.

Het nieuwe bestuur ging met kracht aan het voorbereiden van een groote uitvoering. De heer Gallay had de leiding van het orkest op zich genomen en kon gesteund door den ijver en de animo der werkende leden het uitzicht geven op een concert vóór de Kerstvacantie.

Welwillende solisten werden geëngageerd. Danslustigen menschen werden hemelen van dansgeluk voorspeld, en.... eer men 't wist was 22 November daar en voorbij.

Het was een beslist succes, al werd er ook van bevoegde kritische zijde op vele gebreken van het orkest gewezen, al had ook veel anders en beter kunnen zijn, toch was het Apollo gelukt hare gasten een aangenamen avond te bezorgen.

Zeer zeker heeft daartoe veel bijgedragen de welwillende medewerking van mej. H. R. uit 's Gravenhage en van den heer W. Locker de Bruyne.

Vol aangename en prettige herinneringen gingen de Apollomenschen hun vacantie in om terug te komen vol vertrouwen uitziende naar nog zoo'n Apolloavond. Maar hun vertrouwen werd diep beschaamd. De vereeniging was gaan slapen om geen teeken van uiterlijk leven meer te geven dan op een groenenconcert in September 1896.

Ik durf en wil hier niet gaan ontleden de oorzaken van dit plotseling weer-wegkwijnen na zulk een vroolijk herleven. Zelfs het verharde gemoed van een biograaf is niet bestand tegen een dergelijke analyse van laksheid.

Alleen constateer ik hier, dat de schuld niet ligt bij het bestuur. Het heeft zijn uiterste best gedaan om voort te gaan op den ingeslagen weg, maar het heeft niet mogen gelukken. Basta!

Zooals reeds gezegd, eerst in den groentijd had Apollo hare gasten weer vereenigd.

Op de leeszaal der Soc. Phoenix toonden de nieuw aangekomen muzikale krachten in hoeverre zij op dien naam aanspraak mochten maken, en was het voor het bestuur een voldoening om te bemerken dat er onder deze jongelieden eenige talenten verborgen waren, groot genoeg om een aanwinst voor het orkest genoemd te worden.

Een verrassing voor allen was het dat de heer P. H. A. Rosenwald onder zijn leiding en bijgestaan door eenige van Apollo's werkende leden een klein strijkkwartet had weten samen te stellen dat een afwisseling bracht in het traditioneele rêverie- en romance programma van groenenconcerten.

Hiermede ben ik aan het einde van mijn taak. Wat Apollo's toekomst geven zal? Ik kan er u geen antwoord op geven.

Of het zijn zal een even opflikkeren om gauw weer dood te gaan; of het zijn zal een herboring met daarop volgend groot en bloeiend leven?

Aan mijn opvolger de plicht u het antwoord te brengen.

VRIJE STUDIE.

Het is mij aangenaam te kunnen melden dat het jaar '95—'96 voor „Vrije Studie" is geweest een jaar van vooruitgang, vooral waar 't betreft den finantieelen toestand, die helaas gedurende de laatste jaren veel te wenschen overliet. Door het goede beheer van den thesaurier werd de schuldenlast aanzienlijk verminderd en het bestuur dat zich in October als volgt had geconstitueerd,

H. de Bordes, *Pres.*
J. van Haersolte, *Secr.*
J. P. G. Thiebout, *Penningm.*
E. Van Eibergen Santhagens
F. W. Rühle von Liliënstern ter Meulen } *Commissarissen.*

achtte het om deze finantieele redenen raadzaam, het aantal lezingen tot drie te beperken.

Op 26 November hadden wij het genoegen Madame Thénard de la Comédie française, membre d'honneur de „Vrije Studie" vergezeld van Mademoiselle Lepage in onze vereeniging te zien optreden.

Zij opende met eene amusante causerie over verschillende Fransche schrijvers, waarna zij beiden eenige monologen en een lever de rideau ten beste gaven, die door de levendige wijze waarop zij werden voorgedragen, zeer veel tot het succes van den avond hebben bijgedragen.

In Januari trad Dr. Bijvanck in ons midden op. Een vrij talrijk publiek was opgekomen om dezen bekenden spreker te hooren in zijne heldere voordracht over moderne Fransche dichters. Deze lezing waarin spreker op uitnemende wijze hoofdzakelijk de drie vagebonddichters Albert Glatigny, Paul Verlaine en A. Rimbaud besprak, kan zeker als eene welgeslaagde worden beschouwd.

Aangezien in 't begin van '96 de toenmalige Transvaalsche troebelen algemeen hier te lande werden besproken en het geheele volk met de grootste belangstelling de gebeurtenissen in Zuid-Afrika naging en overwoog, had het bestuur het aanbod van den heer Snethlage, consul generaal der Zuid-Afrikaansche Republiek om eene lezing hierover op „Vrije Studie" te komen houden dankbaar aanvaard.

Vooral was het ons aangenaam juist den heer Snethlage in onze vereeniging te zien optreden, daar wij in hem wederzagen iemand die de oprichting van Vrije Studie als Delftsch student had bijgewoond. Een woord van hulde voor zijne belangstelling, die hij nog steeds voor onze vereeniging toonde te bezitten, is hier zeker niet misplaatst.

Deze lezing: „Een en ander over de hedendaagsche toestanden in de Zuid-Afrikaansche Republiek" had in het einde van Februari plaats. Diegenen der toehoorders, welke nog niet volkomen bekend waren met de Transvaalsche toestanden, zullen zeker na deze boeiende lezing zeer voldaan huiswaarts zijn gekeerd. Het publiek gaf dan ook na afloop blijk hoe keuze en behandeling van het onderwerp ten zeerste in hun smaak vielen.

Moge „Vrije Studie" ook gedurende het volgende lezingjaar, een jaar van bloei beleven!

DEBATING-CLUB.

Driemaal maakte de Debating-Club in het afgeloopen jaar gebruik van de gastvrijheid der S. P. Driemaal vulde zich de leeszaal met naar ontwikkeling strevende jonge menschen. De eerste keer kwamen ze uit nieuwsgierigheid naar wat Kolonel van Dam van Isselt hun wel omtrent 't reserve-kader zou gaan vertellen, de tweede keer uit belangstelling in hetgeen de Heer Teixeira de Mattos aangaande een vervorming in 't onderwijs (en vooral ook in de examens) aan de P. S. te zeggen zou hebben, en de derde keer kwam een getrouw kliekje met het heilige idee dat tegen de stellingen van den heer De Vooys niets zou zijn in te brengen. Spijt van hunnen avond zullen zij niet gehad hebben, want werkelijk was de inleiding beter dan we dat van een onzer mede-studenten hadden kunnen verwachten. De heer De Vooijs zelve is het levende bewijs voor de juistheid van zijn zienswijze, dat er voor studenten tijd genoeg overblijft om zich naast hunne examenvakken, op een studie van de sociale vraagstukken toe te leggen. 't Was alles te zamen een goed jaar voor Debating, hoewel het procent der niet opkomende leden naar onzen zin nog altijd te groot is. We kunnen een ieder de verzekering geven dat de leeszaal nog veel voller kan zijn, dan ze 't ooit op een Debating-avond geweest is, en dat *dan* pas 't bestuur zich waarachtig verheugen zal, als het genoodzaakt zal zijn 't gastvrije dat de Phoenix Societeit geeft, vaarwel te zeggen, om naar een ruimer lokaal om te zien.

Onder de leiding van den zoo gewaardeerden Eere-Voorzitter was het voor 't bestuur, bestaande uit de heeren:

A. Heldring, *President*,
E. A. Tissot van Patot, *Secr.-Penningm.* en
J. C. van Haersolte, *Vice-Pres.*
een gemakkelijke en aangenamen taak, hunne plichten naar behooren te vervullen.

LAGA.

De taak van den verslaggever over den toestand van de Delftsche Studenten-roeivereeniging »Laga" gedurende het jaar October '95—October '96 is bepaald een aangename.

Direct na den groentijd vormde het bestuur een plan tot het houden van een onderlingen najaarswedstrijd, welk plan van alle zijden den grootst mogelijken bijval verwierf. Het aantal deelnemers was dan ook zeer groot, en er werd heftig gestreden om de prijzen, die door verschillende college's en personen welwillend beschikbaar waren gesteld. Door het houden van dezen wedstrijd in het einde van October was de loods tot dien tijd ook druk bezocht. Daarna ging »Laga" als gewoonlijk haar winterslaap in, welke echter niet zoo vast was als vroeger, daar de oude vier voor het volgend race-seizoen zich gedurende bijna den geheelen winter bleef oefenen.

In October was het nieuwe bestuur gekozen, dat zich als volgt constitueerde:

A. P. Petrie, *President.*
F. Smit, *Secretaris.*
J. W. F. van den Bosch, *Thesaurier.*
D. Pijzel, *Commissaris.*
J. E. R. Feith, *id.*

Reeds in December kwam in dit bestuur verandering, daar de heer van den Bosch door het uittreden der indologen voor het bestuurslidmaatschap moest bedanken. In zijn plaats werd gekozen de heer J. C. Vliegenthart.

Terwijl nu Laga schijnbaar rustte, werd er toch in de bestuursvergaderingen hard gewerkt. Plannen voor een nieuwe loods werden ontworpen, financieële kwesties besproken, en brieven aan allerlei hooge personages en vergaderingen geschreven. Men zag die nieuwe loods al staan, met een aardig geveltje aan de nieuwe vaart naast het Bacteriologisch laboratorium, een gezellig lokaaltje op de tweede verdieping, een aangenaam balkon met luie stoelen voor vermoeide raceroeiers. Maar aan al deze verwachtingen werd de bodem ingeslagen door een brief van het gemeentebestuur, dat blijkbaar van plan was, de door onze vereeniging aangevraagde grond op voordeeliger wijze te exploiteeren. Zoo werd »Laga" dan gedoemd, haar bestaan voort te zetten aan den kant van dat onwelriekende smalle slootje, waar nauwelijks ruimte is om met een tweeriemsgiek te draaien; en dat terwijl een achtriemsgiek voor de vereeniging in aanbouw was. Enfin, de toestand der vereeniging bewijst, dat zij ook kan bloeien aan den rand van dat slootje, getuige de loods, en vooral het afschrijfboek, en dat is het voornaamste.

Langzamerhand begon men te denken aan het samenstellen der raceploegen. De oude vier, die reeds het geheele jaar geoefend had, bestond uit de heeren Feith (*boeg*) Deking Dura, Tromp en Pijzel (*slag*), en werd getraind door den onvermoeiden en ijverigen traineur Petrie. De jonge vier geoefend door E. A. Neeb, was als volgt samengesteld: Beukema (*boeg*), Locker de Bruijne, Brandt en

W. H. R. van Manen (*slag*) terwijl C. E. van Manen zich in zijn skiff Djibbelickxz voor den wedstrijd te Haarlem prepareerde. Jonge twee zou geroeid worden door Tromp en Deking Dura. Eenige weken voor den wedstrijd kwam in de oude vier verandering doordat Feith ziek werd, en niet kon blijven doorroeien. Hoe weinig vermoeden wij, dat wij hem toen voor 't laatst in onze booten hadden gezien! Die ploeg werd aldus veranderd: Tromp (*boeg*), Deking Dura, Adams, Pijzel (*slag*). In een boot voor deze ploeg gebouwd, en door een onbekend gebleven lid aan de vereeniging geschonken, werd eenige dagen voor den race een baantje geroeid, waarbij weliswaar geen bijzondere fraaie tijd gemaakt werd, tengevolge van een sterke strooming in het kanaal, maar waarbij het nette roeien der ploeg ons de hoop gaf, dit jaar in Haarlem in het nummer Oude Vier eens geen gek figuur te slaan.

De groote dag was daar, en aller hart vol verwachting. Vooral de jonge vier en de jonge twee deden de talrijke Delftsche toeschouwers het beste hopen. Maar het was mis. De oude vier had buiten golven en stormen, snoeken en zenuwen gerekend, waarvan men zooveel last had in de boot, dat de opvarenden blij waren, dat zij zonder nat pak, tenminste zonder om te slaan, de Amsterdamsche fuifploeg voorbleven. De bekende ploeg van Triton won dit nummer schitterend van Njord, dat met nog zeer goeden tijd tweede was. De jonge twee werd ook door onze ploeg verloren, Djibbelikxs liep in de fuiken, en de jonge vier verloor met een gebroken sliding van de Amsterdamsche ploeg, met gering tijdsverschil. Haarlem had ons dus geen lauweren opgeleverd.

Nog werd evenwel de moed niet opgegeven. Bij de wed-

strijd te Oudshoorn, eenigen tijd later gehouden, werd ingeschreven en gestart in de nummers oude acht, oude twee en jonge vier. De oude acht, nauwelijks een week geoefend, wist de zeer goed geoefende acht van de Hoop vrij aardig bij te houden. Deze laatste ploeg werd door de ideale Utrechtsche acht met verscheidene lengten geslagen. Onze acht bestond uit:

1. C. F. Loke, (*boeg*).
2. J. C. Vliegenthart.
3. F. Beukema.
4. H. Tromp.
5. F. A. Brandt.
6. J. C. Deking Dura.
7. H. F. Adams.
8. D. Pijzel, (*slag*) gestuurd door:
   A. P. Petrie.

De kosten van de boot, die door Deichman en Ritchie tot aller voldoening gebouwd was, werden gedeeltelijk gedragen door het eerste jaar, dat zoo welwillend was, de opbrengst van een hoofdelijken omslag à *f* 3.– aan het bestuur daarvoor aan te bieden. De oude twee bestaande uit Adams (*boeg*) en Pijzel (*slag*) was ook zeer weinig geoefend, en kwam uit om aan Njord partij te geven. Tot ieders verwondering wonnen zij, door Petrie gestuurd, den prijs in een betrekkelijk korten tijd. Ook de jonge vier, nu hervormd en bestaande uit de Nos. 3, 4, 5 en 6 der oude acht, won glansrijk en in goeden stijl van hare tegenstanders.

In den wedstrijd op den Amstel, door de »Koninklijke" uitgeschreven, startten Laga's ploegen niet, wegens onaan-

genaamheden met het bestuur dier vereeniging, dat zich bij die gelegenheid weinig welwillend jegens ons betoonde. De prijs, door Njord's oude twee in dien race met een walk-over behaald werd door deze vereeniging zeer sportsmanlike wederom uitgeloofd voor den eersten wedstrijd, waarin zij zich met Laga's ploeg zou meten. Deze wedstrijd was die der Dordtsche Zeil- en Roeivereeniging op den Biesbosch. Aldaar startten onze oude acht, oude twee, jonge vier en jonge twee. De oude acht (ploeg als in Oudshoorn) verloor van de acht van de Hoop, na een spannenden strijd. De race tusschen de oude twee van Njord en die van Laga ging om de prijzen in Dordrecht uitgeloofd en die van de Koninklijke (medailles en 2 kunstvoorwerpen ter waarde van *f* 100). De kamp was bijzonder fel en de wisseling der kansen werd van talrijke stoombootjes met groote belangstelling gevolgd. Het einde was, dat Laga met een paar bootslengten won. Een krans door eenige Leidenaars aan de uitgeputte roeiers overhandigd was wel verdiend. Ook de jonge vier, samengesteld als in Oudshoorn, roeide kranig, en liet zich door het uitloopen van Nereus vóór de boei niet van de wijs brengen. Na den boei liep »de Laga" bij elken slag in, passeerde haar tegenstander, en liep daarna uit om met vele lengten te winnen. Deze ploeg roeide uiterst kalm en met veel zekerheid. De jonge twee, gevormd door de beide boegen van de acht, roeide tegen een sterke ploeg van de »Amstel". De »Amstel" kwam eerst aan, doch bleek veel te vroeg de boei gemaakt te hebben om een willekeurig paaltje in het vaarwater. De prijs werd dus toegekend aan »Laga", dat voorstelde over te roeien. Toen verloren onze minder taaie en minder geoefende roeiers van hunne tegenstan-

ders, zooals een ieder had verwacht. Daarmede was het raceseizoen geeindigd.

Het succes van Laga was weer iets grooter dan in het afgeloopen jaar. Jammer, dat eerst na Haarlem Laga's goriezon begon te schijnen, evenals het vorige jaar. Moge hierin in 1898*) een verandering ten goede komen. In het geheel werden door de vereeniging behaald vijf eerste prijzen, terwijl de ploegen, die deze prijzen behaalden, nog niet door andere vereenigingen geslagen zijn. Wij hopen beide dan ook aan het einde van het seizoen 1898*) even onbevlekt uit het krijt te zien treden.

Nog eenige gebeurtenissen dienen vermeld te worden.

Op 13 April 1896 was het twintig jaar geleden dat »Laga" werd opgericht. Deze gedenkdag werd gevierd door een receptie gehouden door het bestuur ten huize van den heer Smit, en een diner op de Phoenix waaraan als gasten aanzaten de afgevaardigden der vier andere Studenten-roeivereenigingen, van den Studenten-roeibond en van den Senaat van het D. S. C., benevens eenige eereleden van het Laga-bestuur. Reeds op dit feest deed een gerucht de ronde, dat later nog sterker werd, en zich bevestigd zag: De Delftsche dames wilden »Laga" ter eere van haar vierde lustrum een vlag aanbieden. In het midden van Mei had deze plechtigheid plaats op de Societeit Phoenix, waar een matinée musicale de gezelligheid verhoogde. Namens de Delftsche dames bood mej. L. Aronstein aan de Vereeniging met eenige hartelijke woorden een prachtige zijden vlag aan, ontworpen door den heer A. F. Gips.

---

*) Noot van de Redactie: Wij hopen in '97 ook.

Mogen wij nog vele lauweren aan dit zinnebeeld onzer Vereeniging hechten!

Nu rust op mij nog een treurige plicht. Ons aller vriend *Richard Feith*, die gedurende zijne training ziek werd, verliet ons om niet weer terug te keeren. Een langdurige en pijnlijke ziekte heeft hem uit ons midden weggenomen. Wat zijne vrienden in hem missen, weten wij allen, maar slechts weinigen weten wat »Laga" in hem mist. Zijn opgewekt humeur, zijn ijver als bestuurslid en als roeier, maakten hem in den korten tijd, dat hij in ons midden verkeerde, onmisbaar. Zijn nagedachtenis zal steeds blijven voortleven in de harten van diegenen, met wie hij zijne krachten wijdde aan den bloei van onze Vereeniging.

STUDENTEN CARROUSEL-VEREENIGING.

Waar mijn voorganger de toekomst hoopvol inzag, daar is voor zijn opvolger het geluk weggelegd te kunnen constateeren dat die hoop bewaarheid is geworden.

In October hadden de jaarlijksche Bestuursverkiezingen plaats. Door het uittreden van de HH. L. F. Teixeira de Mattos en H. D. H. Bock waren twee vacaturen ontstaan, die werden ingenomen door de H.H. A. J. Hirschig en E. A. du Croo. Voor echter de heer Teixeira zijn presidium zou afstaan, werd hem door den heer J. W. Six, eerelid van het Bestuur, een keurige presidentshamer aangeboden, die met warmen dank uit naam der Vereeniging werd aanvaard.

Kort daarop ging het nieuwe geschenk over in handen van den heer H. de Bordes, die als president het onder-

staande Bestuur zou voorgaan in de Vertegenwoordiging der D. S. C. V.

H. de Bordes, *President*,
J. F. de Vogel, *Vice-Pres.*
A. Wurfbain, *Secretaris.*
A. J. Hirschig, *Thesaurier.*
E. A. du Croo, *Commissaris.*

De groenenuitvoering in October scheen de belangstelling wel vergroot te hebben; de wekelijksche rijavonden althans konden in tegenstelling van verleden jaar, zich in eene voldoende deelname verheugen, zoodat eene uitvoering in Maart niet meer eene »illusie" behoefde te zijn.

Direct na de Kerstvacantie werd met de repetities een aanvang gemaakt.

Den 18^{en} Maart had de uitvoering plaats, die in alle opzichten goed geslaagd mag heeten.

Een woord van warmen dank aan de HH. L. F. Teixeira de Mattos en A. W. Hesterman is hier niet misplaatst.

Waar de heer Teixeira behalve door zijn commando van het eerste nummer, entrée-manoeuvre, het Bestuur door zijne veeljarige ondervinding met raad en daad bijstond, bewees de heer Hesterman door zijne welwillendheid veel voor den bloei der D. S. C. V. over te hebben.

Ook zij hier een woord van hulde gebracht aan den heer Fockema, die welwiliend een voltige nummer ten beste gaf.

Een gezellig souper dat Bestuursleden, eereleden en executanten vereenigde, besloot dezen welgeslaagden avond.

Eenige dagen later had de vereeniging wederom gele-

genheid naar buiten te presteeren. Ouder gewoonte werd op den corpsdiës den Senaat een eerewacht aangeboden.

Dit was het laatste energieke optreden in dit vereenigingsjaar.

Naderende examens brachten reactie, en na de krachtsinspanning van den laatsten tijd ging Carrousel zijn welverdienden zomerslaap in.

En hiermede heeft schrijver dezes zijn' taak volbracht. Ook dit jaar zijn weer alle factoren voor een levendig vereenigingsjaar voorhanden, en al zal ook dit jaar geen uitvoering plaats hebben, niets staat er in den weg om mijn' tweeden opvolger te kunnen doen getuigen in zijn jaarverslag:

»Het twintig jarig bestaan der D. S. C. V. is op zulk een schitterende wijze gevierd, dat hiermede opnieuw overtuigend bewezen is het: »raison d'être" van onze geliefde vereeniging. Dat zij zoo!

STUDENTEN TOONEEL-GEZELSCHAP.

De gebruikelijke verkiezingen in November deden het bestuur als volgt samenstellen:

H. de Bordes, *President*,
E. van Eibergen Santhagens, *Secretaris*,
M. J. W. J. Bijleveld, *Thesaurier*,
A. Wurfbain,
J. C. van Haersolte, } *Commissarissen.*

Dit bestuur mocht echter niet lang samenwerken. In December bedankte de heer Bijleveld voor zijne betrekking, die daarop vervuld werd door den heer D. Bisschop,

terwijl ook deze functionaris zich tegelijkertijd met den heer Santhagens, genoodzaakt zag zijn ambt neder te leggen. Nieuwe verkiezingen brachten 't volgende bestuur aan het bewind:

H. de Bordes, *President*,
A. Wurfbain, *Secretaris*,
B. J. W. Swaters, *Thesaurier*,
G. Kalff, } *Commissarissen.*
J. C. van Haersolte, }

Het was onder dit bestuur dat de Vereeniging er in slaagde eene uitvoering te geven met »Het laatste hoofdstuk van het eerste boek" blijspel in één bedrijf, gevolgd door »De drie Hoeden van Hennequin" waarbij de President daarin bijgestaan door den heer W. van der Tak, de moeilijke taak van Regisseur op zich nam.

Na een welgeslaagden avond, waarbij de Vereeniging zich wederom mocht verheugen in een talrijk en dankbaar publiek, vereenigden bestuursleden, met hunne officieele gasten en medespelers zich aan een geanimeerd souper op de Societeit Phoenix.

Laat ons hopen dat onder het nieuwe en jeugdige bestuur de Vereeniging hare goede naam moge blijven gestand doen, en dat het komende jaar zal getuigen van voorspoed en bloei. Dat zij zoo!

STUDENTEN-IJSCLUB.

Den 15^{en} November had de installatie van het nieuwe Bestuur plaats. Het constitueerde zich als volgt:

G. van Tienhoven van den Boogaard, *President*.
J. C. Vliegenthart, *Secretaris*,
A. Wurfbain, *Thesaurier*,
B. J. Haitsma Mulier
E. van Eibergen Santhagens } *Commissarissen*.

Daar de vorst niet meer dan eenige dagen aanhield konden de leden slechts een paar malen van de ijsbaan gebruik maken. Ook konden de interacademiale wedstrijden van wege den zachten winter niet doorgaan.

Feesten behoefden niet gegeven te worden, zoodat het een voordeelig jaar voor de kas van de Vereeniging was.

Wat betreft de oprichting van den Interacademiale Studenten-IJsbond kwam men weinig verder, daar Leiden niets meer deed, dan de Statuten rondzenden. Laten we hopen dat dit jaar deze belangrijke bond tot stand kome.

Laat ik eindigen met den wensch dat deze winter ons in staat zal stellen flink van de ijsbaan gebruik te maken en dat onze rijders in den wedstrijd tegen de vertegenwoordigers der andere Corpsen de eer van D. S. IJsclub hoog zullen houden.

STUDENTEN-WEERBAARHEID.

Mocht vorige jaren het verslag steeds aanvangen met de klacht dat de Vereeniging niet aan haar eigenlijk doel beantwoordde, dit jaar gelooven wij eene goede schrede voorwaarts te zijn gegaan, vooreerst door de aanname van een uniform, in de tweede plaats door meerdere animo in 't schieten.

In October 1895 hadden de jaarlijksche bestuursver-

kiezingen plaats, welk nieuw bestuur zich aldus samenstelde :

J. C. Loman, *President.*
H. K. A. Bakker, *VicePresident.*
J. C. van Haersolte, *Secretaris.*
E. F. Suringar, *Thesaurier.*
C. E. van Manen, *Commissaris.*

Dadelijk na den groentijd werd druk geoefend voor den aanstaanden Inter-academialen schietwedstrijd. De D. S. W. mocht hierop drie tweede prijzen winnen.

Intusschen was de Commissie tot Wetsherziening, bestaande uit de heeren L. F. Teixeira de Mattos, J. C. Loman en W. D. H. Bock met hare omvangrijke taak gereed gekomen. De door haar aangebrachte wijzigingen in statuten en reglementen werden bijna zonder verandering in de Algemeene Vergaderingen van 11 en 13 December 1895 aangenomen. De Koninklijke goedkeuring op de aangebrachte wijzigingen in de statuten door het bestuur aangevraagd werd den 2^{en} April '96 verkregen.

In de maand November gewerd ons het droevige bericht, dat de heer H. Viruly, eere-lid van het bestuur der D. S. W., in Indië was komen te overlijden. Hetgeen hij deed voor onze vereeniging zal voorzeker steeds in dankbare herinnering bij ons blijven voortleven.

Op den gewichtigen dag van den 2^{en} December leed ook ons bestuur een groot verlies door het uittreden van den heer H. K. A. Bakker. Zijne plaats werd ingenomen door den heer G. de Gelder.

Kort daarop meende de heer Loman zijn ambt te moeten neerleggen. Zijne drukke bezigheden verhinderden hem de zware taak van President der D.S. W. tot het einde toe te ver-

vullen. Een woord van dank aan den heer Loman is zeker niet onverdiend, daar waar hij gedurende vele jaren steeds met grooten ijver en plichtsbetrachting zijne functies waarnam.

Door de vacature hierdoor ontstaan, waren nieuwe bestuursverkiezingen noodzakelijk. Gekozen werden: als President J. C. van Haersolte, als Commissaris H. W. Land.

Op de kort daarop gehouden Bestuursvergadering constitueerde het Bestuur zich als volgt:

J. C. van Haersolte, *President.*
E. F. Suringar, *Vice-President.*
G. de Gelder, *Secretaris.*
H. W. Land, *Thesaurier.*
C. E. van Manen, *Commissaris.*

Het nieuwe Bestuur wachtte al dadelijk een omvangrijke taak. Wij bedoelen de invoering van de nieuwe Uniform. Na veel moeite was het Bestuur met zijn ontwerp gereed gekomen en de uniform der D. S. W. in de Algemeene Vergadering van 12 Febr. 1896 vastgesteld. De Koninklijke goedkeuring volgde den 15^{en} April 1896.

Zoo behoeven wij ook in dit opzicht niet ten achteren te staan bij de andere Universiteiten, en hopen wij dat het een goed begin moge zijn voor de vorming van een exercitie-korps van Delftsche studenten.

In Februari schreef het Bestuur een aanmoedigingswedstrijd met voorgift uit. Prijswinnaars waren:

Rijksgeweer 150 M. 1° Sassen, 2^{e} v, Manen, 3^{e} Gerlach, 4^{e} Loman.

Rijksgeweer 100 M. 1° Land, 2^{e} v. Rees, 3^{e} Suringar, 4^{e} Varkevisser.

Revolver 20 M. 1° G. de Gelder, 2^{e} Loman, 3^{e} Bock,

Flobert 12 M. 1° Land, 2^{e} Suringar, 3^{e} Kranenberg, 4^{e} Bock.

Tegelijkertijd besloot het Bestuur gedurende de maanden Februari, Maart, April en Mei elke maand eene medaille uit te loven op alle wapens voor de schutters van de hoogste serie, in elk van de drie maanden geschoten. Het minimum aantal punten was: Rijksgeweer 75, Rijksrevolver, 45, Flobert 80,

De hoogste series werden behaald:

Rijksgeweer { Februari, C. E. van Manen.
Maart, maandmedaille, Kranenburg.

Rijksrevolver { Februari, Bock.
Maart, Suringar.
April, Suringar.
Mei, de Gelder.

Flobert, { Februari, Suringar.
Maart, Land.
April, Kleyn.

Het jaarlijksche groote concours kon door de nadering van de examens, en ten gevolge daarvan de geringe opkomst, niet door gaan. Zoo komen wij langzamerhand tot het eindpunt van het verslag: het jaarlijksche groenenconcours. Door den onzekeren duur van den groentijd welke aanvankelijk door den Senaat op 14 dagen was gesteld en door het ongelukkig toeval dat juist in deze 2 weken de banen elken dag voor garnizoensoefeningen moesten gebruikt worden, werd het groenenconcours gehouden op den dag volgende op den brulavend. Te begrijpen is het dat na zoo'n vermoeienden avond ons feest niet zoo geanimeerd was als vorige jaren.

Overwinnaars waren de groenen Numans, Braak en Uljeé, den poedelprijs behaalde den Tex. De traditioneele

uitreiking had op de kroeg plaats door de heeren Kleyn, Arnold en Kranenberg.

Op den avond van de inauguratie werd voor de eerste maal door Weerbaarheid het Corpsvaandel een eerewacht aangeboden, voorzeker een belangrijk feit voor onze Vereeniging.

Nog valt te vermelden dat op 1 April onze garnizoenskommandant overste Krügers den dienst verliet. Een woord van hartelijken dank aan dezen heer is zeker wel op zijn plaats: steeds stelde hij veel belang in onze Vereeniging; daar waar hij Weerbaarheid van dienst kon zijn, waren wij zeker van zijn steun.

In zijn opvolger majoor Petter zijn wij overtuigd iemand gevonden te hebben die ook steeds bereid zal zijn Weerbaarheid met raad en daad bij te staan. Moge de onderlinge verstandhouding even aangename blijven zooals zij altijd geweest is.

Ook mogen wij niet vergeten majoor van Breda en kapitein Brocx, waaraan wij eveneens veel verschuldigd zijn. Onzen besten dank hiervoor, vooral voor de hulp die wij de laatste maanden van hen mochten ondervinden.

Gaan wij dus in 't kort de geschiedenis van het afgeloopen jaar na, dan gelooven wij te mogen zeggen dat het Vereenigingsjaar '95—'96 in geen geval tot de ongunstige of onbelangrijke zal behooren: Wijziging van de Statuten en Reglementen, invoering van de uniform, goedgeslaagde wedstrijden, eervolle plaatsen veroverd in de rij van de studenten-schietvereenigingen, kortom alles wijst er op dat de Delftsche studenten weerbaarheid nog altijd in den vollen bloei van haar vereenigingsleven staat. Mogen

wij deze verklaring in alle volgende jaarverslagen terugvinden!

STUDENTEN-AMATEUR-PHOTOGRAFEN-VEREENIGING.

Het afgeloopen tijdperk kenmerkt zich door eene groote kalmte; zoo'n echt jaar om de kas te stijven, ten einde het volgende jaar met groote plannen voor den dag te kunnen komen.

In October '95 bestond het Bestuur uit de heeren:

A. Heldring, *President.*
C. G. J. W. Koopman, *Secretaris.*
M. R. D. Merens *Penningmeester.*
S. R. J. Onnen, *Commissaris van het materiëel.*

Reeds spoedig (2 Dec.) moest de heer Merens ons Bestuur verlaten, kort daarna in Februari traden ook de heeren Heldring en Koopman als Bestuursleden af. De nieuwe Bestuursverkiezingen leverden het volgende Bestuur op:

S. R. J. Onnen, *President.*
G. de Gelder, *Secretaris.*
A. S. van Nierop, *Penningmeester.*
P. M. van Bosse, *Commissaris v/h. materiëel.*

Door verschillende omstandigheden werd dit jaar slechts ééne lezing gehouden, die echter uitstekend slaagde. De heer C. A. P. Ivens verrastte de leden met eene voordracht over de Röntgenstralen, welk interessant onderwerp een buitengewoon groot publiek lokte, waaronder bijna alle professoren der P. S. en zeer vele dames. De natuurlijk

bizonder groote verwachtingen werden door den heer Ivens niet teleurgesteld, zoodat deze enkele lezing het gemis aan meerdere goedmaakte.

Door den uitmuntenden finantieelen toestand kon de contributie van *f* 4.— tot *f* 2.50 verlaagd worden, voorzeker een goed teeken voor eene jeugdige vereeniging als de onze.

In September '96 onderging het Bestuur weer eene verandering door het uittreden van den heer Onnen. Zijne plaats werd tot onze groote vreugde vervuld door het eere-lid van het Bestuur, den heer C. G. J. W. Koopman. Overigens bleef de constitutie dezelfde.

Al dadelijk werden groote plannen gevormd. Vooreerst totale wijziging maar vooral uitbreiding van de Statuten. Vervolgens was reeds spoedig sprake van een skiopticon aan te schaffen, eene excursie te organiseeren, projectieavonden te houden. Op initiatief van onzen Eere-Voorzitter, Dr. R. Sissingh, werd eene groote verbetering aangebracht in de donkere kamer door het aanbrengen van kastjes voor leden der Vereeniging. Onzen besten dank aan den heer Sissingh voor den grooten steun, dien hij ons in de uitvoering van onze taak steeds verleent, de S.-A.-Ph.-V. heeft voorzeker een groot deel van haar tegenwoordigen bloei aan haar Eere-Voorzitter te danken.

Ten slotte valt nog te vermelden dat bij het jubileum van den amanuensis P. Gosselaar de Vereeniging een album met door de leden vervaardigde photografiën van de Natuurk. Afdeeling der Pol. School aan den jubilaris ten geschenke aanbood. Een welverdiend blijk van erkentelijkheid voor de moeite die de D. S.-A.-Ph.-V. aan Gosselaar veroorzaakte.

Zoo gaan wij dus een volgend jaar in met een welgevulde kas, een uitstekende donkere kamer en met groote plannen voor de toekomst. Mogen de leden krachtig medewerken om deze laatste schitterend tot uitvoering te brengen!

„U. L. I."

Het jaar '95—'96 was een waardig vervolg op het vorige. De vergaderingen volgden elkaar met regelmatigheid op en kenmerkten zich door een aangenamen geest. In October trad het oude Bestuur af. Het tegenwoordig bestuur is samengesteld als volgt:

C. G. J. W. Koopman, *President.*
G. H. Broekman, *Secretaris.*
W. Kamp, *Penningmeester-Vice-Secretaris.*

Een der schoonste avonden was voorzeker de diës, die op een zeer gelukkige wijze met een avondfeest gevierd werd, waarop geen eere-lid een lezing hield en waarvan de deelnemers zeker de aangenaamste herinneringen zullen bewaren.

„PARIS."

In het eind van October trad het oude Bestuur af en werd een nieuw gekozen, dat zich als volgt constitueerde:

S. R. J. Onnen, *President.*
D. A. Vreedenberg, *Secretaris.*
R. Le Poole, *Penningmeester.*

In het begin van het jaar traden eenige leden uit de Vereeniging en een drietal nieuwe leden trad op verzoek toe.

Den 26sten November had Paris het voorrecht den heer N. W. van Lennep in zijn midden te ontvangen om eene simultaan-partij te spelen. Het Bestuur had ook eenige niet-leden van Paris uitgenoodigd aan den wedstrijd deel te nemen, zoodat er dien avond 24 spelers op de leeszaal der S. P. vereenigd waren.

Er werden zeer interressante en ook verrassende partijen gespeeld. De uitslag was, dat de heer van Lennep in 21 partijen de overwinning behaalde, terwijl de heeren G. van Tienhoven en W. Laman Trip wonnen en de heer Locker de Bruyne remise speelde.

De onderlinge wedstrijd, die ook dit jaar gehouden werd bleef onbeslist. Gedurende den loop van het jaar waren de vergaderingen druk bezocht en steeds zullen de leden van Paris zich die avonden herinneren, zoo kalm en zoo gezellig.

Ten slotte maken we nog melding van een wedstrijd tegen de A. S. C. Philidor waarvan de uitslag 4—8 ten onzen nadeele was. We hopen echter, dat Paris in het komende jaar in de gelegenheid zal worden gesteld eene schitterende revanche te nemen.

G. D. U.

Gedurende '95—'96 hield G. D. U. geregeld zijn vergaderingen. Het is in waren zin een ernstdispuut gebleven, waar veel gesproken werd, mooi van gevoel, uiting en gedachte. Eenige ouderen verlieten ons, doch jongeren hebben hen vervangen. Door 't verdedigen van stellingen trachtte men tezamen in eerlijkheid te streven naar een

weinig weten en begrip van de groote ethische en maatschappelijke vragen, die ons bewegen. Eigen en andrer leven gaf men in improvisatie, verhandeling en voordracht.

I. G. O. V.

Ook het tweede jaar van ons Vereenigingsleven is nu achter den rug. Mocht het niet zoo moeielijk geweest zijn als het eerste levensjaar, toch was de strijd nog lang niet volstreden, ons doel schitterde wel nog steeds voor onze oogen, maar het is nog altijd onbereikbaar ver.

Het bestuur, bestaande uit de heeren:

M. G. van Heel, *President.*
G. de Gelder, *Secretaris,*
P. Bakker Schut, *Eerste* } *Penningmeester.*
A. H. K. Milo, *Tweede* }
R. K. Bowles, *Vaandeldrager,*
V. C. H. J. de Constant Rebecque, *Eere-Comm.*
L. van Kesteren, *Jongste Bediende,*

vatte met den meesten ernst zijne zware taak op. Vooreerst bracht het tot stand de wijziging en vooral de uitbreiding van de Statuten, een moeilijk werk, maar dank zij de waardige houding van onzen President ten slotte gelukt.

Spoedig daarna vormden wij het grootsche plan een geweldigen veldslag te wagen op het terrein van onzen dagelijkschen strijd. Moeielijke Bestuursvergaderingen, vergaderingen waarin onze grootste vijand vooral zijn guerilla kunsten ten toon spreidde, waarin zich verder moeilijke taal- en zedelijkheidskwesties voordeden, hebben eindelijk het plan tot rijpheid gebracht. Er zou een Smoking-concert gegeven worden!

De eerste autoriteiten zouden optreden, o. a. om maar te noemen Herr Kapellmeister met zijn groenen-zang-orkest, de negro Jaapie uit Jamaïca, de jood Bakkie met zijn artistiek-moderne schilderijen tentoonstelling, chanteuses, komiekelingen enz. enz. Alles was uitmuntend voorbereid, met spanning verwachtte men den avond van 4 December, waarop het belangrijke feit zou plaats hebben, toen . . .

. . . . . .

Wie beseft onze schrik toen wij een begin van knopvorming ontdekten op den rouwvollen avond van 2 December? Is het te verwonderen dat wij allen, Bestuurderen, werkende en overige leden, dat wij allen als door lamheid geslagen waren en de veldslag onherroepelijk verloren was?

Tranen weerhouden den verslaggever bijna om voort te gaan. Wij zagen met smarte de krachten van I. G. O. V. verzwakken, en het einde scheen nabij.

Zoo naderde onder velerlei noodlottige voorteekenen de diës-natalis van 24 Februari 1896. In weerwil van den stervenden toestand der vereeniging besloot het Bestuur nog een laatste poging te wagen. 's Middags recepieerde het Bestuur, 's avonds had het uitgestelde Smoking-concert plaats.

Helaas! de veldslag werd wel gewonnen, de vijand ook dien avond verslagen, maar het was eene Pyrrhus-overwinning. Steeds zwakker werd onze Vereeniging, steeds meer onmachtig tegen den rusteloos voortstrijdenden vijand.

Zoo ging zij een langdurigen zomerslaap in, menigeen dacht dat zij nimmer zou ontwaken.

Maar zie! in een consult door het Bestuur gehouden, bleek nog een allerlaatst redmiddel over te zijn.

Wij besloten eene krachtige operatie te wagen en zij is uitnemend gelukt. Sinds dat tijdstip was de Vereeniging als opnieuw geboren, zij werd gesplitst, zooals het in de officiëele stukken van die dagen heette »door knopvorming" in twee vereenigingen, beide onder den naam I. G. O. V. op 't oogenblik bloeiende, de eene in het D. S. C., de andere in het I. S. C.

De besturen der beide nieuwe vereenigingen waren:

G. J. de Vos van Nederveen Cappel, *President.*
J. W. Albarda, *Secretaris,*
R. E. van Eibergen Santhagens, *Penningmeester,*
I. J. P. Kleyn, } *Commissarissen,*
J. C. F. van Sandick, }

voor de Polytechnische afdeeling en voor de Vereeniging der Indologen de heeren:

F. Greve, *President,*
L. A. M. Ankersmit, *Secretaris,*
J. C. Boers, *Penningmeester,*
H. J. Bussemaker, } *Commissarissen.*
V. Obdeyn, }

De werkkring van I. G. O. V. werd tevens gewijzigd. Op 't oogenblik houdt deze Vereeniging, die haar ledental tot een honderdvijftig zag groeien, zich voornamelijk bezig met het organiseeren van aangename feesten voor hare leden, 't zij op de Societeit Phoenix, 't zij in andere daartoe geschikte lokalen.

We gelooven en hoopen dat onze vereeniging een schoone toekomst tegemoet gaat.

CATALOGUS

VAN DE

BIBLIOTHEEK

DER

SOCIETEIT PHOENIX.

I. Nederlandsch.

264 *Adema, Hora,* — Thea. 2 dln.
1 *Ador, Paul,* — Jezus van Nazareth. (uit het Duitsch).
2 *Ahlgren, Ernst,* — Schetsen. (uit het Noorsch).
2 ——, — Wolken. (uit het Noorsch).
381 *A. J.,* — J. A. Alberdingk Thijm.
382 ——, — Multatuli.
3 *Alberdingk Thijm, Catharine,* — Een Koninklijke Misdaad.
3 ——, — Een Koninklijke Misdaad toegelicht.
192 ——, — N. D. de Forest.
242 *Aletrino, A.,* — Zuster Bertha.
343 ——, — Novellen.
4 *Andel, H. van,* — Een Onkruidzaaier.
5 *Antoinette,* — Heideroosje.
6 *Amicis, Edmondo de,* — Jongensleven, (uit het Italiaansch).

383 *Beckger,* — Longfellow.
8 *Beekman, A. A.,* — Schetsen en Novellen.
8 ——, — De Klokken van Delft.

384 *Beer, Taco H. de*, — Letterkundige Geschiedenis van Duitschland.
309 *Beets, Nic.*, — Gedichten. 2 dln.
9 *Berckenhoff*, — Causeriën.
10 *Berg, De Oude van den*, — Klokketonen.
252 *Bergen, J. van*, — Aquarellen.
11 *Bikélas, D.*, — Loukis laras, (uit het Grieksch).
350 *Bilderdijk, Mr. W.*, — Dichtwerken.
385 *Blok*, — Levensschets van J. J. L. ten Kate.
Borel, Henri, — Wijsheid en Schoonheid uit China.
12 *Bosboom Toussaint, A. L. G.*,—Raymond de Schrijnwerker.
13 ——, — De Delftsche Wonderdokter.
219 ——, — Negen Novellen.
215 *Björnson, Björnsterne*, — Ole Tuft, 2 dln.
306 *Brandt van Doorne*, — Huiselik Leed.
361 ——, — Twijfel.
310 *Bredero*, — Werken. 3 dln.
318 *Brink, Dr. J. ten*, — Parijs tijdens de Roode Terreur. 2 dln.
325 ——, — Oost-Indische Dames en Heeren. 2 dln.
326 ——, — De Schoonzoon van Mevrouw de Roggeveen. 2 dln.
377 ——, — Parijs tijdens de Witte Terreur.
386 ——, — Emile Zola.
387 ——, — Causeriën over moderne Romans.
388 ——, — Schetsen en Kritieken.
389 ——, — De Roman in brieven.
390 ——, — De oude Garde en de jongste School.
351 *Brom, Eduard*, — Opgang.
14 *Brooshooft, Mr. P.*, — Academische Dissolving-Views.
15 ——, — Plicht.
16 *Buning, Werumeus*, — Marineschetsen.
17 ——, — De Erfenis van den Burgemeester.

20 *Busch, Wilhelm*, — Jobsiade, (uit het Duitsch).
223 *Busken Huet, Cd.*, — Lidewijde.
391 ——, — Nederlandsche Belletrie.
392 ——, — Litterarische Fantasiën en Kritieken.
393 ——, — Brieven.
273 *Buysse, Cyriël*, — Het recht van den Sterkste.
305 ——, — Wroeging.
394 *Byvanck, Dr. W. G. C.*, — Parijs 1891.

---

195 *Carmen Sylva*, — Op Lijdenspaden.
21 *Castor en Pollux*, — Portretten uit de Tweede Kamer.
395 *Chantepie de la Saussaye*, — Zekerheid en Twijfel.
22 *Chappuis, H. T.*, — Slagschaduwen en Zonlicht.
250 *Coenen Jr., Frans*, — Verveling.
375 ——, — Een Zwakke.
194 *Cohen Stuart, A. C. E.*, — Kleine Schetsen.
23 *Cool, D. E.*, — Een Idealist.
24 *Cooplandt*, — Uit het Leven.
25 *Coppée, François*, — Een Jeugd. (uit het Fransch).
193 *Cosinus*, — Kippeveer.
311 *Costa, Is. da*, — Gedichten. 3 dln.
355 *Coster, Ch. de*, — De Legende van Uilenspiegel en Lamme Goedzak.
26 *Couperus, Louis*, — Eline Vere. 3 dln.
254 ——, — Eene Illusie.
301 ——, — Orchideeën.
341 ——, — Williswinde.
360 ——, — Hooge Troeven.
27 *Cremer, J. J.*, — Monte Carlo.
28 ——, — Tooneelspelers.
30 ——, — Daniël Sils.

31 *Cremer, J. J.*, — Anna Rooze. 2 dln.
33 ——, — Dokter Helmond en zijn vrouw.
34 ——, — Overbetuwsche Novellen.
35 —— , — Betuwsche Novellen. Een Reisgezelschap.
36 ——, — De Lelie van 's Gravenhage.

---

396 *Dageraad, Vereeniging de,* — Ter gedachtenis aan Multatuli.
288 *Dermout, J.*, — Piong Pan Ho.
37 *Deyssel, L. van*, — Een Liefde.
38 ——, — Een kleine Republiek.
317 ——, — Verzamelde Opstellen. 2 deelen.
344 ——, — Prozastukken.
397 ——, — Over literatuur.
39 *Dilling, Lars,* — Schetsen, (Ie Bundel).
40 ——, — Schetsen, (IIe Bundel).
41 *Duitscher, Een,* — De Mijnheers en hun Polderland.
196 *Dostoiewsky*, — Schuld en Boete.

---

42 *Eeden, Frederik van*, — Het Poortje.
43 ——, — De kleine Johannes.
228 ——, — Studies.
287 ——, — Studies. 2e reeks.
229 ——, — Ellen.
253 ——, — Johannes Viator.
292 — —, — De Broeders.
298 ——, — Het Lied van Schijn en Wezen.
44 *Edgren*, — Een Zomernachtsdroom.
347 ——, — Levensstrijd. 4 dln.
354 *Erens, Frans*, — Dansen en rhytmen.
45 *Emants, Marcellus*, — Jong Holland.

46 *Emants, Marcellus*, — Godenschemering.
47 ——, — Langs den Nijl.
48 ——, — Goudakkers Illusiën.
221 ——, — Op Reis door Zweden.
294 ——, — Een nagelaten Bekentenis.
367 ——, — Lilith.
314 *Erasmus*, — Lof der Zotheid.
323 *Esjee*, — Kinderen van hun tijd.
300 *Ethel, Mac. S.*, — Tjampoeran.

---

49 *Fiora Della Neve*, — Een Liefde in het Zuiden.
50 ——, — Liana.
51 ——, — Twee Novellen.
52 ——, — Victor.
54 *Florentijn*, — De Toovenares van Endor.
55 *Foore, Annie*, — De van Sons.
57 ——, — Uit ons Indisch Familieleven.

---

58 *Gallée, Franciska*, — Hereenigd. (2 dln.)
59 *Génestet, P. A. de*, — Dichtwerken.
258 *Giacosa, Gius*, — Droeve Min.
198 *Giese, Josephine*, — Gevloekt.
197 *Gorter, Herman*, — Mei.
227 ——, — Verzen.
398 *Gorter, Simon*, — Letterkundige Studiën.
60 *Gram, Johan*, — In Berlijn.
61 ——, — Heugelijke Dagen.
62 ——, — Indische Schetsen.
274 ——, — 's Gravenhage in onzen tijd.
217 *Groeningen, A. P. van*, — Martha de Bruijn.
321 ——, — Een Nest Menschen.

63 *Gruyter, J. de,* — In Memoriam
273 *Guido,* — Julia.
64 *Gijsen, Maria,* — De drie Gratiën.

---

308 *Haar, B. ter,* — Gedichten. 2 dln.
296 *Hansun, Knut,* — Raadselachtig.
222 *Harpen, N. van,* — Losse en scherpe patronen.
284 *Haversmidt, F.,* — Familie en Kennissen.
269 *Heyermans Jr., Herm.,* - Trinette.
65 *Hildebrand,* — Camera Obscura.
66 ——, — Na vijftig jaar.
199 *Hofdijk, W. J.,* — In 't Harte van Java.
68 *Holland, Jan,* — Darwinia.
69 ——, — Nette menschen.
70 ——, — Een Koningsdroom.
71 ——, — Een gezellige Avond in een geleerd Genootschap.
72 ——, — Dat getob met onze Jongens.
73 ——, — Als de eene Hand de andere wascht.
74 ——, — De Woord en zijn Kring.
75 ——, — Moderne Heksen.
76 ——, — Het Apenboek.
77 ——, — Doris en Doortje.
78 ——, — Athanasius Mors.
200 ——, — Familie Willems.
201 ——, — Het smeult.
79 *Hollidee, H.,* — Etsen naar het Leven.
259 *Homerus,* — De Ilias.
——, — De Odussee.
238 *Honigh, C.,* — Waarheids Pelgrimstocht.
80 *Hooyer, J. H.,* — Schetsen en Verhalen.
81 *Huf van Buren,* — De Kroon van Gelderland.

82 *Huf van Buren,* — De Mannen van St. Maarten.
83 ——, — Hertog Adolf.
376 ——, — Jonker van Duivensteijn.
84 *Huygens, Cornelie,* — Regina.

---

85 *Ibsen, Henrik,* — Nora.
86 ——, — Een Vijand des Volks.
87 *Ising, Arnold,* — Haagsche Schetsen.

---

262 *Jonathan,* — Waarheid en Droomen.
399 *Jonckbloed, G.,* — Multatuli.
88 *Jonghuhn, Dr., F. W.,* — Licht- en Schaduwbeelden.

---

359 *Karamati,* — Clara van Merensteijn.
89 *Kate, J. J. L. ten,* — Victor Hugo.
327 ——, — Faust. Maria Stuart.
328 ——, — De Planeten. De Jobeïde.
329 ——, — Milton's Verloren Paradijs.
330 ——, — De Hel van Dante Alighieri.
48 *Kalff, Dr. G.* — Literatuur en Tooneel. (Zie V).
90 *Keller, Gerard,* — Nemesis.
202 ——, — Twee Novellen.
91 *Kepper, George,* — Licht en Schaduw.
261 *Kipling, Rudyard,* — Drie Soldaten.
92 *Klikspaan,* — Studentypen en Leven.
286 *Kloos, Willem,* — Verzen.
379 ——, — Nieuwe Verzen.
419 ——, — Veertien jaar literatuurgeschiedenis.
400 ——, en *A. Verweij,* — De onbevoegdheid der Ned. literaire kritiek.
93 *Knappelhout, J.,* — Gies Reevers.

290 *Koubert, Anna,* — Nieuwe Paneeltjes.
280 *Kovalevskij, Sonja,* — De Zusjes Rajevski.
94 *Kruseman, Mina,* — Fella Damstone. Willen en Handelen.

---

203 *Lamberts Hurrelbrinck,* — Limburgsche Novellen.
204 *Lapidoth, Frits,* — Moderne Problemen. 2 dln.
246 ——, — Portretten en Landschappen.
272 ——, Goëtia.
291 ——, — Fransche Teekenaars.
324 ——, — Ironisch en Tragisch.
293 *Lie, Jonas,* — Niobe (uit het Noorsch).
345 ——, — Kobolden. (Uit het Noorsch).
358 ——, — Als de Zon ondergaat. (Uit het Noorsch).
225 *Lundgard en Ahlgren,* — Modern.
95 *Loon, van,* — Studentenliederen.
96 *Looij, Jac. van,* — Proza.
356 *Luis Coloma, P.,* — Novellen (2 deelen) (uit het Spaansch).
279 *Luttel, Leo,* — Een Professorsvrouwtje.
342 ——, — Zusterzielen.
401 *Luzac, Dr. J. C.,* — De Nederlandsche sentimenteele roman en zijne terugwerking.

---

320 *Malling, Mathilda,* — Een Roman van den Eersten Konsul.
205 *Margadant,* — Met de Adelborsten aan Boord van de »Aldebaran".
364 *Marholm, Laura,* — Moderne Vrouwen.
357 *Marie,* — Drijvende wolken (uit het Noorsch).
97 *Maurik, Justus van,* — Uit het Volk.
98 ——, — Van allerlei slag.
99 ——, — Met z'n achten.
100 ——, — Burgerluidjes.

101 *Maurik, Justus van,* — Uit één Pen.
102 ——, — Papieren Kinderen.
103 *Maurits,* — In en uit 's Lands dienst. De Van der Lindens.
104 ——, — In en uit 's Lands dienst.
105 ——, — In en uit 's Lands dienst. H. v. Brakel, ing. B.O.W.
216 ——, — Indische Menschen in Holland.
234 ——, — Hoe hij raad van Indië werd.
235 ——, — Goena-Goena.
256 ——, — »Ups en Downs" in het Indische Leven. 2 dln.
265 ——, — »Nummer Elf."
283 ——, — Aboe Bakar. 2 dln.
206 *Meester, Johan de,* — Een Huwelijk.
349 *Meischke Smith, W.,* — Chineesche karaktertrekken.
107 *Melati van Java,* — Verdwenen. 2 dln.
108 ——, — De gesluierde Schilderij.
109 *Meijboom,* — Het licht van Azië.
365 *Mercier, Hélène,* — Verbonden Schakels.
366 ——, — Sociale Droomen en Daden.
303 *Morgan de Groot, J.* — Bouton de Rose. 2 dln.
110 *Muller,* — Gedachten.
111 *Multatuli,* — Max Havelaar.
112 ——, — Millioenen Studiën.
113 ——, — Specialiteiten.
114 ——, — Vrije Arbeid in Ned.-Indië.
115 ——, — Ideeën.
245 ——, — Aleid.
378 ——, — Minnebrieven en Verspreide Stukken.
402 ——, — Brieven.

---

116 *Neera,* — Teresa (uit het Italiaansch).
117 ——, — Lydia, (uit het Italiaansch).

118 *Neera*, — De Regenboog, (uit het Italiaansch).
119 *Nelly*, — Brieven aan Minette.
120 *Nessuno*, — Jonkheer Beemsen.
121 *Netscher, Frans*, — In en om de Tweede Kamer.
123 ——, — Menschen om ons.
257 ——, — Egoïsme. 2 dln.
124 *Nievelt, C. van*, — Chiaroscuro.
125 ——, — Ahasverus.
126 ——, — Een Alpenboek.
127 ——, — Bergstudiën.
128 ——, — Phantasiën.
129 ——, — Herman Wolsinck.
233 ——, — Onder Zeil.
267 *Nouhuijs, W. G. van*, — Eenzamen.
304 ——, — Zijn kind.
403 ——, — Letterkundige Opstellen.

---

371 *Oordt, A. van*, — Irmenlo.
131 *Opzoomer, Mr. C. W.*, — Johan van Oldenbarneveld.
132 *Ostrovsky*, — Het Onweer, drama. (Uit het Russisch).
224 *Otto, Willem*, Bij dag en nacht op het Telegraafkantoor.
133 *Ouida*, — Chandos. (Uit het Engelsch). 2 dln.

---

276 *Paaltjes, Piet*, — Snikken en Grimlachjes.
368 *Paap, Mr. W. A.*, — Jeanne Collette.
134 *Perelaer, Maj. M. T. H.* — Baboe Dalima. 2 dln.
135 ——, — Borneo van Zuid tot Noord. 2 dln.
136 *Perk, Jacques*, — Gedichten.
137 *Phelios, E. S.* — Vriendschap of Liefde, (uit het Engelsch).
307 *Phocius*, — Een Kalverliefde, enz.
374 *Pierson, Allard*, — Hellas.

404 *Polak, Dr. H. J.*, — Studiën.
138 *Pol de Mont*, — In Noord en Zuid.
295 ——, — Iris.
363 ——, — Vlaamsche Wondersprookjes.
405 ——, — Hendrik Conscience.
373 *Potgieter*, — Florence.

---

353 *Quintus*, — In 't Voorbijgaan.

---

208 *Raloff*, — Het Princesje.
231 *Rana Neida*, — Eene Verloving.
139 *Rees, Cath. van*, Zuid-Afrikaansche Novellen.
140 ——, — Zoo zijn er.
141 ——, — Oostersch Bloed. 2 dln.
142 ——, — De Koning der Symphoniën (Beethoven). 2 dln.
143 ——, — Na Emilies Dood.
145 *Reuter, Frits*, — Novellen. 8 dln.
278 *Ridóro, Karel*, — Daï.
209 *Rochemont, De*, — Rudolf van Meerkerke. I en III.
146 *Rovers*, — Pro Patria.

---

147 *Salvatore Farina*, — Ons Kroost, (u. h. Italiaansch). 2 dln.
148 *Salocin*, — Monaco.
271 *Savage, R. H.* — Mijn officieele Vrouw, (uit het Engelsch).
370 *Savornin Lohman, Anna de*, — Vragensmoede.
149 *Semeyns, Louis de*, — Herinneringen van een Parijsch Reporter.
150 *Seipgens, Emile*, — Uit Limburg.
151 ——, — In en om het kleine Stadje.
210 ——, — Langs Maas en Geul.
152 *Schimmel, H. J.*, — Verzoend.

153 *Schimmel, H. J.* — Innerlijk Leven.
154 *Schaepman, Dr. A. J. H. M.*, — Aya Sofia.
155 ——, — Nieuwe Gedichten.
241 ——, — Chronica.
352 *Schalk, Henriette van der*, — Sonnetten.
285 *Schandorph, S.* — Stillevende Luidjes.
369 *Schendel, A. van*, — Drogon.
244 *Slooten, Jo van*, — Levenstinten.
230 *Slothouwer*, — Bij de Post. 2 dln.
289 *Scheidius, Mr. Ernest*, — Een blik in de wereld.
319 *Sigurd (Alfred Hedenstjierna)*, — Juffrouw Jenny.
302 *Smit, Anton*, — Dokter Duquesne. 2 dln.
406 *Smit Kleine, F.*, — Leven en Werken van Carmen Sylva.
407 ——, — Schrijvers en Schrifturen.
263 *Smits, Oude Heer*, — Afdrukken van Indrukken.
156 *Sorgen, Mr. W. G. F. A. van*, — Porcelein. 2 dln.
315 ——, — Mr. de Breul van Oosthuyzen.
158 *Stratenus, Louise*, — Toewijding.
281 ——, — Eene Coquette.
159 *Swarth, Hélène*, — Rouwviolen.
211 ——. — Poëzie.
249 ——, — Passiebloemen.
270 ——, — Verzen.
277 ——, — Kleine Schetsen.
322 ——, — Blanke Duiven.
160 *Tavatjerna, Karl A.*, — Benjamin Thomen, (Finsche Roman).
161 *Tebbenhof, C. A.*, — Studiën en Schetsen.
162 *Terburgh. C.* — Hillegonde van Duijvenvoorde.
163 ——, — Ontrouw.
164 ——, — Vanitas.

165 *Terburgh, C.* — Sproken en vertellingen.
166 ——, — Bertha.
218 ——, — Celestines Geschenk.
167 *Tolstoi, Graaf Leo,* — De Macht der Duisternis, (uit het Russisch).
168 ——, — De Zwanenzang, (uit het Russisch).
169 *Tony,* — Ernest Staas, Advocaat.
232 *Tor Hedberg.* — Judas, (uit het Zweedsch).
170 *Tromp, Theod. M.,* — Herinneringen uit Zuid-Afrika.
171 ——, — De Roos van Kimberley.
172 *Turgenjew, Iwan,* — Jong Rusland, (uit het Russisch).

---

212 *Una,* — Marianella.
213 ——, — Mevrouw Marianne.
251 ——, — De Familie op Skögorum.

---

173 *Valette,* Baren en Oudgasten.
175 *Veer, H. de,* Moderne Schaduwbeelden.
409 *Versluys, J.,* — Over Multatuli. (Zie V).
181 *Verwey, Albert,* — Persephone.
226 ——, — Verzamelde Gedichten.
243 ——, — Dichter Verdediging.
247 ——, — De Joden.
297 ——, — Gedichten van Jonker Jan v. d. Noot.
372 ——, — Aarde.
380 ——, — Van Feith tot Perk.
411 ——, — P. C. Hooft.
412 ——, — G. A. Bredero.
413 ——, — De van Harens en Bilderdijk.
} Nederl. dichters.
414 ——, — Inleiding tot Vondel.
415 ——, — Letterk. Kritiek. Fr. van Eeden.

410 *Verwey, Albert,* — Mijn Meening over L. van Deyssel's roman »Een liefde".
183 *Vierkant, Een,* -- Platland, (uit het Engelsch).
416 *Vloten, Dr. Jan van,* — Onkruid onder de tarwe.
176 *Vissering, Mr. S.* — Geschriften. 2 dln.
331 *Vondel, J. van den,* — Pascha. Gulden Winckel.
332 ——, — Warande der Dieren.
333 ——, — Hecuba. Palamedes.
334 ——, — Gijsbregt. Eliktra.
335 ——, — Gebroeders Joseph.
336 ——, — Maria Stuart. Leeuwendalers.
337 ——, — Lucifer. Inwijdingh.
338 ——, — Harpzangen I.
339 ——, — Harpzangen II. Jephta.
340 ——, — Oedipus. David.
177 *Vosmaer, Mr. C.,* — Amazone.
178 ——, — Inwijding.
179 ——, — Vogels van Diverse Pluimage.
180 ——, — Nanno.
214 ——, *W.,*— In dienst.
239 *Vosmeer de Spie,* — Een Passie.
316 ——, — Felicia Beveridge.
408 ——, — Louis Couperus en Majesteit.

---

184 *Wallis, A. S. C.,* — Vorstengunst. 3 dln.
185 *Walcheren, M. van,* — Zijne Zuster.
255 *Warendorff* (Uitgever), — Spoortreinkanibalen, enz.
186 *Werther,* — Emancipatoria.
187 *Westhreene, Mevr. van,* — Oud en Jong. 2 dln.
268 *Wilde, Oscar,* — Het Portret van Dorian Gray.
417 *Winkel, Dr. Jan te,* — Bilderdijk, lotgenoot van Multatuli.

312 *Wolff en Deken,* — Willem Leevend. 3 dln.
313 ——, — Sarah Burgerhart.
188 *Wolters,* — Transalpina.
189 *Woude, Johanna van,* — Zijn Ideaal.
266 *Wijk, G. O. van,* — De goeie Jo.

---

299 *Young, J. W.,* — Uit de Indo-Chineesche samenleving.

---

190 *Zeger de Bijl,* — Moeder en Zoon.
191 *Zuijlen, Willem van,* — Voordrachten.
346 ——, — Nieuwe Voordrachten.

II. Fransch.

1 *Albert, Paul,* — Poètes et Poésies.
268 *Allighieri, Dante,* — La Divine Comédie.
325 *Allais, Alphonse,* — A se tordre.
2 *Ambre, Emile,* — Une Diva.
420 *Annunzio, G.d'.* — L'Intrus, (uit het Italiaansch).
401 *Auriol, George,* — Hanneton Vole.
265 *Ariosto Ludovico,* — Roland Furieux. 2 vol.

---

243 *Balsac, H. de,* — L'Absolu.
244 ——, — Le Chef d'Oeuvre inconnu.
245 —— , — Le Colonel Chabert.
313 ——, — Les Chouans 1799.
408 *Barde, André,* — Chansons cruelles, chansons douces.
369 *Barral, Georges,* — Napoléon Ier.
193 *Barrès, Maurice,* — Sous l'Oeuil des Barbares.
3 ——, — Un Homme libre.

190 *Barrès, Maurice,* — Le Jardin de Bérénice.
214 ——, — l'Ennemie des Lois.
316 ——, — Une Journée Parlementaire.
365 ——, — Du Sang, de la Volupté et de la Mort.
377 *Bauer, Henry,* — Histoire d'un jeune homme.
415 ——, — De la Vie et du Rêve.
289 *Beaumarchais, Pierre Auguste Caronde,* — Théatre.
440 *Bernardine, L.,* — La Litérature Scandinave.
266 *Boccacio, Jean,* — Le Décaméron.
277 *Boileau, Nicolas,* — Oeuvres.
394 *Bocher, A.,* — La fin de l'Europe.
5 *Bonhomme, Honoré,* — Grandes Dames et Pécheresses.
210 *Bonnetain, Paul,* — Passagère.
426 ——, — Marsouins et mathurins.
216 *Bornier, Henri de,* — Les Noces d'Atilla.
302 ——, — La Fille de Roland
276 *Bossuet, Jacques Bénigne,* — Discours sur l'Histoire Universelle.
247 *Boukay, Maurice,* — Nouvelles Chansons.
7 *Bourget, Paul,* — Une Crime d'Amour.
8 ——, — Pastels.
9 ——, — Mensonges.
131 ——, — Un Coeur de Femme.
135 ——, — Physiologie de l'Amour moderne.
161 ——, — Nouveaux Pastels.
204 ——, — La Terre promise.
238 ——, — Un Scrupule.
256 ——, — Cruelle Enigme.
305 ——, — Un Saint.
183 *Brête, Jean de la,* — Le Roman d'une Croyante.
246 ——, — Mon Oncle et mon Curé.

257 *Brète, Jean de la,* — Un Vaincu.
314 ——, — Badinage.
350 *Bruant, Aristide,* — Dans la rue. 2 vol.
362 *Brunetière, Ferdinand.* — Education et Instruction.
376 ——, — La Science et la Religion.
410 ——, — La Renaissance de l'Idéalisme.
422 ——, — La moralité de la Doctrine Evolutive.

---

309 *Camus-Buffet, M. L.,* — Les femmes du Taciturne.
240 *Canqueteau, Paul,* — Chansons, etc.
142 *Case, Jules,* — Un jeune Ménage.
354 ——, — La Volonté du Bonheur.
267 *Cervantes, Suavedia Michel de,* — Don Quichotte, 2 vol.
438 *Charbonnel, Victor,* — Les Mystiques dan la litérature présente.
223 *Chassériau, Arthur,* — Deuil de Fils.
291 *Chateaubriand, François René Auguste,* — Atala etc.
10 *Cherbuliez, Victor,* — La Vocation du Comte Chislain.
11 *Claretie, Jules,* — Candidat!
132 ——, — Puy Joli.
134 ——, — La Cigarette.
306 ——, — Noris.
12 *Colombier, Marie,* — Voyage de Sara Bernhardt en Amérique.
328 *Comtesse Diana,* — Livre d'Or.
13 *Coppée, François,* — Severo Torelli.
14 ——, — Arrière-Saison.
15 ——, — Les Jacobines.
16 ——, — Contes rapides.
217 ——, — Les vrais Riches.
232 ——, — Longues et Brèves.

260 *Coppeé, François,* — Mon franc parler.
333 ——, — Contes tout simples.
432 ——, — Le Coupable.
241 *Corneille, Pierre* Théâtre Choisi.

---

217 *Daudet, Alphonse,* — Les Rois en Exil.
18 ——, — Numa Roumestan.
19 ——, — l'Evangéliste.
20 ——, — Tartarin de Tarascon.
21 ——, — Tartarin sur les Alpes.
22 ——, — Sapho.
23 ——, — Trente ans de Paris.
24 ——, — Souvenirs d'un Homme de Lettres.
25 ——, — Femmes d'Artistes.
26 ——, — La lutte pour la vie.
27 ——. — Jack.
28 ——, — l'Immortel.
29 ——, — Les Débuts d'un Homme de Lettres.
134 ——, — Port Tarascon.
162 ——, — Robert Helmont.
185 ——, — Rose et Ninette.
304 ——, — Entre les Frises et la Rampe.
30 *Daudet, Ernest,* — La Caissière.
138 ——, — La Carmélite.
224 ——, — Les Meurs du Temps.
322 *Daudet, Léon A.,* — Les Morticoles.
375 *Daudet, Léon,* — Les Idées en marche.
430 *Delard, Eugène,* — Ames Simples.
32 *Delvallé, Albert,* — Autour du Lit.
33 *Descaves, Lucien,* — Sous-Offs.
34 *Derily, Victor,* — Madame Bidnieff.

286 *Diderot, Denis,* — Oeuvres Choisies. 2 vol.
35 *Dostoiewsky, E. W.,* — La Femme d'un autre.
36 ——, — Ame d'Enfant.
370 ——, — La Rêve de l'Oncle.
Douglas, Lord Alfred, — Poèmes (zie III 207).
379 *Doumic, René,* — Les jeunes.
37 *Droz, Gustave,* — Tristesses et Sourires.
38 ——, — Monsieur, Madame et Bébé.
262 ——, — Le Cahier bleu de Mad[lle] Cibot.
388 *Drumont, Edouard,* — De l'or, de la boue et du Sang.
320 *Dubois, Félix,* — Le Péril Anarchiste.
39 *Dufour, et Autres,* — l'Echo des Feuilletons.
40 *Dujardin, E.,* Les Lauriers sont coupés.
41 *Dumas fils, Alexandre,* — Les Femmes qui tuent et les Femmes qui votent.
42 ——, — Denise.
43 ——, — La Dame aux Camélias.
45 *Dumas, et Autres,* — 47 Chaussée d'Antin.
295 *Dumas, père, Alexandre,* — Les Trois Mousquetaires.
296 ——, — Le Maître d'Armes.
433 ——, — Vingt ans après.

---

230 *Elskamp, Max,* — Dominical.

---

278 *Fénélon, Francois,* — Les Avontures de Télemaque.
122 *Feuillet, Octave,* — Honneur d'Artiste.
300 ——, — Le Roman d'un jeune Homme pauvre.
341 ——, — Monsieur de Camors.
46 *Flammarion, Camille,* — Rèves étoilés.
146 ——, — Uranie.
255 ——, — La Fin du Monde.

47 *Flaubert, Gustave,* — Salàmmbo.
48 ——, — Madame Bovary.
195 ——, — La Tentation de Saint-Antoine.
287 *Florian, S. P. C. de,* — Fables et Théâtre.
274 *Fontaine, Jean de la,* — Fables.
343 *Forain, J. L.,* — La Comédie Parisienne.
225 *Foucher, Paul,* — »Fin Papa. . . ."
334 *France, Anatole,* — Le Jardin d'Epicure.
335 ——, — Le Lys Rouge.

---

198 *Gaud, Auguste,* — Les Chansons d'un Rustre.
342 *Gautier, Théophile,* — Mademoiselle de Maupin.
182 *Gleize, Jules,* — Chers Camarades.
125 *Goncourt, E. et J. de,* — Soeur Philomène.
173 ——, — Germine Lacerteux.
171 *Goncourt, Edmond de,* — Les Frères Zemgano.
172 ——, — Chérie.
188 ——, — La Faustin.
212 *Gourmont, Remy de,* — Le latin mystique.
213 ——, — Sixtine.
236 ——, — Le fantôme.
431 ——, — Le livre des masques.
326 *Grand-Carteret, John,* — Les Caricatures.
399 *Grave, Jean,* — La Société future.
49 *Gréville, Henri,* — Le Voeu de Nadia.
50 ——, — Perdue.
51 ——, — Une Trahison.
52 ——, — Louis Breuil.
53 ——, — Les Ormes.
54 ——, — Frankley.
55 ——, — Louk Loukitch.

56 *Gréville, Henri,* — L'Avenir d'Aline.
57 ——, — Un Mystère.
253 ——, — Un vieux Ménage.
425 *Gros, Jules,* — Les derniers Peaux-Rouges.
199 *Grosclaude,* — Les Gaietés de l'Année.
417 *Guaita, Stanislaus de,* — La Muse Noire.
160 *Gyp,* — Une Passionnette.
201 ——, — Mariage civil.
349 ——, — Les gens chics.
170 ——, — Monsieur Fred.

---

558 *Halévy, Ludovic,* — Le Petit Cardinal.
59 ——, — Princesse.
189 ——, — Karikari.
372 *Havard, Henry,* — Les villes mortes du Zuiderzee.
373 ——, — Les frontières menacées.
374 ——, — Le coeur du Pays.
311 *Heredia, José Maria de,* — La Nonne Alfarez.
166 *Hérisson, le Comte d',* — Les Responsabilités de l'Année terrible.
178 ——, — Nouveau Journal d'un Officier d'Ordonnance.
179 ——, — Journal d'un Officier d'Ordonnance.
332 *Hermant, Abel,* — Eddy & Paddy.
389 ——, — l'Amant Exotique.
121 *Hervieux, Paul,* — Flirt.
137 *Hogendorp, Dirk van,* — Mémoires.
310 *Houssaye, Arsène,* — Les Avontures galantes de Margot.
60 *Hugo, Victor,* — L'Histoire d'un Crime.
61 ——, — l'Ane.
62 ——, — Religion et Religions.
63 ——, — La Pitié suprême.

64 *Hugo, Victor*, Choses Vues.
65 ——, — Les Misérables.
66 ——, — Notre Dame de Paris.
177 ——, — Dieu.
292 ——, — Odes et Ballades.
293 ——, — Cromwell.
294 ——, — Les Travailleurs de la Mer.
301 ——, — La Esméralda, Ruy Blas. Les Burgraves.
164 *Huysmans, J. K.*, — La-Bas.
192 ——, — A Rebours.
312 ——, — A vau l'Eau.
338 ——, — En route.

---

352 *Jourdain, Frantz,* — Les décorés.
346 *Jung, Eugène,* — Mademoiselle Moustique.

---

390 *Kist, Henry,* — Chères Pécheresses.
209 *Kistenmaeckers, Henry,* — »Mon Amant."

---

68 *Laforgue, Jules,* — Moralités légendaires.
136 *Lamoureaux,* — Un An d'Exil.
164 *Lautréamont, le Comte de,* — Les Chants de Maldoror.
378 *Lavedan, Henri,* — Leurs Soeurs.
381 ——, — Le Nouveau Jeu.
441 *Lemaître, Jules,* — Les Contemporains.
359 *Lemonnier, Camille,* — La Faute de Mad. Charvet.
403 *Leneveu, Georges* — La Gueuse.
279 *Lesage, Alain René,* — Le Diable Boiteux.
280 ——, — Hist. de Gil Blas de Sentillane.
380 *Lombard, Jean,* — Byzance.
69 *Loti, Pierre,* Pècheur d'Islande.

69 *Loti, Pierre,* — Madame Chrysanthème
120 ——, — Le Roman d'un Enfant.
168 ——, — Le Livre de la Pitié et de la Mort.
181 ——, — Fantôme d'Orient.
187 ——, — Aziyadé.
205 ——, — Fleurs d'Ennui.
215 ——, — Mon Frère Yves.
233 ——, — Matelôt.

---

228 *Maël, Pierre,* — Solitude.
317 ——, — Femme d'Artiste.
176 *Maeterlinck, Maurice,* — La Princesse Maleine.
180 ——, — Les Sept Princesses.
186 ——, — Les Aveugles.
196 ——, — Péléas et Mélisande.
218 ——, — Serres Chaudes.
319 ——, — Drames pour Marionettes.
393 ——, — Le Trésor des Humbles.
423 ——, — Aglavaine et Sélysette.
235 *Maizeroy, René,* — Après.
308 ——, — En Folie.
71 *Malot, Hector,* — Baccara.
72 ——, — Mariage riche.
73 ——, — Mère.
74 ——, — Cara.
75 ——, — Séduction.
76 ——, — Les Millions honteux.
77 ——, — Une bonne Affaire.
167 ——, — Une belle Mère.
203 ——, — Complices.

337 *Manchecourt,* — Histoires de St. Hubertin.
405 *Marty, Frédéric,* — Terre Noire.
391 *Mary, Jules,* — Je t'aime.
392 ——, — Miséricorde.
400 *Mauclair, Camille,* — Couronne de Clarté.
307 *Masson, Frédéric,* — Napoléon et les Femmes.
81 *Maupassant, Guy de,* — La Main gauche.
82 ——, — Histoire d'une Fille de Ferme.
83 ——, — La Vie errante.
130 ——, — Notre Coeur.
249 ——, — Bel-Ami.
250 ——, — Contes du Jour et de la Nuit.
251 ——, — Fort comme la Mort.
252 ——, — Une Vie.
258 ——, — La Maison Tellier.
333 *Mendès Catulle,* — Verger-fleuri.
355 ——, — Rue des Filles-Dieu, 56.
360 ——, — Le Chemin du Coeur.
412 ——, — Lesbos.
413 ——, — Zo' har.
414 ——, — La première Maîtresse.
421 ——, — l'Homme Orchestre.
216 *Mimande, Paul,* — Souvenirs d'un Echappé de Panama.
290 *Mirabeau, H. G. R. Comte de,* — Lettres d'Amour.
84 *Moineaux, Jules,* — Le Bureau du Commissaire.
273 *Molière, J. B. P.,* — Oeuvres Complètes. 2 vol.
207 *Montégut, Maurice,* — Don Juan à Lesbos.
436 *Montoya, Gabriel,* — Chansons naïves et perverses.
281 *Montesquieu, C. de S., baron de,* — Lettres Persanes.
429 *Mouton, Marcel,* — Chair de Dieu.
254 *Murger, Henri,* — Scènes de la Vie de Bohème.

298 *Musset, Alfred de,* — Premières Poésies.
299 ——, — Poésies Nouvelles.

---

339 *Nethy, Jean de,* — Nouvelles Scandinaves.

---

86 *Ohnet, Georges,* — Serge Panine.
87 ——, — Le Maître de Forges.
88 ——, — La Comtesse Sarah.
89 ——, — Dernier Amour.
129 ——, — L'Ame de Pierre.
248 ——, — Le Docteur Rameau.
427 *Ossit,* — A quoi bon.
428 ——, — Ilse.

---

80 *Pailleron Edouard,* — Amours et Haines.
271 *Pascal, Blaise,* — Les Provinciales.
272 ——, — Pensées.
424 *Pensées d'un Yoghi, les* —
269 *Pétrarque,* — Oeuvres Amoureuses.
140 *Pont-Jest, René de,* — Fleuve de Perles.
340 *Pradels, Octave,* — Pour dire entre femmes.
91 *Prévost, l'Abbé,* — Manon Lescaut.
330 *Prévost, Marcel,* — Les Demi-Vierges.
345 ——, — Compagne.
361 ——, — Cousine Laura.
356 ——, — Lettres de Femmes.
406 ——, — Nouvelles lettres de Femmes.
407 ——, — Le mariage de Juliette.
92 *Prudhomme, Sully,* — Bonheur.
220 ——, — Poésies, 1879—1888.
229 ——, — Les Epreuves.

---

270 *Rabelais, François,* — Oeuvres.
227 *Rachilde,* — Théâtre.
237 ——, — L'Animale.
242 *Racine, Jean,* — Thèâtre complet.
222 *Rameau, Jean,* — La Mascarade.
263 ——, — La Rose de Grenade.
78 *Rell, Max O',* — John Bull et son Ile.
79 ——, — Les Filles de John Bull.
80 ——, — Nos chers Voisins.
329 ——, — La maison John Bull & Co.
231 *Régnier, Henri de,* — Episodes.
395 *Reibach, Jean,* — Par l'amour.
174 ——, — La Gamelle.
363 *Renan, Ernest,* — La Vie de Jésus.
191 *Renard, Jules,* — L'Ecornifleur.
217 ——, — Coquecigrues.
327 ——, — Coureur de Filles.
331 ——, — Poil de Carotte.
321 *Ricard, Mgr.,* — La Vraie Bernadette de Lourdes.
93 *Richepin, Jean,* — Quatre petits Romans.
397 ——, — Grandes Amoureuses.
404 *Rimbaud, Arthur,* — Poésies.
357 *Robida, A.,* — Le 20ième Siècle.
358 ——, — La Vie Electrique.
344 *Rod, Edouard,* — Les Roches Blanches.
387 ——, — Dernier refuge.
202 *Rodenbach, Georges,* — Brugues-la-morte.
353 ——, — La Vocation.
382 *Roguenant, A.,* — La Fourmilière.
347 *Rosny, J. H.,* — L'autre femme.
368 ——, — Renouveau.

367 *Rosny, J. H.,* — Résurrection.
409 ——, — Le Serment.
437 ——, — Un double amour.
285 *Rousseau, Jean Jacques,* — Julie ou la nouvelle Héloïse.
200 *Roux, Hugues le,* — Tout pour l'honneur.

---

442 *Santour, Auguste,* — L'Oeuvre de Zola.
94 *Salwy, Gustave,* — Le Livre du Peuple.
297 *Sandeau, Jules,* — Mademoiselle de la Seiglière.
398 *Say, Léon,* — Contre le Socialisme.
343 *Scherer, Edmund,* — Etudes sur la litérature au XVIIIme Siècle.
219 *Schwob, Marcel,* — Le Roi au Masque d'Or.
275 *Sévigné, Marie marquise de,* — Lettres Choisies.
139 *Silvestre, Armand,* — Les Facéties de Cadet-Bitard.
418 ——, — Contes au Gros Sel.
221 *Sophocle,* — Oedipe-Roi, Oedipe à Colonne Antigone.
95 *Stapleaux, Léonard,* — Ou même l'Amour?

---

386 *Talmeyr, Maurice,* — Entre Mufles.
147 *Taxil, Leo,* — France et Russie.
96 *Theuriet, André,* — Lucile Desenclos.
396 ——, — Fleur de Nice.
184 *Tillet, J. du* — Petites Femmes.
208 *Tolstoi, Comte Alexis,* — La Mort d'Ivan le Terrible.
98 *Tolstoi, Comte Leo,* — La Guerre et la Paix.
99 ——, — Polikouchka.
100 ——, — Que faire.
101 ——, — Anna Karénine.
102 ——, — Deux Générations.
103 ——, — La Mort.

123 *Tolstoi, Comte Léo,* — Paysans et Soldats.
124 ——, — La Sonate à Kreutzer.
144 ——, — Pamphile et Julius.
324 *Tourgueneff, Ivan,* — Eaux Printanières.

371 *Valbel,* — Les Chansonniers et les Cabarets Artistiques.
163 *Valette, Alfred,* — Le Vierge.
264 *Varigny, C. de* — La Femme aux Etats-Unis.
104 *Vast, Ricouard,* — La vieille Garde.
105 *Vasili, Paul,* — La Société de Vienne.
107 ——, — La Société de Berlin.
351 *Vebers, Les,* —
419 ——, — La joviale comédie.
336 *Verguiol, Camille,* — Puymirol.
226 *Verhaeren, Emile,* — Les moines, poésies.
175 *Verlaine, Paul,* — Choix de Poésies.
206 ——, — Chansons pour Elle.
234 ——, — Liturgies intimes.
247 ——, — Chansons d'Amour.
259 ——, — Quinze Jours en Hollande.
315 ——, — Dans les Limbes.
384 ——, — Confessions.
385 ——, — Sagesse.
434 ——, — Chair.
435 ——, — Invectives.
383 *Verlaine,* — Biographie de
107 *Villiers de l'Isle Adam,* — Le Secret de l'Echafaud.
303 ——, — Premières Poésies.
382 *Voltaire,* — Le Siècle de Louis XIV.
283 ——, — La Henriade.
284 ——, — Théâtre.

197 *Willy,* — L'Année fantaisiste.

---

348 *Xanrof,* — Chansons à Rire.
——, — Chansons Ironiques.
288 *Xavier de Maistre,* — Oeuvres complètes.

---

416 *Zamacoïs, Miguel,* — Dites nous donc quelque chose.
108 *Zed,* — La Parissienne au Point de vue d'Amour.
149 *Zola, Emile,* — La Fortune des Rougon.
151 ——, — La Curée.
155 ——, — Le Ventre de Paris.
152 ——, — La Conquête de Plassans.
128 ——, — La Faute de l'Abbé Mouret.
154 ——, — Son Excellence Eugène.
145 ——, — l'Assommoir.
158 ——, — Une Page d'Amour.
153 ——, — Nana.
157 ——, — Pot-Bouille.
109 ——, — Au Bonheur des Dames.
150 ——, — La Joie de vivre.
156 ——, — Germinal,
159 ——, — l'Oeuvre.
113 ——, — La Terre.
114 ——, — Le Rève.
115 ——, — La Bête Humaine.
148 ——, — L'Argent.
194 ——, — La Débacle.
239 ——, — Le Docteur Pascal.
110 ——, — Renée.
111 ——, — Contes à Ninon.
112 ——, — Nouveaux Contes à Ninon.

116 *Zola, Emile,* — Nantas.
117 ——, — Thérèse Raquin.
118 ——, — La Féte à Coqueville.
119 ——, — Jacques Damour.
318 ——, — Lourdes.
411 ——, — Rome.
444 ——, — Le roman expérimental.
445 ——, — Documents litéraires.
446 ——, — Nos auteurs dramatiques.

III. Engelsch.

198 *Adams, Francis,* — Songs of the Army of the Night.
119 *Ainsworth, W. H.,* — Guy Fawkes.
192 *Alma Tadema, L.* — The Crucifix.
173 *Andom, R.* — We Three and Troddles.
133 *An Old Boy,* — Tom Brown's School Days.
134 ——, — Tom Brown at Oxford.
1 *Anstey, F.,* — The Pariah. (3 vol.)
78 ——, — Mr. Punch's Pocket Ibsen.
120 ——, — Vice Versa.
189 — A sunless Heart.

---

114 *Bacon, Francis,* — Essays.
2 *Beaconsfield,* — Endymion.
3 ——, — Lothair.
4 *Bellamy, Edward,* — Looking backward.
62 ——, — Miss Ludington's Sister.
89 *Benson, E. F.,* — Dodo.
5 *Besant, Walter,* — Catherina Regina.
6 ——, — The holy Rose.

61 *Besant, Walter,* — For Faith and Freedom. (2 vol).
67 *Besant, Annie,* — The Law of Population.
7 *Black, William,* — A Princes of Thule.
8 *Braddon, Miss,* — Aurora Floyd.
121 *Bronte, Ch.,* — Jane Eyre.
102 *Browning, El. Barrett,* — Poems.
104 *Burns, Robert,* — Poems.
105 ——, — Songs.
97 *Byron, G. G.* — Poetical Works (complete.)
108 ——, — Childe Harold & Don Juan.
109 ——, — Poetical Works.

---

122 *Caine, Hall,* — The Shadow of a Crime.
123 ——, — Deemster.
129 *Collins, Wilky,* — The New Magdalen.
10 ——, — The Moonstone.
11 ——, — Armadale.
12 ——, — The Queen of Hearts.
106 *Cowper, William,* — Poetical Works.
124 *Craik, Mrs.,* — John Halifax, Gentleman.

---

13 *Dickens, Charles,* — The Pickwick Papers. (2 vol.)
14 ——, — David Copperfield (2 vol.)
15 ——, — Sketches by Boz.
125 ——, — Barnaby Rudge.
126 ——, — Oliver Twist.
127 ——, — Nicholas Nickleby.
128 ——, — Dombey and Son.
129 ——, — Tale of Two Cities.
130 ——, — Our Mutual Friend.
207 *Douglas, Lord Alfred,* — Poems.

199 *Dowie, Meniel Muriel,* — Gallia.
131 *Doyle, A. Conan,* — Adventures of Sherlock Holmes.
181 ——, — The Refugees.
203 ——, — The memoirs of Sherlock Holmes.
204 ——, — The exploits of Brigadier Gerard.
16 *Duchess, The,* — Molly Bawn.
17 ——, — A troublesome Girl and other Stories.
18 ——, — A Lifes Remorse,

---

206 *Egerton, George,* — Keynotes.
19 *Eliot, George,* — Middlemarch.
20 ——, — Adam Bede.
21 ——, — Felix Holt, the Radical.
22 ——, — Romola.
73 *Emerson,* — Essays.
80 *Errol, Henry,* — An ugly Duckling.
75 *Evants, S. E. F.* — The upper Ten.

---

185 *Fawcett, E.* — The Ghost of Guy Thyrle.
172 *Furniss, Harry,* — Flying Visits.

---

107 *Goldsmith, Oliver,* — Poems and Plays.
196 *Grant Allan,* — The Woman who did.
132 *Grand, Sarah,* — The heavenly Twins.
23 *Gunter, A. C.,* — Mr. Barnes of New-York.
24 ——, — Mr. Potter of Texas.
85 ——, — A Princess of Paris.
88 ——, — The King's Stockbroker.
195 *Hardy, Thomas,* — Jude the Obscure.
193 *Harraden, Beatrice.* — Ships that Pass in the Night.

25 *Harte, Bret,* — Captain Jim's friend, and the Argonauts of North Liberty.
26 ——, — Cressy.
27 ——, — Two men of Sandy Bar.
28 ——, — Jeff Brigg's Love Story.
29 ——, — An Heiress of Red Dog and other Stories.
30 ——, — The Story of a Mine.
69 ——, — The Luck of Roaring Camp.
177 ——, — Clarence.
94 ——, — The Bell-Ringer of Angel's.
193 *Hickens, Rob. S.* — The Green Carnation.
189 *Hobbes, J. O.,* — The Gods, some Mortals and Lord Wickenham.
101 *Hood, Thomas,* — Poetical Works.
31 *Hume, Fergus,* — The Mystery of a Hansom Cab.
32 ——, — The Girl from Malta.
33 ——, — The Piccadilly Puzzle.
191 ——, — The Crime of the Liza Jane.

---

34 *Irving, Washington,* — Sketch-book.

---

35 *Jerome, JeromeK.,*—Stageland (ill. by Barnard Partridge).
135 ——, — Idle Thoughts of an Idle Fellow.
106 ——, — Three Men in a Boat.

---

111 *Keats, John,* — Poetical Works.
137 *Kingsley Charles,* — Westward Ho!
138 ——, — Hypatia.
80 *Kipling,* — Plain Tales from the Hills.
81 ——, — The light that failed.

---

112 *Lamb, Ch. and M.* — Tales from Shakespeare.
209 *Lewe, G. H.,* — The life and works of Goethe (2 vols).
103 *Longfellow, H. W.,* — Poems.
59 *Lubbock, Sir John,* — The Pleasure of Life.
36 *Lytton Bulwer, Lord,* — My Novel. (3 vol.)
139 ——, — Night and Morning.
140 ——, — Last Days of Pompeji.
141 ——, — The Caxtons.
142 ——, — Rienzi.
143 ——, — Eugene Aram.
179 ——, — What will he do with it? (4 vol.)
180 ——, — The Last of the Barons. 2 vol.

---

66 *Maartens, Maarten,* — The Sin of Joost Avelingh.
79 ——, — Gods Fool. (2 vol.)
84 ——, — A Question of Taste.
113 *Macauley Lord,* — Essays.
208 *Malet, Lucas,* — The Wages of Sin.
37 *Marshall, Emma* — The two Swords.
38 ——, — Her Season in Bath.
202 *Mathers. Helen* — The Rebel.
169 *Maurier, G. du* — Trilby (2 vol.)
205 ——, — Peter Ibbitson.
39 *Maxwell, Cray,* — The Reproach of Annesley.
197 *Meredith, George* — The amazing marriage (2 vol.)
110 ——, *Owen,* — Poems.
91 ——, *Harry,* — The Adv. of Harry Richmond. (2 vol.)
144 ——, — Ordeal of Our Feveral.
145 ——, — One of Our Conquerors.
90 *Milreis, Colas,* — Bob Muffle.
99 *Milton, John,* — Poetical Works.

175 *Moore, F. F.*, — They call it love.
187 *Moore, George*, — Vain Fortune.
201 ——, — Celibates.
95 *Morrison, Arthur*, — Tales of Mean Streets.

40 *Norris, W. E.*, — A Bachelor's Blunder.

41 *Ouida*, — In Maremma (3 vol.)
42 ——, — Frescoes and other stories.
43 ——, — Guilderoy.
44 ——, — Wanda, Countess of Szalzass.
45 ——, — Princess Napraxine.
46 ——, — Pascaral.
47 ——, — Tricotin,
48 ——, — A house Party.
60 ——, — Syrlin (3 vol.)
63 ——, — Othmar (2 vol.)
71 ——, — Moths.
146 ——, — Under Two Flags.
147 ——, — Puck.
176 ——, — Toxin.
86 *Pain, James*, — High Spirits.
49 *Pask, Arthur*, — A Midsummer's Madness.
50 ——, — Girls of to day.
68 *Philips, F. C.*, — As in a Looking-Glass.
178 ——, —, A Devil in Nun's Veiling.
51 *Poe, E. A.*, — Tales.
72 ——, — Poems and Essays.
70 *Powel, J. C.*, — The American Siberia.
117 *Prescott, W. H.*, — Conquest of Mexico.
118 ——, — Conquest of Peru.

52 *Rider, Hagard*, — The Witch's Head (2 vol.)
53 ——, — King Solomon's Mines.
54 ——. — She.
55 ——, — Colonel Quaitch (2 vol).
56 ——, — Allan's Wife and other tales.
182 ——, — Joan Haste (2 vol.)
115 *Rossetti, Dante G.*, — Poetical Works.
148 *Russell, W. Clark*, — Wreck of the Grosvenor.

---

82 *Savage, R. H.*, — The Masked Venus (2 vol.)
76 *Schreiner, Olive*, — Dreams.
149 ——, — Story of an African Farm.
98 *Scott, Sir Walter*, Poetical Works.
150 ——, — Antiquary.
151 ——, — Rob Roy.
152 ——, — Hearth of Mid-Lothian.
153 ——, — Ivanhoe.
154 ——, — Kenilworth.
155 ——, — Quentin Durward.
156 ——, — Talisman.
96 *Shakespeare, William*, — Complete Works.
100 *Shelley, Percy Bysshe*, — Poetical Works.
188 *Sladen*, — The Japs at Home.
67 *Sterne, Laurence*, — A sentimental Journey.
116 ——, — Complete Works.
64 *Steveas, Agnes*, — How Men Propose.
77 *Stevenson, Robert Louis.* — Island Night's Entertainments.
170 ——, — Kidnapped.
171 ——, — Dr. Jekyll and Mr. Hyde.

---

92 *Tennyson, Alfred Lord,* — Complete Works.
157 *Thackeray, W. M.,* — Vanity Fair.
158 ——,— History of Pendennis.
159 ——, — The Newcomes.
160 ——, — Henry Esmond.
161 ——, — The Virginians.
162 ——, — The Book of Snobs.
65 *Twain, Mark,* — A Yankee.
75 ——, — The Innocents Abroad (2 vol.)
87 ——, — Tom Sawyer Abroad.
163 ——, — Tramp Abroad.

---

58 *Vijn, A. Cornelius,* — Cetchwayo's Dutchman.

---

164 *Ward, Mrs. H.,* — Robert Elsmere.
165 ——, — David Greeve.
173 ——, — Marcella.
194 ——, — The story of Bessie Costrell.
183 *Weyman, Stanley J.,* — Under the Red Robe.
184 ——, — The Man in Black.
190 ——, — From the Memoirs of a Minister of France.
166 *Wood, Mrs. H.,* — Elsters Folly.

---

167 *Zangwill, J.* — Children of the Ghetto.
168 ——, — The Bachelor's Club.
200 ——, — The Master.

IV. Duitsch.

In één band.

1 *Allan, George,* — Ein Fürstenkind.
2 *Echegaray, José,* — Wahnsinn oder Heiligkeit. (Aus dem Spanischen).
3 *Veger, Carpio, Tren Lope Felix de,* — Die Sklavin ihres Geliebten. (Aus dem Spanischen).
4 *Almeide Carett,* — Der Mönch von Santarem (Aus dem Portugiesischen).

---

201 *Bahr, Hermann,* — Studien zur Kritik der Modernen.
138 *Behrens, A.,* — Zum Licht.
94 *Bierbaum, O. J.,* — Studenten-Beichten.
198 ——, — Die Schlangendame.
199 *Bliss, Paul,* — Mann und Weib.
5 *Björnsterne, Björnson,* Die Neuvermählten.
69 ——, — Ragni.
107 *Börne, Ludwig,* — Gesammelte Schriften (2 Bd.)
202 *Brandes, Georg,* — Menschen und Werken.
115 *Burger, G. A.,* — Gedichte.
78 *Busch, Wilhelm,* — Eduards Traum.

---

6 *Cabellero, Fernan,* — Arme Dolores.
7 *Calderon de la Barca,* — Der Richter von Zalamea.
8 ——, — Der Artz seiner Ehre.
9 *Carmen Sylva,* — Ein Gebet.
10 ——, — Die Hexe.
11 ——, — Stürme.
12 ——, — Pelesch Märchen.
13 ——, — Aus Carmen Sylva's Königreich.

114 *Chamisso, A. von*, — Gedichte.
178 *Conradi, Hermann*, Lieder eines Sünders.
179 ——, — Brutalitäten.
168 *Cotta Johannus*, — Ehefolter.
169 ——, — Verweibt.

---

14 *Dahn, Felix*, — Ein Kampf um Rom (4 Bd.)
15 ——, — Odhin's Trost.
16 ——, — Bissula.
17 ——, — Felicitas.
18 ——, — Gélimer.
19 ——, — Fredigundis.
120 ——, — Bis zum Tode getreu.
21 ——, — Die Schlimmen Nonnen von Poitiers,
22 ——, — Welt-Untergang.
71 ——, — Die Bataver.
197 *Dehmel, Richard*, — Weib und Welt.
23 *Dostojewsky, F. W.*, — Atilla.
24 ——, — Tollhaus oder Herrenhaus.

---

25 *Ebers, Georg*, — Der Kaiser.
26 ——, — Frau Bürgemeisterin.
27 ——, — Ein Wort.
28 ——, — Homo Sum.
29 ——, — Eine Aegyptische Königstochter (3 Bd.)
30 ——, — Serapis.
31 ——, — Die Nilbraut.
32 ——, - Elifen, Ein Wüstentraum.
33 ——, — Warda (3 Bd.)
84 ——, — Die Schwestern.
35 ——, — Lepsius (Biographie).

36 *Ebers, Georg*, — Josua.
37 *Eckstein, Ernst*, — Die Claudier (3 Bd.)
66 ——, — Das Hohelied vom Deutschen Professor.
176 *Engels, Friedrich*, — Den Ursprung der Familie, des Privateigenthums und des Staates.
208 *Emden, Bar Ludwig von*—Heinrich Heines Familienleben.

---

38 *Franzos, K. E.*, — Ein Kampf ums Recht (2 Bd.)
39 ——. — Die Reise nach dem Schiksal.
113 *Freiligrath, Ferdinand*, — Gedichte.
148 *Freytag Gustav*, — Soll und Haben (2 Bd.)

---

184 *Gayer, O.*, Nur ein Modell.
40 *Girardin, Mme Emile de*, — Die Furcht von der Freude.
103 *Goethe*, — Auswahl (4 Bd.)
204 *Goldmann, Karl*, — Die Sünden des Naturalismus.
98 *Gudrun.*
193 *Gumpenberg, Hanns von*, — Um das Weib.

---

183 *Halbe, Max*, — Freie Liebe.
194 *Hamerling, Robert*, — Aspasia.
41 ——, — Die Waldsängerin.
42 ——, — Lord Lucifer.
43 ——. — Proza.
123 *Hamsun Knut*, — Neue Erde.
150 ——, — An des Reiches Pforten.
182 ——, — Hunger.
134 *Hanssun, Ola*, — Frau Esther Bruce.
140 *Harlan, Walter*, — Neue Traktätchen.
136 *Hartleben, O. E.*, — Meine Verse.
44 *Hauff, Wilhelm*, — Die Sängerin.

109 *Hauff, Wilhelm,* — Sämmtliche Werke (2 Bd.)
121 *Hauptmann, Gerhart,* — Hannele.
122 ——, — Die Weber.
167 ——, — Florian Geyer.
118 *Hebel, J. P.,* — Allemanische Gedichte.
120 ——, — Schatzkästlein.
181 *Hedenstjerna, von,* — Der Majoratsherr von Halleborg.
171 *Heiberg, Hermann,* — Apotheker Heinrich.
45 *Heine Heinrich,* — Memoiren.
82 ——, — Werke (5 Bd.)
151 *Heyse,* — Ueber allen Gipfeln.
161 *Henckell, K.,* — Strophen.
102 *Herder, J. G.* — Werke (6 Bd.)
191 *Holitscher, Arthur,* — Weisse Liebe.
147 *Hollaender, Felix,* — Jesus und Judas.
148 ——, — Sturmwind im Westen.
189 ——, — Pension Fratelli.
173 *Holz, Arno,* — Das Buch der Zeit.

---

46 *Ibsen, Henrik,* — Gespenster.
47 ——, — Der Bund der Jugend.
48 ——, — Die Stützen der Gesellschaft
49 ——, — Die Frau vom Mner.
75 ——, — Die Wildente. / Die Kronprätendenten. / Hedda Gabler.
89 ——, — Werke (4 Bd.)
132 ——, — Baumeister Solnesz u. Klein Eyolf.

---

85 *Jacobsen, J. P.,* — Frau Marie Grubbe.
205 *Jäger, H.,* — Henrik Ibsen.

50 *Jensen Wilhelm*, — Im Vorherbst.
83 *Jókai Maurus*, — Ein Frauenhaar.
124 ——, — »Feindliche Pole.".
162 ——, — Die reichen Armen.
196 ——, — Die Teufelsbraut.

---

126 *Kielland, Alexander*, — Gift und Fortuna.
76 *Kind, Aemil*, — Moderne Hexen.
180 *Kirchbach, Wolfgang*, — Ein Lebensbuch.
208 *Kirchner, Dr. F.* — Gründeutschland.
105 *Kleist, H. von* — Sämmtliche Werke.
99 *Klopstock, F. G.* — Werke (4 Bd.)
206 *Kohüt, Dr. Adolf*, — Heinrich Heine und die Frauen.
207 *König*, — Deutsche Literaturgeschichte.
51 *Körner, Theod.*, — Werke.
155 *Kretzer, Max*, — Die Buchhalterin.
165 ——, — Die Verkommenen.

---

192 *Land, Hans*, — Um das Weib.
174 *Langmann, Philipp*, — Realistische Erzählungen.
175 ——, — Arbeitersleben.
163 *Lee, Heinrich*, — Die Unbeflekte.
135 *Leffler, A Ch.*, — Eine Sommergeschichte.
108 *Lenau, Nicolas*, — Sämmtliche Werke.
106 *Lessing*, — Werke (2 Bd.)
110 *Lichtenberg, G. C.*, — Ausgewählte Schriften.
157 *Lie Jonas*, — Groszvater.
200 *Lieder* des armen Kurti.
157 *Lilienkron, von*, — Unter flatternden Fahnen.
52 *Lou, Henri*, — Im Kampf um Gott.

---

177 *Mackay, J. H.* — Helene.
160 ---, — Sturm.
159 ---, — Die Anarchisten.
127 *Manthner, Fr.*, — Geisterseher.
53 *Motte Fouqué, B. de la* — Undine.
54 *Musset, Alfred de* — Wovon die jungen Mädchen träumen.
185 *Mysing, Oskar, (Otto Mora)*, Nach der Sündfluth.
186 ——, — Ein Revolutionär.
187 ——, — Im Kampf der Gesellschaft.
149 ——, — Die Bildingsmüden.

---

190 *Nansen, Peter*, — Aus dem ersten Universitätsjahre.
137 ——, — Julies Tagebuch.
144 ——, — Gottes Friede.
97 Nibelungenlied.
96 *Nietzsche, Friedrich*, — Also sprach Zarathustra.

---

133 *Oertel, Willy*, — Der Cylinderhut.

---

55 *Paul, Jean*, — Flegeljahre.
84 *Pontoppidan, Hendrik*, — Junge Liebe.

---

172 *Raimund Golo*, — Ein Deutsches Weib.
56 *Rasch, J.*, — Aus dem Lande der Magyaren.
112 *Rückert, Fr.*, — Die Verwandlungen von Abu Seid.

---

130 *Savelsberg, Karl*, — Nemesis.
154 *Seuron, Anna*, — Tolstoi, Intimes aus seinem Leben.
118 *Schenkendorf, Max von*, — Gedichte.
104 *Schiller, Fr. von*, — Sämmtliche Werke (4 Bd.)
80 *Schneideck, G. H.*, Im Osten Berlins.

156 *Schnitzler*, *Arthur*, — Sterben.
116 *Schubart*, *Fr. D.* — Gedichte.
81 *Schubin*, *Ossip*, — Ehre.
88 *Schumacher*, *Vollratt*, — Berenice.
57 *Spielhagen*, *Friedrich*, — Zur zwölften Stunde.
58 — —, — Adgela (2 Bd.)
59 — —, — Durch Nacht zum Licht.
116 *Stillgebauer*, *E.*, — Das Opfer.
60 *Stinde*, *Julius*, — Die Familie Buchholtz.
61 — —, — Buchholtzens in Italien.
62 — —, — Buchholtzens im Orient.
131 — —, — Wilhelmina Buchholz' Memoiren.
92 *Strindberg*, *August.* — Die Leute auf Hemsö, der Vater, Fraulein Julie.
91 — —, — Die Beichte eines Thoren.
72 *Sudermann*, *Herman*, — Frau Sorge.
87 — —, — Heimat.
90 — —, — Katzensteg.
128 — —, — Es war.
129 — —, — Moderner Musenalmanach.
195 *Suttner*, *von* — Die Waffen nieder.

---

63 *Taylor*, *George*, — Klytia.
64 — —, — Jetta.
68 *Tolstoi*, *Graf Leo*, — Aus meinem Leben.
77 — —, — Meine Beichte.
79 — —, — Warum wir am Leben hängen.
129 — —, — Kaukasische Erzählungen.
193 *Tovote*, *Heinz*, — Der Erbe.
95 — —, — Das Ende vom Liede.
142 — —, — Heiszes Blut.

145 *Tovote, Heinz,* — Mutter.
146 ——, — Im Liebesrausch.
74 *Turgeniew, Ivan,* — Soldatengeschichten.

---

117 *Usterie, F. M.,* — Die Vikari.

---

100 *Voss, F. H.* — Louise.

---

188 *Wasserman, Jakob,* — Melusine.
65 *Wechsler, E.* — Gespenster im Sonnenschein.
86 *Wichert, Ernst,* — Nur ein Jude.
170 *Wick, August,* — Seltsame Geschichten.
101 *Wieland, Ludwig,* — Werke (6 Bd.)
111 ——, — Gesammelte Werke. (3 Bd.)
152 *Wolzogen, E. von* — Die kühle Blonde
153 ——, — Die tolle Komtesz.
164 ——, — Um dreizehn Uhr in der Christnacht.
67 — Aus zwei Welten.
70 — Mars im Flügelkleide,
73 — Die Schweinscarbonade.

V. Onderwijs, Geschiedenis, Levensbeschrijvingen, enz.

1 *Bas, F. de,* — Prins Frederik der Nederlanden (3 dln.)
24 *Blok, Prof. P. J.,* — Lodewijk van Nassau en Willem de Zwijger.
2 *Bossevain, Charles,* — Het leven van Koolemans Beynen.

30 *Brouwer Ancher*, — De Gilden.
Brunetière, — Education et Instruction. Zie II.

Cassagnac, A. G. de, — Souvenirs du second Empire.
31 *Carlyle*, — The French Revolution (3 vol.)

---

20 *Diesen, G. van* — Levensbericht van Dr. L. Cohen Stuart

---

4 *Geer, Dr. P. van* — De examens Middelbaar Onderwijs.
5 *Gouw, ter* — Geschiedenis van Amsterdam.

---

32 *Heldt, B. H.* — Geschiedenis van het Algemeen Nederlandsch Werklieden-Verbond.
6 *Hofstede, G.* — Fulgura Fracta.
7 *Huet, A.*, —Delftsche Academie en Polytechnische school.
25 *Hugenholtz, F. W. N.* — Het Parlement der Godsdiensten.

---

22 *Jorissen, Dr. Theod.*—Historische bladen(Nieuwe Bundel).
23 ——, — Historische Studiën (Laatste Bundel).

---

8 *Kappeyne*, — Wet op het Lager Onderwijs.
29 *Kepper, G. L.* — De Regeering van Willem III.
9 *Knoop. Gen. N. J.* — De Belgische Omwenteling van 1830.

---

26 *Lou, Andréas Salome*, — Friedrich Nietzsche in seinen Werken.

---

10 *Mason, Frank, H.*, — Le géneral James A. Garfield.

---

28 *Naber, S. A.* — Vier Tijdgenooten.

27 *O'onnor, T. P.*, — Scetches in the House.

11 *Renan Ernest*, — Marc Aurèle et la fin du monde-antique.

19 *Sillem, Mr. A. J.* — Dirk van Hogendorp.
12 *Stein Parvé*, — Wet op het Middelbaar Onderwijs.

13 *Tiszoo.* — Photografie of Schilderij.

14 *Wansink, H. J.* — Los Verbos Castellanos.
15 *Witkamp en Kalff*, — Prins Hendrik.
16 *Wierdels, F. J. A.* M. — Difficiles Nagae.
17 *Wittewaal, B. W.*, — Het Leidsche Jagercorps.
18 ——, — Georg Leo von Caprivi.
21 ——, — Drei Jahre auf dem Trone.

VI. Koloniën, Land en Volkenkunde enz.

36 *Aa, P. J. B. C. Robida v. d.* — Reizen naar Ned. Guinea.
1 *Aicard, Jean*, — Visite en Hollande.

29 *Beek, A. W. K. ter*, Atjeh-Oorlog.
10 ——, — De vier eerste jaren van den Atjeh-Oorlog.
2 *Bloemen Waanders, F. van*, — Moet Ned.-Indië conservatief of liberaal geregeerd worden?
3 ——, — Indische schetsen, I—VII.
4 *Biart, Lucien*, — A travers l'Amerique.
5 *Bossevain Charles*, — Van het Noorden naar het Zuiden. (2 dln.)

32 *Boissevain, Charles,* — Over de Alpen.
6 *Borel,* — Onze vestiging in Atjeh.
7 *Busken Huet, C.,* — Parijs en Omstreken.
8 *Brooshooft,* — De Atjeh-Oorlog (1873—86).
9 *Bruters,* — Atjehsche Omtrekken.
11 *Bruinsma, Maj. J. F. D.* — De verovering van Atjeh's groote Missigit.

---

12 *Carois et Duham,* — En Cano de Douai au Helder.
48 *Crommelin, H. S. M. van W.* — Een herlevend Volk.

---

13 *Eckhardt,* — Opleiding tot Controleur bij het Binnenlandsch Bestuur.
14 *Everwijn Lange, Mr. E. J.* — Emigratie naar Z.-Afrika.

---

43 *Gerlach, A. J. A.,* — Onze Oost.
15 *Gorkom, K. W. van,* — Gids voor de Controleurs bij het Binnenlandsch Bestuur op Java en Madura.
16 *Groneman, Dr. J.,* — Vorstenlandsche toestanden.
31 ——, — Bladen uit het dagboek van een Indisch geneesheer.
37 ———, — Uit en over Midden-Java.

---

17 *Havard Henri,* — La Hollande pittoresque.
46 *Heutsz, J. B. van,* — De onderwerping van Atjeh.

---

38 *Kennan, George,* — Leven en lijden der ballingen in Siberie. 2 dln.

35 *Loudon, J. F.*, — Billiton-onderneming.
30 *Leenderts.* — Schetsen uit Insulinde.

---

18 *Muller, Hendrik, N. P.*, — Zuid-Afrika.
19 *Mirks Jr., Robertus*, — Op Java, (Critische Pennekrassen.)

---

20 *Nederburgh. Mr. S. C. H.* — Opium-smokkelhandel.

---

21 *Rasch Julius*, — Aus dem Lande der Magyaren.
22 *Rochemont, J. S. de*, — Loudon en Atsjin.
23 ——, — Generaal Jan van Swieten.

---

30 *Sandick R. A. van*, — In het rijk van Vulkaan.
41 ——, — Leed en lief uit Bantam.
24 *Schoenmaker, J.* — Schetsen uit den Atjeh-oorlog.
45 *Stakman, M. C. E.* — De Minahassa.
25 *Stanley, M. H.* — Cinq Années au Congo.
47 ——, — A. Popular Account of his Life etc.
26 *Sol, E. P. C.* — Openbare Geheimen van den Indischen toestand.
44 ——, — De Tjiomas-zaak.

---

34 *Texier, C.*, — Au pays des Généraux.

---

27 *Verschuur*, — Een maand op IJsland.
28*a* *Veth, Dr. P. J.* — Java. (3 dln).

---

42 *Wijnaendts Francken, Dr. C. J.*, — Door Amerika.

28*b*— Oorlog met Atjeh, (verslag van het behandelde in de vergaderingen der Tweede Kamer in Comité-Généraal 1874.

28*c* Oorlog met Atjeh, Officieele bescheiden, betreffende het ontstaan van den oorlog tegen Atjeh (1881).
39 — Les Capitales du monde. (2 dln.)
40 — In Afrikaanderland.

VIII. Sociale Wetenschappen, Wijsbegeerte, Godsdienst, Geneeskunde, enz.

1 *Aa, H. van*, — Uit de gedenkschriften van een voornaam Nederlandsch Beambte.
81 *Aiglun, De Roches d'*, — Les Etats profonds de l'Hypnose.
2 *Arntzenius, R. A.*, — Herziening der Grondwet.
75 *Arnold Hans*, — Wie bildet man Spiritistische Zirkel in der Familie?

---

3 *Bert, Paul*, — La morale des Jesuites.
3 *Berg, J. A. de*, — Het wapen des Konings in strijd met de wet.
5 *Berg, van den*, — Strijd tegen de Prostitutie.
6 *Brink, Dr. Jan ten*, — De opstand der Proletariërs.
52 *Booth, General*, — In Darkest England and the Way out.
44 *Boudewijnse, J.*, Regeering en Staten-Generaal sedert de Grondwet van 1848.
64 *Bebel, August*, — Die Frau und der Socialismus.
Besant Annie, — The Law of Population. (Zie III, 67)
112 ——, — The Path of Discipleship.
Bellamy, Edward, — Looking Backward (Zie III, 4.)
48 *Bemmelen, Dr. J. F. van*, — De erfelijkheid van verworven eigenschappen.
102 *Blatchfort, Robert*, — Merry England.

109 *Borel, Henri,* — Kh'oeng Foe Tsz!
Brunetiere, — (Zie II).
7 *Büchner, Dr. L.* — Kracht en stof.
8 ——, — Het leven hiernamaals.

---

9 *Calterie, Dr. A.* — Magnétisme et Hypnotisme.

---

10 *Dageraad. Vereeniging de,* Giordano Bruno, een martelaar der vrije gedachte.
17 *Darwin,* — Complete werken, (vertaald door Hartogh Heijs van Zouteveen).
79 *Deschamps, Louis,* — La Philosophie de l'Ecriture.
11 *Draper,* — Geschiedenis der worsteling tusschen Godsdienst en Wetenschap.
12 *Diepen Armand,* — De jongste uiting van het Anti-protectionisme.
45 *Dodel Port,* — Mozes of Darwin?

Engels, Friedrich, — Der Ursprung der Familie (Zie IV 176) des Privateigenthums und des Staates.
Erasmus, — Lof der zotheid (Zie I, 314).

---

111 *Ferri,* — Socialisme et science positive.
97 *Feuchterleben, E. von,* — Diätetik der Seele.
99 *Fichte,* — Bestimmung des Menschen.
13 *Filathetes,* — Een gevaarlijk geneesmiddel. (Antwoord op Dr. De Jong's brochure over het hypnotisme).
76 *Flamarion, Camille,* — Dieu dans la nature.
49 *Fricke, Prof.,* — Der Athëismus und die Social-Democratie.

---

71 *Gelsen, Dr. Carl von,* — Die Hygiëne der Flitterwochen.
64 *George, Henry,* — Het vraagstuk van den Arbeid. (Antwoord aan Paus Leo XIII).
68 *Gibier, Dr. Paul,* — Le Spiritisme ou Fakirisme occidental.
14 *Goeman Borgesius, e. a.* — Wetsvoorstellen, over belastinghervorming, (1890).
70 *Göhre Paul,* — Drei Monaten Fabrikarbeiter.
16 *Goudoever, Prof. van,* — De vrouw, haar heden, verleden en toekomst.
Grave, Jean, — La Société Future, Zie II, 399).

---

16 *Haas de,* — Pauperisme en Wetenschap.
54 *Haeckel Karl,* — The Wright of Women and the sexual Relations.
50 *Heymans, Dr. G.* — Het experiment in de philosophie.
18 *Hoofdofficier der Schutterij.* — Méne, méne tékel upharsin.
19 *Houten, Mr. S. van,* — De leer van Boedha,
20 —, —, Das Causalitäts-Gesetz.
21 —, — God eigendom en familie.
58 —, — Staatkundige brieven.
88 —, —, —. (Nieuwe reeks).
22 *Huet, A.* — Arbeid en Kapitaal.
56 *Huxley, T. H.,* — Social Diseases and worse Remedies.

---

83 *Janko, Dr. H.* — Overbevolking, hoe haar te voorkomen.
23 *Jong, Dr. A. de.,* — Het hypnotismus als geneesmiddel.

---

84 *Kant, J.*, — Kritik der reinen Vernunft.
103 *Kantsky, Karl.*, — Geschichte des Sozialismus.
110 ——, — ——, Marx' Oekonomische Lehren.
90 *Keller, Tony*, — Weibliches Sklaventhum.
77 *Kneipp, Seb*, — Geneesmethode van
43 *Kürsner, J.* — Der neue Reichstag.

---

24 *Lavater*, — Politieke photografien.
25 *Lion*, — Mijn staatkundig leven.
89 *Loenen Martinet, J. van.*, — Toen ik Dictator was.
26 *Lohman, Jhr A. F. de Savornin*, — De Pacificatie.
93 *Lubbock, sir John*, — The Use of Life.

---

85 *Nietzsche Friedrich*, — Jenseits von Gut und Böse.
— —, —— —— — Also sprach Zarathustra, (zie IV 96).

---

51 *Mantegazza, Prof. Paul*, — De mensch in het geslachtsleven.
78 ——, — De hygiene der zenuwen.
26 *Marken J. C. van*, — La question ouvrière à la fabrique Neerlandaise de levure et d'alcool.
107 *Mazel, Henri*, — La Synergie Sociale.
108 *Meinsma, K. O.*, — Spinoza en zijn kring.
Mercier, Helène, — (Zie I 366 en 367).
73 *Monin, Dr. E.*, — Zenuwlijden.

---

28 *Patijn, Mr. J. G.* — De Malaise en het protectionisme.

---

29 *Quack, Mr. H. P. G.*, — Socialisten. 3 dln.
30 ——, — Studiën op sociaal gebied.

80 *Quack Mr. H. P. G.*, Beelden en groepen.
31 *Quilter, Harry*, — Is het huwelijk eene fout?

---

32 *Raabe*, — De Compagnie van Loyola.
105, *Richard, Gaston.* — Le Socialisme et la Science Sociale.
82 *Rienzi*, — Socialisme en vrijheid.
65 *Riko, A. J.*, — Louise Lateau en andere mystieken.
47 *Rochusen*, — Inkomsten-Belasting.
95 ——, — Ons geld.
72 { *Rohling, Dr. August*, — Wat is de Talmud?
{ *Ros, A. van.*, — De Jood.

Say, Léon., — Contre le Socialisme.
57 *Schäffle. Dr. A.*, — De quintessens van het Socialisme.
33 *Schmick, Prof.*, — Geist oder Stoff?
34 ——, — Ist der Tod ein Ende oder nicht?
98 *Schopenhauer, Arthur*, — Die Welt als Wille und Vorstellung. 2 bd.
104 *Sinnett*, — Die Occulte Welt.
57a *Simon, J. et G.*, — La femme du XX^ieme siècle.
35 *Spruyt, Dr. C. B.*, Geschiedenis van de leer der aangeboren begrippen.
94 *Singer, Dr. Rud.*, — Das Recht auf Arbeit.
91 *Smit, Adam*, — The Wealth of Nations.
96 *Smiles*, — Life and Labour.
96 *Spinoza*, — Ethica.
37 *Staatsburger, Een*, — Persoonlijke dienstplicht en legerorganisatie.
66 *Stuart Mill, J.*, Socialisme.
92 ——, — Principles of Political Economy.

---

55 *Taxil Leo*, — La Corruption fin de-siecle.
100 *Thury.*, Le Chômage Moderne.

---

38 *Vliet, Woudrichem van*, — Internationaal recht.
36 *Versluys, J.* — Proeve van een nieuwe levensbeschouwing.

---

64 *Welderen Rengers, van*, — Schets eener parlementaire Geschiedenis.
69 *Wibaut, F. M.*, — Socialisme, (Fabian Essay's).
62 *Wilbrandt*, — Erlebnisse in der Welt Bellamy's.
86 *Wille, Dr. Bruno*, — Philosophie der Befreiung.
106 *Williams*, E. E., — Made in Germany.
39 *Wolfgang van der Mey*, — Rusland en het Nihilisme.
87 *Wijnaendts Francken, Dr C. J.* — De Evolutie van het Huwelijk.
40 *Wyck Prof. van der*, — Onze Staatkunde. Een levensvraag der hedendaagsche politiek.

Zenker, O. V., — Der Anarchismus.

---

42 — De Bijbel.
41 *Enquete*, Naar den toestand van fabrieken en werkplaatsen in 1887.
53 ——, — Arbeidersenquête.
59 ——, — Openbare middelen van vervoer A.
60 ——, — „ „ „ „ B.
68 ——, — Groningen.

IX. Technische Werken.

48 *Brockhaus, F. A.* — Konversations-Lexikon. (16 dln.)

1 *Burgerlijke Ingenieurs, Vereeniging van*, — Statuten, ledenlijsten, verhalen, enz.
2 *Buttinga Wichers, Mr. J. van*, — Schaatsenrijden.

---

33 *Damsté en PelsRijcken*, — Nederlandsch Handboek voor Roeisport.
3 *Du Celliée Muller*. — Beveiliging van Noorder Rijn en Lekdijk.
4 *Dirks, J.*, De Rotterdamsche waterweg.
5 ——, — De waarde van het Panamakanaal.
6 *Dissel, van*, — Kritiek over Dirks Rotterdamsche waterweg.

---

7 *Eland, K.*, — Verbindingen van Noordzeekanaal en Boven-Rijn.
8 *Engelenburg, E.*, — Het Haagsche spuikanaal (Cum grano salis).
39 *Ex-Champion*, — Le Sport de l'Aviron.

---

36 *Fijnje van Salverda, J. G. W.*, — De luchtvaart.

---

9 *Huet, A.*, Amsterdam een zeestad.
10 ——, — Landaanwinning in de Zuiderzee.
11 ——, — De toekomst van Nederland als Handelsstaat.
12 *Huet, Paul A.*, — Toestanden der Industrie in Nederland.
13 *Hoeffer, F.*, — Verklaring van Waterstaatkundige benamingen.
14 *Henket, N. H.*, — Scheepvaartverbinding van Amsterdam met de Waal.
15 ——, — Kanaal van Amsterdam naar de Waal door de Geldersche vallei.

---

16 *Ingenieur, Een,* — De twaalf ontwerpen voor het Amsterdamsche Rijnvaartkanaal.

---

17 *Kalff, J.,* — Plan eener Rijnvaart tusschen Waal en en Noordzeekanaal.
18 *Kemper, P. A.,* — Repertorium der literatuur van den Waterstaat in Nederland.
19 *Kok, W. A.,* — Waterwerken aan den Nieuwen Maasmond.

---

20 *Lely, C.,* — Eene tijdelijke Rijnvaart of de Keulsche vaart.

---

34 *Mecredy en Wilson,* — Geïllustreerd Handboek voor Wielrijders.
37 *Meulen, R. van der,* — Het boek in onze dagen.
38 *Mulier, Willem,* — Athletiek en Voetbal.

---

21 *Nachenius.* — Kennis van Stedenbouw.

---

22 *Post, C. L. F.,* Over den Waterstaat van Ned.-Indië.

---

23 *Reijntjes, A. B.,* — Graphische behandeling van bruggen (influentie).

---

24 *Sanders, F.,* — Stoomtrams.
25 *Steuerwald,* — De Rotterdamsche Waterweg.
26 *Stieltjes,* Een Rijnvaartkanaal naar Amsterdam.
27 ——, — Militaire studiën. (Inundatiën).

---

28 *Thiebout, J.,* — De waterweg van Zwolle naar Kampen in de zee.

40 *Verslag* van de commissie in zake het Technisch Onderwijs.
29 *Vigneau*, Traité du billard.

---

30 *Welcker, J. W.*, — Noorderlekdijk en de doorsteking van den Zuiderlekdijk bij Culemborg.
31 *Westerouwen van Meeteren, F. W.*, — De „Association contre les accidents de fabrique de Mulhause", etc.
32 . . . . . — Verslag aan Z. M. den Koning, omtrent het vergaan van Zr. Ms. rammonitor „Adder". (1882).

X. Kunst, Kunstgeschiedenis enz.

1 *Busken Huet, Cd.*, Het land van Rembrandt.
2 ——, — Het land van Rubens.

---

10 *Deutschen, Von einem*, — Rembrandt als Erzieher.

---

3 *Gram Johan*, — Onze Schilders in Pulchri Studio.

---

12 *Hanslick, E.*, — Over het begrip van schoon in de muziek.
4 *Hunt William M.*, Praatjes over kunst.

---

5 *Kam, J. B.*, — De versiering van onze woning.
15 *Knackfusz, H.*, — Raffael.
16 ——, — Dürer und Holbein.
17 ——, — Rembrandt.
18 ——, — Rubens.
19 ——, — Michel Angelo.
20 ——, — Teniers der Jüngere.
21 ——, — Adolf Menzel.

22 *Knackfusz*, — Murillo.
23 ——, — Frans Hals.
24 ——, — van Dijck.
25 ——, — Thorwaldsen.

---

13 *Smits Maurits*, — Kunst en Leven.
6 *Sturler, J. E. de*, — Granada en de Alhambra.

---

11 *Nijevelt Baron van Zuylen van*, — Muzikale Studiën.

---

14 *Veth Jan*, — Kunst en Samenleving (naar *Walter Crane*).
7 *V., Mr.* de, — In en om den Schouwburg.
8 *Vosmaer Mr. C.*, — Over kunst.
9 ——, — De Kunst in het dagelijksch leven.

Prentwerken.

Album de Stéphane.
Bac, — Les Fêtes Galantes.
——, — Nos Femmes.
——, — Les] Alcôves.
——, — Nos Amoureuses.
——, — Femmes de Théâtre.
Bac et autres, — Quelques Tranches de vie.
Baer, — Celles qui aiment.
Bismarck Nummer.
Boutet, Henri, — Autour d'Elles.
Caran d'Ache, — Album.
——, — Album deuxième.
——, — Bric à Bràc.

Curan d'Ache, — Carnet de Chèques.
——, — Les Courses dans l'Antiquité.
——, — Prince Kozakokoff.
——, — Les Lundis.
—— et *A. Guillaume*, — A la Découverte de Russie.
—— et *Autres*. — Fantaisies.
Crafty, — A Travers Paris.
Crane, Walter, — Flora's Feast.
——, — Queen Summer.
Figaro Litographe.
Forain, — Temps Difficiles.
——, — Album. 2 vol.
——, — Vie Parisienne.
—— et *Autres*, — Rires et Grimaces.
Fragerolle, — Le Sphinx.
Grévin, — Le Monde Amusant.
Guillaume Albert, — Mémoires d'une Glace.
——, — Faut Voir.
——, — Des bons Hommes. I et II.
——, — Etoiles de Mer.
——, — Y a des dames.
Hoytema, Th. v., — Het leelijke jonge eendje.
——, — Uilengeluk.
Jassot, — Artistes et Bourgeois.
Mars, — Bains de Mer d'Ostende.
——, — Paris Brillant.
——, — A Travers le Hâvre.
——, — L'Album d'Anvers Exposition.
Rivière Henri, — L'Enfant Prodigue.
——, — La Tentation.

Snellen, Agatha,
Rennes, Catharina v., } In de Muizenwereld.
Ally Slooper's Cartoons.
Constantinopel—Scheveningen.
Oud Feestnummer v. h. D. S. C.
Feestnummer Minerva 1893.
Holland-Lombok.
A Pilgrimage into Yeast-Land.
Royal Academy Pictures.
Studentica.
Prachtalbum der Berliner Gewerbe Ausstellung.

Tijdschriften.

Aanwezig de Jaargangen :

1881, — Astrea.
1863—1881. — Album der Natuur.
1889—1893. — De Dageraad.
1875—1891. — Deutsche Rundschau.
1863—1868, 1883—1891. — De Economist.
1891 en volgende. — Elzeviers Maandschrift.
1837 en volgende. — De Gids.
Registers op de Gids.
1886—1889, — Haagsche Stemmen.
1880—1891, — Indische Gids.
1867—69—71, 73 en volgende tot 1884, — Levensbode.
1865—1876, — Letteroefeningen.
1868—1890, — Los en vast.
1879 en volgende. — Mannen van Beteekenis.
1893—1894, — Mercure de France.

1884 en volgende, — De Natuur.
1887 en volgende, — Nieuwe Gids.
1893—1894, — Nouvelle Revue.
1892 en volgende, Review of Reviews.
1863 en volgende, — Revue des deux Mondes.
Tables Générales.
Annuaires.
1863—1867, — Revue Brittannique.
1886. — Revue Illustrée.
1863—1890, — Tijdspiegel.
1864—68, 1872, — Tijdschrift voor Ned.-Indië.
1863—1860, — Tijdstroom.
1874, — Vragen van den Dag.
1872, — I, II, 1873, — III, IV, V, VI, — Vrije Gedachte.
1875 en volgende, — Vragen des tijds.
1868, II en III, — 1869 en volgende. — Wetenschappelijke Bladen.

Dagbladen.

Centrum.
Dagblad voor Zuid-Holland en 's Gravenhage.
Delftsche Courant.
Het Algemeen Handelsblad.
De Standaard.
De Telegraaf.
De Tijd.
Het Vaderland.
Nieuwe Rotterdamsche Courant.
Le Temps.
Daily Graphic.

Weekbladen.

De Amsterdammer.
Fliegende Blatter.
Lustige Blätter.
Eigen Haard.
The Graphic.
Harper's Weekly.
l'Illustration.
Illustrated.
London News.
Journal Amusant.
De Kunstwereld (Neerlandsch Weekblad).
De Kroniek.
Punch.
Propria Cures.
Pick me up.
Nederlandsche Spectator.
Nederlandsche Sport.
Sport im Bild.
De Volkstem.
Sociaal Weekblad.
Illustrirte Zeitung.
De Sociaal Democraat.
Uilenspiegel.
Gil Blas Illustré.
Wereldkroniek.
Jugend.
Simplicissimus.
Sporting and Dramatic News.

Tijdschriften.

Wetenschappelijke Bladen.
Art Journal.
De Gids.
Kunst unsrer Zeit.
Elsevier's Maandschrift.
Maandelijksche Reiswijzer.
The studio.
Metaphysische Rundschau.
Tweemaandelijksch Tijdschrift.
Vragen des tijds.
De Nieuwe Tijd.
Hollandsche Revue.
Monatschrift fur Neue Literatur und Kunst.
Harper's Monthly Magazine.

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

BESTUUR.

Het Bestuur der Polytechnische School is opgedragen aan den Directeur en den Raad van Bestuur, samengesteld uit de Hoogleeraren der School.

De Directeur is Voorzitter van den Raad.

De Secretaris wordt jaarlijks door den Raad uit zijn midden gekozen.

DIRECTEUR.

N. H. HENKET (waarn.)

SECRETARIS VAN DEN RAAD VAN BESTUUR.

MR. B. H. PEKELHARING.

HOOGLEERAREN.

	Jaar van benoeming als: Leeraar-Hoogleeraar.
In de Scheikunde.	
Dr. S. HOOGEWERFF. — *Hooikade 17.*	1885.
In de Scheikunde en Scheikundige Technologie.	
Dr. L. ARONSTEIN — *Oude Delft 26.*	1894 1895.
In de Bacteriologie.	
Dr. M. W. BEIJERINCK. — *v. Leeuwenhoeksingel 3.*	1895.

	Jaar van benoeming als: Leeraar	Hoogleeraar.
In de zuivere en toegepaste Wiskunde.		
Dr. C. A. SCHELTEMA, W. I. — *Brabantsche Turfmarkt 20.*	1883	1885.
Dr. P. ZEEMAN GZN. — *Oostsingel 48.*	1884	1885.
J. CARDINAAL, W. I. — *Oranjeplantage 35.*	1893	1894.
In de toegepaste Natuurkunde en de Electrotechniek.		
J. A. SNIJDERS C.JZN., C.I. — *Voorstraat 65.*	1874	1878.
In de Mineralogie, Geologie en het Mijnwezen.		
Dr. T. H. BEHRENS. — *Verversdijk 32.*		1874.
In de Mechanische Technologie en het maken van Modellen en Werktuigen.		
P. VAN DER BURG. — *Spoorsingel 23.*	1882	1883.
In de Werktuigleer, Kennis van Werktuigen en Constructie van Werktuigonderdeelen.		
H. A. RAVENEK, W. I. — *Spoorsingel 178b.*	1876	1879.
A. HUET, C. I. — *Oude Delft, 145.*	1864	1896.
J. GRUNDEL, W. I. — *Oude Delft, 134.*		1896.
In de schoone Bouwkunde.		
E. GUGEL. — *Spoorsingel 64.*		1864.
In de Bouwkunde.		
G. J. MORRE. — *Oude Delft, 6.*	1861	1896.
In de Waterbouwkunde.		
N. H. HENKET. — *Koornmarkt 75.*		1866.
J. M. TELDERS, C. I. — *Oude Delft, 36.*		1884.

Jaar van benoeming als:
Leeraar-Hoogleeraar.

In de Scheepsbouwkunde en in het Scheepsteekenen.

H. Cop, S. I. — *Noordeinde, 5.* 1887.

In het Landmeten en Waterpassen en de Geodesie.

Dr. Ch. M. Schols, C. I. — *Kanaal.* 1878.

In de Staathuishoudkunde en het Administratief Recht.

Mr. B. H. Pekelharing. — *Phoenixstraat 56,* 1873.

LEERAREN.

Jaar van benoeming.

In de Wiskunde.

Dr. J. de Vries. — *Oranjeplantage, 37.* 1894.

In de Toegepaste Natuurkunde.

Dr. R. Sissingh. — *Oude Delft, 119.* 1890.

In de Bouwkunde.

J. A. van der Kloes. — *Oostsingel 38*d. 1882.

In de geschiedenis der decoratieve kunst en decoratieve bouwkunde.

T. K. L. Sluijterman. — *'s Hage. Witte Brug.* 1895.

In het Handteekenen.

A. F. Gips. — *Oostsingel, 67.* 1894.

In het Boetseeren.

E. Lacomblé. — *Van Leeuwenhoecksingel, 34.* 1865.

ASSISTENTEN.

In de Beschrijvende Meetkunde.

J. VAN DE GRIEND. — *Rotterdam, Markt 66.*

In de Graphostatica.

W. J. BURGERSDIJK, C. I. — *Voorstraat, 79.*

In de toegepaste Natuurkunde.

Dr. A. LEBRET. — *Leiden.*

In de toegepaste Natuurkunde en de Electrotechniek.

J. M. G. SCHEFFER, W. I. — *Noordeinde, 24.*

In de Scheikunde.

M. VAN BREUKELEVEEN, T. — *Molslaan, 135.*
F. H. EIJDMAN Jr., T. en W. I. — *Havenstraat 11.*
S. H. MEIHUIZEN, T. — *Jaagpad, 16.*
Dr. P. H. VAN DER MEULEN, T. — *Oostsingel, 41.*

In de Bacteriologie.

A. VAN DELDEN, T. — *Vrouwjuttenland, 19.*

In de Werktuigleer.

J. Z. RISCH. — *Coenderstraat, 25.*

In de Werktuigbouwkunde.

C. STEUERWALD. — *Markt, 52.*

In de Burgerlijke Bouwkunde.

A. LEEFLANG. — *Oude Delft, 212.*
P. A. SCHROOT. — *Gasthuislaan 7.*

In de schoone Bouwkunde.

W. F. C. SCHAAP Jr., C. I. en B. I. — *Markt 42.*

In de Waterbouwkunde.

A. W. C. Dwars, C. I. — *Brabantsche Turfmarkt 69.*
J. H. van Seters, C. I. — *Geer, 68.*

In het Landmeten en Waterpassen en Geodesie.

F. J. H. M. Thijs, C. I. — *Oude Delft, 153.*

BIBLIOTHEEK.

J. F. L. Schneider, *Bibliothecaris.* — *Spoorsingel, 27,*
Mr. A. de Stoppelaar Fz., *Klerk.* — *Markt 81.*

ADMINISTRATEUR.

H. L. Verschoor. — *Hypolitusbuurt 47.*

CONCIERGES.

W. H. Rodemeijer. — *Oude Delft, 95.*
L. J. Kokee. — *Nieuwe Laan.*

AMANUENSES.

J. H. Buskop, Modelmaker. — *Gasthuislaan 78.*
P. G. Gosselaar. — *Voorstraat 13.*
A. F. van Dreumel. — *Buitenwatersloot, 141.*
E. H. Veer. — *Coenderstraat, 34.*
H. Femer. — *Vrouwjuttenland, 47.*
H. J. Weening. — *Westvest.*
A. J. J. Berkhout. — *Singelstraat, 25.*

BEDIENDEN.

D. J. van Es,	*Parallelweg 4.*
J. E. Eijlbracht,	*Verwersdijk, 168.*
J. van Dijk,	*Graswinckelstraat, 13.*
J. I. Moen,	*Geodesiegebouw.*
C. G. Labrijn,	*Graswinckelstraat, 55.*
W. de Hoogh,	*Pootstraat, 4.*
J. M. van Buggenum,	*Coenderstraat, 21.*
A. Hoogendijk,	*Raam, 21.*
C. A. Hartkoorn,	*Nieuwstraat 5.*
B. Timmermans,	*Oude Delft, 71.*
C. Kromhout, Stoker,	*Graswinckelstraat.*

UITTREKSELS

UIT WETTEN EN REGLEMENTEN

BETREFFENDE DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

WET

HOUDENDE REGELING VAN HET MIDDELBAAR ONDERWIJS.

(Vastgesteld 2 Mei 1863, Stbl. n°. 50)

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Polytechnische School.

§ 1. *Van de School.*

ART. 39. De polytechnische school is bestemd voor de opleiding:

1°. van aanstaande industriëelen of technologen, die eene grootere mate van theoretische of technische kennis verlangen dan aan eene Hoogere Burgerschool met vijfjarigen cursus kan verkregen worden;

2°. van hen, die verlangen zich te bekwamen tot:

a. civiel-ingenieur;

b. architect of bouwkundig-ingenieur;

c. scheepsbouwkundig-ingenieur;

d. werktuigkundig-ingenieur;

e. mijnen-ingenieur.

ART. 40. Het onderwijs aan de polytechnische school omvat:

a. de hoogere stelkunde;

b. de bolvormige driehoeksmeting en de analytische meetkunde;

c. de beschrijvende meetkunde en hare toepassingen;

d. de differentiaal- en integraalrekening;

e. het landmeten, waterpassen en de geodesie;

f. de theoretische mechanica;

g. de toegepaste mechanica;

h. de kennis van werktuigen;

i. de mechanische technologie en de werktuigbouwkunde;

k. de toegepaste natuurkunde;

l. de toegepaste, de praktische en de analytische scheikunde;

m. de scheikundige technologie;

n. de kennis van het hedendaagsch fabriekswezen;

o. de delfstofkunde en de aardkunde;

p. de toegepaste aardkunde en de mijnontginning;

q. de metallurgie;

r. de waterbouwkunde; den aanleg van gewone wegen en spoorwegen en den bruggenbouw;

s. de burgerlijke bouwkunde;

t. de scheepsbouwkunde;

u. het rechtlijnig en handteekenen, met toepassing op de verschillende vakken;

v. praktische oefeningen met gereedschap en draaibank;

w. het maken van modellen van werktuigen;

x. de staathuishoudkunde;

y. het handelsrecht;

z. het administratief recht in betrekking tot den waterstaat, de openbare werken, het mijnwezen en de nijverheid.

ART. 41. Ieder, die als kweekeling der polytechnische

school is ingeschreven, stort bij den aanvang van elk studiejaar eene som van *f* 200. Hij verkrijgt daardoor den toegang tot alle lessen der school.

Zij, die slechts enkele lessen wenschen te volgen, betalen, mede bij den aanvang van elk studiejaar, voor lessen, die gegeven worden:

eenmaal 's weeks, *f* 10;
tweemaal 's weeks, *f* 20;
driemaal 's weeks, *f* 30;
viermaal of meermalen 's weeks, *f* 40.

De in dit artikel vermelde gelden worden in 's Rijks schatkist gestort.

TITEL V.

Van de eindexamens.

ART. 55. Aan hen, die aan de polytechnische school het onderwijs hebben bijgewoond, wordt eenmaal 's jaars gelegenheid gegeven, om tengevolge van een examen een getuigschrift of een diploma te verkrijgen.

Tot die examens worden ook toegelaten zij, die het onderwijs aan de school niet hebben bijgewoond.

De examens worden in het openbaar gehouden.

ART. 58. De eindexamens der polytechnische school worden afgenomen door commissiën, door onzen Minister van Binnenlandsche Zaken te benoemen. De leden genieten uit 's Rijks schatkist vergoeding voor reis- en verblijfkosten, benevens vacatiegelden.

ART. 59. Zij, die naar het diploma van technoloog, civiel-, bouwkundig-, scheepsbouwkundig-, werktuigkundig- of mijnen-ingenieur dingen, leggen een eerste examen A af,

van gelijken omvang als het in art. 57 voorgeschreven eindexamen voor de hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus.

Van dit examen zijn vrijgesteld zij, die het getuigschrift bezitten, verkregen na aflegging van zoodanig examen voor eene der in dit artikel genoemde commissiën.

ART. 60. Het diploma van technoloog wordt door hen, die het in het voorgaande artikel vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen tengevolge van een examen in:

a. de bolvormige driehoeksmeting en de beginselen der analytische meetkunde;

b. de beginselen der beschrijvende meetkunde;

c. die der theoretische en toegepaste mechanica, en van de kennis van werktuigen;

d. die der mechanische technologie;

e. de toegepaste natuurkunde;

f. de toegepaste en analytische scheikunde;

g. de scheikundige technologie;

h. de bouwkunde, voor zooveel betreft de kennis van bouwstoffen en de samenstelling van eenvoudige gebouwen;

i. het hand- en ornamentteekenen.

ART. 61. Het diploma van civiel-ingenieur wordt door hen, die het in Art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen tengevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de hoogere stelkunde;

b. de bolvormige driehoeksmeting en de analytische meetkunde;

c. de beschrijvende meetkunde;

d. de differentiaal- en integraalrekening;

e. de toegepaste natuurkunde;

f. de analytische scheikunde met betrekking tot de bouwmaterialen;

g. de kennis van bouwstoffen, gebruikelijk zoowel voor bouwkundige als waterbouwkundige werken;

h. de constructie van de onderdeelen van gebouwen;

i. het vervaardigen van eenvoudige bouwkundige en waterbouwkundige teekeningen en handteekenen.

Het derde examen C betreft:

a. de theoretische en toegepaste mechanica en de kennis van werktuigen;

b. de waterbouwkunde, omvattende:

1°. den aanleg van gewone wegen en spoorwegen en dien van bruggen;

2°. den aanleg van zeeweringen;

3°. kennis der rivieren als afwateringsmiddelen en in betrekking tot de scheepvaart;

4°. den aanleg van kanalen, sluizen, havens en maritime werken;

5°. de hydrographie van ons land, kennis van polders en bemalingen;

c. de burgerlijke bouwkunde, omvattende:

1°. de constructie van eenvoudige gebouwen;

2°. de beginselen der schoone bouwkunst;

d. het situatie-, ornament- en handteekenen, benevens het teekenen van voorwerpen tot de waterbouwkunde behoorende;

e. het maken van ontwerpen, bestekken en begrootingen;

f. de beginselen der geodesie en het praktische landmeten en waterpassen;

g. het administratief recht in betrekking tot den waterstaat en openbare werken.

ART. 62. Het diploma van architect of bouwkundig ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B is hetzelfde als het examen B, vermeld in het voorgaande artikel.

Het derde examen C betreft:

a. de vakken onder *a* en *c* van het examen C, vermeld in art. 61;

b. de burgerlijke bouwkunde, de schoone bouwkunst in haren geheelen omvang daaronder begrepen;

c. de waterbouwkunde, voor zooveel betreft den aanleg van verschillende bestratingen, het bouwen van bruggen, sluizen en kaaien;

d. het theoretisch en praktisch landmeten en waterpassen;

e. het bouwkundig-, ornament- en handteekenen.

f. het administratief recht, in betrekking tot openbare werken.

ART. 63. Het diploma van scheepsbouwkundig ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken onder *a—e* van het examen B, vermeld in art. 61;

b. de analytische scheikunde in betrekking tot de materialen voor den scheepsbouw;

c. de kennis der bouwstoffen, bij den scheepsbouw in gebruik;

d. de beginselen van het scheepsteekenen en het handteekenen.

Het derde examen C betreft:

a. het vak *a* van het examen C, vermeld in art. 61;

b. het teekenen van werktuigen;

c. de scheepsbouwkunde en het scheepsteekenen;

d. de waterbouwkunde en het waterbouwkundig teekenen, voor zooveel betreft werken, die tot de scheepvaart betrekking hebben.

ART. 64. Het diploma van werktuigkundig ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken *a*—*e* van het examen B, vermeld in art. 61;

b. het vak *e*, vermeld in art. 61;

c. de analytische scheikunde in betrekking tot de materialen voor werktuigen.

Het derde examen C, vermeld in art. 61:

a. het vak *a* van het examen C, vermeld in art. 61:

b. mechanische en werktuigbouwkunde;

c. het vak *h*, vermeld in art. 60;

d. het handteekenen en het teekenen van werktuigen;

e. het administratief recht in betrekking tot fabrieken en werktuigen.

ART. 65. Het diploma van mijnen-ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken *a*—*e* van het examen B, vermeld in art. 61;

b. de delfstofkunde.

Het derde examen C betreft:

a. het vak *a* van het examen C, vermeld in art. 61;

b. het vak *h*, vermeld in art. 60;

c. het vak *d* van het examen C, vermeld in art. 62;

d. de aardkunde en de toegepaste aardkunde;

e. de mijnontginning;
f. de docimasie;
g. de metallurgie;
h. het teekenen van werktuigen;
i. het administratief recht in betrekking tot het mijnwezen.

ART. 66. Wanneer een der in de voorgaande artikels vermelde examens naar genoegen der commissie is afgelegd, wordt door haar aan den geëxamineerde een getuigschrift of een diploma afgegeven, volgens het model door onzen Minister van Binnenlandsche Zaken vastgesteld.

Getuigschriften worden afgegeven voor goed volbrachte eindexamens der burgerscholen en hoogere burgerscholen, alsmede voor het eerste examen A voor technoloog, en het eerste en tweede examen A en B voor civiel-, bouwkundig-, scheepsbouwkundig-, werktuigkundig- en mijneningenieur; diploma's worden afgegeven voor goed volbrachte eindexamens als landbouwkundige, technoloog, civiel-, bouwkundig-, scheepsbouwkundig-, werktuigkundig- en mijneningenieur.

De getuigschriften worden kosteloos afgegeven; voor het diploma wordt betaald een som van veertig gulden. Deze gelden worden in 's Rijks schatkist gestort.

ART. 67, al. 3. De commissiën, bedoeld in art. 58, zenden een verslag van hare werkzaamheden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

TITEL VI.

Van de acte van bekwaamheid.

ART. 82. Ieder, die krachtens deze wet of krachtens vroegere verordeningen hier te lande een diploma van tech-

noloog, civiel-ingenieur, architect of bouwkundig-ingenieur, scheepsbouwkundig-ingenieur, werktuigkundig-ingenieur of mijnen-ingenieur verkregen heeft, is bevoegd onderwijs te geven in de technische wetenschappen, waarin hij ter verkrijging van zijn diploma een examen heeft afgelegd. Hij behoort daartoe echter in het bezit te zijn van het getuigschrift van goed zedelijk gedrag, vermeld in art. 25. (Af te geven door het dagelijksch bestuur der gemeente of gemeenten, waar men gedurende de twee laatste jaren heeft gewoond).

TOELICHTING OP HET PROGRAMMA 1896—1897.

Volgens de wet tot regeling van het middelbaar onderwijs is de Polytechnische School bestemd voor de opleiding van:

1°. aanstaande industriëelen of technologen, die eene grootere mate van theoretische of technische kennis verlangen dan aan eene hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus verkregen kan worden;

2°. hen, die zich wenschen te bekwamen tot:

civiel-ingenieur;
architect of bouwkundig ingenieur;
scheepsbouwkundig ingenieur;
werktuigkundig ingenieur;
mijnen-ingenieur.

Het bijwonen der lessen aan de Polytechnische School is aan geene andere voorwaarden gebonden dan de storting der bij de wet tot regeling van het middelbaar onderwijs vastgestelde som en de door het reglement voorgeschreven opgave van de lessen, welke men wenscht te volgen.

Die storting bedraagt *f* 200.—, te voldoen bij den aanvang van elk studiejaar. Zij, die slechts enkele lessen wenschen te volgen, betalen mede, bij den aanvang van elk studiejaar, voor lessen die gegeven worden: éénmaal 's weeks *f* 10.—, tweemaal *f* 20.—, driemaal *f* 30.—, vier- of meermalen *f* 40.—.

Eerstbeginnende leerlingen, die aan de oefeningen in het scheikundig laboratorium wenschen deel te nemen, storten bij den aanvang van het studiejaar een waarborgsom ten bedrage van *f* 15.—; zij, die wenschen, zich met onderzoekingen van grooteren omvang bezig te houden, eene som van *f* 40.—. Uit die som wordt vergoed, wat door hen wordt gebroken of door hun toedoen in het ongereede geraakt.

Zij, die aan de praktische oefeningen met gereedschap en draaibank wenschen deel te nemen hebben zich voor eigen rekening van de meest noodige gereedschappen te voorzien.

Evenmin als toelatingsexamens bestaan er overgangsexamens.

In overeenstemming met de geheele vrijheid van studie, in den geest der wet voor de Polytechnische School als beginsel aangenomen, is het aan ieder die haar wenscht te bezoeken, overgelaten te beoordeelen, of hij de daartoe noodige kundigheden bezit, en voorts geheel aan de eigen verantwoordelijkheid der leerlingen, in hoeverre zij van de hun openstaande gelegenheid om zich te bekwamen, gebruik willen maken.

Hierbij behoort in het oog te worden gehouden:

dat bij het onderwijs aan de Polytechnische School ondersteld wordt, dat allen, die daarvan gebruik maken, in het bezit zijn van de kundigheden, welke aan eene hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus kunnen verkregen worden, voor zooverre die kundigheden betrekking hebben op vakken, waarop zij zich wenschen toe te leggen;

dat voor hen, die een diploma als technoloog of ingenieur wenschen te verwerven, het volbracht eindexamen der hoogere burgerschool alleen dan een waarborg voor genoegzame voorbereiding oplevert, wanneer daarbij voor elk

der afdeelingen wis- en werktuigkunde, natuurkundige wetenschappen en hand- en rechtlijnig teekenen, de vorderingen alleszins voldoende werden gerekend;

dat het alle aanbeveling verdient, zooveel mogelijk van de zomervacantiën partij te trekken tot praktische oefening, als onmisbaar voor den technicus en bevorderlijk aan eene vruchtbare studie.

Het leerplan is er op ingericht, dat zij, die in voormelden zin het eindexamen der hoogere burgerschool met goed gevolg hebben afgelegd, bij behoorlijke vereeniging van eigen studie met het geregeld volgen der lessen en het getrouw deelnemen aan de in het programma opgenomen oefeningen:

door een *vierjarigen cursus* zich de kundigheden kunnen eigen maken, die gevorderd worden bij het examen B, art. 60, waardoor een diploma van technoloog verkregen wordt; en

door een eersten *tweejarigen cursus* de kundigheden, welke gevorderd worden voor een der examens B art. 61 tot 65, en daarna door het volgen van een tweeden *tweejarigen cursus*, die, welke vereischt worden voor het overeenkomstig examen C, waardoor een diploma van ingenieur verkregen wordt.

Eene doelmatige tijdverdeeling brengt mede, dat de eerste tweejarige cursus voor scheepsbouwkundig, werktuigkundig en mijnen-ingenieur zich ook over enkele vakken, die eerst in examen C voorkomen, uitstrekt.

Voor zooverre de lessen eene bepaalde plaats in dit leerplan innemen, is deze in het programma aangewezen.

De lessen, aangeduid door B_1 zijn meer bepaald bestemd voor het *eerste*, die aangeduid door B_2, voor het *tweede* voorbereidingsjaar voor examen B.

Gelijke beteekenis hebben C_1 en C_2 met betrekking tot examen C.

De cursussen, die zich over meer dan één jaar uitstrekken, zijn aangewezen door Romeinsche cijfers aan het begin van den regel, terwijl de daarachter gevoegde letters, *a*, *b* en *c* aanwijzen, welk gedeelte van den volledigen cursus wordt bedoeld.

De vermelding van het aantal uren voor de verschillende oefeningen heeft geen andere beteekenis dan te doen uitkomen, gedurende welken tijd op de noodige hulp en leiding kan worden gerekend, geenszins die, dat aan deze oefeningen niet meer tijd zou kunnen of moeten besteed worden.

De teekenzalen, het lokaal voor boetseeren en de laboratoriën staan in den regel elken werkdag, van 9 tot 4 ure, voor die oefeningen open.

Van de bibliotheek — elken namiddag van 12—4 ure en elken avond, behalve des Zaterdags, van 6—9 ure voor een ieder open — kan ook door de leerlingen gebruikt gemaakt worden.

Voor hen, die zich meer bijzonder op de studie der electrotechniek wenschen toe te leggen, bestaat daartoe gelegenheid door het bijwonen van een cursus over dat vak en door het deelnemen aan daarmede in verband staande praktische oefeningen. De daarvoor op den rooster uit te trekken uren worden zóó geregeld, dat deze cursus in de eerste plaats door werktuigkundige ingenieurs van het derde en vierde studiejaar kan worden bijgewoond.

De beknopte cursus over electriciteit en magnetisme *d* is bestemd voor hen, die de Polytechnische School uitsluitend willen bezoeken met het oog op electrotechnische studiën en die niet in de gelegenheid zijn, vooraf den meer

uitvoerigen cursus te volgen, die onder *a* genoemd wordt en waarin de bedoelde onderwerpen slechts om het andere jaar aan de orde komen.

Zij, die zich wenschen te bekwamen tot het verkrijgen eener akte voor het middelbaar onderwijs in handteekenen, rechtlijnig teekenen of boetseeren, vinden in de lessen over het bouwkundig projecteeren en de geschiedenis der bouwkunst, in die over decoratieve bouwkunst en ornament en in de lesssn in het handteekenen, werktuigkundig teekenen en boetseeren de gelegenheid, genoemde vakken te beoefenen in de uitgebreidheid, welke voor hun examen noodig is.

De cursus in meten en wegen is bijzonder bestemd voor hen, die zich voor de betrekking van adjunct-ijker der maten, gewichten en weegwerktuigen wenschen te bekwamen.

De cursus vangt aan op Maandag 7 September.

Aldus vastgesteld ter algemeene vergadering van hoogleeraren en leeraren der Polytechnische School, op den 16den en 28sten Mei 1896.

N. H. Henket, *Voorzitter*.
B. H. Pekelharing, *Secretaris*.

IN MEMORIAM.

IN MEMORIAM

Paul Pétan von Elven.

TER NAGEDACHTENIS

VAN

PAUL TETAR VAN ELVEN.

Paul Tetar van Elven heeft veertig jaar achtereen eerst aan de Delftsche Academie, daarna aan de Polytechnische School onderwijs gegeven in het handteekenen. Onderwijs is eigenlijk niet de ware naam voor deze lessen, want ieder onzer heeft den indruk gehad, zoo dikwijls hij omhoog geklommen was naar de bovenzalen met vallicht, dat hij bij een vriend te gast kwam, die met zachte stem en innemende manieren op jovialen toon sprak over de eischen der kunst.

Tetar ging naast den leerling zitten, om een onderhoudende *causerie* te beginnen, niet bestemd voor allen tegelijk, geén professor, die wijsheid wil laten hooren, maar een vertrouwd raadsman, die wil doen vermoeden, dat hier en daar zwakke plaatsen bestaan, zonder die grovelijk aan te wijzen.

Hij was als pedagoog niet minder dan als teekenaar een artist. Op zachten vriendelijken toon, met een glimlach vol bonhommie deed hij vragen, welke het gemoed van den leerling verheugden, en toch het bewustzijn van onvolkomenheid, van nietigheid daghelder opwekten.

Maar dat ging zoo „onder ons", half fluisterend, zonder dat de buren het hoorden. En na afloop van het teekenuur

vertelden de leerlingen aan elkander, wat Tetar hun had gezegd, zoo sterk bestond de overtuiging bij ieder, dat het in Tetar's geest zelfs niet had kunnen opkomen, van iemand te kwetsen.

„Mijnheer, uw Vitellius lijkt wel wat op een Edammer kaasje, heel lekker, maar hier niet op zijn plaats."

„Mijnheer, ik kan wel zien, dat u niet galant van aard zijt, de dames zouden niet van u houden voor portretten, u hebt Venus niet geflatteerd, o foei! zij zou zich schamen over zoo'n patatter-neus."

„Mijnheer, naar welken van de drie pleisterkoppen hebt u geteekend?"

En was het werk van den leerling erg dun, dan kwam als hoogste uiting van zijn verontwaardiging: „Mijnheer, hebt u dat zoo maar alleen gedaan?" of wel: „Mijnheer, uw kop is te breed, de neus is te kort, de oogen staan wat te hoog, de mond is goed, maar de lippen deugen niet, overigens niet kwaad."

Ik ben in latere jaren wel eens tegenwoordig geweest bij lessen in een schildersatelier, nog wel aan jonge dames, aan wie de harde woorden van een professor heete tranen ontlokten, en dan kwam onwillekeurig de humane figuur van Tetar in mijn gedachte terug, die zoo goed wist te zeggen wat hij meende, en toch niemand pijnigde door zijn overmacht. Hij was de volmaakte tegenvoeter van den pedanten schoolvos, de gentleman, die met zijn vrienden omgaat, en zijn leerlingen behandelt, als toekomen zou aan gelijken.

In zijn maatschappelijken omgang verraadde Tetar diezelfde fijngevoeligheid. Hij had den weemoedigen glimlach van den Romantischen minnezanger te midden van de stroeve formulen-gezichten der wiskundige professoren. Naast

den geleerden kring der Academie was te Delft voor dertig jaren een steedsche zamenleving, evenmin erg dichterlijk of artistiek. Industriëelen, boterhandelaars, gepensionneerde Indische ambtenaren, allen voortreffelijke menschen, maar wier knnstvorming weinig ontwikkeld was. Delft heeft stadsgezichten vol dichterlijke innigheid en vrede. Een groot kunstenaar als de Delftsche Van der Meer heeft er een onsterfelijke inspiratie gevonden, maar de boterhandel heeft ook zijn rechten.

Eens had Tetar zich uitgesloofd, een portefeuille vol mooie teekeningen gereed te leggen voor heeren en dames, die hij te gast had. Een van die aquarellen stelde een badende nymf voor, die bij hem in hooge eer stond om de gratie van haar lijnen. Maar hij verbleekte, toen hij een der rijke burgeressen half hard tot haar buren hoorde zeggen: „Ik zou niet graag kousen willen breien voor die dikke beenen!"

Een andermaal moest hij ook op zulk een lief avondje „een partijtje" maken, en toen zag hij tot zijn schrik een der speelsters uitbarsten in tranen, omdat zij enkele stuivers verloor.

Die man moet in zijn binnenste veel geleden hebben, hij die zijn jeugd had doorgebracht in een kunstenaarsomgeving te Amsterdam, te Antwerpen en te Parijs, daarna gewerkt had te Dresden, om de eerste meesters te bestudeeren, die droomde van de hoogste opvattingen der kunst, hij zag zijn levenspad loopen te midden van mechanika en boterhandel. Vaak hebben wij den goeden Tetar betrapt, dat hij er erg melancholiek uitzag. De Minister Thorbecke had hem tegen wil en dank den leerstoel in het handteekenen aan de Delftsche Academie opgedrongen, toen hij een zekeren naam als portret- en figuurschilder begon te maken, en dat nog wel

op een bescheiden tractementje. Geleerde wiskundigen moesten zich tevreden stellen met jaarlijks acht honderd gulden te beuren van den staatskas. Wat schoot dan wel over voor het handteekenen, dat als stiefkind werd beschouwd? Daarbij was Tetar's vrouw ziekelijk en zwak, en de modelman, in plaats van naar levende modellen vol hartelust de menschelijke vormen te kunnen bestudeeren, vond het zijn plicht, om met drankjes en warme kruiken de uren af te wisselen, welke hij aan de lessen geven moest. Zoo leefde hij verscheidene jaren in een bovenhuis naast een studentenkamer, waar het soms lustig genoeg toeging. Aldaar woonde in de heroïsche tijden van de sluiting der Delftsche Academie en van de wording der Wet op het Middelbaar Onderwijs, Vrolik, die later een groot-waardigheidsbekleeder geworden is, maar er toen niet aan dacht, een stel witte dassen te koopen, evenmin als zijn vrienden, Karel van der Wijck, die thans Indië regeert, en Jilles Schaly, die Secretaris van het Corps was, en de lange André de la Porte, in de wandeling lap genoemd, en de kleine Meinsma meer bekend onder den naam van het insekt, en nog vele anderen, een clubje van levenslustige klanten, die op Vrolik's kamer hun hoofdkwartier hadden. Hoe dikwijls zijn de walmen van hun feestgedruisch gedrongen door de muren van Tetar's kalme burgerhuishouding! Hoe dikwijls hebben de luide kreten der levenslustige buren Tetar's nachtrust gestoord, en hem dubbel hard doen gevoelen, dat hij niet zijn zucht naar ideale kunst vastgeketend ter neder lag in een ziekenkamer te midden der studie van ijzer- en houtconstructie!

Meen toch niet, dat hij ooit klaagde, of zelfs dat hij zich bepaalde rekenschap gaf van dat verblijf in de woestijn.

Onwillekeurig maakte hij daarin voor zichzelven een oase. Hij was vol hartstocht voor zijn onderwijs en vol vriendschap voor zijn leerlingen. Als zij eindexamen hadden gedaan, vroeg hij in een opschrijfboek hun naamteekening, waarachter hij dag en datum van hun vertrek nederschreef. Dezer dagen heb ik het boek in handen gehad, en met ontroering op eenmaal de dagen van dertig jaar geleden terug gezien, mijn handteekening te midden van die van zoovele tijdgenooten en vrienden, de een dood, de ander rijk, de derde in hooge positie, de vierde straatarm. Begon het verblijf te Delft aan Tetar al te zwaar te wegen, dan ging hij met zijn vrouw voor eenigen tijd wonen te 's Hage, de groote veiligheidsklep voor de kleinsteedsche dufheid.

De Wet op het Middelbaar Onderwijs en de stichting der Polytechnische School in 1864 brachten een belangrijke verbetering in Tetar's werkkring te Delft. Hij kreeg evenals zijn collegaas hooger tractement en meerdere hulpmiddelen bij zijn onderwijs, een fraaie verzameling pleister-afgietsels naar antieke beelden. Schoone bouwkunde en decoratieve kunst kwamen, dank zij nieuwe collegaas als Gugel en Lacomblé, eveneens meer tot haar recht. Hoe jammer dat de Regeering in de laatste dertig jaren de Polytechnische School aan haar eigen lot heeft overgelaten, en haar nagenoeg heeft doen blijven op het standpunt van 1864 in weerwil van de reuzenschreden, sedert dien tijd gedaan in alle technische vakken!

Het is zonderling, dat het technisch onderwijs bij ons te lande altijd als stiefkind is behandeld. Napoleon I heeft in het begin dezer eeuw de Polytechnische School te Parijs gesticht, welke hij terecht „de kip met de gouden eieren" noemde.

Koning Willem I, in tal van opzichten een praktisch man,

heeft in de administratie van zijn nieuw koninkrijk veel overgenomen van het eerste keizerrijk, waarom ook niet het onderwijs in de Ingenieurs-wetenschappen, dat kant en klaar georganiseerd was? Willem I heeft de nijverheid in Luik, in Twenthe, in Noord-Brabant vooruitgezet, hij heeft het Noord-Hollandsch kanaal voor Amsterdam doen graven, hij heeft de scheepvaart en de ontginning van Nederlandsch-Indië met groote schreden ontwikkeld, en toch heeft hij, ten minste in Noord-Nederland, niets gedaan voor het onderwijs en de opleiding van Ingenieurs, van Scheepsbouwers, van Industrieelen.

Eerst nadat de Regeering eenige jaren bekomen was van den schrik der Belgische omwenteling, werd er aan gedacht, een school voor den Waterstaat te vestigen te Delft. Thorbecke heeft twintig jaar later met de Wet op het Middelbaar Onderwijs een nieuwe krachtsinspanning gedaan door de stichting der Polytechnische School. En nu zij dertig jaar lang bijna onveranderd heeft bestaan, is men eerst tot het besef gekomen, dat gedurende dat tijdperk in het buitenland veel grootere inrichtingen verrezen zijn, getrouwer rekening houdend met de eischen des tijds. De aanleg der Staatsspoorwegen is afgeloopen. Nijverheid, hygiène der steden, landbouw, electriciteit stellen thans eischen, waarop bij de stichting der Polytechnische School niet te rekenen was.

Morgen zullen er andere behoeften zijn. Zoo vraagt ieder geslacht nieuwe mannen voor de taak, welke af te werken is, voor de vraagstukken welke opgelost moeten worden. De inrichting der Polytechnische School moet elastisch genoeg zijn om zich daarnaar te voegen. Zij moet een sierlijk gebouw zijn, wel solide, maar tevens vatbaar voor uitbreiding en verandering, en geen pyramide onveranderlijk den drang der eeuwen weerstaande.

Wanneer wij deze beschouwingen hier ter loops aanraken, is het niet, om een verwijt te maken aan de uitstekende mannen, die met het onderwijs te Delft belast werden, en waarvan velen hun leven hebben opgeofferd bij het volbrengen van hun zware taak. Cohen Stuart, Oudemans, Van Goens, Steuerwald, Vogelsang, van die allen kan men zeggen, dat zij letterlijk zich hebben dood gewerkt ten behoeve van hun leerlingen en van den bloei der Polytechnische School. Cohen Stuart en Oudemans gingen beiden als Direkteuren gebukt onder het besef van hun verantwoordelijkheid, en geen van de hoogleeraren en leeraren, die niet met volle toewijding steeds gereed heeft gestaan, om de studeerende jongelingschap voor te lichten. De invoering van de Wet op het Middelbaar Onderwijs heeft door de instelling der Hoogere Burgerscholen veel geld gekost. Daarin is wellicht de verklaring te vinden, dat de Regeering aarzelde aan de Polytechnische School meerdere uitbreiding te geven. Dit is zeker, dat de goede wil bij het onderwijzend personeel nimmer gefaald heeft, en dat allerminst bij Tetar van Elven, vol liefde voor zijn teekenkunst en voor zijn teekenonderwijs, en daaraan niet anders ontrouw, dan wanneer hij enkele karige uren kon wijden aan de muziek. Met zijn fluit was hij de gelukkigste man ter wereld. Op de concerten van *Tandem* en in gezelligen kleinen kring was hij altijd gaarne bereid zich te doen hooren, en toen hij door den dood zijn eerste gade verloren had in weerwil van al de trouwe zorgen aan haar gewijd, gevoelde hij, hoe zwaar de ledigheid van zijn huis hem drukte. Omgang met luidruchtige vakgenooten heeft Tetar nooit bezocht. Hij haatte alles, wat niet een kenmerk van verfijning droeg, hij ergerde zich aan de grove booordeeling, waaraan afwezige kunstbroeders vaak bloot staan. Harde kritiek heeft Tetar

nooit op anderen uitgeoefend, maar hij hield er ook niet van, die te hooren ten koste van wie zich niet verdedigen kan.

Hij heeft zich dus altijd stelselmatig onthouden van luidruchtige schilderskringen. Backer Korff is de eenige kunstbroeder geweest, met wien hij in voortdurende briefwisseling heeft gestaan. De brieven van Backer Korff waren vroolijk en uiig van toon, met raadsels en rebuts geteekend op de witte marge van het papier.

Tetar was in zijn leefwijze ingetogen, en voorzichtig met het geld, dat hij te Dresden en elders had verdiend, door copiën te maken naar bekende schilderijen. Zoo werd nu en dan wel eens een beroep gedaan op zijn algemeen bekende goedwilligheid door eenig kunstbroeder, die op zwart zaad zat. Dat kan den beste gebeuren. Wat minder voorkomt, is dat het geleende op tijd teruggegeven wordt. Eenmaal waagde Tetar een bescheiden herinnering, toen hij zelf geld noodig had, en deed hij de harde ervaring op van een minder bescheiden antwoord. Tetar zond dien brief terug met vermelding, dat het bedrag hem een vriendschapsbreuk niet vergoeden zou, en dat hij liever het zijne uit het oog verliezen zou, dan dit antwoord te bewaren. Dat teekent 's mans edelaardig karakter, maar het verklaart ook dat hij meer aantrekkelijks vond in gezelligen huiselijken kring dan in woeligen omgang met societeits-vrienden.

Hij trad dus in tweeden echt, ditmaal met een jonge dame, die door uiterlijken gestalte, door de vele eigenschappen van hoofd en hart en bovendien door haar pianospel hem verheugen en opvroolijken kon.

Hij hield er van, zijn vertrekken te meubelen met fraaie oudheden, met gebeeldhouwde eiken kasten, met kleurig porcelein, met geschilderde glazen en mooie tapijten, voor

een deel medegebracht uit Italië en uit de Levant, van verre reizen met zijn jonge levensgezellin. Zoo besloot hij zijn veertigjarige loopbaan in het onderwijs te Delft te midden der achting en waardeering van zijn omgeving. Hij had zijn collegaas altijd aan zich verbonden door zijn aangenamen omgang. Hij had de opvolgende geslachten van jonge lieden aan zich verplicht, door zijn humaniteit, door zijn bereidwillige hulp, wanneer een trophee bij een maskerade, of een titelblad voor den Almanak, of een insigne voor den Senaat te ontwerpen was. Hij kon rustig zijn laatste levensdagen gaan slijten in het bewustzijn, dat hij zijn beste krachten gegeven had voor een taak, welke hij met filosofische gelatenheid had op zich genomen, en welke hem lief was geworden juist door de zelfbeheersching, welke zij van hem gevergd had. Hij nam toen voor goed afscheid van Delft, om een eenvoudig buitenhuis te betrekken te Scheveningen.

Daar in zijn gezellige smaakvol gemeubelde woning heeft hij toen kunnen terugdenken, hoe hij, de artist, veertig jaar had doorgebracht in de woestijn van proza, voor hij aankwam in het beloofde land, waarvan hij te midden van de idealen zijner jeugd zoo vaak gedroomd had. Helaas, hij zag het beloofde land wel voor zich uitgestrekt, maar er van genieten was hem verboden, zijn gezondheid was ten einde. Anderhalf jaar slechts heeft hij zijn hard verdiende rust gesmaakt, om op een langdurig ziekbed zacht en kalm te ontslapen.

Laten wij ten slotte met een enkel woord Tetar van Elven gedenken als schilder. Men kan niet zeggen dat hij als zoodanig een groote beteekenis heeft gehad, maar toch is er in zijn werk een streven, dat interessant is. De copiën, door hem te Dresden en elders gemaakt, zijn in een woord voortreffelijk. Hij heeft de Italiaansche meesters der Renaissance

bestudeerd met kennelijken hartstocht. Daarna heeft hij voor zich ook, zooals Théophile Gauthier zeide: „een toren in de Siërra" gebouwd, en naar het voorbeeld van Ary Scheffer en andere meesters der Romantische School van 1830—40, in de Middeleeuwen zijn inspiratie gezocht.

Laten wij Tetar van Elven — hij zou er door vereerd zijn, als hij het lezen kon, — den laatste der Nederlandsche historieschilders noemen, want die richting is heden ten dage verlaten.

Waarom? ik weet het waarlijk niet. Waarom heeft de beschaafde zamenleving behoefte, om nu eens herders en herderinnen te aanschouwen met cupidoos en bloemkransen en satijnen schoenen, dan eens om vechtende naakte krijgers uit de oudheid op het doek zien, of weder later Byroniaansche romanhelden en geharnaste ridders, of wel laatstelijk den realistischen kant der natuur? Waarom knielde men vijftig jaar geleden voor schilderstukken als *Christus consolator* of *Faust met Mephistopheles* van Ary Scheffer, die nu vergeten is? Ik kan U daarvan geen anderen uitleg geven, dan dat ieder nieuw geslacht verguist, wat het vroegere geslacht voortbracht. Ik weet niet, wat bewonderd zal worden, wanneer wij dood en begraven zullen zijn, maar vermoedelijk niet wat wij nu bewonderen.

Hiervoor is wellicht deze verklaring te vinden, dat ieder geslacht een groot kunstenaar voortbrengt, die door kracht van productie een zekere suggestie uitoefent op zijn tijdgenooten, en dezen medesleept in de richting, door hem gekozen, en hem waarschijnlijk aangegeven door een zeker aantal omstandigheden, welke onbewust zijn geest gevormd, en zijn kunstbeginsel hebben doen geboren worden. Het harde vonnis, in den regel uitgesproken door ieder geslacht

over het werk van zijn voorganger, is niet zonder hooger beroep op de nakomelingen, die dikwijls het eerste vonnis vernietigen, en een aanvankelijk veroordeelde later weder verheffen.

Tetar van Elven is opgevoed en grootgebracht tijdens de Juli-monarchie, toen de Romantische School met vuur een terrein veroverde ten koste der heerschappij van de Klassieken. Het artistieke leven was toen zeer heftig en hartstochtelijk, en wel in staat om die indrukken der jongelingsjaren nooit te loor te doen gaan. Zoo is Tetar van Elven in den grond van zijn kunstenaarsgemoed altijd den Romantischen historieschilder gebleven. Voor de schilderachtige omgeving der Delftsche stadsgezichten en der Hollandsche slooten en waterplassen heeft hij nooit veel aantrekking gevoeld. Hij droomde van groote historietafereelen. De dagelijksche zorg voor zijn leerlingen en ook het vrij prozaïsche huiselijke leven van zijn eersten echt namen echter zijn tijd.

Daarbij was zijn imaginatie niet sterk genoeg, om die twee hindernissen terzijde te stellen, en zoo kunnen wij niet veel nagelaten werken van Tetar noemen. Er bestaat een goed portret van zijn moeder, met stijl en gevoel geschilderd, zijn copiën zijn te roemen, en zijn historiestukken zouden bezien moeten worden door een van zijn tijdgenooten, want wij hebben in onze realistische samenleving den waren blik verloren, om ze onpartijdig te waardeeren. Het is niet zeker dat zulks altijd zoo blijft. De Hollandsche schilders hebben altijd veel aan historische voorstellingen gedaan. In de zeventiende eeuw kozen zij den Bijbel, vooral het Oude Testament, tot hun arbeidsveld. In de achttiende eeuw bestudeerden zij de fabelleer van de Grieksche Oudheid. In

Tetar's jongelingsjaren waren de Middeleeuwen in de mode, edelvrouwen met ten hemel geslagen oogen, en troubadours met zwierende haren en een ponjaard in hun gordel. De twintigste eeuw zal weder een andere richting kiezen Het is ijdel, om ooit in zaken van kunst een definitief oordeel te willen uiten.

De kunstenaar wordt vergood, wanneer hij het gemoed van den toeschouwer weet te ontroeren en ontstellen, maar het eene geslacht is gevoelig voor indrukken, welke het volgende volkomen ongedeerd laten.

Een dichter zou een ballade kunnen maken ter eere van Tetar van Elven als laatste historieschilder op de bouwvallen der Romantische School.

A. L. H. Obreen.

EXAMENS.

AANGIFTE VOOR EN AANVRAAG OM VRIJSTELLINGEN BIJ EEN DER EXAMENS VAN DE POLYTECHNISCHE SCHOOL.

MODEL.

Aangifte voor een der examens B of C

DELFT, 18

De ondergeteekende (1)
verzoekt Uwe Excellentie te mogen deelnemen aan het eerstvolgend examen (2), volgens art. (3), der Wet-regelende het Middelbaar Onderwijs.

Hierbij heeft hij de eer over te leggen het getuigschrift wegens voldoend afgelegd (4)

't welk doende
Handteekening.

Aan zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken te 's-GRAVENHAGE.

(1) Naam en voornamen voluit, wonende te . . . straat n°.

(2) B of C; of B *eerste* gedeelte of *tweede* gedeelte.

(3) 60 (technoloog) — 61 (civiel ingenieur) — 62 (bouwkundig ingenieur) — 63 (scheepsbouwkundig ingenieur) — 64 (werktuigkundig ingenieur) — 65 (mijnen ingenieur).

(4) (Bij examen B) eindexamen eener hoogere burgerschool met 5-jarigen cursus; (bij examen C) examen B.

NB. Te schrijven op een vel folio schrijfpapier, *ongefrankeerd* aan het postkantoor te bezorgen.

MODEL.

Vrijstelling van het eerste gedeelte van een der examens B.

DELFT, 18

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen (1)
, dat hij op grond van bijgaanden brief Uwe Excellentie eerbiedig verzoekt, hem, bij het eerstvolgend examen B, wel vrijstelling te willen verleenen van het onderzoek in de vakken, waarin hij reeds voldoend examen heeft afgelegd. 't welk doende

Handteekeing.

Aan zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken te 's-GRAVENHAGE.

(1) Naam en voornamen voluit, wonende te . . straat, n°. NB. Te schrijven op een zegel van *f* 0,22⁵. Dit adres met bijlage te bezorgen aan het Hoofdgebouw, aan het adres van den Directeur der Polytechnische School.

MODEL.

Vrijstelling van de vakken a—e (wiskunde) examen B.

DELFT, 18

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen (1)
, dat hij, op grond van bijgaand getuigschrift wegens voldoend afgelegd examen B. volgens art. 64 der Wet regelende het Middelbaar Onderwijs, Uwe Excellentie eerbiedig verzoekt, hem, bij het eerstvolgend examen B, volgens art. 61—62 van bovengenoemde Wet. wel vrijstelling te willen verleenen van het onderzoek in de vakken *a—e* genoemd in art. 61 van meergenoemde Wet.

't welk doende

Handteekening.

Aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken te 's-GRAVENHAGE.

(1) Naam en voornamen voluit, wonende te .... straat n°.

NB. Te schrijven op een zegel van *f* 0.22½. *Ongefrankeerd* aan het postkantoor te bezorgen.

MODEL.

Vrijstellingen bij een der examens C.

DELFT, 18

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen (1)
, dat hij, op grond van bijgaand diploma, Uwe Excellentie eerbiedig verzoekt, hem bij het eerstvolgend examen C volgens art. (2), wel vrijstelling te willen verleenen van het onderzoek in de vakken (3), genoemd in art. (2) van de Wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50).

't welk doende
Handteekening.

Aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken te 's-GRAVENHAGE.

(1) Naam en voornamen voluit, wonende te .... straat n°. (civiel- of ander) ingenieur.

(2) 61, 62, 63, 64 of 65.

(3) Voor civiel-ingenieur: de theoretische en toegepaste mechanica en de kennis van werktuigen (*a*), de beginselen der geodesie en het praktisch landmeten en waterpassen (*f*); het administratief recht in betrekking tot den waterstaat en openbare werken. — *Of* de waterbouwkunde (*b*); de burgerlijke bouwkunde (*c*); het situatie-, ornament- en handteekenen en het teekenen van voorwerpen, tot de water-

bouwkunde behoorende (*d*); het maken van ontwerpen, bestekken en begrootingen (*e*).

Voor bouwkundig ingenieur enz.:

Vrijstellingen aan te vragen door Technologen B art. 60.

Voor het *eerste* gedeelte de vakken:

a_1. Bolvormige driehoeksmeting.
a_2. Beginselen der analytische meetkunde.
b. » » beschrijvende »
c_1. » » theor. en toegep. mechanica.
e. Toegepaste natuurkunde (1e gedeelte).

Voor het *tweede* gedeelte de vakken:

d. Beginselen der mechanische technol. (1e gedeelte).
e. Toegepaste natuurkunde (2e gedeelte).
f_1. Toegepaste scheikunde (1e gedeelte).
h_1. Kennis van bouwstoffen.
i. Hand- en ornamentteekenen.

NB. Daar de combinatiën voor vrijstelling bij een der examens C zeer omslachtig zijn en allicht verwarring zouden doen ontstaan, laten wij het bij het eene voorbeeld.

De administrateur der Polytechnische School, van wien de Redactie deze modellen ontving, heeft zich volgaarne bereid verklaard mondeling inlichtingen te geven bij alle andere gevallen.

Omtrent de vrijstellingen bij de examens B werd in eene in Juni 1891 gehouden vergadering der examen-commissie B art. 61—65 als beginsel aangenomen voortaan geene vrijstelling van het examen in een enkel vak te verleenen, tenzij de candidaat voldoende blijken van bekwaamheid daarin heeft gegeven en minstens het cijfer „7" heeft behaald.

EXAMEN B.

COMMISSIE TOT HET AFNEMEN VAN HET EXAMEN B VOLGENS ART. 61–65 DER WET REGELENDE HET MIDDELBAAR ONDERWIJS.

Dr. P. Zeeman Gz., *Voorz.*, *Hoogleeraar aan de Polyt. School.*
» L. Aronstein, » » » » »
» H. Behrens, » » » » »
J. Cardinaal, » » » » »
H. Cop, » » » » »
G. J. Morre, » » » » »
J. A. Snijders CJz., » » » » »
J. M. Telders, » » » » »
P. van Geer, } *Hoogleeraar a/d Rijks-Univers. Leiden.*
J. C. Kluijver, }
H. Haga, » » » *Groningen.*
A. E. Rahusen, *Oud-hoogleeraar a/d Pol. School*, 's Hage.
M. A. C. Hartman, *Gemeente-Architect*, Delft.
Dr. W. Stortenbeker, *Leeraar a/h Gymnasium* Delft.
A. F. Gips, *Leeraar aan de Polytechnische School.*
J. A. van der Kloes, » » » » »
Dr. R. Sissingh, » » » » »
» J. de Vries. » » » » »

Voor het examen *B* (*geheel*) en *B* (*tweede gedeelte*) aan de Polytechnische School hebben zich aangemeld 104 candidaten. Hiervan hebben zich vóór het examen teruggetrokken 5 geheel, 14 gedeeltelijk, terwijl één door ziekte niet aan het examen heeft kunnen deelnemen.

Voldoend examen is afgelegd door:

Voor het tweede gedeelte of voor het geheele examen.

Voor artt. 61 en 62.

R. P. Van Alphen,
A. Backer,
G. Van Bemmel,
P. M. Van Bemmel,
P. L. Blanken,
J. Canters,
W. Cool Jr.
J. P. Crompvoets,
A. L. De Gelder,
G. De Gelder,
A. G. Van Hattum,
A. M. Heuff,
R. G. Hoeffelman,
E. H. Hoegsma,
A. Th. Hoogenboom,
D. Huender,
H. C. De Jongh,
W. Kamp,
C. C. Kwisthout,
C. A. E. Van Leeuwen,
S. Lindeman,
J. C. Loman,
W. C. Van Manen,
S. M. S. Philipse,
J. A. Pool,
R. Le Poole,
J. A. Romkes,
B. J. W. Reuser,
J. D. Ruys,
G. L. Schuller tot Peursum.
W. J. Steup,
H. Varkevisser,
J. F. De Vogel,
A. M. Valkenburg,
P. J. Visser,
W. J. Wisselink,
F. A. Ypes.

Voor art. 63.

M. A. Cornelissen,
W. C. J. De Graaff,
A. Hamer,
F. H. C. M. Hoek,
F. H. Von Lindern,
F. Smit,
J. P. G. Thiebout.

Voor art. 64.

M. H. Van Beresteyn,
J. T. Bierman,
A. G. Bosman,
J. E. Inckel,
J. H. Kremer,
H. C. Meerburg,

G. Brouwer,
M. H. Damme,
E. B. Van Doesburgh,
H. G. Duijns,
J. W. Van Dijk,
C. A. H. W. G. Eykėn,
A. C. Fokker,
J. A. J. Van Haaren,
M. G. Van Heel,
H. J. Heinsius,
A. Van Hooff,
F. Hijmans,
M. E. A. W. Mohr.
C. Muller,
F. Nobel,
S. Piek,
H. A. Ravenek Jr.
P. J. Stigter,
F. W. Rühle von Liliënstern ter Meulen.
J. Van Hettinga Tromp,
P. Bakker Schut,
L. Coster Van Voorhout,

Voor het Eerste gedeelte:

Voor artt. 61 of 62.

F. K. J. Beukema,
D. M. Hol,
L. F. E. Van Hoogenhuize,
A. Van Hooff,
J. E. Inckel,
W. Van Leeuwen,
A. Van Linden van den Heuvel,
F. P. Pietermaat,
J. Van Hettinga Tromp.

Voor art. 64.

H. F. Adams,
P. J. C. Brauns,
E. A. Du Croo,
C. H. B. Logeman,
F. L. Schlingemann,
F. H. Stoll,
F. G. Unger.

Verslag der Commissie, in 1896 belast geweest met het afnemen van het examen B, volgens art. 61—65 der wet van 2 Mei 1863 (Staatsbl. n° 50). [1])

Aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken.

De Commissie, bij beschikking van Uwe Excellentie van 19 Maart 1896 n°. 1564[1], Afdeeling O, benoemd voor het afnemen van de examens B, volgens de artt. 61—65 der wet houdende regeling van het middelbaar onderwijs, heeft de eer aan Uwe Excellentie het volgende verslag harer werkzaamheden aan te bieden.

In twee vergaderingen, gehouden op Vrijdag 1 Mei en Vrijdag 22 Mei is de regeling van het examen vastgesteld en zijn de werkzaamheden onder de leden der Commissie verdeeld. Tevens zijn in de tweede vergadering de schriftelijke vragen, op voorstel der sub-commissiën aan de candidaten voor te leggen, goedgekeurd.

Ook dit jaar besloot de Commissie gebruik te maken van de door Uwe Excellentie verleende machtiging om de examens B te splitsen in twee deelen, op dezelfde wijze als dit voor het eerst in 1885 en daarna in de tien volgende jaren is geschied. Dientengevolge was de regeling ook dit jaar geheel overeenkomstig de beginselen, die meer uitvoerig vermeld zijn in het verslag dat door de Commissie van het examen B in het jaar 1885, onder dagteekening van 20 Juni 1885, aan den Minister van Binnenlandsche Zaken is aangeboden.

Op Dinsdag 26 Mei nam het examen een aanvang. Van 26 Mei tot en met 1 Juni werden van 8½ tot 12 uren des voormiddags en van 1—4 uren des namiddags de schriftelijke examens afgenomen in deze volgorde:

Dinsdag 26 Mei. Toegepaste Natuurkunde.

Woensdag 27 Mei. Differentiaal- en integraalrekening.

Donderdag 28 Mei. Analytische meetkunde, hoogere stelkunde en bolvormige driehoeksmeting.

Vrijdag 29 Mei. Beschrijvende meetkunde en scheikunde.

Zaterdag 30 Mei. Bouwkunde en delfstofkunde.

Maandag 1 Juni. Bouwkunde en kennis van bouwstoffen.

Het onderzoek naar de kennis in delfstofkunde van de candidaten voor het eerste gedeelte geschiedde in een mondeling en practisch examen Den candidaten voor het tweede gedeelte werd ook een schriftelijk examen afgenomen.

Een examen in practische scheikunde is nog gevorderd van de candidaten voor civiel-, bouwkundig en werktuigkundig ingenieur, tweede gedeelte.

Bij de beoordeeling der bedrevenheid in het bouwkundig-, waterbouwkundig-, scheepsteekenen en handteekenen kwamen in aanmerking de door de candidaten overgelegde, behoorlijk gewaarmerkte teekeningen. Aan hen wier teekeningen blijk gaven van genoegzame bedrevenheid werd vrijstelling verleend van een verder examen in deze vakken terwijl de overige candidaten zich aan een nader onderzoek moesten onderwerpen.

Ingekomen gewaarmerkte verslagen van onderzoekingen en metingen in het natuur-, schei- en delfstofkundig laboratorium verricht, werden mede in aanmerking genomen bij, de examens in natuur-, schei- en delfstofkunde. Zoo de verslagen van onderzoekingen in het scheikundig laboratorium verricht voldoenden grond voor eene gunstige beoordeeling opleverden, werd vrijstelling verleend van het examen in practische scheikunde.

Zooals ook in de zeven vorige jaren is geschied zijn de

candidaten voor B, eerste gedeelte, niet in integraal-rekening ondervraagd, doch vindt het geheele onderzoek naar de kennis in dit vak in het tweede gedeelte van examen B. plaats. Evenals in de beide vorige jaren wordt op dezelfde wijze gehandeld met het examen in de kennis van bouwstoffen, bij den scheepsbouw in gebruik en de beginselen van het scheepsteekenen.

Het tweede gedeelte van het examen vond plaats van Maandag 1 Juni tot en met Zaterdag 13 Juni.

Met het oog op het buitengewoon groot aantal candidaten, die zich voor het examen hadden aangemeld, geschiedde de beslissing over den uitslag van het examen in twee vergaderingen, die Maandag 8 en Maandag 15 Juni zijn gehouden. In de eerste vergadering is vastgesteld welke candidaten, die het eerste gedeelte van het examen wenschten af te leggen, aan de gestelde eischen hadden voldaan. In de tweede vergadering is bepaald aan welke der candidaten, die zich voor het tweede gedeelte of voor het geheele examen hadden aangemeld, het getuigschrift kon worden uitgereikt. Tevens werd in deze vergadering vastgesteld, welke der candidaten, die het getuigschrift niet konden verkrijgen of zich voor het tweede gedeelte van het geheele examen terugtrokken, aan de eischen voor het eerste gedeelte gesteld, hadden voldaan Deze candidaten benevens hen, die in de eerste vergadering zijn toegelaten, kunnen derhalve later bij het afleggen van het geheele examen aan Uwe Excellentie worden voorgedragen ter vrijstelling van het eerste gedeelte.

De uitslag van het examen blijkt nader uit de opgaven in de hiervolgende tabel.

OMSCHRIJVING.	Aantal der candidaten die zich voor het examen hebben aangemeld.	Aantal der candidaten die zich hebben teruggetrokken.		Geslaagd zij die zich		Niet geslaagd zij die zich	
		Geheel.	Gedeeltelijk.	niet hebben teruggetrokken.	voor een deel hebben teruggetrokken.	niet teruggetrokken.	voor een deel teruggetrokken.
B. *Eerste gedeelte.*							
Civiel- of bouwk. ingenieur.	43	7	5	20	2	11*a*	3
Scheepsbouwk. ingenieur .	4	1	0	2	—	1	—
Werktuigkund. ingenieur. .	48*b*	15	—	20	—	12	—
Mijnen-ingenieur	9	0	0	6	—	3	—
B. *Tweede gedeelte.*							
Civiel- of bouwk. ingenieur·	33*b*	1	1	27	1	3*c*	0
Scheepsbouwk. ingenieur ·	6	0	0	4	—	2*c*	—
Werktuigkund. ingenieur. ·	19	2	—	15	—	2	—
Mijnen-ingenieur . . . . . ·	2	0	0	0	—	2*c*	—
B. *Eerste en tweede gedeelte.*							
Civiel- of bouwk. ingenieur.	20*d*	1	3	10	1	6*e*	2*c*
Scheepsbouwk. ingenieur .	3*f*	0	0	3	—	0	—
Werktuigkund. ingenieur. .	15	1	7	4	5	3*g*	2
Mijnen-ingenieur	1	1*h*	—	—	—	—	—
Civiel-ingenieur 1e en werktuigkundig ingenieur 1e en 2e gedeelte	5	0	2	1	0	2*i*	2*j*
	208	29	18	112	9	47	9
				121		56	

a. Twee dezer candidaten zijn toegelaten voor B, werktuigkundig ingenieur, 1ste gedeelte.

b. Een dezer candidaten heeft door ziekte het examen niet afgelegd.

c. Een dezer candidaten is toegelaten voor B, werktuigkundig ingenieur, 2de gedeelte.

d. zeven dezer candidaten waren reeds bij een voorgaand examen toegelaten voor B, werktuigkundig ingenieur, 2de gedeelte, en zes voor B, werktuigkundig ingenieur, 1ste gedeelte.

e. Deze candidaten zijn alle toegelaten voor B, civiel-ingenieur, eerste gedeelte; twee bovendien voor B, werktuigkundig ingenieur, eerste en tweede gedeelte.

f. Twee dezer candidaten waren reeds bij een voorgaand examen toegelaten voor B, werktuigkundig ingenieur, 2de gedeelte.

g. Een der candidaten is toegelaten voor B, werktuigkundig ingenieur, 1ste gedeelte.

h. Deze candidaat is toegelaten voor B, werktuigkundig ingenieur, eerste en tweede gedeelte.

i. Een dezer candidaten is toegelaten voor B, civiel-ingenieur, 1ste gedeelte.

j. Een dezer candidaten is toegelaten voor B, werktuigkundig ingenieur, 1ste gedeelte.

Voor het examen hebben zich alzoo aangemeld 208 candidaten, waarvan 2 door ziekte het examen niet hebben afgelegd, 29 candidaten hebben zich geheel teruggetrokken, 56 zijn niet geslaagd. Onder deze behooren echter 23 candidaten, welke blijkens de opmerkingen in de laatste kolom der tabel, hetzij een diploma voor een minder om-

vattend examen konden verkrijgen, hetzij voor een deel van het examen, waarvoor zij zich hebben aangemeld, later ter vrijstelling aan Uwe Excellentie kunnen worden voorgedragen.

Er zijn uitgereikt:

37 getuigschriften voor voldoend afgelegd examen B, civiel- en bouwkundig ingenieur;

28 getuigschriften voor voldoend afgelegd examen B, werktuigkundig ingenieur;

7 getuigschriften voor voldoend afgelegd examen B, scheepsbouwkundig ingenieur.

Aan Uwe Excellentie zijn ter vrijstelling van het eerste gedeelte van examen B voorgedragen:

29 candidaten voor civiel-ingenieur en bouwk. ingenieur.
24 » » werktuigkundig ingenieur.
2 » » scheepsbouwkundig ingenieur.
6 » » mijnen-ingenieur.

Onder de 208 candidaten hebben drie de lessen aan de Polytechnische School niet gevolgd. Door een hunner werd een voldoend examen afgelegd.

In de laatste vergadering der Commissie op 16 Juni, waarin het verslag harer werkzaamheden is vastgesteld, werden mede de middelen besproken, die een volgend jaar tot eene bekorting van het examen kunnen leiden. Reeds nu kan met zeer groote waarschijnlijkheid worden aangegeven dat het aantal candidaten die zich dan voor het examen zullen aanmelden, grooter zal zijn dan dit jaar het geval was.

Hierdoor wordt de duur van het examen nog langer en de vrij inspannende arbeid voor de meeste leden der Commissie te zeer verzwaard.

De deugdelijkheid van het onderzoek moet hieronder schade lijden. Bovendien klimt jaarlijks in aanzienlijke mate het aantal candidaten, die zich aanmelden bij de Commissie, belast met het afnemen der examens C volgens art. 61—65 en B volgens art. 60 voor het verkrijgen van een einddiploma als ingenieur of technoloog. In deze Commissie hebben de meeste leden der Commissie B zitting, zoodat vele harer werkzaamheden niet kunnen aanvangen vóór de examens B zijn afgeloopen.

Van de zijde der Commissie belast met het afnemen der examens C wordt derhalve de aandrang steeds grooter om de examens B spoediger ten einde te brengen.

Achtereenvolgens zijn drie middelen om tot een bekorting van het examen te geraken, besproken:

a. afschaffing van de splitsing van het geheele examen B in een eerste en tweede gedeelte;

b. het facultatief stellen der schriftelijke examens in beschrijvende meetkunde, toegepaste natuurkunde en bouwkunde;

c. aan de candidaten, wier schriftelijk werk in de hoofdvakken geheel onvoldoende is, in overweging te geven aan de mondelinge examens geen deel te nemen.

Wat den maatregel in *a* genoemd betreft, kwam de Commissie tot het resultaat dat thans het oogenblik nog niet gekomen is om hiertoe over te gaan. Het werd erkend, dat aan de splitsing enkele nadeelen zijn verbonden. De niet te ontkennen voordeelen deden echter haar behoud op prijs stellen. Men besloot derhalve om, als telken jare sedert 1885 is geschied, voort te gaan met aan Uwe Excellentie te verzoeken het examen B in twee deelen te mogen splitsen.

Ten opzichte van het onder *b* genoemde kan vooreerst worden opgemerkt dat de examens in scheikunde, handteekenen en waterbouwkunde thans reeds facultatief zijn. In het vervolg zal bij de beschrijvende meetkunde evenzoo gehandeld worden. Het examen wordt niet afgenomen aan die candidaten welke een genoegzaam aantal teekeningen van zeer voldoend gehalte, in den loop van den cursus vervaardigd, inleveren. De verslagen van metingen en waarnemingen, in het natuurkundig laboratorium verricht, en de bouwkundige teekeningen zullen meer dan tot nu het geval is bij de beoordeeling in aanmerking komen. Men hoopt op deze wijze tot eene vermindering van het aantal mondelinge examens te geraken. Het spreekt van zelf dat de eischen, welke aan deze verslagen en teekeningen worden gesteld, hiermede stijgen.

Eenstemmig was de Commissie van gevoelen, dat het zeer wenschelijk is den in C genoemden maatregel in het vervolg toe te passen.

Verder moet nog worden opgemerkt, dat hoewel 4 ruime zalen in de gebouwen der Polytechnische School beschikbaar waren gesteld voor de schriftelijke examens, hierin eenigermate plaats was te vinden door de omstandigheid dat reeds voor den aanvang van het schriftelijk examen een zevental candidaten zich hadden teruggetrokken. Waarschijnlijk zal men dus het volgend jaar 5 zalen in beslag moeten nemen. Deze zijn in de thans bestaande gebouwen der Polytechnische School niet beschikbaar. Het toezicht wordt door deze verdeeling der candidaten over 5 zalen zeer bezwaarlijk. Steeds zal de geheele Commissie hiervoor aanwezig moeten zijn.

Reeds meermalen is in de verslagen van vele voorgaande

examen-commissiën met nadruk gewezen op de groote nadeelen, die voortvloeien uit de omstandigheden dat in art. 64 der wet, houdende regeling van het middelbaar onderwijs, noch de beginselen van het teekenen van werktuigen, noch die van de werktuigbouwkunde onder de vakken van examen B voor de werktuigkundige ingenieurs zijn genoemd, dat in art. 63 de beginselen der scheepsbouwkunde, in art. 65 de toegepaste en analytische scheikunde worden gemist onder de examenvakken, achtereenvolgens voor de scheepsbouwkundige- en mijnen-ingenieurs. Deze Commissie spreekt den wensch uit dat spoedig in die hoogst schadelijke leemte van de wet op het middelbaar onderwijs kan worden voorzien.

Delft, 24 Juni 1896.

P. ZEEMAN GZ., *Voorzitter*,
R. SISSINGH, *Secretaris*.

EXAMEN B. EN C. 1896.

Commissie tot het afnemen der examens B volgens art. 60 en C volgens artt. 61—65 der Wet, regelende het Middelbaar Onderwijs.

J. F. W. Conrad, Oud-Hoofdinspecteur van den Waterstaat, 's Gravenhage, *Voorzitter*.

E. Gugel,	Hoogleeraar	aan	de	P. S.
N. H. Henket,	»	»	»	»
Mr. B. H. Pekelharing,	»	»	»	»
Dr. H. Behrens,	»	»	»	»
Dr. Ch. M. Schols,	»	»	»	»
J. A. Snijders C.Jz.,	»	»	»	»
H. A. Ravenek,	»	»	»	»
P. van der Burg,	»	»	»	»
J. M. Telders,	»	»	»	»
Dr. S. Hoogewerff,	»	»	»	»
Dr. C. A. Scheltema,	»	»	»	»
Dr. P. Zeeman Gz.,	»	»	»	»
H. Cop,	»	»	»	»
J. Cardinaal,	»	»	»	»
Dr. L. Aronstein,	»	»	»	»
A. Huet,	»	»	»	»
G. J. Morre,	»	»	»	»
Dr. R. Sissingh,	leeraar	»	»	»
Dr. J. de Vries,	»	»	»	»
T. K. L. Sluijterman,	»	»	»	»

B. Hoogenboom, Hoofd-Ingenieur 2e klasse van den Waterstaat te 's Hertogenbosch.

J. D. Evers, Oud-eerstaanw. Ingenieur bij de Staatsspoorwegen te 's Gravenhage.

W. C. Metzelaar, Ingenieur-Architect van de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's Gravenhage.
J. S. van Veen, Ingenieur 1e klasse der Marine te Amsterdam.
Dr. N. P. Kapteijn, Leeraar aan de H. B. S. met 3-jarigen cursus te Amsterdam.
G. L. Schim van der Loeff, Werktuigkundig Ingenieur te Gouda.
H. van Heumen Hz., Werktuigkundig Ingenieur te Hof van Delft.
Dr. W. Stortenbeker, Leeraar aan het gymnasium te Delft.

VOLDOEND EXAMEN C IS AFGELEGD DOOR:

Voor Civiel-Ingenieur.

H. van Berckel.
H. Biezeveld.
Cd. H. Bijl.
C. L. van der Bilt.
M. B. N. Bolderman.
M. Ch. E. Bongaerts.
J. Bruins.
W. J. Burgersdijk.
A. W. C. Dwars.
A. J. Dijkstra.
Ph. van der Kaaden.
J. W. de Bruyn Kops.
E. A. J. H. Mɔdderman.
W. F. C. Schaap Jr.
Jhr. L. F. Teixeira de Mattos.
H. E. Verschoor.
F. Vos W.Fzn.
L. C. Westhoff.
I. Wouters.

Voor Bouwkundig Ingenieur.

W. F. C. Schaap Jr.

Voor Scheepsbouwkundig Ingenieur.

C. Penning.

Voor Werktuigkundig Ingenieur.

J. Akkerman.
J. J. W. Bijvoet.
S. R. J. Onnen.
J. J. Oolgaardt.

IJ. C. W. Herwijer.
J. van Hille.
H. D. P. Huizer.
L. Jonker Czn.
A. C. van de Stadt.
A. D. R. Verbeek.
I. P. de Vooijs.
A. de Zwaan.

Voor Mijnen-Ingenieur.

A. W. F. Kerssen.
E. Middelburg.
E. A. Neeb.

Voor Technoloog.

F. H. Eijdman Jr.
P. M. van Haarst.
A. Heldring.
H. J Koning.
S. H. Meihuizen.
J. Rutten.
L. G. Vliegenthart.

Voor Technoloog 1e gedeelte:

W. J. A. E. Berkemijer.
A. G. Boëseken.
J. W. Boëseken.
H. L Brusse.
W. Locker de Bruijne.
J. F. B. van Hasselt.
H. A. C. v. d. Jagt.
P. D. C. Kley.
J. ter Laag.
J. M. C. Lebret.
J. van Lonkhuyzen.
G. J. Morre Jr.
B. Nachenius.
H. A. Ravenek Jr.
G. M. de Jongh Schiffer.
J. M. Sneltjes.
H. C. Volkers.
A. Wurfbain.

Voorts zijn geslaagd *Voor Technoloog 2e gedeelte:*

J. D. Ferman.
A. ter Horst.
W. Jansen.
G. B. van Kampen.
G.F.v.Limborch v.d. Meersch.
C. F. Loke,
A. S. van Nierop,
D. Pijzel,
J. Pohlmann,
J. W. Six.

Verslag der Commissie, in 1896 belast met het afnemen der examens B *volgens art. 60 en* C *volgens art. 61—65 der wet van 2 Mei 1863* (Staatsblad n°. 50).

Aan Zijne Excellentie den Minister van Binnen-landsche Zaken.

De Commissie, bij beschikking van Uwe Excellentie van 10 April 1896, n°. 2156[1], afdeeling O, benoemd tot het afnemen van de examens B volgens art. 60 en C. volgens art. 61—65 der wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad n°. 50*). heeft de eer, ter voldoening aan art. 67 dier wet, aan Uwe Excellentie het volgende verslag van hare werkzaamheden aan te bieden.

Tot het afleggen der examens hadden zich aangemeld:

7 candidaten voor het diploma van technoloog (B art. 60);

29 candidaten voor het diploma van civiel-ingenieur (C art. 61);

1 candidaat voor de diploma's van civiel- en bouwkundig ingenieur (C art. 61 en 62);

2 candidaten voor het diploma van scheepsbouwkundig ingenieur (C art. 63);

14 candidaten voor het diploma van werktuigkundig ingenieur (C art. 64), en

3 candidaten voor het diploma van mijnen-ingenieur (C art. 65).

Totaal dus 56 candidaten voor 57 diploma's.

Een der candidaten voor het diploma van technoloog had vroeger reeds het diploma van werktuigkundig ingenieur verworven en was op grond daarvan door Uwe Excellentie vrijgesteld van het examen in die vakken, die reeds bij

zijn vroeger examen C art. 64 voorkwamen. Evenzoo was een der candidaten voor het diploma van werktuigkundig ingenieur reeds in het bezit van dat van scheepsbouwkundig ingenieur.

Bovendien hadden zich nog aangemeld 36 leerlingen der Polytechnische School, die alleen bewijzen van bekwaamheid wenschten af te leggen in een gedeelte der vakken van het examen B art. 60, namelijk 22 voor het eerste gedeelte (vakken *a*, *b*, *c* en *e* (1ste gedeelte), en 14 voor het tweede gedeelte, vakken *d* (1ste ged.), *e* (2de ged.), *f* (1ste ged.), *h* en *i*).

De 7 candidaten voor het diploma B art. 60 en de 14 candidaten voor het tweede gedeelte van dit examen hadden, door vroeger afgelegde examens, van Uwe Excellentie vrijstelling verkregen, deze van het eerste en gene van het eerste en tweede gedeelte van dit examen.

Voor of tijdens de examens trokken zich van de candidaten 6 terug, namelijk 3 voor het examen C art. 61, 1 voor het examen B art. 60, 1ste gedeelte, en 2 voor het examen B art. 60, 2de gedeelte.

Het examen is dus tot het einde toe afgelegd door 53 candidaten voor 54 diploma's, namelijk 26 voor het diploma van civiel-ingenieur en overigens zooals boven is vermeld en verder door 21 candidaten voor het eerste en 12 voor het tweede gedeelte van het examen B volgens art. 60.

Op Zaterdag 2 Mei 1896 is de Commissie voor de eerste maal bijeengekomen tot bespreking van de inrichting der examens en voor de regeling der werkzaamheden. In de eerste plaats werd de door Uwe Excellentie gedane vraag of de Commissie het wenschelijk vond de examens in te richten naar een conceptrooster, door de docenten der

Polytechnische School vooraf ontworpen en waarbij de duur der examens, vergeleken bij die van vorige jaren, aanmerkelijk was bekort, door de vergadering bevestigend beantwoord. Daarna had de indeeling der leden plaats in sub-commissiën, aan welke het ontwerpen der vragen, het beoordeelen der antwoorden en het afnemen der mondelinge examens voor bepaalde vakken werd overgelaten. Eindelijk werden in hoofdzaak volgens den bovenvermelden conceptrooster, in deze vergadering vastgesteld de rooster der examens en die van den tijd, waarover voor de examens in de verschillende vakken van elk der categoriën van candidaten kon beschikt worden, zoowel voor het maken van ontwerpen en het doen van natuur- en scheikundige onderzoekingen, als voor de schriftelijke en mondelinge examens.

In de tweede vergadering der Commissie, gehouden op Zaterdag 23 Mei 1896, werden de aan de candidaten op te geven ontwerpen, natuur- en scheikundige onderzoekingen en de schriftelijk door hen te beantwoorden vragen, die vooraf door de betrokken sub-commissiën in concept opgemaakt waren, besproken en vastgesteld.

De examens der candidaten voor de diploma's van technoloog of ingenieur begonnen op Donderdag 11 Juni en eindigden, voor de candidaten technoloog, civiel- en bouwkundig ingenieur op Donderdag 2 Juli, wat betreft de candidaten voor het diploma van scheepsbouwkundig, werktuigkundig en mijnen-ingenieur reeds op Vrijdag 26 Juni. De examens B art. 60, 1ste en 2de gedeelte, begonnen op Zaterdag 13 en eindigden op Donderdag 25 Juni.

In verband hiermede werd, overeenkomstig een in de tweede vergadering der Commissie genomen besluit, de

uitslag der examens C art. 63—65 en B art. 60, 1ste en 2de gedeelte, opgemaakt in een eerste eindvergadering op Zaterdag 27 Juni en die der overige examens in een tweede eindvergadering op Vrijdag 3 Juli. Bij de bespreking werd de Commissie geleid door de praedicaten, die voor de verschillende vakken aan elk der candidaten waren toegekend en verder, voor zoover noodig, door mondelinge toelichtingen van de sub-commissiën. Als regel werd bij de beslissing aangenomen, dat tekortkoming in enkele vakken kon worden vergoed door meerdere dan de gevorderde bekwaamheid in andere vakken, wanneer namelijk het betrekkelijk gewicht dier vakken deze compensatie toeliet.

De uitslag was dat toegekend werden:

het diploma van technoloog aan 7 candidaten;

het diploma van civiel-ingenieur aan 18 candidaten;

de diploma's van civiel- en bouwkundig ingenieur aan 1 candidaat;

het diploma van scheepsbouwkundig ingenieur aan 1 candidaat;

het diploma van werktuigkundig ingenieur aan 12 candidaten, en

het diploma van mijnen-ingenieur aan 3 candidaten.

In het geheel zijn dus 43 diploma's verleend aan 42 candidaten; terwijl 11 candidaten werden afgewezen.

Voor het eerste gedeelte van het examen B art. 60 konden 18 en voor het tweede gedeelte daarvan 10 candidaten door de Commissie aanbevolen worden tot vrijstelling in de daarbij bedoelde vakken, wanneer zij zich later aan het tweede respectievelijk het laatste gedeelte van dit examen onderwerpen; 3 geëxamineerden in het eerste en 2 in het tweede gedeelte werden afgewezen.

Wat de afgelegde examens C volgens art. 61—65 betreft, vond de Commissie geen termen, om één of menr der afgewezen candidaten aan Uwe Excellentie aan te bevelen voor het verkrijgen van vrijstelling bij een volgend examen, in een der beide groepen, theoretische of practische vakken.

Het oordeel der Commissie over de bekwaamheid der geëxamineerden in de afzonderlijke vakken wordt in beknopten vorm uitgedrukt in de hiervolgende tabellen, waarin is opgeteekend het aantal malen dat in elk vak één der praedicaten *uitmuntend*, *goed*, *voldoende*, *onvoldoende* of *slecht* werd toegekend.

VAKKEN.	Uitmuntend.	Goed.	Voldoende.	Onvoldoende.	Slecht.
Examen **B**, *art.* 60 (1*ste gedeelte*). 21 *candidaten.*					
a_1. Bolvormige driehoeksmeting	»	10	11	»	»
a_2. Beginselen der analytische meetkunde .	»	4	14	2	1
b. Beginselen der beschrijvende meetkunde.	»	7	12	1	1
c_1. Beginselen der theoretische en toegepaste mechanica	2	3	10	5	1
e. Toegepaste natuurkunde (1ste gedeelte).	»	6	11	3	1
	2	30	58	11	4
Examen **B**, *art.* 60 (2*de gedeelte*). 12 *candidaten.*					
d. Beginselen der mechanische technologie (1ste gedeelte)	»	2	8	2	»
e. Toegepaste natuurkunde (2de gedeelte).	»	3	7	2	»
f_1. Toegepaste scheikunde (1ste gedeelte) .	2	4	4	2	»
h_1. Kennis van bouwstoffen	»	1	10	1	»
i. Hand- en ornamentteekenen.	1	1	8	2	»
	3	11	37	9	»
Examen **B**, *art.* 60 (3*de gedeelte*). *Technoloog* 7 *candidaten.*					
c_2. Beginselen der kennis van werktuigen .	1	4	1	»	»
d. Beginselen der mechanische technologie (2de gedeelte)	1	3	2	»	»
e. Toegepaste natuurkunde (3de gedeelte)	»	3	4	»	»
f_1. Toegepaste scheikunde (2de gedeelte).	1	4	2	»	»
f_2. Analytische scheikunde	3	3	1	»	»
g. Scheikundige technologie.	2	3	2	»	»
h_2. Bouwkunde.	»	1	3	2	»
	8	21	15	2	»

VAKKEN.	Uitmuntend.	Goed.	Voldoende.	Onvoldoende.	Slecht.
Examen C, *art.* 61. *Civiel-Ingenieur.* 27 *candidaten.*					
a_1. Theoretische mechanica	2	5	15	5	»
a_2. Toegepaste mechanica.	1	5	15	6	»
a_3. Kennis van werktuigen	1	6	13	7	»
b_1. Waterbouwkunde, wegen en bruggen .	»	6	16	5	»
b_2. Waterbouwkunde, overige onderdeelen.	1	9	14	2	1
c_1. Burgerlijke bouwkunde, constructie . .	1	2	20	1	3
c_2. Burgerlijke bouwkunde,schoone bouwkunst	1	4	13	7	2
d_1. Situatie-teekenen, ...	1	12	14	»	»
d_2. Ornament en handteekenen	1	6	10	10	»
d_3. Waterbouwkundig teekenen.	2	11	14	»	»
e. Ontwerpen, bestekken en begrootingen.	»	2	19	6	»
f_1. Beginselen der geodesie	1	5	10	11	»
f_2. Practisch landmeten en waterpassen . .	»	11	11	5	»
g. Administratief recht (waterstaat en openbare werken)	»	13	7	6	1
	12	97	191	71	7
Examen C, *art.* 62. *Bouwkundig ingenieur.* 1 *candidaat.*					
a_1. Theoretische mechanica	»	»	1	»	»
a_2. Toegepaste mechanica.	»	»	1	»	»
a_3. Kennis van werktuigen	»	»	1	»	»
a_4. Ontwerpen, bestekken en begrootingen.	»	»	1	»	»
b_1. Burgerlijke bouwkunde	»	1	»	»	»
b_2. Schoone bouwkunst.	»	1	»	»	»
c. Waterbouwkunde	»	1	»	»	»
d. Landmeten en waterpassen	»	»	1	»	»
e_1. Bouwkundig teekenen	»	1	»	»	»
e_2. Ornament- en handteekenen	»	»	1	»	»
f. Administratief recht (openbare werken .	»	»	1	»	»
	»	4	7	»	»

VAKKEN.	Uitmuntend.	Goed.	Voldoende.	Onvoldoende.	Slecht.
Examen C, art. 63, Scheepsbouwkundig ingenieur, 2 candidaten.					
a_1. Theoretische mechanica	»	»	1	1	»
a_2. Toegepaste mechanica.	»	»	1	1	»
a_3. Kennis van werktuigen	»	»	2	»	»
b. Teekenen van werktuigen	»	1	1	»	»
c_1. Theoretische scheepsbouwkunde	»	»	1	1	»
c_2. Practische scheepsbouwkunde	»	1	»	1	»
c_3. Scheepsteekenen.	»	1	1	»	»
d_1. Waterbouwkunde (scheepvaartwerken)	»	»	2	»	»
d_2. Waterbouwkundig teekenen.	»	»	2	»	»
	»	3	11	4	»
Examen C, art. 64, Werktuigkundig ingenieur, 14 candidaten.					
a_1. Theoretische mechanica	»	4	8	2	»
a_2. Toegepaste mechanica.	1	3	9	1	»
a_3. Kennis van werktuigen	»	5	9	»	»
b_1. Mechanische technologie	1	1	6	4	2
b_2. Werktuigbouwkunde	»	7	6	1	»
c. Bouwkunde en kennis van bouwstoffen	»	»	9	5	»
d_1. Handteekenen	»	1	5	7	1
d_2. Teekenen van werktuigen	5	6	3	»	»
e. Administratief recht (fabrieken en werktuigen	»	6	6	2	»
	7	33	61	22	3

VAKKEN.	Uitmuntend.	Goed.	Voldoende.	Onvoldoende.	Slecht.
Examen C, art. 65. Mijnen-ingenieur. 3 candidaten.					
a_1. Theoretische mechanica	»	»	2	1	»
a_2. Toegepaste mechanica	»	»	1	1	1
a_3. Kennis van werktuigen	»	2	1	»	»
b. Bouwkunde en kennis van bouwstoffen.	»	»	3	»	»
c. Landmeten en waterpassen	»	»	1	1	1
d. Aardkunde en toegepaste aardkunde .	1	1	1	»	»
e. Mijnontginning.	1	2	»	»	»
f. Docimasie	»	2	»	1	»
g. Metallurgie	»	3	»	»	»
h. Teekenen van werktuigen	»	2	1	»	»
i. Administratiefrecht (mijnwezen). . . .	»	2	»	1	»
	2	14	10	5	2

Door optelling der getallen in de drie eerste en van die in de twee laatste kolommen van elke tabel komt men tot het besluit dat zijn afgelegd:

Door candidaten.	Voor het diploma van:	Examens. Voldoende of daarboven.	Examens. Onvoldoende of slecht.
7	Technoloog	44	2
27	Civiel-ingenieur	300	78
1	Bouwkundig ingenieur . . .	11	»
2	Scheepsbouwkund. ingenieur.	14	4
14	Werktuigkundig ingenieur .	101	25
3	Mijnen-ingenieur	26	7
	Totaal door 53 candidaten voor 54 diploma's . . .	496	116
21	Examen B art. 60 (1ste ged.) .	90	15
12	Examen B art. 60 (2de ged.) .	51	9
	Totaal door 33 candidaten.	141	24

Aan het slot van dit verslag meent de Commissie hare instemming te moeten kenbaar maken met den door vorige examen-commissiën reeds meermalen uitgedrukten wensch, namelijk dat, zoodra de gelegenheid zich daartoe voordoet, eenige uitbreiding worde gegeven aan de vakken, vermeld in de examens B volgens art. 63—65, door daaraan toe te voegen wat betreft art. 63 de beginselen der scheepsbouwkunde, voor art. 64 de beginselen der werktuigbouwkunde en van het werktuigkundig teekenen en voor art. 65 de beginselen der scheikunde. Om deze meening te staven, in het bijzonder wat aangaat de werktuigbouwkunde, wijst de Commissie er op dat de meeste candidaten voor examen C art. 64, ofschoon vaardig in het ontwerpen van een algemeen plan voor een stoomwerktuig, zich niet in een voldoende mate geoefend hadden in de constructie van onderdeelen.

De Commissie is van meening dat het een en ander het gevolg is van de bestaande wettelijke regeling der examens en acht het derhalve noodzakelijk dat bij de ophanden zijnde reorganisatie der Polytechnische School de aandacht op dit onderwerp zij gevestigd.

Wat betreft de gewijzigde inrichting der examens, volgens welke deze dit jaar zijn afgenomen, meent de Commissie, hare tijdige benoeming zeer waardeerende, hare meening over de plaats gevonden verkorting der examens vooralsnog te moeten opschorten.

's Gravenhage,
Delft, } 12 Augustus 1896.

De Commissie,

J. F. W. Conrad, *Voorzitter.*
H. A. Ravenek, *Secretaris.*

MEDEDEELINGEN

DIE VOOR DEN

AANSTAANDEN INGENIEUR OF TECHNOLOOG

VAN BELANG KUNNEN ZIJN.

INLICHTINGEN.

Voor vele gegevens, die voor den aanstaanden Ingenieur of Technoloog van belang zijn, wordt verwezen naar:

1. Staats-almanak voor het Koninkrijk der Nederlanden.
2. Regeerings-almanak voor Nederlandsch Indië.
3. Staatsblad voor het Koninkrijk der Nederlanden.
4. Bijvoegsel op dit Staatsblad, bevattende belangrijke Kon. Besluiten of Ministerieele beschikkingen, welke niet in het Staatsblad voorkomen.
5. Alphabetisch register op het Staatsblad.
6. „ „ „ bijvoegsel op het Staatsbl.
7. Staatsblad voor Ned. Indië.
8. Staatscourant.
9. Bijblad van de Staatscourant, bevattende de handelingen van de Staten-Generaal, en hiervan ook de Bijlagen, waaronder de begrooting voor Nederland als bijlage A, en die voor Indië als bijlage B.
10. Verslag aan de Koningin over de openbare werken.
11. Boogaard, Wetten, decreten, besluiten en tractaten op den Waterstaat in Nederland. Met aanteekeningen.
12. Van Citters en van Roozendaal, Besluiten enz. betreffende de spoorwegen in Nederland.

Alle zijn op de Bibliotheek der P. S. aanwezig.

BESTUUR VAN HET LIPKENSFONDS.

. . . . . .

Prof. Mr. B H. Pekelharing.
Prof. Dr. Ch. M. Schols C. I.
Prof. J. A. Snijders, C. Jzn C. I.

BESTUUR VAN HET ZESDE NATUUR- EN GENEESKUNDIG CONGRES.

te houden in Delft 1897.

J. M. Telders, *Voorzitter*.
Dr. S. Hoogewerff, *Onder-Voorzitter*.
„ R. Sissingh, *Secretaris*.
„ C. Kerbert, *Penningmeester*.
„ W. A. van Dorp.
„ P. P. C. Hoek.
„ W. Kapteyn.
„ K. Martin.
„ B. E Scheltema
„ H. Treub.

VERSCHILLENDE VEREENIGINGEN.

KONINKLIJK INSTITUUT VAN INGENIEURS.

Opgericht onder bescherming van Z. K. H. Willem Alexander Paul Frederik Lodewijk Prins van Oranje (wijlen Z. M. Koning Willem III) den 31sten Augustus 1847 (Goedgekeurd bij Kon. Besluit van 4 Febr. 1848 *Stbl.* No. 81).

Het doel van het Instituut is de bevordering der weten-

schap en kunst van den Ingenieur in den uitgebreidsten zin. Gewone leden (contributie *f* 20,— entrée *f* 5,—) kunnen zijn personen, die het vak van Ingenieur, Technoloog of Architekt beoefenen; buitengewone leden (contributie *f* 10,— entrée *f* 5,—) kunnen voor den tijd van vijf jaren zijn diegenen, welke tot bovengenoemd vak worden opgeleid. Van het Instituut is een afdeeling opgericht op Java onder den naam van „Afdeeling Nederlandsch-Indië."

Raad van Bestuur van 1 *Juli* 1896—30 *Juni* 1897.

W. F. Leemans, *President*,	's Gravenhage.
C. Lely, *Vice-President*.	id.
M. J. van Bosse, *Penningmeester*	id.
J. Schroeder van der Kolk.	id.
F. M. van Panthaleon Baron v. Eck.	id.
G. B. H. F. Alpherts.	id.
J. A. Snijders CJz.	Delft.
E. H. Stieltjes.	's Gravenhage.
J. D. Donker Duyvis.	id.
J. Tideman, *Secretaris*.	id.

VEREENIGING VAN BURGERLIJKE INGENIEURS.

Deze Vereeniging heeft ten doel het vormen van een band tusschen hare leden en het bevorderen der algemeene maatschappelijke belangen van de Ingenieurs.

Gewone leden kunnen zijn gediplomeerde Ingenieurs van Delft; buitengewone leden personen, die het vak van Ingenieur beoefenen.

Orgaan der Vereeniging: „De Ingenieur."

Bestuur.

M. J. van Bosse, *President.*
J. D. Donker Duyvis, *Secretaris.* 's Gravenhage.
H. de Mol van Otterloo, *Penningmeester.*
P. H. Kemper.
Jhr. O. J. A. Repelaer van Driel.
A. M. K. W. Baron van Ittersum.
J. de Koning.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN WERKTUIG- EN SCHEEPSBOUWKUNDIGEN.

Gevestigd te Amsterdam.

Gewone leden kunnen zijn personen, in Nederland wonende en den leeftijd van 20 jaar bereikt hebbende, die uit kracht van verkregen ingenieursdiploma of door hunne betrekking gerekend mogen worden den werktuigbouw of den scheepsbouw uit te oefenen, of daarvan hunne studie te maken.

Buitengewone leden kunnen zijn zij, die niet in bovenstaande termen vallen en den leeftijd van 18 jaar bereikt hebben. Hierdoor kunnen ook studenten van de P. S. lid dezer vereeniging worden.

Bestuur.

. . . . . *President.*
F. G. Waller, *Vice-President.* Delft.
A. Doyer, Jzn. *Secretaris.* Amsterdam 125 Singel.
L. Bienfait, *Vice-Secretaris.* Amsterdam.
H. Enno van Gelder, *Penningmeester.* Hengelo.
L. Sloot, *Archivaris.* Haarlem.
W. F. D. van Ollefen, *Commissaris* Rotterdam.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VOOR ELECTROTECHNIEK.

Deze vereeniging stelt zich ten doel, de technische, wetenschappelijke en maatschappelijke belangen der electrotechniek in den meest uitgebreiden zin door alle daarvoor geschikte middelen te bevorderen, en eene aaneensluiting tot stand te brengen tusschen de beoefenaars der electriciteitsleer in ons vaderland.

Gewone leden kunnen zijn Nederlanders en personen, die in Nederland woonachtig, den leeftijd van 20 jaren bereikt hebben en die gerekend mogen worden eenigen tak der electrotechniek uit te oefenen, daarmede in aanraking komen of daarvan hunne studie maken.

Buitengewone leden kunnen zijn personen oud 18 jaar of ouder, die niet vallen in bovenstaande termen.

Hierdoor kunnen ook studenten aan de P. S. lid dezer vereeniging worden.

Bestuur.

J. A. Snijders, C.Jzn., *Voorzitter*		Delft.
Dr. H. Kamerlingh Onnes, *Vice-Voorzitter*		Leiden.
Dr. H. F. R. Hubrecht, *Penningmeester.*		Amsterdam.
H. A. Ravenek, *Secretaris.*		Hof v. Delft.
F. C. Dufour, *Vice-Secretaris.*		Amsterdam.
A. E. R. Collette, *Archivaris*		's Gravenhage.
Dr. S. Hoogewerff,	*Commissarissen.*	Delft.
F. J. Lugt.		Amsterdam.
J. J. W. v. Loenen Martinet,		Amsterdam.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Beschermvrouw H. M. de Koningin-Regentes.

Het doel der Maatschappij is de beoefening en de kennis van de bouwkunst te bevorderen en de algemeene belangen

harer beoefenaren voor te staan. *Gewone leden* (contributie *f* 15.—) en *Buitengewone Leden* (contributie *f* 7.50; deze worden aangenomen voor hoogstens vijf jaren, tot den leeftijd van 23 jaar) ontvangen gratis het Bouwkundig Weekblad, het Bouwkundig Tijdschrift en de afbeelding van oude gebouwen. *Kunstlievende leden* (contributie *f* 5.—) ontvangen alleen de afbeeldingen van oude gebouwen.

Bestuur.

C. Muysken, *Voorzitter.*	Amsterdam.
Ed. Cuypers, *Vice-Voorzitter.*	id.
A. C. Bleys,	id.
V. G. A. Bosch,	Arnhem.
Henri Everts,	Rotterdam.
D. E. C. Knuttel,	's Gravenhage.
I. H. J. van Lunteren,	Utrecht.
J. A. Mulock Houwer,	Deventer.
J. Mutters Jr.,	's Gravenhage.
C. T J. Louis Rieber, *Secretaris.*	Amsterdam.

In Delft bestaat een afdeeling der Maatschappij (contributie *f* 3.—) waarvan de leden tevens gewoon, buitengewoon of kunstlievend lid der Maatschappij moeten zijn.

Bestuur.

M. A. C. Hartman,	*Voorzitter.*
A. Labouchère,	*Vice-Voorzitter.*
J. L. Schouten,	*Secretaris.*
A. F. Gips,	*Penningmeester.*
J. H. W. Leliman,	*Commissaris.*

VEREENIGING TER BEVORDERING VAN FABRIEKS- EN HANDWERKSNIJVERHEID IN NEDERLAND.

Beschermvrouw H. M. de Koningin-Regentes.

De contributie voor deze vereeniging hangt af van de afdeelingen.

Hoofdbestuur.

Mr. E. Fokker *Voorzitter.*	Middelburg.
Mr. A. van Gijn, *Secretaris.*	Riouwstr. 12 's Gravenh.
Mr. R. J. H. Patijn, *Penningmeester.*	's Gravenhage.
C. Ypey.	id.
F. H. v. Malsen.	id.
Jurriaan Kok.	id.
H. de Mol van Otterloo.	id.
J. D. Landré, *Onder-Voorzitter*	Amsterdam.
N. van Drooge.	Dordrecht.
E. de Groot.	Noordwijk.
J. A. Heuff, Ezn.	Tiel.
J. C. Th. Marius.	Utrecht.
S M. van Wijck	voor Wageningen te Renkum.
A. Kruyff	voor Woerden te Rietveld.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TER BEVORDERING VAN NIJVERHEID.

Deze maatschappij strekt hare bemoeiingen uit over alle vakken van volksbedrijvigheid, als :

a. Landbouw.
b. Fabrieks- en Handelsnijverheid.
c. Koophandel, Zeevaart en Visscherij.

Hoofdbestuur.

J. F. W. Conrad, *President*	's Gravenhage.
S J. Graaf van Limburg Stirum, *Vice-Pres.*	Haarlem.
C. Bosman, Alkmaar.	Alkmaar.
A. W. Stortenbeker.	's Gravenhage.
Dr. A. Pekelharing.	Groningen.
G. L. van Lennep.	Haarlem.
Jhr. F. Backer.	Breda.
H. A. van Beuningen.	Utrecht.
Mr. J. Heemskerk. Az.	's Gravenhage.
A. H. van der Vegt.	Zierikzee.
Jhr. Ch. van de Poll.	Haarlem.
F. W. van Eeden, *Algem. Secret.-Penningm.*	id.

TECHNOLOGISCH GEZELSCHAP.

Opgericht: Delft 15 December 1890.

Het gezelschap stelt zich ten doel volgens art. 1 der statuten:

1. Het houden van voordrachten op scheikundig en technisch gebied.

2. Het regelen van excursies en ze door voorafgaande bespreking nuttig maken.

3. Het zich in connectie stellen met de voornaamste industrieelen om hen in kennis te stellen met den werkkring van den a. s. technoloog.

Bestuur.

Prof. Dr S. Hoogewerff, Hoogleeraar aan de P. S., *Eere-Voorzitter*, Delft.

D. Bisschop, *President.*
C. F. Loke, *1e Secretaris* O. D. 2.
A. ter Horst, *2e Secretaris, Penningmeester.*

Eereleden.

Prof. Dr. J. H. van 't Hoff.
Prof. Dr. L. Aronstein, Hoogleeraar aan de P. S. te Delft.
Prof. Dr. M. W. Beijerinck, Hoogl. id. id.
Dr J. Thomée, Arts te Delft.

Aantal leden op 1 October 1896.

Gewone leden	32
Buitenleden	39
Buitengewone leden	32
Totaal	103

OVERZICHT DER LEZINGEN VAN 1 OCT. 1895—1 OCT. 1896.

1e. 7 Nov. '95 F. H. Eijdman Jr. W. I. over: Theorie der Verdamptoestellen.

2e. 20 Nov. '95. E. A. Neeb, over: Het Straszfurterbekken.

3e. 18 Dec. '95. J. M. van Loon, Techn. over: Benzol en Hexamethyleenformules.

4e. 29 Jan. '96. J. van Erp Taalman Kip, Techn. over: Gasfabricage.

5e. 4 Febr. '96. J. van Erp Taalman Kip, Technoloog. Vervolg der lezing van 29 Januari '96.

GEZELSCHAP »PRACTISCHE STUDIE".

Opgericht 13 Febr. 1894.

Contributie *f* 2,50 entrée *f* 1.—.

Dit gezelschap stelt zich ten doel, de kennis zijner leden van de civiele en bouwkundige wetenschappen te vergrooten.

Het tracht dit doel te bereiken door: het doen houden van voordrachten; het doen van mededeelingen, het organiseeren van excursies tot bezichtiging van voor den civielen- en bouwkundigen ingenieur belangrijke werken; het doen reproduceeren van teekeningen.

Bestuur.

C. G. J. W. Koopman, *President.*
A. C. Sanches, *Secretaris.* O. D. 120.
H. Biezeveld, *Penningmeester.*

Eereleden.

Prof. E. Gugel, Hoogleeraar aan de P.S.
„ N. H. Henket, id. id.
„ J. M. Telders, id. id.

Aantal leden op 1 Oct. 1896: 41.

OVERZICHT DER LEZINGEN VAN 1 OCT. 1895—1 OCT. 1896.

1e. 30 Jan. De heer J. C. Loman over: Het Dortmund-Emskanaal.

2e. 5 Maart. De heer F. L Ortt over: De Scheveningsche Visschershaven.

3e. 17 Maart. De heer Th. Sanders over: Aanleg en Exploitatie van Tramwegen.

4e. 20 April. De heer J. H. van Seters over: Het Noord-Oostzee Kanaal.

GEZELSCHAP »LEEGHWATER" TE DELFT.

Opgericht 16 December 1867.

Contributie *f* 2.50 geen entrée.

Dit gezelschap stelt zich ten doel het beoefenen der technische wetenschappen, o. a. door het houden van lezingen over technische onderwerpen.

Bestuur.

A. Huet, *Eerelid.*
C. A S. Hamelink, *Voorzitter.*
E. B. van Doesburgh, *Secretaris-Penningmeester,*
Hypolitusbuurt 10.
J. M. Gritters Doublet, *Commissaris.*

Aantal gewone leden 115.

OVERZICHT DER LEZINGEN VAN 1 OCT. 1895—1 OCT. 1896.

1e. 24 Oct. 1895, A. Huet over: Landaanwinning van de Zuiderzee.

2e. 6 Nov. 1895. E. F. Buyn over: Het practisch werken in Schotland, in het bizonder aan de Locomotievenfabriek van Sharp Stewart & Co. Ld. te Glascow.

3e. 23 Jan. 1896. B. M. Gratama over: Assen en wielen voor spoorwegmaterieel.

4e. 27 Febr. 1896. H. D. P. Huizer over: Praktijk in dynamo's, transformatoren en kabels, hun beproevingen, bijzondere electrische onderwerpen.

5e. 30 April 1896. H. D. P. Huizer, Voortzetting van zijne lezing, gehouden op 27 Febr.

Het gezelschap liet dit jaar een stel teekeningen van stoomketels zonder inmetseling autografeeren. Verder ontving „Leeghwater" evenals vorige jaren de verslagen der „Nederlandsche Vereeniging van Werktuig- en Scheepsbouwkundigen"; welke stukken benevens de vele andere werken in het archief aanwezig, steeds bij den Secretaris ter lezing zijn te bekomen.

REPETITOREN.

IN DE WISKUNDE EN MECHANICA.

G. J. van de Well, W. I. Burgwal 27.

IN DE WISKUNDE, MECHANICA, LANDMETEN EN WATERPASSEN.

W. Mantel, Hypolitusbuurt 3.
S. H. Colen, Nieuwstraat 9.

IN DE KENNIS VAN WERKTUIGEN.

J. J. R. de Wetstein Pfister, Oude Delft 47.

IN DE SCHEIKUNDE.

F. H. Eijdman, Jr. T. en W. I. Havenstraat 11.
M. van Breukeleveen, T. Molslaan 135.

IN DE BURGERLIJKE BOUWKUNDE.

P. A. Schroot.
W. F. C. Schaap Jr. C. en B. I. Markt 42.

IN HET LANDMETEN EN WATERPASSEN.

F. J. H. M. Thijs, C. I. Oude Delft. 153.

VERSLAG VAN DE COMMISSIE TOT BEHARTIGING VAN DE STUDIEBELANGEN.

Waar de vorige Commissie in haar verslag, dat in den Almanak van 1896 is opgenomen, zich genoodzaakt zag te wijzen op het gebrekkige dat de tegenwoordige inrichting van het Polytechnisch Onderwijs aankleeft, daar is het met weemoed dat wij, hare opvolgers, constateeren moeten, dat in den zoo bij uitstek hachelijken toestand nog geene verbetering hoegenaamd te bespeuren valt. Wel is bij onze wetgevende macht de aandacht op deze aangelegenheid, die voor het Technische Nederland van zoo geweldig veel belang is, gevestigd geworden; wel heeft Z. E. de Minister van Binnenl. Zaken te kennen gegeven, dat eene hervorming van het Technisch Onderwijs door de Regeering noodzakelijk wordt geacht, doch, helaas, het bleef slechts bij een weinig beteekenend bij de Tweede Kamer ingediend wetsontwerp tot wijziging in het bestuur der P. S. En zelfs dit wetje loopt, zooals gewoonlijk met zaken het geval is, die niet met energie en voortvarendheid geëntameerd worden, groote kans van in den doofpot te geraken.

Waar alzoo de Regeering en de Wetgevende Macht nog steeds schijnen te willen doorgaan met de bij de tegenwoordige hooge vlucht, der Techniek, zoo achterlijke inrichting der Polytechnische School te bestendigen, immers geen blijken geven van deze aangelegenheid krachtig ter hand te willen

nemen, daar worden wij, Studenten, die meer dan anderen de onmiddellijke nadeelen van die gebrekkige inrichting ondervinden, genoodzaakt een krachtig woord van protest te doen hooren tegen de alleszins laksche wijze, waarop zij, die aangewezen zijn verbetering te brengen, de belangen van het Technisch Onderwijs meenen te moeten behartigen.

Wij kunnen dan ook niet anders dan hier nogmaals openlijk en met den meesten klem den wensch uiten, dat hierin spoedig de voor den naam van den Hollandschen Ingenieur zoo onontbeerlijke hervormingen aangebracht mogen worden. Immers het is niet alleen de inrichting van het Onderwijs, die eene geheele verandering behoeft, maar ook de gebouwen en lokaliteiten waarin dat onderwijs gegeven wordt, zijn geheel onbruikbaar geworden voor het doel, waarvoor zij bestemd zijn, daar zelfs een ellendig, doch onvermijdelijk geworden stelsel van zich te moeten behelpen, niet in staat is te beletten, dat de verschillende college- en teekenzalen hoedanigheden bezitten, die lijnrecht in strijd zijn met de meest bescheiden eischen, welke een doeltreffende, gezonde studie, maar voornamelijk ook de hygiëne aan hen stellen kunnen. In het vervolg van dit verslag zal dit, voor hen, die niettegenstaande het vele, dat reeds over deze aangelegenheid gesproken en geschreven is, nog meerdere bewijzen verlangen, door eenige mededeelingen nader toegelicht worden.

Een gelukkig verschijnsel is het voorzeker, dat het Corps, meer dan vroeger het geval placht te zijn, begint belang te stellen, in de daden van onze Commissie. Waar toch, bij het in het geheugen terugroepen van de Algemeene Vergaderingen, welke in een afgeloopen Corpsjaar gehouden zijn, tot nu toe het aantal dier Vergaderingen bijkans stereotypisch twee was, en wel ter behandeling bij eerste en bij tweede

stemming van het commissie-verslag, daar is het met zeer veel genoegen, dat wij hier gewag maken van eene derde Algem. Vergadering, ditmaal den 2den Maart 1896 op verzoek van 10 Corpsleden uitgeschreven, waarbij de Commissie werd geinterpelleerd over de door haar gevolgde gedragslijn in zake hervormingsplannen van het Technisch Onderwijs in verband met de briefwisseling door de Commissie in deze met de Vereeniging van Burg. Ing. gevoerd. Die interpellatie, die wij als feit zeer op prijs stellen, omdat zij getuigt van de belangstelling der Corpsleden, waarop de Commissie en de door haar te vervullen taak zeer zeker aanspraak hebben, liep gelukkigerwijze ten genoege van beide partijen af.

Wij uiten evenwel de hoop, dat het Corps steeds moge doorgaan blijk te geven van die belangstelling in de Commissie; hetgeen zeer zeker, wanneer voor haar moeilijke dagen aanbreken, veel zal bijdragen om hare taak te vergemakkelijken en te veraangenamen.

Laat ons thans een kort overzicht geven van de Colleges in het laatste Corpsjaar aan onze P. S. gegeven.

Tot ons groot leedwezen moeten wij, wat het college van Prof. Scheltema betreft, weder in herhaling vervallen van vorige verslagen. Wij verzekeren Z. H. G., dat dictaat maken soms wel mogelijk is, maar dat een *geregeld* dictaat van Theorie der Bouwconstructiën tot de vrome wenschen moet blijven behooren; en wij betreuren dit des te meer omdat, afgezien van dat toch zoo hoog noodige dictaat maken, het college van Prof. Scheltema zulke goede eigenschappen bezit. Evenwel mogen wij eene verblijdende verbetering constateeren, nl. dat Prof. Scheltema naar wij vernemen, er toe zal overgaan dit jaar autografieën rond te deelen.

De assistent, de Heer de Wetstein Pfister heeft ons verlaten en is voor Werktuigleer vervangen door den Heer J. Z. Risch en voor Graphostatica door de Heeren W. J. Burgersdijk C. I. en J. van der Griend.

Deze beide laatstgenoemde heeren assisteeren ook bij de teekenoefeningen Beschrijvende Meetkunde, zoodat daarbij — dit in aansluiting met ons vorig verslag —, de zware taak van Prof. Cardinaal aanmerkelijk is verlicht.

Het college in de beginselen der Toegepaste Mechanica gegeven door Prof. Cardinaal aan W. I. en S. I. B_2, wordt door zijne toehoorders met belangstelling gevolgd. Wij zeggen nogmaals Z. H. G. dank, zich met het geven van dit college te hebben belast.

De taak van Prof. Zeeman in het geven van het college Theoretische Mechanica is thans voor de helft overgenomen door Dr. de Vries. Wij hebben reden te vertrouwen dat Z. H. G. dit college naar aller genoegen zal geven.

Aan Dr. Sissingh wordt onze welgemeende dank gebracht voor de groote moeite die Z. Z. G. zich het afgeloopen jaar getroost heeft, om hen die het geheele examen B wilden doen, buiten den rooster om, een repetitie-college over den algemeenen cursus *a*, warmte, etc. te geven. Z. Z. G. heeft ook zeer velen een grooten dienst bewezen, door de Handleidingen bij de Practische Oefeningen te laten drukken. Ook zij Z.Z.G. verzekerd van de appreciatie onzerzijds over de zoo zeer welkome splitsing van zijne colleges voor B_1 en B_2, in het begin van dit jaar tot stand gebracht. Wij kunnen dit niet genoeg waardeeren.

De colleges van Prof. Snijders worden door allen, die ze volgen, zeer gewaardeerd. De tijd aangewezen voor de Electrotechnische oefeningen valt echter nog steeds samen met

belangrijke college-uren voor W. I. C_1 en C_2. Nogmaals willen wij hier den wensch uitspreken, dat het volgen van de colleges over Electrotechniek ook voor anderen dan W. I. worde mogelijk gemaakt. Deze wenschelijkheid wordt steeds grooter, nu tegenwoordig de belangstelling in dien tak van wetenschap allerwege wordt gaande gemaakt.

Den Technologen staat bij het terugdenken aan het afgeloopen jaar één feit wel het duidelijkst voor oogen. Wij bedoelen natuurlijk het behoud van Prof. Hoogewerff voor de Polytechnische School. In het begin van Juni drong het bericht van zijne waarschijnlijke benoeming tot Hoogleeraar aan de Universiteit te Amsterdam tot ons door. Direct werden alle mogelijke pogingen in het werk gesteld om Z.H.G. te doen besluiten eene dusdanige benoeming niet aan te nemen. De afdeeling Technologen aan de P. S. heeft zoo veel aan hem te danken; is onder zijn krachtige leiding tot bloei gekomen en — zou zijn steun nog niet kunnen missen. Was het wonder, dat men deed wat men kon, om hem te behouden? En niet te vergeefs: Prof. Hoogewerff bleef, en ging voort zijne krachten te wijden aan onze studie. Moge hij lang voor de P. S. bewaard blijven!

De colleges van de Proff. Hoogewerff en Aronstein laten o. i. niets te wenschen over. Zoolang de P. S. zich in het bezit van twee zulke uitnemende chemici zal mogen verheugen, zullen de technologen in chemische kennis met de doctoren in chemie der universiteiten kunnen wedijveren.

Het college van Prof. Hoogewerff, bijzondere onderwerpen organische chemie (alkaloïden) gaf ons ook menig belangrijk historisch feit. Prof. Aronstein liet prachtig uitgevoerde autografieën vervaardigen. Jammer, dat de subsidie, die Z. H. G.

geniet, blijkbaar niet groot genoeg is om ze ons gratis, zooals overal elders, te verstrekken.

Het corps der assistenten onderging in het Laboratorium weer menige verandering. De Heer Arendsen de Wolff verliet ons, door zijne eervolle benoeming tot Inspecteur v. d. Arbeid. Ook de Heer H. Baucke, T. verliet ons en vertrok naar Amsterdam. Hunne plaatsen werden ingenomen door de Heeren Dr. P. H. van der Meulen T. en F. H. Eydman Jr. W. I. en T. Als speciaal assistent voor Prof. Aronstein werd benoemd de Heer S. H. Meihuizen T. Hierdoor wordt de al te zware taak van den Heer Breukeleveen T. aanzienlijk verlicht.

Prof. Behrens gaf wederom het zoo bij uitstek interessante college microchemie voor T. en M. I.

Het Bacteriologisch Laboratorium is nog steeds in een toestand van wording. De colleges die Prof. Beyerinck ons gaf waren zeer interessant, alleen misschien wat te uitgebreid. In den nieuwen cursus wordt wat meer systematisch te werk gegaan.

Tot onze groote spijt moeten wij van de colleges van Prof. van der Burg opmerken, dat ze niet altijd duidelijk zijn. Z. H. G. behandelt o. i. de ingewikkelde werktuigen, dikwijls te vluchtig en zonder voldoenden logischen gang. Onder de Technologen wordt meer en meer het verlangen wakker het vak Mechanische Technologie voor a. s. W. I. en T. gesplitst te zien. Het college is inderdaad voor Technologen, die uit den aard der zaak minder goed werktuigkundig onderlegd zijn, zeer lastig te volgen, terwijl dikwijls nog de vraag voor hen rijst: „zal ik er in mijn later leven nut van trekken?"

De wet op het M. O. verlangt van a. s. Technologen een examen in spinnen en weven. Dit onderdeel van Mech.

Technologie is o. i. geheel misplaatst in de studie voor Technoloog, daar er in de laatste 15 jaren niet één Technoloog zich in die branche begeven heeft (Technologen zijn niet werkzaam op fabrieken in Enschedé, Tilburg, Leiden enz.).

De collectie autografieën voor Mecl. Technol. wordt nog steeds uitgebreid, terwijl ook in de werkplaats van Prof. van der Burg, voor zoover de beperkte middelen dit toelaten, steeds verbeteringen worden aangebracht. Met waardeering zij hier hulde gebracht voor de wijze, waarop Z.H.G. deze werkplaats tot een model-inrichting tracht te maken.

De zware taak van Prof. Ravenek is veel verlicht door de benoeming van een tweeden hoogleeraar in de werktuigleer. Wij hopen dat de colleges van Z. H. G. daardoor aan duidelijkheid zullen winnen.

In den nieuwbenoemden Hoogleeraar J. Grundel W. I. zien wij een oud-leerling der P. S. met groote practische ervaring. Eerst reeds in zijne door velen aangehoorde en toegejuichte openingsrede en ook daarna in zijn colleges, mochten wij constateeren, dat Z. H. G. steeds vooropstelt de voor den ingenieur zoo belangrijke vragen: „Wat is het doel?“ en „Hoe is dat te bereiken?“ Dit alles doet ons het allerbeste van deze voordrachten hopen.

Aan een reeds lang gekoesterden wensch is eindelijk voldaan door de benoeming van den Heer Huet tot Professor, welke in het begin van dit jaar geschiedde. Naar aanleiding daarvan mocht Z. H. G. vele blijken van sympathie ondervinden; ook spreken wij hier den wensch uit, dat Z.H.G. ons nog lang met raad en daad moge ter zijde staan!

Gaarne zouden wij met betrekking tot de teekenoefeningen bij Z. H. G. een verandering in den rooster zien, in dier voege, dat niet Maandag 's middags alle werktuigkundigen

C_2, C_1, B_2, en B_1 te gelijk geholpen behoeven te worden.

Zeer verheugde ons het bericht, dat de Heer Morre in den loop van dit jaar tot Hoogleeraar benoemd werd, daar deze benoeming eene erkenning genoemd kan worden van de jarenlange toewijding die Z. H. G. steeds heeft bezield in zijne betrekking, en van de vele verdiensten welke in zijn onderwijs aan het licht kwamen. In aansluiting hiermede is een tweede feit ons dus ook dubbel aangenaam, nl. dat Prof. Morre zich weder in een zoodanig verbeterden gezondheidstoestand mag verheugen, dat het Z. H. G. weder mogelijk is geworden, geregeld zijne colleges te geven.

Deze bij uitstek practische colleges zijn ook van veel nut voor de Bouwkundigen. Van veel nadeel voor hen is echter het groot aantal studenten op de teekenzalen, waardoor hun niet die mate van speciale hulp en leiding kan verstrekt worden, waarop zij aanspraak hebben.

Doordat Prof. Morre zijne colleges hervatte is ook de Heer Schroot ontheven van zijn tijdelijke opdracht tot het geven van het college in Burgerlijke Bouwkunde. Genoemde Heer heeft zich met ijver van zijn vaak moeilijke taak gekweten. De Heer Bourdrez heeft den Heer Schroot in de teekenzalen trouw ter zijde gestaan gedurende het afgeloopen jaar; thans is zijne plaats ingenomen door den Heer A. Leeflang.

Wat het college van den Heer van der Kloes betreft moeten wij opmerken dat dit voor de S. I. B_2 in geen opzicht aan het doel beantwoordt. Immers het volgen van het college door den Heer van der Kloes gegeven aan Techn. B_2, S. I. B_2. W. I. C_2 en M. I. C_2 kan hen niet in het minst voorbereiden voor het examen.

Niet alleen dat de lessen over natuur- en kunststeen enz enz. voor hen van geen waarde zijn, doch ook die over hout.

en metalen zijn in den vorm, zooals ze nu gegeven worden, voor hen bijkans geheel nutteloos. Wij verwijzen slechts naar de vragen, dit jaar gesteld en zouden den Heer van der Kloes willen verzoeken om het middel aan te geven, hoe deze uit het door hem gegeven college te beantwoorden zijn. Volgaarne stemmen wij toe dat de strekking der vragen de juiste richting aangeeft waarin het onderwijs in kennis van Bouwstoffen voor de S. I. moet worden opgeleid, doch is het o. i. niet wenschelijk vragen te stellen die in geenerlei betrekking tot het gegeven college staan.

De colleges door Prof. Gugel over Projecteeren gegeven, voldoen o. i. beter voor de Civiel-Ingenieurs dan voor de Bouwkundigen. In de practijk toch zullen spoorweggebouwen waarschijnlijk geen hoofdzaak uitmaken voor den architect, terwijl het college C_2 van Z.H.G. voornamelijk daaraan gewijd is. De fraaie collectie plaatwerken en fotografieën, waarmede Z.H.G. zijne colleges over Geschiedenis der Bouwstijlen opluistert, wordt door zijne toehoorders zeer gewaardeerd. Op de teekenzalen staat Prof. Gugel ons met veel ambitie ter zijde.

De Heer van Anrooy die ons aldaar met zooveel ijver en talent behulpzaam was, heeft de P. S. verlaten en plaats gemaakt voor den Heer W. F. C. Schaap Jr. C. en B. I.

De heer Sluyterman beschouwt bij het geven van zijn college het maken van schetsen als hoofdzaak, eene meening die wij in zoover kunnen deelen, dat wij toch ook een eenigszins boeiender voordracht zeer zouden toejuichen.

Den heer Gips zij dank gezegd voor de welwillendheid waarmede hij het college over kunstgeschiedenis heeft geopend. Wij hopen van harte, dat het aantal toehoorders van dit hoogst interessante college steeds moge aangroeien.

De heer Lacomblé is de weinige studenten die zijn atelier bezoeken, zeer behulpzaam.

Aan Prof. Telders zouden wij in overweging willen geven of het niet wenschelijk zou zijn, dat Z.H.G. bij de behandeling van de uitwateringssluizen de théorie over uitstrooming van vloeistoffen achterwege liet, daar dit toch uitgebreid behandeld wordt door Prof. Scheltema.

Ook in de teekenzalen C_1 en C_2 is de hulp vermeerderd door de benoeming van den Heer A. W. C. Dwars C. I. tot assistent. Tegenover deze verandering ten goede doet zich steeds meer en meer de behoefte aan plaats in de teekenzalen van de Professoren Henket en Telders, vooral nu zoovelen van het groote jaar 1894 in hun derde studiejaar gekomen zijn, gevoelen.

De Excursies dit jaar gehouden mochten zich over 't algemeen in een zeer groote deelname verheugen; wel een bewijs dat ook de leerlingen inzien, dat de practische vorming onontbeerlijk is voor den ingenieur gedurende zijn studietijd.

Onder leiding van Prof. Aronstein bezochten Technologen B_3 en B_4 de beetwortelsuikerfabriek te Halfweg gedurende de Campagne, de fabriek van ontplofbare stoffen van den Heer Bredius te Muiden, de margarine-boterfabriek van de Heeren Gebr. van den Bergh te Rotterdam, zeer zeker een model in dit opzicht. Ook de stearine-kaarsen-fabriek te Gouda werd bezocht. Wij kunnen de gastvrije ontvangst van Dr. IJssel de Schepper, directeur dier fabriek, niet genoeg roemen.

Prof. van der Burg bezorgde Technologen B_3 en B_4 en W. I. C_1 en C_2 toegang tot de lakenfabriek van den Heer Krantz te Leiden. Met Technologen en W. I. B_2 bracht

Z.H.G. het jaarlijksche bezoek aan de geschutgieterij te 's Gravenhage. Jammer dat zoo weinig W. I. daaraan deelnamen, aangezien het examen voor de deur stond.

Prof. Huet geleide de werktuigkundigen naar de nieuwe watertoren van de Delftsche waterleiding.

Onder leiding van Prof. Telders hadden dit jaar de volgende excursies plaats:

In November van het vorige jaar bezichtigden de C. I. C_1 en C_2 de drooggelegde waaierdeur van de sluizen in het Ververschingskanaal te Scheveningen en den nieuw gebouwden strandmuur. In September en October l.l. bezochten C. I. C_1 en C_2 de havenwerken van Rotterdam en de werken van den Nieuwen Maasmond, waarop o. a. de stoomveren bij Keizersveer, de daar gebouwde uitwateringssluis en stoomgemalen en de gedeeltelijk voltooide brug bij Heusden werden bezichtigd.

De Heer van der Kloes organiseerde voor C. I. C_1 eene excursie naar Amsterdam ter bezichtiging van het Liernurstelsel. Ook werd in aansluiting met de bezichtiging der in Delft nieuw gebouwde watertoren, de prise d'eau van de Delftsche waterleiding te Monster bezocht.

Onder leiding van Prof. Cop bezichtigden de scheepsbouwkundigen op twee excursies de „Kortenaer" te Amsterdam en het te water loopen van de „Outshoorn" bij de Ned. Scheepsbouw Maatschappij.

De Heer Sluyterman leidde op eene excursie de B. I. door Haarlem, voornamelijk om een bezoek te brengen aan het Museum van Kunstnijverheid.

Ons rest thans nog onze bevindingen te boekstaven over de inrichting der gebouwen en localen van de P. S. Dat die

inrichting allergebrekkigst is, is reeds voldoende bekend;*) o. i. zal niemand dat kunnen ontkennen. Toch mogen wij een woord van warme erkentelijkheid niet achterwege laten aan den Raad van Bestuur voor het uitnemende beleid waarmede hij van de weinige middelen, die hem ten dienste staan, partij trekt om, waar het mogelijk is, verbeteringen aan te brengen.

Wanneer wij ons hier dan ook de vrijheid veroorloven om te wijzen op de zeer groote gebreken die, helaas, onze P. S. aankleven, daar doen wij dit alleen om te wijzen op feiten, die niet zijn uit den weg te ruimen, wanneer de Regeering doorgaat met onze P. S. zoo stiefmoederlijk te bedeelen, als dit tot nu toe het geval was.

Door het toenemende aantal studenten, die onze P. S. bezoeken zijn de verschillende localen *volkomen* ontoereikend geworden om allen, die er gebruik van maken, te bevatten.

---

*) Voor hen, die feiten wenschen te vernemen, zij het ons vergund een greep te doen uit den voorraad.

In de Collegezaal van Prof. Scheltema is in het geheel geen kunstmatige ventilatie aanwezig (soms door den schoorsteen). De onaangename en bedorven lucht, die daar dan ook heerscht gedurende de colleges kan niet anders dan hoogst schadelijk zijn.

In zaal 4 is het voorgekomen, dat er niettegenstaande de twee rijen banken, die er in den loop van het jaar bij zijn geplaatst, eenvoudig geen plaats was om allen, die een college van Prof. Cardinaal wenschten te volgen, te herbergen. Men had dan ook de deur geheel geopend, in die geopende deur en, daarachter ook nog in de gang tafels geplaatst en op stoelen, welke bovenop die tafels waren gezet, zat men om de voordracht aan te hooren.

In zaal 42 is het geen zeldzaamheid, dat men wegens gebrek aan plaats op de vensterbanken moet zitten.

Aan al deze grieven is, wel is waar, in het loopende cursusjaar door den Raad van Bestuur eenigszins tegemoet gekomen, doordat o. a. de suite van de voormalige Directeurswoning, hoe onvoordeelig ook ingericht, en een zaal in het oude Gymnasium voor het geven van colleges zijn bestemd geworden, doch het behoeft wel geen nader betoog, dat deze toestand in hooge mate ongezond en ondoelmatig is.

De teekenzalen beginnen in het algemeen geheel onvoldoende te worden voor hunne bestemming. Vooreerst laat de kunstverlichting in vele hunner nog zeer te wenschen over, ontbreekt zelfs geheel in enkele. Maar in de tweede plaats is de toevloed van studenten zóó groot, dat er eenvoudig geen plaats is, om ze te bevatten. Het verschijnsel is dan ook geen zeldzaamheid meer, dat eenen student, die voornemens is te komen teekenen, aangezegd moet worden, zich te verwijderen, daar er geen plaats meer is.

Hoezeer ook al het mogelijke gedaan is, om aan de Bibliotheek de voor haar zoo hoog noodige uitbreiding te geven, door er o. a. het voormalig bureau van den Hoogleeraar-Directeur bij te trekken, blijkt zij toch nog te klein te zijn, daar een aantal boekwerken hunne plaats moeten blijven innemen in den gang. Zal de bibliotheek aan aller wenschen voldoen, dan zou het o. i. aanbeveling verdienen er eene afzonderlijke lees- en schrijfzaal aan te verbinden.

Het Laboratorium heeft geen reden tot klagen. Wel wacht de weegkamer nog steeds op haar fundeering (zie vorig verslag) maar aan den anderen kant staan belangrijke verbeteringen te wachten in den vorm van eene accumulatorenbatterij, die dienen zal voor electrolytische doeleinden, en van een Moissau-oven.

De onaangename opmerking moet ons nog van het hart, dat (hoewel er sedert ons vorig verslag, eenige verbetering valt waar te nemen), de mate van beleefdheid en van de meest gewone welvoegelijkheid van den kant der studenten op college- en teekenzalen nog zeer veel te wenschen overlaat. Wij zullen geene feiten aanhalen, zij zijn in overvloede bekend, doch drukken met klem de hoop en de verwachting

uit, dat hierin spoedig eene groote verandering ten goede moge komen.

Hiermede geraakt ons verslag ten einde. Veel goeds hebben wij kunnen vermelden, maar ook veel, dat dringend verbetering behoeft. Laat ons hopen, dat de volgende Commissie zoo gelukkig zal kunnen zijn te mogen wijzen op eene aanmerkelijke vooruitgang in alles, wat aangaat de studie aan onze Polytechnische School.

DE COMMISSIE.

ALGEMEENE INLEIDING

TER OPENING VAN DE VOORDRACHTEN OVER KENNIS VAN WERKTUIGEN.

Uitgesproken op 16 Sept. 1896 door Prof. J. GRUNDEL, W. l.

Mijne Heeren.

In het jaar 1889 was te Parijs een beeld te zien van de ontwikkeling der nijverheid in de laatste eeuw: het was de tentoonstelling, die gehouden werd honderd jaren na het uitbreken van de Fransche revolutie, eene uitnemend geschikte gelegenheid dus om ons de wijzigingen onder de oogen te brengen, die op allerlei gebied gedurende de laatste honderd jaren waren tot stand gekomen.

Twee van die wijzigingen werden den technicus onmiddellijk duidelijk gemaakt: het uitwendige van de gebouwen toonde de toepassing daarvoor van de ijzerconstructies, het inwendige de toepassing van het werktuig voor allerlei doeleinden.

Op deze tentoonstelling is het *te zien* geweest, dat onze eeuw gekenmerkt wordt door de algemeene toepassing van de machine, de uiting van het menschelijk intellect, die begon met den handenarbeid te vervangen en ten slotte — door bijna algemeene invoering — de groote hervormingen op allerlei gebied in het leven riep, waarvan, zooals ik zeide, deze tentoonstelling ons een duidelijk beeld te aanschouwen heeft gegeven.

Wij beleven die hervormingen, den tijd van de algemeene invoering van het werktuig maken wij mede en wij, ingenieurs en technologen hebben tot taak

in de eerste plaats kennis te nemen van die hervormingen,

ten tweede gebruik te maken van de nieuwe toepassingen en

ten derde mede te arbeiden aan de verdere ontwikkeling van het werktuig.

De kennis van werktuigen is voor ons dus een vak dat wij hebben te beoefenen.

Met de ontwikkeling van het werktuig heeft het onderwijs aan de Polytechnische school rekening te houden. De leerstof breidt zich steeds uit en de Regeering heeft getoond daarvoor een open oog te hebben, en daarvan een bewijs gegeven door de benoeming van een derden docent in de afdeeling Werktuigkunde.

Op voordracht van den Raad van Bestuur, door het vertrouwen der Regeering als zoodanig aangesteld, is aan mij thans een gedeelte van het onderwijs in de Kennis van Werktuigen opgedragen.

Dit onderwijs wilde ik aanvaarden met eene Algemeene Inleiding aan alle aanstaande ingenieurs en technologen om U mede te deelen op welke wijze ik mij voorstel deze taak op te vatten.

Het is mij aangenaam uit Uwe talrijke opkomst Uwe belangstelling te zien en ik waardeer ook de tegenwoordigheid van collega's en vrienden.

Ik heb een cursus te geven aan alle ingenieurs over werktuigen tot het opvoeren van lasten en van water;

hijschwerktuigen en pompen dus, een cursus voor civiel-ingenieurs en die tevens voor scheepsbouw-, mijn- en werktuigkundig-ingenieurs eene inleiding kan zijn voor verdere voordrachten over dezelfde onderwerpen.

Met civiel-ingenieurs heb ik dan eenige onderwerpen als bijv. baggermachines en heimachines in het bijzonder te behandelen

Onnoodig te zeggen, dat elk ingenieur deze werktuigen moet kennen. Het is zijn gereedschap. Ook op het terrein van den civiel-ingenieur heeft het werktuig in den laatsten tijd eene groote plaats ingenomen en ieder, die een ingenieurswerk van beteekenis heeft zien uitvoeren, heeft tal van werktuigen kunnen opmerken, die men daarbij gebruikt.

Het ontwerp en de leiding van de uitvoering van die werken zijn in handen van den civiel-ingenieur — zou hij dan niet bekend moeten zijn met de middelen, die hem ten dienste staan? Hij moet weten, hoe hij zijn grond kan verplaatsen, hoe zijne zware stukken zijn te behandelen, hoe zijne fundeeringsputten zijn droog te houden, hij moet zijn gereedschap kennen — dit is het eerste wat een werkman leert.

Niet alleen als gereedschap passen civiel-ingenieurs en architecten werktuigen toe; meermalen nemen zij deze toestellen in hunne ontwerpen op. Bekendheid in de details met inrichtingen voor het open draaien van bruggen en sluisdeuren is noodig voor den civiel-ingenieur, terwijl een architect niet onbekend mag zijn met de verschillende constructies van liften.

En nu spreek ik nog maar alleen over werktuigen tot het opvoeren van lasten en van water. Maar allerlei andere toestellen past de civiel-ingenieur toe en het zou niet

moeilijk zijn vele voorbeelden te noemen van gevallen, waarin de civiel-ingenieur eene uitvoerige kennis van werktuigen noodig heeft. Eene enkele opmerking voeg ik hieraan nog toe. Hier te lande werkende kan een civiel-ingenieur nog wel den raad inwinnen van werktuigkundigen; maar meermalen zal het kunnen voorkomen, dat dit niet het geval is en een *zelfstandig* optreden van den civiel-ingenieur wordt geëischt op werktuigkundig gebied. Op Java bijv. komt dit herhaaldelijk voor.

En zal ik nu *alle* werktuigen met U kunnen behandelen, die een civiel-ingenieur zal kunnen toepassen? Dit stel ik mij niet voor; de verschillende vormen waarin die werktuigen voorkomen zijn te talrijk en voortdurend construeert men nieuwe.

Maar wat ik zal trachten te doen, is dit: Ik zal beproeven U die werktuigen te doen begrijpen, en mijn doel is dit te bereiken door U in de eerste plaats de elementen te doen kennen, waaruit *al* die verschillende werktuigen zijn opgebouwd.

Bijvoorbeeld: Wij weten dat het doel van een hijschwerktuig is een zekere last op te voeren tot een zekere hoogte en dat wij dit bereiken door het aangrijpingspunt van eene zekere kracht te verplaatsen over een zekeren afstand.

Nu zullen wij leeren wat een kamwiel is; dan zullen wij zien dat wij door toepassing daarvan verschillende verhoudingen tot stand kunnen brengen tusschen de bovenbedoelde wegen van de aangrijpingspunten van kracht en last. Wij kunnen daardoor den last een geringen weg laten afleggen terwijl het aangrijpingspunt van de kracht zich over een grooten afstand verplaatst: wij kunnen dus daar-

mede een hijschwerktuig samenstellen, waarmede met betrekkelijk geringe kracht groote lasten kunnen worden opgevoerd, want, ik behoef het slechts even aan te stippen, met verwaarloozing van de schadelijke weerstanden is de arbeid van de kracht = arbeid van den last.

Weten wij dan nog wat een rem is en wat een palrad is, dan begrijpen wij alle hijschwerktuigen, die bekend staan onder den naam van lieren.

Wij zullen zien wat een vaste en wat een losse rol is, wat wij daarmede kunnen bereiken, en dan zal het ons gemakkelijk vallen, om alle uit rollen samengestelde takels te verklaren.

En later zullen wij diezelfde rollen terugvinden bij de hydraulische hijschwerktuigen en wederom onmiddellijk de toepassing begrijpen.

Wij zullen de schroef en de moer bestudeeren en daaruit de worm en het wormwiel afleiden en uit deze elementen vijzels en samengestelde takels opbouwen.

Maar van die elementen moeten wij dan ook alles weten; het doel, de samenstelling en het nuttig effect of m. a. w. het verlies door schadelijke weerstanden dat ons de toepassing geeft.

En in een afzonderlijk college: constructie van werktuigonderdeelen voor den civiel-ingenieur zal ik U trachten te leeren hoe men die onderdeelen maken kan, construeeren kan, en onnoodig te zeggen, dat wij eerst daardoor die elementen goed in ons opnemen.

Zoo zullen wij te werk gaan en toegerust met de kennis van de hoofdbestanddeelen der hijschtoestellen zullen wij geen moeite hebben om samengestelde werktuigen te begrijpen. Dan valt ons ook de studie van baggermachines,

heitoestellen en liften niet zwaar; wij gaan die eenvoudig ontleden in de onderdeelen waarmede wij ons vertrouwd hebben gemaakt.

Eenvoudiger dan de studie van de hijschwerktuigen zal voor ons de beschouwing zijn van de toestellen tot het opvoeren van water. Wij zullen eene verdeeling maken van de verschillende types en dan ook bij elk type elk element nauwkeurig bezien. Eene beschrijving van de werking van een pomp kan kort zijn, maar bij de details moet men stilstaan; men moet die grondig kennen, niet om de werking van de pomp te verklaren, maar om de werking te verzekeren.

't Is zeer eenvoudig te zeggen hoe een pomp werkt, maar een ingenieur moet weten waarom een pomp dikwijls *niet* of slecht werkt, en daarvoor heeft hij detailkennis noodig. Daarvoor moet hij nauwkeurig weten wat een zuiger en wat een klep is.

Hebben wij ook de elementen van een pomp bestudeerd dan zal het ons gemakkelijk vallen de verschillende pompwerktuigen te begrijpen waarmede een ingenieur moet kennis maken.

Verder heb ik een cursus over fabriekstoestellen te geven aan technologen. — Voor *hen* is de chemische industrie het arbeidsterrein, en de kennis van de chemie is dus eene eerste vereischte. Maar, het is reeds betoogd door prof. ARONSTEIN in zijne openingsrede, dat een technoloog niet *uitsluitend* chemicus kan zijn — hij moet zijne chemische wetenschappen toepassen op de nijverheid; hij moet dus kennis hebben van de bedrijven; die kennis verkrijgt hij door de studie van de chemische technologie.

Maar hoe wordt in die bedrijven de chemie toegepast, hoe voeren m. a. w. de technologen de chemische processen uit in het groot?

Niet in reageerbuisjes of bekerglazen en met behulp van roerstaafjes en filtreerpapier; met deze gereedschappen kunnen zij de chemie wel in het laboratorium bestudeeren en met deze gereedschappen kunnen zij de processen die in de fabriek gebeuren, wel nagaan, controleeren, maar voor de procédés op groote schaal zijn fabriekstoestellen noodig. Laat ik met dezen naam maar even aangeven al die apparaten die een technoloog gebruikt in de nijverheid. Zijn reageerbuis is een reservoir of een bezinkbak, zijn roerstaaf is een dikwijls zeer samengesteld werktuig, stoomslangen tot verwarming zijn zijn gasbrander, filters, filterpersen zijn filtreerpapier — voor de verplaatsing van zijne vloeistoffen heeft hij pompen en montejus noodig, voor het verdampen tripple effets en vacuums, voor het droogen centrifuges en eesten.

Als een vreemdeling staat een technoloog in de fabriek als hij de toestellen nog niet kent waarmede hij zijne wetenschap bruikbaar kan maken. In de eerste plaats moet hij dus het bestaan daarvan kennen, ten tweede moet hij die weten toe te passen en ten slotte moet hij daarmede experimenteeren, om de waarde van het toestel uit te maken. Dat laatste is ook zijn werk; de werktuigkundige zal het toestel maken, de machinefabrikant het leveren maar aangezien een chemisch procédé daarin plaats moet hebben, is het de *chemicus* die ten slotte het apparaat critiseert [1]).

---

[1]) Gaarne voeg ik de volgende van vriendschappelijke zijde gemaakte opmerking hieraan toe.

»De technoloog heeft niet alleen critiseerend op te treden

Wil dus een technoloog zijne chemische denkbeelden in het groot toepassen, dan is voor hem de studie van de fabriekstoestellen een vereischte. En niet alleen van de toestellen maar ook van de accessoires, van alles wat daarbij behoort; van de pijpleidingen en van drijfwerk opdat hij een toestel kan in gang brengen.

De technoloog is in de fabriek de »chef de fabrication", de chef van het bedrijf. Maar het bedrijf wordt uitgevoerd in en met toestellen. En wat ziet men dikwijls? Dat de werktuigkundige de kennis van de toestellen heeft en de »chef de fabrication" niet. Dat maakt den laatste afhankelijk. En meermalen wil de werktuigkundige die afhankelijkheid laten voelen aan den chemicus; den werktuigkundige ontbreekt vaak de kennis van het bedrijf maar hij kent de toestellen en *hij* is het dikwijls die daarmede werkt.

Dat is een onjuiste toestand; het is de chef van het bedrijf, die zich van de toestellen *bedient*, de toestellen zijn zijn gereedschap.

En wat te zeggen van een werkman die zijn gereedschap onvoldoende kent, de hulpmiddelen, waarover hij beschikken kan, niet weet te gebruiken?

Met opzet wijd ik uit over de noodzakelijkheid voor den technoloog om fabriekstoestellen te leeren kennen, omdat ik voortdurend gezien heb hoe noodig dit is.

Er is herhaaldelijk naijver ook tusschen den werktuigkundige en den chemicus; niet of weinig bekend met de

---

»maar moet door juiste uiteenzetting van hetgeen hij met het »toestel wenscht te bereiken aan den Werktuigkundige de ge»gevens verschaffen die voor het ontwerpen eener juiste con»structie noodzakelijk zijn. Het fabriekstoestel moet ontstaan »door samenwerking van den technoloog en den werktuigkundige."

procédés beschouwt de eerstgenoemde zijne apparaten uit een werktuigkundig oogpunt en wil hij niet aannemen, dat het toestel *hulpmiddel* is en het chemisch proces *doel.* Onbekend met het toestel let de technoloog dikwijls te veel uitsluitend op het doel, waardeert hij het werktuig en den arbeid van den machinist te weinig. En in menige fabriek ontbreekt daardoor de samenwerking tot nadeel van het bedrijf.

Kennis van het bestaan van de toestellen is dus noodig; een technoloog moet bijv. weten, welke apparaten bestaan om vloeistoffen te concentreeren, welke soorten van filters er zijn.

Hij moet de toestellen, die hij gebruikt, goed leeren kennen, ook om die tot het hoogste rendement te kunnen brengen. Hij moet experimenteeren.

De onkosten van de procédés, van het geheele bedrijf moeten zoo gering mogelijk worden gemaakt; daartoe moet elk toestel zoo voordeelig mogelijk werken. Dat te bereiken is ook een voorname taak van den technoloog, een *zeer* voorname. De chef de fabrication bestudeert elk station in de fabriek. Een voorbeeld, het ketelhuis; hij moet uitmaken hoeveel water de ketels verdampen om de capaciteit daarvan te kunnen beoordeelen. Hij moet weten of hij een nieuwen ketel moet aanschaffen op een gegeven moment of dat hij de stoomproductie kan opvoeren. In het ketelhuis wordt stoom gemaakt. Hij moet weten hoeveel en tot welken prijs. Hij kan beoordeelen of de verbranding van de steenkolen *volledig* is geweest, want hij weet aan te toonen of CO voorkomt in de rookgassen. Hij kan aantoonen of de verbranding *zuinig* is geschied, dat is met een niet te groote overmaat van lucht, want hij kan die overmaat van lucht vaststellen. Hij kan het CO_2 gehalte bepalen van schoorsteengassen. *Hij* is de kolenbespaarder.

En in menig ketelhuis gaan schatten onnut door den schoorsteen omdat de fabricatiechef zijne chemische wetenschap niet toepast op dit station.

Wanneer met de kennis van de chemie gepaard gaat de kennis van werktuigen, kan de technoloog een goed zelfstandig fabrieksingenieur zijn. Een *echte* chef de fabrication is hij eerst dan, wanneer hij voor de fabricatie zich bedienen kan van zijne toestellen evengoed als voor zijne proeven van zijne instrumenten.

Mijn onderwijs zal dus tot doel hebben U de toestellen die het meest worden gebruikt te leeren kennen, en u wenken te geven voor het gebruik en de opstelling [1].

In de derde plaats heb ik te geven aan werktuigkundige ingenieurs een college over de wiskundige theorie der mecanismen tot overbrenging van beweging. Voor het oogenblik blijf ik hierbij niet stilstaan. Wij kunnen dadelijk daarmede beginnen; het zal eene voortzetting zijn van de voordrachten van prof. Cardinaal over cinematica.

En in de vierde plaats heb ik te geven een cursus van Kennis van Werktuigen voor aanstaande werktuigkundige ingenieurs over bijzondere onderwerpen, en op ons pro-

---

[1]) Zooals uit deze beschouwingen blijkt ging ik uit van de veronderstelling dat aan de Polytechnische School worden gevormd *scheikundige* technologen. Het blijkt mij dat door Prof. P. van der Burg een volledige cursus, over drie studiejaren verdeeld, aan de aanstaande technologen wordt gegeven in de Mechanische Technologie, zoodat niet alleen de chemische industrie hun arbeidsveld behoeft te zijn, maar zij ook in tal van andere bedrijven de verkregen kennis zullen kunnen toepassen.

Dec. 1896.

gramma staan waterraderen, turbines, hijschkranen en pompen.

Van de onderwerpen zal ik thans niet veel zeggen. In ons land worden weinig of geen toepassingen gevonden van hydraulische moteurs, maar voor den werktuigkundig- en den mijn-ingenieur is dit onderwerp toch van belang omdat zij die moteurs zullen kunnen toepassen zoodra zij in streken komen te werken waar stroomend water is. En wij weten, dat dit het geval is in onze koloniën.

Het zal mijn streven zijn dit onderwerp zoo met U te behandelen, dat gij zult weten welke moteur in een gegeven geval is toe te passen. Vooral voor turbines is die kennis noodig; eene turbine moet met juistheid gekozen worden.

In hoofdzaak zal ik voor de behandeling van toestellen tot het opvoeren van lasten en van water dezelfde methode volgen als ik aangaf voor den cursus voor civiel-ingenieurs, maar wij zullen meer onderwerpen behandelen en onze toestellen nog een weinig anders bezien. Want voor den werktuigkundig-ingenieur is de kennis van werktuigen eene andere studie dan voor den civiel-ingenieur en den technoloog. Deze laatstgenoemde ingenieurs passen de werktuigen toe, experimenteeren en critiseeren, maar, de werktuigkundig-ingenieur heeft noodig een kennis van het werktuig waardoor hij een werktuig kan maken.

Ik zeide in mijne inleiding: wij beleven de invoering van het werktuig, wij hebben het te leeren kennen, wij hebben het toe te passen en wij hebben ook te arbeiden aan de verdere ontwikkeling. Er moeten werktuigen gemaakt worden en dat is het werk voor den werktuigkundig-ingenieur.

Aan hem niet alleen de toepassing, de critiek, maar de kunst. Aan hem dus de moeilijkste taak op dit gebied.

Maar aan hem ook het genot van den moeilijken arbeid: het geluk dat veroverd wordt door vruchten te zien van geestelijke inspanning. Maar ik herhaal het: moeilijk is die taak. En welke kennis van werktuigen is dan noodig voor den constructeur? En eigenlijk zou daarop het antwoord moeten zijn: »Eene volledige kennis." Hij moet alles weten van het werktuig wat daarvan te weten is: het doel, de samenstelling natuurlijk, het nuttig effect, maar dat is niet genoeg.

Hij moet weten welke beweging alle onderdeelen hebben en welke krachten daarop werken en deze kennis zou ik willen noemen: de theoretische mechanica van het werktuig; hij moet weten welke gegevens hem dan de leer der bouwconstructies kan verschaffen, om de sterkte der verschillende onderdeelen te berekenen.

En wil hij construeeren, dan moet hij weten welk materiaal hem ter beschikking staat; hij moet daarover een oordeel kunnen vellen en hij moet weten met welke werktuigen hij zijn onderdeelen kan afwerken; chemie en mechanische technologie heeft hij dus te beoefenen.

En ten slotte heeft hij rekening te houden met tal van kleinere en grootere verschijnselen, die zich openbaren wanneer het werktuig in gang zal komen, waarvan alle oorzaken niet in de berekeningen waren op te nemen: verschijnselen van de ervaring.

Deze kennis van het werktuig is dus een omvangrijk geheel. Ik zeg een *geheel*, en met opzet. Want meermalen wordt eene verdeeling gemaakt van de ingenieurskunst in theoretische en practische.

Maar zoogenaamde theorie en zoogenaamde praktijk heeft de constructeur noodig om te kunnen *maken*. Voor hem

is die kennis en ervaring een geheel; hij kan er niets van missen.

En alleen als hij kent van zijn werktuig: de theoretische mechanica, de sterkteberekening der onderdeelen, als hij de kennis heeft van het materiaal en als hij zijn gereedschap weet te gebruiken om af te werken en als hij geexperimenteerd heeft in de toepassing of, zooals men dat zegt: indien hij de theorie *verstaat* en praktijk *heeft opgedaan*, dan kan hij construeeren. En anders niet. Niet met de eene helft, ook niet met de andere helft. De ingenieurskunst is het geheel van theorie en praktijk.

Nu kan ik U zeggen hoe ik met werktuigkundige ingenieurs kennis van werktuigen zal behandelen.

De volledige kennis van het werktuig zooals ik U die boven omschreef, zult gij niet verwachten van mij te hooren doceeren. Theoretische en toegepaste mechanica, mechanische technologie, scheikunde der materialen, werktuigbouwkunde worden als afzonderlijke vakken onderwezen. Maar wij zullen samen de werktuigen eerst omschrijven en daarna ontleden om daarin de vraagstukken te zoeken en te stellen waarin de bovengenoemde vakken ons het antwoord zullen geven. En ook nu weer zullen wij de werktuigen goed in de verschillende onderdeelen bezien, want detailkennis is een *absoluut* vereischte voor iemand die een samengesteld toestel wil leeren construeeren.

Laat ik hierbij nog even stilstaan. Geen samengesteld werktuig kan goed wezen, wanneer niet alle onderdeelen correct zijn; alle onderdeelen zijn belangrijk en bijna zonder uitzondering komt elk gebrek bij een werktuig aan den dag.

En dikwijls bestaat het onderscheid in de uitvoeringen van dezelfde deelen door verschillende constructeurs slechts

in zoogenaamde kleinigheden, die echter van groot belang kunnen zijn. De plaatsing van een enkele bout, van een enkel smeergat zelfs, de toepassing van een klein stukje van zeker materiaal, eene gelukkige gedachte in de afwerking kan de bruikbaarheid van een detail verhoogen.

Laat ik hieraan nog iets toevoegen. Uit al die vakken, die ik noemde, is voor ons veel te leeren, maar er is meer noodig voor U dan het onderwijs, dat wordt gegeven. Om in uw vak te slagen is noodig ijver en voor de ingenieurskunst ook aanleg. Er moet hard worden gewerkt om ingenieur te worden; het is een moeilijk vak dat groote toewijding eischt. Maar het is een mooi vak en een vak waarin wat is te doen en wat is te bereiken, en ik zal U bij deze gelegenheid iets mededeelen van het terrein waarop voor constructeurs en industrieelen wat tot stand te brengen is.

Nog eens: onze eeuw kenmerkt zich door de invoering van het werktuig. En de vraag is in hoever heeft onze werktuig-industrie daarvan geprofiteerd?

En dan kan ik U mededeelen, dat op Java 170 werkende suikerfabrieken zijn, waarin voor millioenen staat aan toestellen van Engelschen, Schotschen, Franschen, Duitschen en Belgischen oorsprong, terwijl in Holland geconstrueerde apparaten nog uitzondering zijn.

Tal van vreemdelingen brachten en brengen de bestellingen voor onze industrie in handen van fabrikanten buiten ons land.

En in de koffie gaat het evenzoo. Eene Amerikaansche firma heeft met een staf van jonge vreemdelingen het terrein veroverd en stoommachines, waterwielen, turbines, toestellen tot het bereiden van koffie, bijna alles is buitenlandsch maaksel.

En nog tot voor korten tijd was de vaart in Indië in handen van eene Engelsche maatschappij, die voer met 35 schepen, waarvan de vlag wel Hollandsch was, maar die evenals de machines in het buitenland waren gebouwd.

En hoe is het *hier* gegaan?

Nog eens de suikerindustrie. Maak eene tournee in Noord-Brabant en ga eens zien hoeveel Hollansche toestellen gij er vindt; ook daar overheerschen België en Duitschland ons.

En iets anders: Wij zijn geweest knappe molenmakers en scheepsbouwers. Wij bouwden graanmolens, oliemolens, papiermolens, zaagmolens. En bezoek nu eens eene meelfabriek, of oliefabriek of zagerij, waarin die molens veranderd zijn bij de invoering van stoom- en andere nieuwe werktuigen.

Wat zult gij er vinden? Duitsche en Belgische inrichtingen om meel te malen, Fransche hydraulische persen om olie te slaan, Engelsche en Amerikaansche zaagmachines.

Wij zijn scheepsbouwers geweest en een groot aantal van de ijzeren schepen, die wij nog in de vaart hebben, zijn op buitenlandsche werven gebouwd.

Ons land is een polderland en wij hebben altijd moeten pompen, maar des alniettemin hebben wij niet voorkomen, dat een groot aantal buitenlandsche pompen bij ons zijn ingevoerd geworden.

Ons land is bekend door zijn veestapel en de Hollandsche boter wordt wel vervaardigd volgens de nieuwste methode, ook al met werktuigen, maar in Noorsche of Schotsche centrifuges, want wij maken die toestellen niet.

Mijne Heeren, ik zou U een kijkje geven op ons terrein; meer kan ik thans niet doen. In de oorzaken van alles,

wat ik opsomde, kan ik mij niet verdiepen: het is daarvoor hier niet de plaats; alleen spreek ik de overtuiging uit, dat de invoering van het werktuig aan onze natie meer ten goede zou zijn gekomen, indien wij een grooter aantal van werkelijke technici hadden gehad, mannen met echte ingenieurswetenschap en werkelijke ervaring, met ijver en met moed.

Met echte ingenieurwetenschap: mannen in wier hoofd de wetten der mechanica en physica zijn vastgelegd tot een onwrikbaar, onmisbaar fundament voor werktuigbouw en werktuigkennis.

Met werkelijke ervaring: mannen, die wat gezien en wat gemaakt hebben, die hunne materialen en hun gereedschap leerden kennen en gebruiken in de praktijk.

Met ijver: mannen, die willen werken en die willen doorzetten ook waar het werk moeilijk is en zwaar is en volbracht moet worden onder drukkende omstandigheden.

Met moed: mannen, die wat durven ondernemen en terrein durven zoeken voor hunne werkzaamheid ook daar waar dat nog niet precies door anderen is afgebakend geworden.

Die mannen hebben wij nog noodig voor onze industrie en *zulke* mannen moet gij, aanstaande industrieelen onder u, worden.

En na de onverkwikkelijke mededeelingen uit het verleden, die ik deed, is het eene opwekking dat ik op een beter heden kan wijzen. Wij hebben terrein verloren maar wij herwinnen.

Laat ik U uit dezen tijd ook een en ander vertellen tot slot.

Het is eene Hollandsche fabriek, die de laatste nieuw gebouwde suikerfabriek op Java heeft ingericht, en het

is het nieuwste procédé, waarmede de machinefabrikant zich had bekend gemaakt, om bij deze installatie te kunnen toepassen; het is eene fabriek met diffusie. En reeds sedert geruimen tijd heeft de bekende Twentsche machinefabriek belangrijke afzet in onze kolonien.

De oude Koninklijke Fabriek is gereconstrueerd en maakt haar spoorwegmateriaal voor binnen- en buitenland.

Eene nieuwe Hollandsche scheepswerf bouwde onlangs een schip voor de Paketvaart-Maatschappij, die thans met schepen, grootendeels in Holland gebouwd, de vaart in onze Indische wateren in handen heeft.

En alle schepen van de Rotterdamsche Lloyd worden sedert jaren te Vlissingen op stapel gezet en thans heeft ook de Maatschappij Nederland haar eerste Hollandsche schip in de vaart.

Hollandsche baggermachines gaan overal heen. En van de invoering der electrotechnische werktuigen krijgt ook onze industrie een aandeel.

Hollandsche ingenieurs hebben ook in de laatste jaren naam gemaakt met spoorwegbouw op Java en in de Transvaal, en in onze industrie hebben reeds een aantal oudleerlingen van de Polytechnische School eene krachtige positie ingenomen. Wij herwinnen terrein.

Dit is de opwekking waarmede ik kan besluiten.

Maar laten wij beseffen, dat die herovering van gebied thans een moeilijke strijd is. Laten wij begrijpen, dat wij daartoe sterk gewapend moeten zijn, dat een van onze wapens moet wezen volledige kennis van ons vak, en dat wij op ons wapen meester moeten zijn.

Laten wij beseffen, dat wij hier zijn om dit vak te leeren en laat ons doel niet alleen zijn, een diploma te verwerven

om daarmede een postje te kunnen krijgen, maar laten wij trachten te worden de mannen zooals ik beschreef, de mannen die wij noodig hebben met echte ingenieurswetenschap, werkelijke ervaring, ondernemingsgeest, ijver en liefde voor het ingenieursvak. Dan helpen wij ons zelf aan een post en helpen wij onze industrie vooruit.

En daartoe met U, mijne collega's en U, studenten, samen te werken zal voor mij eene taak zijn, waaraan ik gaarne mijne krachten zal beproeven.

HET ZESDE NEDERLANDSCH NATUUR- EN GENEESKUNDIG CONGRES.

Recht gaarne voldoende aan het mij door Uwen geachten Voorzitter overgebracht verzoek, bied ik u hierbij eene korte mededeeling aan omtrent het congres, dat op de twee laatste dagen der Paaschweek, den 23^{en} en 24^{en} April e. k., alhier zal bijeenkomen.

Tien jaren zijn verloopen sedert de vereeniging: het Nederlandsch Natuur- en Geneeskundig Congres, in September 1887 haar eerste samenkomst hield te Amsterdam. Deze gebeurtenis was de voldoening van een in verschillende richtingen meermalen uitgesproken wensch, de aanvulling in ons midden van een gemis aan onderlinge samensluiting en samenhang der natuur-wetenschappelijke krachten, in welke behoefte bij onze naburen in Duitschland, Engeland en Frankrijk door een telken jare of om de twee jaren gehouden Congres op aangename en nuttige wijze werd voorzien. Eenigermate in dien zin werd ook het 1^{e} congres te Amsterdam door de goede zorgen der heeren Stokvis, van de Sande Bakhuyzen, Campert, Donders, Engelmann, Gunning, Kerbert, Martin e. a. voorbereid. In de Handelingen van het eerste Congres is door Dr. Campert eene korte schets gegeven van de periode van voorbereiding, die zeer ter lezing kan worden aanbevolen en waarin Dr. P. P. C. Hoek „de ziel der beweging" wordt genoemd. Op het 1^{e} congres werd zoowel een Reglement vastgesteld als eene

indeeling der werkzaamheden ontworpen en werden ook de verder noodige regelingen getroffen, die, op latere congressen eenigermate aangevuld en gewijzigd, thans het doel en den arbeid der vereeniging in de volgende hoofdtrekken kunnen schetsen.

Het Nederlandsch Natuur- en Geneeskundig Congres stelt zich ten doel de bevordering van den bloei der natuur- en geneeskundige wetenschappen in Nederland. Zij tracht dit doel te bereiken door het houden van Congressen en door het bevorderen, aanmoedigen en bekostigen van wetenschappelijke onderzoekingen, bij voorkeur in Nederland en zijne Koloniën. Als leden kunnen zich alle beoefenaren der natuur- en geneeskundige wetenschappen doen inschrijven, tegen betaling eener contributie van drie gulden per jaar, terwijl belangstellenden in de natuur- en geneeskundige wetenschappen vrijen toegang bekomen tot al de samenkomsten van een Congres tegen eene bijdrage van vier gulden.

De Congressen worden om de twee jaren gehouden op den eersten Vrijdag en Zaterdag na Paschen. De werkzaamheden worden verricht in twee algemeene vergaderingen en in bijeenkomsten van vier Sectiën, die achtereenvolgens bestemd zijn voor onderwerpen op het gebied der Natuur- en Scheikunde, der Natuurlijke Historie en Biologie, der Geneeskunde en der Geologie en Physische Geographie. Op het 3e te Utrecht gehouden congres werd aan de 1e sectie eene sub-sectie toegevoegd voor Wiskunde, welk voorbeeld gevolgd werd, toen het Congres nu twee jaar geleden andermaal te Amsterdam bijeenkwam, alwaar tevens besloten werd, dat de sub-sectie evenzoo alhier zou worden in stand gehouden.

Tot het verzekeren van een goed verband worden op elk Congres door de sectiën zelven de sectie-voorzitters voor het

volgend congres gekozen, die tevens lid zijn van het hoofdbestuur. Op de tweede algemeene vergadering worden verder twee leden van het hoofdbestuur benoemd. Deze zes leden kiezen met den penningmeester, die voor zes jaren benoemd wordt en herkiesbaar is, nog twee leden, van wie ten minste één moet wonen in de gemeente, waar het eerstvolgend congres gaat samenkomen. Op die wijze telt het bestuur, met inbegrip van den voorzitter der sub-sectie, tien leden, die uit hun midden een voorzitter, onder-voorzitter en secretaris kiezen. Het bestuur der sectiën bestaat naast den Voorzitter uit een Onder-Voorzitter en 2 Secretarissen.

Tot het bevorderen, aanmoedigen en bekostigen van wetenschappelijke onderzoekingen is in de eerste plaats een fonds gesticht, waarin na elk Congres eene bijdrage wordt gestort en dat verder op den milden steun rekent van Donateurs en vermogende vrienden der wetenschap. Op het Congres te Utrecht en op dat te Amsterdam werd *f* 3000 in dit fonds gestort.

Voorstellen omtrent het steunen van wetenschappelijke onderzoekingen worden door het Bestuur aan de goedkeuring der Algemeene Vergadering onderworpen. Vorderen dergelijke voorstellen eene beslissing in de tijdsruimte gedurende twee Congressen, dan wordt daarover door het Bestuur in overleg getreden met de Fondscommissie, die uit zes leden is samengesteld, welke voor 4 jaren benoemd, allen te gelijk aftreden en niet dadelijk herkiesbaar zijn.

Het Natuur- en Geneeskundig Congres, hoewel vooralsnog over beperkte middelen beschikkende, mocht reeds het voorrecht smaken in verschillende richtingen een nuttig werk te steunen. Zoo kon zij het Zoölogisch Station te Helder in 1891

in staat stellen een roeivaartuig aan te schaffen en vier jaar later duizend gulden beschikbaar stellen voor den aankoop van eene pomp en motor voor het aquarium aldaar. In 1895 werd tevens eene som van vijf honderd gulden bestemd ten behoeve van waarnemingen der zeehoogte aan onze Noordzee-kust, die onder leiding van Prof. van de Sande Bakhuijzen worden verricht. Verder werd ten behoeve der uitgave eener door Dr. G. C. J. Vosmaer bewerkte Bibliographie een bedrag van hoogstens vijftien honderd gulden aangewezen. En eindelijk werd besloten eene medaille te doen slaan ter eere der door Prof. G. A. F. Molengraaff en zijn verdienstelijke medewerkers in 1893—1894 met uitnemend gevolg volbrachte Borneo-expeditie, ten behoeve waarvan op het Congres te Groningen reeds eene bijdrage van duizend gulden was geschonken.

Zooals hierboven gezegd, werden het 1e en 5e Congres gehouden te Amsterdam. Voor het 2e, 3e en 4e waren Leiden, Utrecht en Groningen aangewezen. Op dit laatstgenoemd Congres was Delft voor de volgende bijeenkomst ernstig ter sprake gekomen; doch de uitnemende wijze, waarop de zeer talrijke samenkomsten in deze grootere steden met hare betere localiteiten, ruimere hôtels en verdere hnlpmiddelen waren georganiseerd, deden huiveren de eer van een bezoek te aanvaarden. Toen zich desniettemin te Amsterdam andermaal het verlangen openbaarde, dat men de volgende keer te Delft zou samenzijn, is gaarne dat voorstel aangenomen, zoodat ons met Paschen het voorrecht wacht een uitgelezen keur van mannen der wetenschap in ons midden te mogen ontvangen. Het is eene inderdaad zware taak eene regeling voor te bereiden, die ook maar eenigszins den toets der vergelijking

zal kunnen doorstaan. Aan goeden wil zal het intusschen stellig niet ontbreken en aan krachtige medewerking evenmin. Het oogenblik is nog niet gekomen om over hetgeen tot veraangenaming der Congresdagen wordt voorbereid eene mededeeling te kunnen doen. Maar zonder onbescheidenheid kan alreeds worden vermeld, dat het Gemeentebestuur de komst van het Congres met belangstellende ingenomenheid verbeidt en dat het Bestuur van het Congres zijne taak in hooge mate zal zien vergemakkelijkt door den krachtigen steun, dien het van de zijde van het Delftsch Studentencorps mag te gemoet zien.

Vijf welgevulde bundels op onze bibliotheek kunnen den belangstellenden lezer getuigenis geven van den interessanten arbeid, door de Congressen op zoo velerlei gebied geleverd. Veel wordt daaronder gevonden, dat voor den ingenieur van groot belang is. Ook op het terrein der toegepaste ingenieurswetenschap worden daaronder belangrijke mededeelingen gevonden. Zoo besprak de ingenieur Alb. Ph. Kapteijn te Utrecht de registreertoestellen bij de Spoorwegen in gebruik, en handelde Prof. Scheltema te Groningen over de voornaamste toepassingen der graphische Statica, en haar belang, ook voor het onderwijs in de elementaire mechanica.

Op het laatst congres te Amsterdam werd het Zuiderzeevraagstuk door den ontwerper, den Oud-Minister Lely, toegelicht, terwijl over de Instrumenten ten dienste der beproevingen van onze spoorwegbruggen door den ingenieur Schroeder van der Kolk werd gesproken. De vaardiepte onzer rivieren werd door den ingenieur Tutein-Nolthenius behandeld en door den ingenieur IJzerman werden eenige mededeelingen over de werken van het Noord-Oostzee-kanaal gedaan. Verder werden een groot aantal onderwerpen besproken, als de geolo-

gische kaart van Nederland, de statistiek der aardbevingen in den Indischen Archipel, de Nederlandsche expeditie naar Centraal-Borneo in 1894 e. a., die het bewijs leveren, dat onder al de zuiver wetenschappelijke studiën ook eene ruime plaats is gegund aan de werken van den ingenieur.

Het is hartelijk te hopen, dat het zesde congres in wetenschappelijke beteekenis zijne voorgangers moge evenaren. De vooruitzichten zijn gelukkig gunstig. Op de twee Algemeene Vergaderingen zal eene redevoering worden uitgesproken door Prof. Pekelharing van Utrecht en den ingenieur J. van Hasselt van Amsterdam. Voor de Sectie-vergaderingen zijn reeds vele toezeggingen ontvangen, die groote verwachtingen wekken. Verder worden op verschillend gebied demonstratiën voorbereid.

Terwijl ik mij tot deze korte regelen zal bepalen, kan U wellicht ten slotte aangenaam zijn te vernemen, hoe het bestuur van het Congres is samengesteld.

De namen der leden van het hoofdbestuur zijn op bladz. 234 reeds vermeld. De Sectie-besturen zijn als volgt gevormd:

De *1e* sectie voor de *Natuur- en Scheikunde.*

Dr. W. A. van Dorp te Amsterdam, *Voorzitter.*
Prof. J. A. Snijders te Delft, *Onder-Voorzitter,*
Dr. A. Brester te Delft,
Dr. H. P. Barendrecht te Delft, } *Secretarissen.*

Sub-sectie voor de *Wiskunde:*

Prof. W. Kapteijn, te Utrecht, *Voorzitter.*
Prof. C. A. Scheltema, te Delft, *Onder-Voorzitter.*
W. Mantel, te Delft,
A. J. Goedkoop van Nelle, C. I., te Delft. } *Secretarissen.*

2e Sectie voor *Natuurlijke Historie en Biologie:*
Dr. P. P. C. Hoek te Helder, *Voorzitter.*
Prof. M. W. Beijerinck te Delft, *Onder-Voorzitter.*
Dr. J. F. van Bemmelen te 's Gravenhage, } *Secretarissen.*
Dr. E. Giltay te Wageningen, }

3e Sectie voor *Geneeskunde:*
Prof. H. Treub te Amsterdam, *Voorzitter.*
Dr. G. P. v. Tienhoven te 's Gravenhage, *Onder-Voorzitter.*
Dr. J. Thomée te Delft, } *Secretarissen.*
Dr. C. J. Marcus, id. }

4e Sectie voor *Geologie* en *Physische Geographie:*
Prof. K. Martin te Leiden, *Voorzitter.*
Prof. H. Behrens te Delft, *Onder-Voorzitter.*
J. F. Niermeijer te Rotterdam, } *Secretarissen.*
Dr. W. F. van Vliet te Delft, }

Hiermede hoop ik aan Uwe bedoeling te hebben voldaan.

Delft, 5 Januari 1897. J. M. TELDERS.

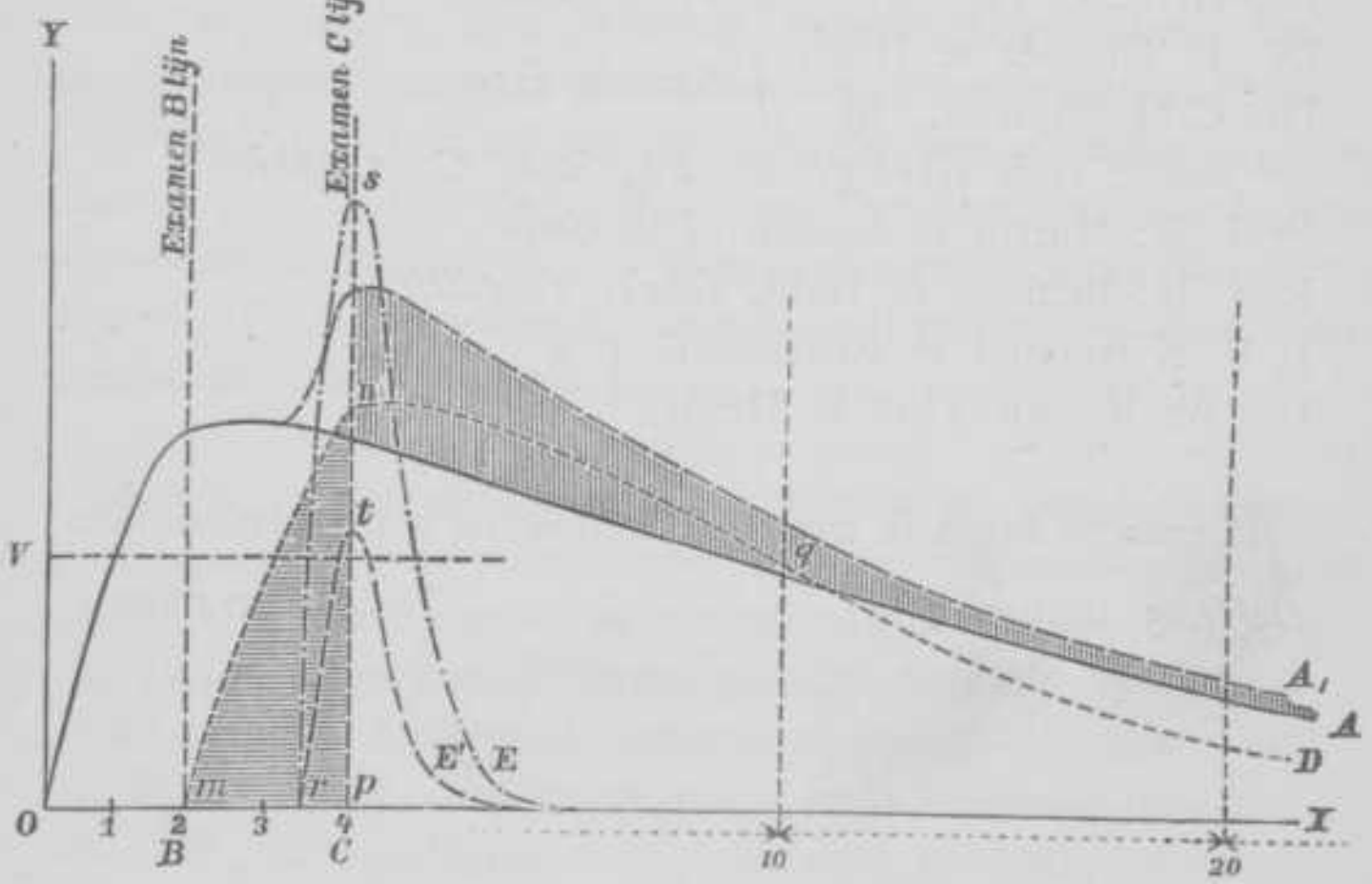
Y
Examen B lijn
Examen C lijn
s
n
t
V
q
A₁
A
D
E'
E
m
r
p
O
1
2
3
4
B
C
10
20
X

VRIJE STUDIE EN HAAR NUTTIG EFFECT.

Dikwijls, in de praktijk, geplaatst voor de oplossing van een of ander vraagstuk, heb ik de verzuchting geslaakt: »Had ik in Delft maar meer van dit of dat geprofiteerd!" of: »kon ik nog maar eens een jaar te Delft studeeren, wat zou ik daar dan een nut van kunnen hebben!"

Zou bij een andere opvatting van mijne studie die verzuchting misschien achterwege gebleven zijn?

Mogelijk niet geheel, maar zeer zeker toch wel voor een deel.

De zaak ligt voor de hand.

Zonder eenigen twijfel is voor iemand met een normaal stel hersens de vierjarige studietijd te Delft véél te kort om datgene in zich op te nemen, wat men later zou wenschen te weten.

Officieele verlenging van den studietijd tot bijvoorbeeld een vijfjarigen cursus zou groote bezwaren hebben, en is trouwens volstrekt nog niet aan de orde. En verlenging op eigen initiatief — m. a. w. na 't examen C nog een jaar college te loopen of te teekenen — is iets, wat men toch niet doet. Met het diploma in den zak gaat men liever de praktijk in, iets waarnaar men al zoo lang verlangend heeft uitgezien; en geplaatst tusschen de keuze van geld

verdienen, of geld uitgeven voor langer studie, zijn er meestal dringende omstandigheden, die ten gunste van het eerstgenoemde beslissen.

Men moet dus als regel aannemen: vier studiejaren. (Het spreekt vanzelf dat als iemand één jaar verfuift en er vijf jaar over doet, deze vijf jaar kunnen beschouwd worden als vier jaren nuttig besteed, dus vier studiejaren).

Het is dan zaak, in die vier jaren zoo te werken, dat men er voor de praktijk een maximum nuttig effect van heeft. Hoe men dan werken moet, om dit te bereiken, ligt niet voor de hand; en toch is het van 't hoogste gewicht. Het komt er véél meer op aan, *hoe* men werkt, dan *hoeveel* men werkt. Dit laatste is ook wel van belang, maar toch niet alleen.

Stel dat iemand te Delft, behalve colleges en praktische oefeningen, in den vierjarigen cursus 2400 uur voor zichzelf werkt, met een nuttig effect van 80%, dan had hij dus 20% of 480 werkuren meer kunnen profiteeren, indien zijn methode van werken beter ware geweest.

Ik herinner mij uit mijn Delftschen tijd iemand, die met ijzeren volharding elk jaar opnieuw zijn C deed, en even regelmatig werd afgewezen. Toch was de man niet dom en ook niet lui. Maar de verklaring, die ervan gegeven werd, was de volgende: hij had geen slag om te werken. Hij keek zich suf op details. Bijvoorbeeld: op zekeren avond zou hij besluiten in waterbouwkunde te gaan werken, en begint daartoe met het begin: fundeeringen. Heel spoedig ontmoet hij de heiformules, en denkt bij zichzelf „dat is mij niet recht duidelijk." Dit gevoel laat hem geen rust, totdat die zaak hem wèl duidelijk zal geworden zijn. Hij gaat dus naar de bibliotheek, en slaat allerlei waterbouw-

kundige handboeken na omtrent het punt »heiformules." Ten slotte was hij dan ook na een paar weken van de heiformules aardig op de hoogte; maar het behoeft geen nader betoog, dat op zulk een wijze twintig studiejaren nog te kort zouden zijn. Om in onze terminologie te blijven, studeerde die vriend dus met zeer gering nuttig effect, althans met het oog op zijn examen C.

We moeten dus het nuttig effect zooveel mogelijk opvoeren.

En nu is het jammere, dat men zoo zelden hoort, hoe dat te bereiken is. Ik herinner mij niet, dat in mijn geheelen studietijd ooit iemand mij daarop gewezen heeft.

Het gevolg van dit gemis aan raad is dan ook de verzuchting, waarmee ik dit stukje begonnen ben. En gedachtig aan het spreekwoord: »wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht" geloof ik dat het niet kwaad is mijn persoonlijke ervaring in dezen als spiegel op te hangen. Al heeft ieder stel hersens zijn eigen behoeften en iedere persoonlijkheid zijn eigen neigingen, — toch geloof ik dat deze of gene er een aanleiding uit kan putten om zijn coëfficient van nuttig studie-effect ten bate van zijn geheele verdere loopbaan wat omhoog te duwen.

Op de vraag: »waarvoor studeert men te Delft" werden indertijd twee antwoorden gegeven. Het eerste: »om ingenieur te worden"; het tweede: »om mijn C te doen." Van deze is het eerste het ideale antwoord; het tweede echter het oprechtste en dikwijls het meest praktische.

Het is nu eenmaal een feit, dat een diploma niet kan verkregen worden zonder een voldoend examen, en dat een voldoend examen alleen kan gedaan worden als men genoeg weet van 't geen gevraagd wordt.

Te zorgen dat men genoeg weet om door zijn C te komen is dus bepaald noodig; maar kan verder beschouwd worden als minimum.

De tijd, die men boven dit minimum aan studie besteedt, heeft tot doel, zichzelf tot ingenieur op te leiden. Dit surplus is eigenlijk hetgeen er aan de P. S. aan »vrije studie" voorkomt.

Met dezen »vrijen studietijd" kan nu gewoekerd worden. En de vruchten van dezen tijd staan met het genoemde »nuttig effect" in rechtstreeksch verband.

De voor de hand liggende wijze om de vrije-studieuren te besteden is, die te wijden aan zijn liefhebberijvak. De een houdt van teekenen, de ander van practisch werken in de werkplaats, de derde is zuiver technicus en snuffelt steeds in technische werken, de vierde stelt belang in algemeene zaken en zal alle vrije uurtjes doorbrengen in de leeszaal van de S. P., en zoo verder.

Deze methode is natuurlijk verreweg de pleizierigste; maar in het algemeen niet juist degene, die het grootste nuttig effect heeft.

Een tweede systeem heeft groot oogenblikkelijk nut. Dat is om alle eigen studie zoo nauw mogelijk te doen aansluiten aan de colleges; zoodat er, om zoo te zeggen, geen woord is in de dictaten, dat zeker geen tien maal is overdacht en doorgewerkt. En waar een boek naast de dictaten wordt geraadpleegd, geschiedt dit alleen om de dictaten zelve beter te begrijpen.

Degenen die zoo werken, hebben alle kans n°. 1 of 2 van 't examen te halen, wat het voordeel geeft, vooreerst

van goed aangeschreven te staan, en ten tweede, van bij een waterstaatsexamen of dergelijke een ernstig bodje te kunnen doen.

Toch ziet men dikwijls dat dergelijke lui, van wie men de beste verwachtingen heeft, in 't later leven volstrekt niet uitmunten, en, zonder nu bepaald tegen te vallen, toch niet beantwoorden aan 't geen er van verwacht werd. Dat komt, omdat bij de studie wel gelet is op het maximum nuttig-effect voor de naaste toekomst, maar niet op dat bestemd voor de geheele verdere loopbaan van den ingenieur.

Het is waar — er zijn er velen, voor wie een goede staatsbetrekking het hoogste doel is. Deze doen werkelijk verstandig het tweede systeem te volgen. Doch voor deze is dit stukje niet bestemd.

Hetgeen ik ter sprake wil brengen is: hoe moet de vrije-studietijd besteed worden om *voor den ingenieur* maximum vruchten af te werpen.

Om deze vraag te beantwoorden is het noodig den aard der verschillende studievakken eenigszins te ontleden.

Er zijn vakken, die gemakkelijk en spoedig aanleeren; en andere, die zeer langzaam en moeilijk te leeren zijn.

Verder zijn er vakken, die later, in de praktijk, al doende geleerd worden; en andere, die men in Delft leert en later, òf onderhoudt door ze toe te passen, òf vergeet, maar waarin men zelden of nooit verder zal komen.

Een voorbeeld van een vak, dat gemakkelijk en spoedig te leeren is, is *bolvormige driehoeksmeting*. Ik herinner mij iemand, die, behalve het college te loopen er vóór zijn examen niet meer voor had gewerkt dan een avond en een middag, en op 't examen een 9 haalde. Dat komt,

omdat het vak, zooals 't behandeld werd, klein van omvang is. Maar een eigenaardigheid van onze hersenen is, dat 't geen spoedig aangeleerd wordt, even spoedig weer vergeten is, zoodat zeker niet langer dan een jaar na 't examen de bedoelde persoon zijn »bolvormige" totaal weer kwijt was.

Tot deze categorie behooren verder alle details, speciaalvakken, of hoe men ze noemen wil. B.v. ook »*hydrographie van Nederland*", die er heel vlug in — maar ook heel vlug er weer uit is.

Geheel daartegenover staan de vakken, in de tweede plaats genoemd, die langdurige en inspannende studie kosten om machtig te worden, maar die dan ook niet spoedig, misschien ook nooit, vergeten worden. Hieronder zou men kunnen rekenen: *theoretische mechanica* en *waterhouwkundig teekenen*. Heeft men na veel studie een heldere voorstelling van de hoofdzaken der theoretische mechanica, dan filtreeren wel na verloop van tijd de details weg, doch de hoofdzaken, het geraamte, blijven hangen. Evenzoo met teekenen. Heeft men vaardigheid in ontwerpen, een zekeren slag daarvan, dan behoudt men die zijn geheele leven.

Verder is er een verdeeling in *theoretische* en *praktische* vakken. Wat de laatste betreft, hoe praktisch men ze zal trachten te onderwijzen, het blijft toch *theoretische praktijk*. Hetgeen men opsteekt van de praktische colleges is een uitmuntende bouwgrond voor 't geen later de praktijk zal voortzetten, doch ook niet meer dan dat. Elk jong ingenieur, al had hij »tienen" voor alle praktische vakken, voelt zich op een »werk" vreemd, en leert honderden dingen van den eenvoudigsten opzichter of onderbaas.

De P. S. legt dus den grond, maar de praktijk brengt

verder. En men zal in zulk een vak nooit veel beteekenen, zoolang men niet een goede dosis praktijk heeft.

Daarentegen zijn het vooral de *theoretische vakken*, waarin men later zelden verder komt. Men heeft er geen tijd voor. Ik geloof niet dat er één op de vijftig of honderd ingenieurs is, die tijd heeft tot een ernstige studie van analytische meetkunde of hoogere stelkunde. Wat men van die vakken weet, wordt dus bepaald door 't geen men aan de P. S. ervan opdoet; en daar onze maximum kennis in die vakken voornamelijk samenvalt met het oogenblik der examens B of C, zoo bepaalt ons examen in de theoretische vakken in den regel de mate, waarmede wij in ons later leven van die vakken nuttig gebruik kunnen maken.

Ofschoon het genoemde »*waterbouwkundig teekenen*" geen theoretisch vak is, gaat het voor vele ingenieurs hiermede eveneens. In de praktijk is de beschikking over een vaardige hand bij 't ontwerpen een niet genoeg te waardeeren eigenschap. Doch voor velen geeft het latere leven dikwijls niet meer genoegzamen tijd van oefening, dat men deze eigenschap nog zou kunnen verkrijgen, indien niet te Delft de goede grond ervoor gelegd was.

Uit deze ontleding der vakken blijkt dus, dat het zaak is te zorgen, zooveel mogelijk te weten van de vakken, wier studie overigens den meesten tijd en de meeste moeite vordert, en waarvan men de maximum wijsheid ongeveer bij 't examen B of C is machtig geworden; omdat men daarvan het geheele verdere leven nut heeft. Tevens volgt hieruit, dat het weinig nuttig effect heeft zich op detailstudies te werpen, of mooie boeken te lezen over speciale onderwerpen, omdat deze kennis even snel verdwijnt als zij is opgekomen; terwijl het ook niet

econoom-werken genoemd kan worden al te veel tijd te besteden aan de praktische vakken, die men later toch nog ruimschoots leeren kan.

Mogelijk dat mijn bedoeling verduidelijkt wordt door de graphische voorstelling op bladz. 286.

Als abscissen zijn uitgezet het aantal jaren van af de komst te Delft (het nulpunt). Het cijfer 2 valt dus samen met examen *B* en het cijfer 4 met *C*.

Als ordinaten zijn uitgezet voor de verschillende vakken de mate van kennis, die iemand daarin verkregen heeft.

Zoo kan bv. lijn A voorstellen de kennis van differentiaal- en integraalrekening, lijn D die van theoretische mechanica, en lijn E die van een speciaalvak, b.v. hydrographie, geodesie of een dergelijk.

Het horizontaal gearceerde vak *m n p* kan voorstellen den tijd of de inspanning, die wij besteed hebben om onze kennis in theoretische mechanica tot punt *n* op te voeren; terwijl de inhoud van *p n q 10* een maat is voor het nut, dat wij in de 10—4 of de 6 eerste jaren van onze ingenieursloopbaan van onze kennis van dit vak kunnen hebben.

De vroeger beschouwde kwestie van het nuttig effect komt dus daarop neer, dat de verhouding van den inhoud der figuren links van de examen C-lijn zoo klein mogelijk moet zijn ten opzichte van de inhouden rechts daarvan.

Mathematisch is deze kwestie niet verder uit te werken, omdat wij de grens niet kennen, waar rechts de figuren ophouden (het einde van onze carrière of van ons leven); maar de bedoeling dezer graphische voorstelling is ook alleen mijne meening duidelijk te maken.

Stel nu dat de horizontale lijn *V* aangeeft de kennis,

voldoende voor 't examen C dan blijkt dus, dat iemand voor dit doel in plaats van de E-lijn, ook met de E^1-lijn had kunnen volstaan.

Hij had dan kunnen besparen den tijd, aan dit vak besteed, voorgesteld door den inhoud *r. s. t.*

Had hij dezen tijd gewijd aan hoogere wiskunde, dan was lijn A gerezen tot A_1, waarvan de vruchten worden voorgesteld door het vertikaal gearceerde vak, dat veel grooter inhoud heeft dan het verschil van de inhouden van E en E^1.

Ik houd het er daarom voor, dat zoo iemand op laatstgenoemde wijze zijn vrijen-studietijd nuttiger zou besteed hebben.

Tusschen twee haakjes kan ik hier even wijzen op een opinie, die destijds, en misschien nog in Delft veel verkondigd werd, namelijk: »waar dient toch al die wiskunde en die theoretische mechanica voor?" »We hebben dat alles later in de praktijk toch niet noodig!"

Daar is mogelijk wat van waar, als men later altijd door anderen gebaande wegen wil volgen. Doch ontmoet men vraagstukken, die men gaarne zelfstandig tot oplossing zou brengen, zooals mij in de enkele jaren, dat ik uit Delft ben, reeds herhaalde malen is voorgekomen, dan stuit men telkens op de treurige erkentenis, dat wij toch eigenlijk nog te weinig in die theoretische vakken thuis zijn om er zoodanig gebruik van te kunnen maken, als wij wel zouden wenschen.

Dit gevoel van machteloosheid is verdrietig; en 't ongelukkigste is, dat het niet te verhelpen is. In het praktische

leven hebben wij geen tijd meer, om die theorie er geheel in te werken. En zoo is 't mij menigmaal gebeurd, dat ik het achteraf betreurd heb avonden aan avonden te hebben besteed met »leuke" technische boeken te lezen, b.v. over den waterstaatkundigen toestand van Nederland, waarvan de inhoud even vlug het hoofd in- als er uitging, in plaats van de theoretische lijnen A en D nog eens flink omhoog te duwen. En hier is de spiegel, waarop ik in 't begin van mijn stukje doelde.

Daarom, als ik nog eens over mocht beginnen, of zoons had aan wie ik raad mocht geven, zou ik zeggen: geef veel tijd aan de theoretische vakken, en wees voorzichtig met te veel liefhebberen in praktische boeken of in speciale onderdeelen. En besteed vooral veel tijd aan constructie-teekenen; *niet* aan opwerken en versieren met allerlei fraaie kleuren, maar liefst aan potlood-ontwerpen op grauw papier, die bij $^1/_3$ van den tijd, dien zij vorderen, even leerzaam zijn.

Vroeger heb ik wel eens meegemopperd tegen de groote uitbreiding van het theoretische onderwijs aan de P. S. Nu doe ik dat niet meer. Leert men het daàr niet, dan leert men het nooit. Daarom huldig ik erkentelijk degenen, die het onderwijs in deze opzichten zoo ingericht hebben als het is, en schaar mij geheel aan de zijde van hen, die de P. S. willen beschouwd en erkend zien voor hetgeen zij feitelijk is: een inrichting voor technisch hooger onderwijs.

F. L. ORTT.

BOUWKUNDE VOOR TECHNOLOGEN, WERKTUIGKUNDIGE EN MIJNENINGENIEURS.

Vooropgesteld twee feiten: Ten eerste: de bedoeling van den Wetgever die dit vak op het Studieprogramma van bovengenoemde categorieën van Ingenieurs plaatste, was goed. Ten tweede: aan den Hooggel. Heer Prof. G. J. Morre komt alle lof toe voor de wijze waarop hij getracht heeft van de uitvoering van dat deel van het Programma te maken wat hij kon.

Veel kon dat niet zijn. De regeling die nota bene voorschrijft dat een Technoloog twee jaren lang twee uur per week college moet loopen in onderdeelen van bouwconstructie, brengt dat mede; Philibertkappen en heipalen gaan hem evenmin aan als den Civiel-ingenieur elementairanalyse. En omdat het in de praktijk lastig is juist die colleges af te wachten waar hij iets aan heeft, loopt hij in den regel het College heelemaal niet, evenmin als zijn collega voor Werktuigkunde of Mijnen.

Haastig, liefst tegen 't examen, wordt er wat elementaire kennis van bouwconstructie verzameld, een plan voor een fabriek, smederij, ketelhuis, etc. in elkaar gezet en aan de Voorzienigheid wordt overgelaten den strijd met een, vooral voor Technologen en Mijneningenieurs, die niet

gewoon zijn vlug te teekenen, uit den aard ter zaak, te lastige examenvraag in luttel oogenblikken te strijden.

Aan het serieuse van zulk een studie past groote twijfel. Hare resultaten, afgescheiden van een voldoend cijfer, wie zal ze roemen? Het is te hopen dat, nu de Polytechnische School aan den vooravond staat van eene reorganisatie, de meening dat het zoo heel anders zou kunnen gegaan zijn met de goede bedoeling van den Wetgever, uitvoerig zal worden besproken.

In afwachting van de adviezen van hen die in de eerste plaats geroepen zullen zijn hun licht te doen schijnen als de kwestie definitief aan de orde komt, mogen enkele beschouwingen aan persoonlijk opgedane ervaring van de waarde van dat onderwijs worden vastgeknoopt.

Men zou zich vooreerst de volgende voorstelling kunnen maken van die goede bedoeling. Een fabrieks-, werktuigkundig-, mijneningenieur kan evenmin ter uitoefening van zijn bedrijf buiten gebouwen en getimmerten als buiten personeel. Van de geschikte keuze van dit laatste, dat betwist niemand, hangt veel van het succes van zijn arbeid af: maar van een oordeelkundige plaatsing, indeeling en algemeene constructie van de eerste niet minder. Alleen door met menschen om te gaan leert hij wat voor de ééne keuze noodig is — welnu — van dit standpunt kan men zich voorstellen, dat de Wetgever redeneerde — stel hem ook in staat de andere niet minder belangrijke, uit een finantieel oogpunt veel belangrijker keuze te doen met oordeel des onderscheids.

Het valt bij zulk een interpretatie in het oog dat de studie van houtlasschen en metselverbanden, dakgoten en fundeeringen en wat dies meer zij, op een dood spoor

loopt. — Na eenig geliefhebber in geneeskunde of administratief recht trekt degene die beseft dat »a little learning is a dangerous thing" in zooverre nut van zijn moeite dat hij in een gegeven geval nog eerder een dokter of advokaat zal gaan raadplegen dan hij bij volslagen onbekendheid zou gedaan hebben. Ongelukkig genoeg is juist in onzen tijd, door de schuld van de hoogst gebrekkige wetgeving op dit gebied, het besef van bouwkundige verantwoordelijkheid uiterst zwak, zoodat het geval dat de liefhebber-constructeur er op los gaat knutselen mogelijk is. Daar kunnen menschenlevens mee gemoeid zijn, verspild wellicht aan een toonbeeld van onhandige distributie. Maar wat, vasthoudend aan bovengemelde uitlegging, wel op het doel zou aanstevenen, wel aanspraak zou doen maken op dat oordeel des onderscheids is het volgen van een cursus in het projecteeren van voor industrie benoodigde bouwwerken. De beknopte zaakrijke behandeling van de eischen van goede samenstelling en indeeling van gebouwen, van stabiliteit en duurzaamheid moge veilig daaraan vooraf gaan. Dit onderwerp behoeft niet veel colleges in beslag te nemen — het is dankbaar bovendien — het boezemt iedereen belang in, ingenieur of leek. De beschouwing van die constructies en materialen, die bij bouwwerken voor industrieele doeleinden bestemd op den voorgrond treden, in hoofdtrekken, vooral niet in détail, voege men daaraan toe en men heeft stof voor een algemeenen éénjarigen cursus, die zich allicht in de noodige belangstelling zal verheugen.

En wanneer daarna voor ieder der drie categoriën van ingenieurs afzonderlijk een college werd gegeven over de inrichting van gebouwen speciaal voor dat vak, waaraan

zij zich zullen wijden, dan zou, als zij later bij effectieve keuze door de oogen van anderen moeten kijken, dit de schuld zijn van eigen nalatigheid. En dat is het nu niet.

Vooral voor technologen ware eene regeling van het onderwijs in de bouwkunde in dien geest van niet gering te schatten gewicht. Behalve de mijneningenieurs, die een praktischen leertijd achter zich hebben, houden zij de eer van de P. S. op als mannen der techniek. Zij zijn direkt na het behalen van hun diploma op fabriek en laboratorium bruikbare krachten. Zij worden direkteuren, oprichters van fabrieken. De Nederlandsche nijverheid mag voor hare zoo hoognoodige ontwikkeling vol vertrouwen rekenen op hunne bekwaamheden en hun energie.

Maar die energie dient aangewakkerd door de kennis te verspreiden van voorbeelden die wekken, door te verkondigen het weinige dat hier te lande, het vele dat in het buitenland op 't gebied van fabrieksbouw is voortgebracht.

Zeer zeker ware het voor Diogenes gemakkelijker geweest een mensch te vinden dan het voor de regeering, gesteld dat zij het geld er voor over had, zou zijn den bouwkundige te ontdekken die zóóveel èn theoretische èn encyclopaedische kennis van alle typen van fabrieken bezit, dat hem een professorale toga kan worden omgehangen. De sluier van geheimzinnigheid waarin vrees voor concurrentie zoovele fabrieken hult, maakt de studie van het onderwerp niet aangenamer. Maar onderwijl is er een groot verschil tusschen een half ei en een leege dop. Tusschen het besteden van dezelfde uren aan het met lust putten uit de bronnen die men heeft, al lesschen zij den dorst maar ten halve, en tusschen het gehaspel met cavalière perspectief en een onwillige trekpen in die oogenblikken, noode ont-

trokken aan den tijd zoo kostbaar voor (en dat »eigenlijke" zegt veel) voor het »eigenlijke" vak. Tusschen de aandacht waarmede men het »eigenlijke" vak onder dak zou leeren brengen en de half gelaten, half verbolgen onverschilligheid waarmede men een tijdlang aan een teekenplank zwoegt en over een diktaat zit heengebogen — om een voldoend cijfer onder dak te brengen.

En die teekenplank — waarom moeten dan steeds en steeds op de Polytechnische School de zonden worden goedgemaakt op de Hoogere Burgerscholen met taaie volharding in het kwade bedreven; zonden, die op rekening komen van de stelselmatige geringschatting en het populaire gemis aan begrip van dat hoofdvak: teekenen. — En het is al tot vervelens toe gezegd: dat dit eene zonde is tegen de natuur der dingen, bewijst ieder kind. Het teekent voordat het schrijft. Men leert het die bij intuïtie gevonden methode om zijn gedachten uit te drukken en zijn voorstellingsvermogen te hulp te komen wel af later — tot zijn gemak en voordeel. Als hij later, tot zijn volle negentiend-eeuwsche ontwikkeling gestegen, beschrijven wil den vorm van het niet zeer alledaagsche, schrijft hij een verhandeling of houdt een rede — en wordt half verstaan of verkeerd begrepen.

Voor wie het niet kan, dat eenvoudige Schetsje leveren voor zijn laboratorium, fabriek, bergplaats, nadat hij behoorlijk een paar teekeningen heeft leeren lezen — zooveel te erger. Of het gemotiveerd is daarvoor tijd in beslag te nemen op de Polytechnische School, is aan twijfel onderhevig. Met die teekenoefeningen zooals ze nu zijn zou een deel van de taak der examencommissie verdwijnen, dat misschien niet het verkwikkelijkste is. Of, vervingen schetsen, ge-

maakt in een beperkt aantal bepaald daartoe aangewezen uren onder de leiding van den docent de nu als waterdroppels op elkaar gelijkende teekeningen bij de eindexamens ingeleverd — het oordeel over de candidaten zou op meer karakteristieke gegevens rusten. Vrij wat gemakkelijker echter voor hen zou het zijn mondeling of schriftelijk van hun kennis van zaken te doen blijken, van hun bedrevenheid om ontwerpen te beoordeelen veeleer dan ze te teekenen, laat staan uit te werken. Dit laatste behoort nu eenmaal niet tot hunne competentie. Maar zij moeten het programma kunnen leveren, kunnen beoordeelen of behoorlijk partij getrokken is van de beschikbare ruimte, of de ligging der onderscheiden lokaliteiten ten opzichte van elkander en van de hemelstreken gunstig is voor licht, droogte, warmte, verkeer, afvoer van faecale stoffen en hemel- en spoelwater — of bovenlicht vereischt wordt of zijlicht, hoe voor luchtverversching gezorgd wordt; — zij dienen te kennen de meest gebruikelijke kapvormen en dakbedekkingen, vloeren en wanden met hunne ondersteuningen en de eigenaardige materialen die daarvoor beschikbaar zijn. Zij moeten dat hebben leeren beschouwen in onderling verband uit bestaande of actueel gedachte voorbeelden; het voor en tegen hebben leeren wikken van dien vorm, deze constructie — dit materiaal met het oog op sterkte, gemak, kosten van aanleg en onderhoud, geschiktheid voor het bedrijf.

Merkwaardig genoeg stelt de examenvraag de candidaten in dit opzicht duchtig op de proef. Als voorbeeld diene die voor Technologen 1896. Om die vraag te kunnen oplossen was noodig kennis van de inrichting eener bierbrouwerij. Voorts gemak om teekeningen te lezen, ja,

meer, zich voor te stellen hoe het er uit ziet tusschen die gegeven vage omtrekken. En dan, om maar iets te noemen, aan 't kiezen van een drietal overkappingen, waarbij hoogte en spanning, besparing van materiaal, zwaarte, geschiktheid en kosten van dakbedekking in aanmerking komen; vermijding van zakgoten en van brandgevaar, licht, luchtverversching, temperatuur, rookafvoer hunne onafwijsbare aanspraken doen gelden. Gesteld dat de candidaat de juiste keuze van afdekking o. a. van het groote legkeldergebouw (flauwhellende bintlaag met beschot en houtcement) grifweg doet — waartoe het arsenaal van instrumenten om zijne keuze wereldkundig te maken op een wijze, die tot vermelding van de motieven, die bij de keuze voorzaten, geen gelegenheid geeft? Maar de hoofdvraag blijft: welk college heeft hem in staat gesteld die keuze te doen? Niet, met klem zij het gezegd, dat van onderdeelen van gebouwen. Men kan alles weten wat daar op zoo uitstekende wijze gedoceerd wordt, men is daarom voor zulk een taak niet gepreparceerd. Men kan prevôt op alle wapens zijn zonder van taktiek of strategie iets af te weten. Dat de leemte niet op de teekenoefeningen kan worden aangevuld, dat het onderwerp daar niet thuis behoort, behoeft nauwelijks te worden opgemerkt.

Nogmaals: is het niet hoogst merkwaardig dat het argument pleitende op de meest welsprekende wijze voor eene wijziging van het onderwijs in Bouwkunde aan Technologen, Werktuigkundige- en Mijneningenieurs, zij het in den hier besproken zin of hoe dan ook, onmiskenbaar geleverd wordt door de examenvragen zelf?

J. J. L. Bourdrez.

VRAGEN VOOR HET WATERSTAATS-EXAMEN,

(*schriftelijk gedeelte*),

gehouden 15—17 September 1896.

THEORETISCHE MECHANICA.

1. Twee materieele punten M_1 en M_2, die zich in een horizontaal vlak bewegen, trekken elkaar aan met eene kracht evenredig aan den afstand.

Gevraagd:

a. de baan, doorloopen door het punt midden tusschen M_1 en M_2 gelegen.

b. Waar bevindt zich elk der punten ten tijde t en hoe groot is de snelheid op dat oogenblik.

Ten tijde $t = o$ is het punt M_1 op de as $o\,x$ in A ($o\,A = a$) en heeft dit punt eene snelheid V loodrecht op die as.

Ten tijde $t = o$ is het punt M_2 op de as oy in B. ($o\,B = b$) en heeft dit punt eveneens eene snelheid V, doch loodrecht op de as oy. De beide punten hebben een massa gelijk aan de eenheid.

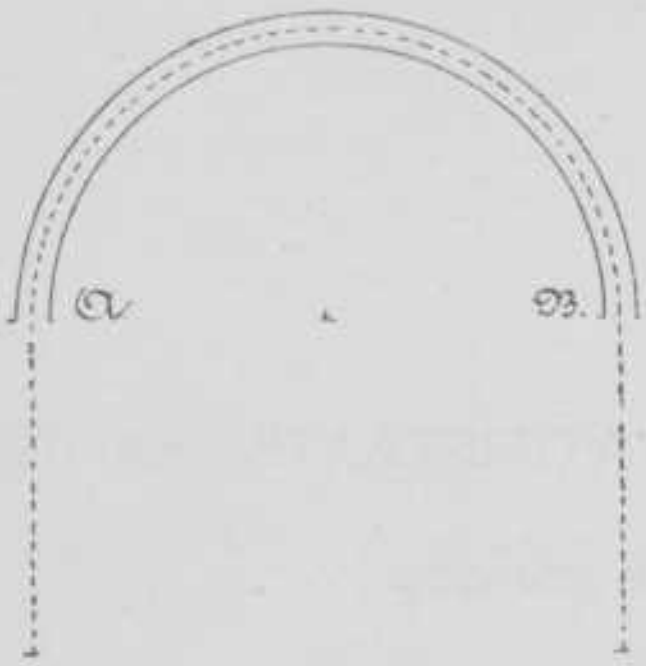

2. Een nauwe, gladde, halfcirkelvormige buis ligt in een verticaal vlak; de top van den halven cirkel ligt in 't hoogste punt. Eene zuivere, buigzame draad, die door de buis heengaat, hangt in rust.

Als de draad wordt afgesneden bij het eene uiteinde *A* der buis, vraagt men de snelheid te berekenen, die de draad zal verkregen hebben op het oogenblik, dat zij de buis verlaat.

TOEGEPASTE MECHANICA.

1. Een aan beide einden opgelegden prismatischen balk van gegeven rechthoekige doorsnede *A B* (Lengte 2 *l*), die gelijkmatig belast is, wenscht men te versterken door een stut *CD* in het midden en twee onder een hoek α hellende trekstangen. Deze kunnen aan de einden om bouten draaien. Aan welke voorwaarde met de hoek α voldoen, opdat werkelijk op deze wijze het draagvermogen van den balk worde vergroot?

De stut *CD* kan men aannemen volkomen vast, d. w. z. niet elastisch te zijn.

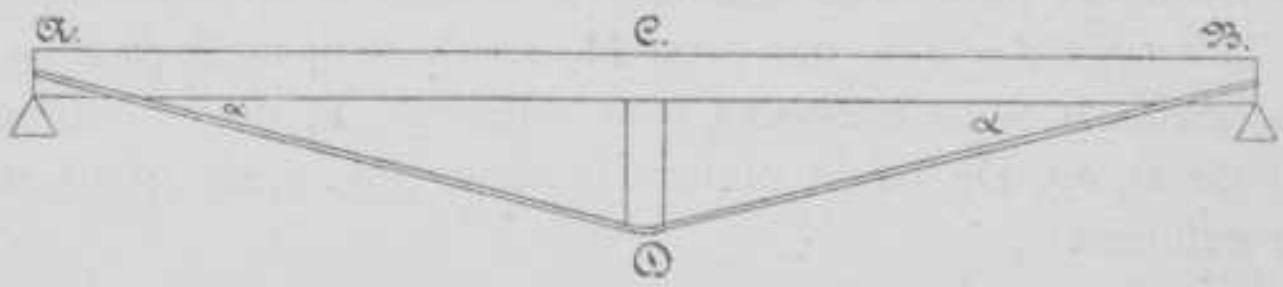

2. Hoe bepaalt men volgens de methode van Harlacher de door een stroom afgevoerde hoeveelheid water?

3. Geef de afleiding der beide hoofdformules van de theorie der doorbuiging van rechte balken door normaal op de as en in een zelfde vlak werkende krachten.

ADMINISTRATIEF RECHT.

Geef een overzicht van de wet van 13 Juli 1895 (Stbl. No. 113) houdende bepalingen omtrent verveningen. In welke opzichten wijkt de in die wet gegeven regeling af van die van het sedert vervallen Koninkl. besluit van 17 Februari 1819 (SB. No. 6)?

Wat is recht van aardhaling?
Welke wetsbepalingen bestaan daaromtrent?

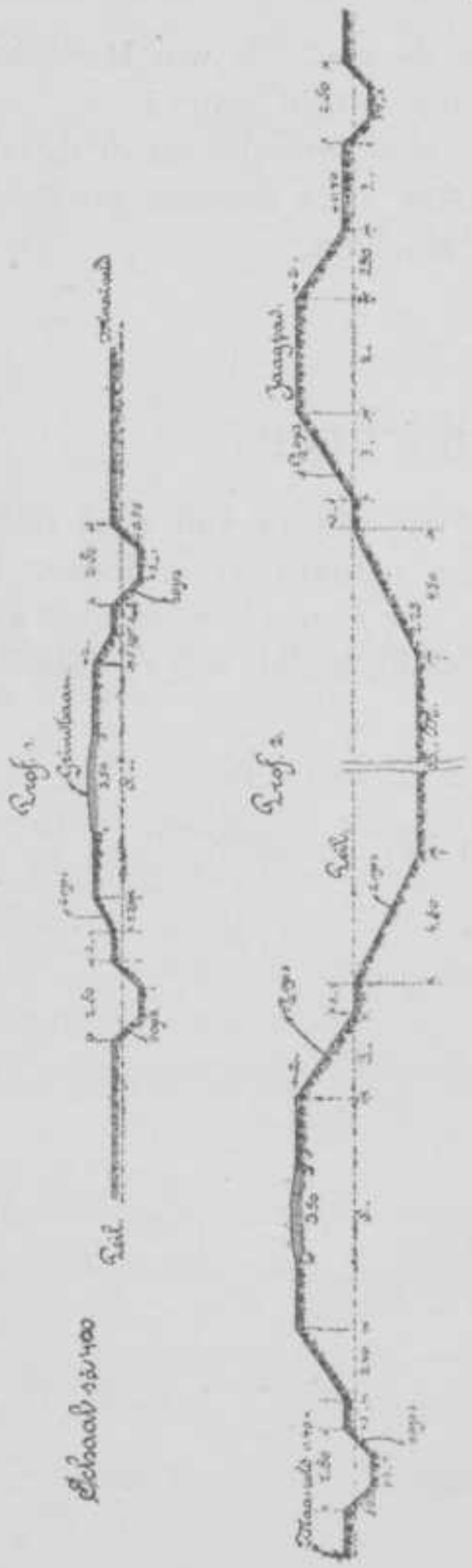

BRUGGEN.

Een brug te ontwerpen voor het volgende geval :

Een weg wordt onder een hoek van 60° gesneden door een aan te leggen scheepvaartkanaal, waarop de sluizen 7 M. wijdte hebben.

Het wegprofiel is volgens prof. 1.

Het profiel van het kanaal met zijn wederzijdsche dijken is aangewezen in prof. 2.

De overbrugging ten behoeve van den te doorsnijden weg moet van een enkele ophaalbrug zijn voorzien met de noodige geleidingwerken tot doorvaart.

Het kanaalprofiel mag betrekkelijk weinig worden verminderd.

Het wegverkeer niet te belemmeren.

De bodem is zandgrond.

Gevraagd teekeningen van :

1. de situatie met de wederzijdsche toegangen op de schaal 1 à 1000.

2. de brug afzonderlijk op de schaal van 1 à 100.

3. détails van de brug op grootere schaal.

KANALEN.

Een scheepvaartkanaal moet worden ingericht voor vaartuigen van hoogstens 9,50 M. breedte en 2,50 M. diepgang.

Aan de eene zijde van het kanaal wordt een rijweg verlangd en aan de andere zijde slechts een jaagpad.

Een drukke stoombootvaart wordt verwacht.

Op zeker punt wordt een waterleiding gesneden, die onder het kanaal moet worden doorgeleid met een gemetselden grondduiker.

Deze waterleiding heeft het hierboven aangegeven profiel, waarop de hoogten of diepten betrekkelijk het kanaalpeil zijn uitgedrukt.

De bodem is kleihoudend zand.

Gevraagd te ontwerpen :

1. het kanaalprofiel met den grondduiker op de schaal van 1 à 200;

2. details van den grondduiker op grootere schaal.

WEGEN EN SPOORWEGEN..

Op een stationsemplacement zijn drie sporen tusschen twee perrons.

Deze drie sporen moeten zoodanig door twee elkander kruisende sporen worden verbonden dat vier treinen (twee aan elk perron) onafhankelijk van elkander kunnen aankomen en verstrekken aan een van de perrons.

Geef een teekening van deze verbindingen met de daartoe gevorderde wissels.

SLUIZEN.

Een steenen schutsluis op paalfundeering van een kanaal, is wijd 6 M. tusschen de slagstijlen.

Het peil van het bovenpand is 8 M. + N. A. P., dat van het benedenpand 6 M. + N. A. P.

De hoogste standen in elk pand zijn 0,20 M. + peil, de laagste 0,20 M. ÷ peil.

Het kanaal is diep 2,10 M. beneden peil; de toegelaten diepgang der schepen 1.90 M.

Wordt gevraagd, op een schaal van 1 à 25 te teekenen:

1. de lengte doorsnede van het bovenhoofd, met ongeveer 5 M. lengte schutkolk.

2. de dwarsdoorsnede over het midden der deurkassen van het bovenhoofd (gezien van het bovenpand).

(Geen deuren hierin te teekenen).

Als detail op een schaal van 1 à 10:

3. de verbinding van den bovenregel met de achterhar, met aanduiding van de halsbeugel, van een deur uit dat bovenhoofd.

DROOGMAKERIJEN.

Wordt gevraagd een beredeneerde berekening van het aantal P. K. nuttig effect van een stoomgemaal noodig voor een polder van 2000 H. A. onder de volgende gegevens.

De polder loost op een vrijen boezem; waarvan de hoogste stand is 0,50 M. + N. A. P., de gemiddelde stand 0,10 M. + N. A. P., de laagste stand 0,20 M. ÷ N. A. P.

De polder bestaat uit 2 deelen; een hoog gedeelte, weiland, groot 1250 H. A. waarvan 150 H. A. water, met een zomerpeil van 150 M. ÷ N. A. P. en een laag gedeelte, bouwland, groot 750 H. A., waarvan 15 H. A. water, met een zomerpeil van 4 M. ÷ N. A. P.

De kwel op het hooge gedeelte langs den buitenomtrek is 15000 M^3. per etmaal; die van het lage gedeelte langs den buitenomtrek 20000 M^3. per etmaal; de kwel van het hooge gedeelte naar het lage gedeelte 10000 M^3. per etmaal.

De grootste hoeveelheid gevallen regen min verdamping is:

in 30 dagen 0.150 M.
„ 4 „ 0.060 „

RIVIEREN en RIVIERWERKEN.

Welke zijn de voornaamste rivierverbeteringen na 1850 in Nederland ondernomen; welke beginselen zijn daarbij in het oog gehouden; met welk doel werden die verbeteringen ondernomen en in hoeverre is dat doel bereikt?

Een strandvak dat afnemend is in breedte en waarvan de duinvoet achteruitgaat wenscht men tegen verderen achteruitgang te beschermen.

Het heeft thans het hieronder staand dwarsprofiel.

Verdere achteruitgang van den duinvoet kan, in verband met zich op het duin bevindende gebouwen, niet worden toegelaten.

Wordt verzocht platte grond, lengte en dwarsdoorsneden van de wijze van verdediging:

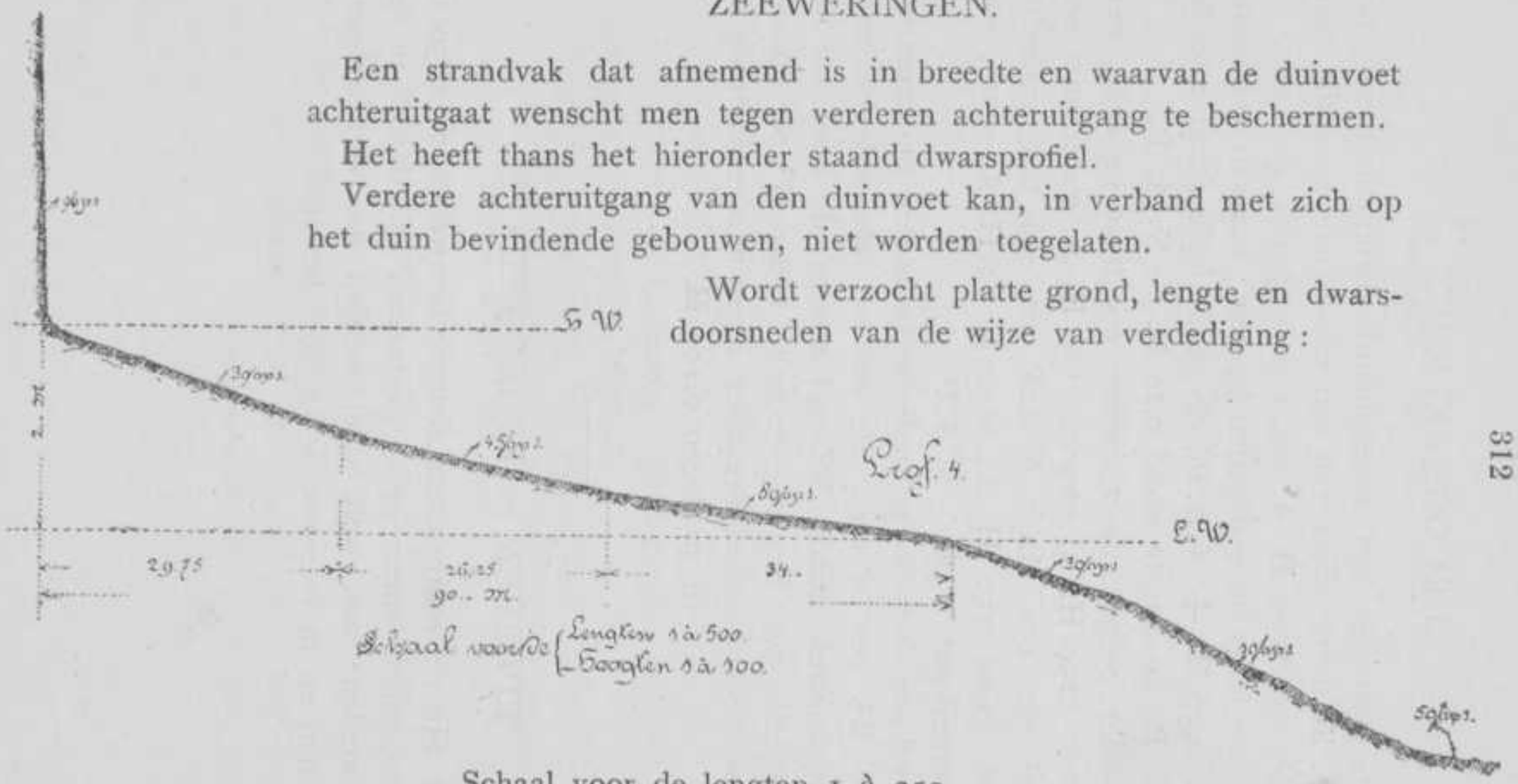

Schaal voor de lengten 1 à 250.
" " " hoogten 1 à 50.
" " " dwarsprofielen 1 à 50.

MENGELWERK.

EEN BLIJ LIEDJE IN JULI.

Woorden komt nu zachtjes samen,
Als kwamen
Vogelen blij in een lenteland.
Geuren komen door open ramen
En namen
Mij mee naar het zonneland.

Liedjes wilde ik klinken hooren,
Te voren
In zachtjes vleiende wind.
Stil werd een groot en min'lijk bekoren
Geboren
Van bloemen en zomerwind.

PESSIMIST.

I.

In druk geleef, zooals ik wel moet leven,
— En 'k wil ook wel, want ik verlang naar daden —,
Is stil geslopen, vreezend te verraden,
Een treuren om de jeugd; toen zonder streven

Ik rondliep tusschen weiden, stille paden,
En staarde droomend in het wolkenzweven
Hoog voor het blauw van hemel, eeuwig even
Dezelfde reinheid boven zonnebaden.

Nu denk ik mij zoo soms een kalme man,
Die weet, hoe hij zijn leven maken wil,
En zoo maar gaat zijn gang. — Hoe vreemd komt dan

Een stoute droefheid als een kindergril;
En toch zal breken stijve ruwe ban,
Als in mij iets zich maar niet schikken wil.

II.

Aan grijze wolklucht, somber en egaal,
Hing zwaar de mistenlooze ruimte, leeg
Van levend stralen, en al 't buiten zweeg,
't Is of ik zwaar en angstig adem haal.

De boomen staan zoo dood en stijf, — ik kreeg
Een indruk van de straten of ik dwaal
In automaten spel, — de menschentaal
Was klankloos druk, maar leeg, zoo machtloos leeg.

Mij scheen het spelen met wat naam en eer
Met nu eens ernstig doen, dan lachend praten
Een mechanisme kunstig, dat met veer

Werd voortgejaagd. — Dat menschen eens vergaten.
Het leeg eentonig leefwerk, met begeer
Om zoekend licht, lijflusten te verlaten.

III.

In stille angst is mij dit beeld geboren:
Een storm in 't herrefstbosch der contemplatie
Veel zware takken, die met resignatie
Geschud hun dorre bladerhang verloren.

Maar in het windgesuis een revelatie
Verspreide klankenspraak, soms wel te hooren,
Een toon, — en weer. — Hoe wreed de stormen storen
Een arme melodie van hooge gratie.

Dan kwam in mij een wild en groot begeeren
Dat vol te klinken laten door mij heen,
Door 't leege ruim waar ik wil zijn alleen.

Daar zal ik stil zijn, — groote stilte leeren
Tot rijk zal worden om mij 't groote ledig
Van klankengangen, kalm melodisch vredig.

V.

HOLLAND.

Een kalme heimwee slaapt in mijne gedachten
Naar 't vlakke laag van wei en rechte slooten;
Naar hoog bedijkte stroomen, waar de booten
Soms hijgend schepen trekken, zwaar bevrachte.

Naar stille lanen, die lijnrecht doorschoten
De polders, waar zoo vredig eenzaam wachten
De velden en de koeien, wat wel brachten
De wolken, die hun regen nedergoten.

Veel kille nevels hangen om de boomen
En aan de horizon, met rust en eerlijk,
Zie, — soms is in het hemelkleed gekomen

De zon in open gloed en glorie heerlijk,
Waarover 't land in nevel ligt te droomen.
Mijn Holland droomt en droomt altijd begeerlijk.

V.

I.

TREURSPEL.

't Is een pracht
Van een nacht.
De maan werpt haar licht
Op het lieve gezicht
Van een meid.
Die daar leit
In het groene gras,
Naast een modderplas.
Zij schijnt zich te warmen
In Morpheus' armen.
Ik kom naderbij.
Als ik sta aan haar zij
Zie ik pas goed:
De modder is bloed,
Akelig rood,
De meid is dood.

II.

BLIJSPEL.

De zon schijnt mooi;
In het geurige hooi
Ligt neergevleid
Een lieve meid.
Zij slaapt, zij is moe.
Ik gauw naar haar toe.
Zij in diepe rust.
Ik haar wakker gekust.
Zij verwonderd, maar blij.
Ik nog blijer dan zij.
Zij in 't geheel niet bedeesd,
Ik 't geen moment geweest.
Zij kust mij terug nu,
Ik gelukkig. — Ziet-u?

III.

KLUCHT.

't Is schemerdonker,
Beetje stargeflonker,
Zon ondergegaan,
En juist nieuwe maan.
Ik zie heel flauw
De vorm van een vrouw.
Zij ligt, 't dient vermeld
In een pas bezaaid veld,
Ik, blij te moe
Op een draf er naar toe.
Want net als in 't blijspel
Wou ik weer graag wel.
Maar ach! 'k sloeg het figuur der mallen,
Een vogelverschrikker was omgevallen.

PIET.

SOCIALISME.

Het is geen bleeke man met fletse oogen, die met toonlooze stem het matte beeld van zijn bloedeloos ideaal voor u laat schemeren; —

Het is geen zwakke, afgesloofde vrouw, die haar onvoldragen kinderen op den stoep legt van uw huis; —

Ze zullen er de deur inrameien in uw hersenhuis en in uw binnenkamer zullen ze voor u staan, de forsche mannen, met de breede ruggen; —

En ge zult hun vuisten zien.

Want er is een rijzende verbittering en een trillen des toorns. —

Voort gaan ze in vast aaneengesloten rijen de sterke mannen met de werkhanden; voorop de stoere leiders, staroogende naar het einddoel van den tocht. En in hun midden loopen ze de denkers, de mannen van het vrije woord, van de vrije gedachte.

En het is als een leger van den arbeid dat daar optrekt naar het beloofde land.

Houweel en spade in de hand, want het is geen land van zalig nietsdoen, van wuivende palmen en lotosbloemen; er zal gewerkt worden, maar wie werkt zal er eten.

En er zal recht zijn, want er zal rechtvaardigheid heerschen.

Geen trotsche kathedralen zullen er in stijgende bogen ten hemel streven, roemende en prijzende den hierarch; er zal

niet geboden worden het kwade te laten, maar het goede zal men er doen.

Er is een groote begeerte tot goed in hen. Want het is niet slechts de vraag van den honger, het is een streven naar mensch-zijn.

Reeds zien de voorsten het verrijzen aan de kim en er is een willen in hun oogen en ze zullen hen er brengen de groote schare, snakkende naar vrijheid en hongerende naar recht.

En het zal zijn als een nieuw geloof, een eeredienst van de gerechtigheid; en ze zullen er smeekoogen naar opheffen en handen naar uitsteken, maar ver is nog de weg, pijnlijk de gang.

Maar het is een heilige gang en ze zullen er komen.

En achter dat leger gaan ze mede de kerels met de roodbeloopen oogen, met het mes in de klamme hand, hyena's van het slagveld, loerende op den buit, die er niet zal zijn.

Want niet zal er wezen een nemen ten eigen bate, maar er zal gebeuren een sterke daad van geloof en een bevredigen van beleedigd en gesmaad gevoel.

Er zal een dag komen dat de schaal met het goud niet meer zal dalen, want ze zullen het er in werpen aan de andere zijde, hun ellende en hun smart.

Diep zal ze dalen die schale, want er is veel geleden.

Sluit u aan bij den stoet; helpt ze duwen, de kanonnen van het recht.

Want er zal strijd zijn en velen zullen vallen, maar nooit zal ed'ler dood te sterven zijn: martelaren voor het geluk van allen.

En het zullen geen volken wezen, zich op elkander werpende, maar zij zullen verpletterd worden de enkelingen, die zich verrijken met het goed van allen.

Want er zal overwinning wezen, omdat er een goddelijk doel is te bereiken en niets te verliezen.

Er is haat en er is woede over onrecht. En het uit zich in de kunst, het zijn de hoogen van geest die het gevoelen.

En waar het zich uit in de kunst, daar zijn de tijden nabij, want het schoone en het ware zijn één.

Bereidt er u op voor; ge zult ze hooren de bazuinen van het Oordeel!

Fr.

EEN ROMANCE!

> Uit dit weinige ziet gij reeds, mijnheer, hoe vele stukken, die men thans Romance noemt, dien naam inderdaad niet verdienen.
>
> FEITH.

Te midden der duinen
  Niet ver van het strand.
Verheft zich een dorpje
  In 't stuivende zand.

Daar vinden de schippers,
  Na 't zwerven op zee,
Hun kinderen en gade,
  Hun scheepjes, een ree.

Dan leven zij vroolijk,
  Met huisvrouw en kind;
Totdat weer hun plicht roept
  En 't visschen begint.

Dan blijven de meisjes
  Met Moeder alleen;
De jongens neemt Vader
  Naar zee met zich heen.

Hij leert hun het visschen,
  Het sturen der schuit,
Het vinden der richting,
  Het Noord en het Zuid.

En als dan de knaapjes
  Weêr naderen aan land,
Dan zien ze al de meisjes
  Vergaderd aan 't strand.

Dan geeft hun de vader
  Het scheepsroer met vreugd.
Zij grijpen het tintelend
  Van de eergier der jeugd.

En daar hen de meisjes
  Met vroolijk geschal
Vereeren, geleiden
  Zij 't scheepje naar wal.

Hij, die dan 't beste
  Zijn scheepsplicht betracht,
Die is bij de meisjes
  Het meest ook geacht.

Maar Karel beminden
  Zij allen het meest;
Het vlugste naar lichaam,
  Het moedigst naar geest.

Een echter beminde,
  Hem meer dan de rest
't Was Aaltje, de liefste
  Van 't gansche gewest.

Als Karel aan land was,
  Dan liep hij met haar;
En hoog op de duinen,
  Daar minden ze elkaar.

Als Karel naar zee ging
  Kreeg Aaltje een zoen,
Zij: „Waak voor uw leven!"
  Hij: „God zal het doen!"

Daar zij zoo standvastig
  Beminden elkaar
Schonk 't huwelijk ten laatste
  Haar hem en hem haar.

Eerlang was een zoontje
  De vrucht van hun echt;
Of zij het beminden,
  Behoeft niet gezegd.

Het loopen en spreken
  Leerde Aaltje aan 't kind
't Werd daarom door Karel
  Nog teerder bemind.

Het groeide voordeelig
  Naar lichaam en geest;
't Was 't beeld van zijn Vader
  In fierheid van leest.

Toen eind'lijk het knaapje
  Acht jaren bezat,
Toen zeide de Vader:
  „Mijn Aaltje, mijn schat!

„Nu heeft dan ons zoontje
  „Acht jaren bereikt:
„Daar hij reeds in krachten
  „Een jongling gelijkt.

„Nu is het dunkt mij tijd
„Dat voor 't leeren van 't kind
„Uw zorg eens een eind neemt
„En de mijne begint.

„Ik wil hem eens met mij
„Uit visschen doen gaan
„Zoo leert hij vroegtijdig
„Zijns vaders bestaan."

„Ach" roept nu de moeder,
"Ach laat mij m'n kind
„Ontruk mij mijn trots niet
„Zoo vurig bemind."

„Mijn Aaltje wat zegt ge?
„Ontneem ik hem u?
„Neen ik breng hem u weder.
„Veel knapper dan nu."

„Maar als dan een stortzee
„Uw pinkje verslindt
„Dan mis ik te zamen
„Mijn man en mijn kind!"

„Ach, vrees niet, is eens toch
„Ons stervensuur daar
„Dan zal 't niet baten
„Mijn Aaltje lief, waar?"

Zoo troost hij zijn dierb're
En zegt met een' traan
„'k Vertrouw u mijn schat dan
„'k Laat met u hem gaan."

Nu treden zij strandwaarts;
Het pinkje ligt klaar:
Voor 't laatst nog omhelzen
De dierb'ren elkaar.

De vader hoe kloek ook
Staat thans als versteend
Bij 't knaapje dat dartelt
En de ega, die weent.

Ten laatste haalt Karel
De zeilen in top
En vaart met zijn zoontje
In 't woelige sop.

De moeder staart droevig
Hen na in 't verschiet,
Totdat zij door 't weenen
Het zeil niet meer ziet.

Nu keert zij weer huiswaarts
Doch gaat ieder' dag
Naar 't strand zien of 't scheepje
Ook weer keeren mag.

Zoo liep ze eens de zee langs
In droevig gezucht
En staarde in de verte;
Doch, zag niets dan lucht.

Zij hoort slechts het huilen
Des gierend' orkaans
En 't loeien en brullen
Des holl' Oceaans.

Nog meerder dan Aaltje
Van angst is vervuld,
Is de akelige hemel
In wolken gehuld.

Maar stortzee en duister
Beletten haar niet,
Een voorwerp te merken,
Dat drijft in 't verschiet.

't Komt nader; kan 't wezen?
Een man op een plank
„O Karel" gilt Aaltje
Met akeligen klank.

„Mijn zoontje, — waar is het"
Aan 't marmer gelijk
Roept Karel: „hier is het!"
En toont haar — een lijk.

Zij zwijmt, stort in 't water
En Karel met haar.
De zee zwelgt al brullend
Hen in met elkaar.

Maar, weeklaagt niet, over
Hun akelig lot;
Want reeds is het drietal:
Vereenigd bij God!!

PARODIKER.

STUDENTENPOLITIEK.

Recht voor Allen spellen
In een luie stoel;
Aan elkaar vertellen:
Staat! — beroerde boel!
Hier honger en ellende,
Daar zwelgen, overvloed!
'k Hoor bij de roode bende!
.... M'n port smaakt me vandaag heel goed.

Oranje boven! zingen.
Leve de Koningin!
Ieder willen dwingen
Tot Oranjemin.
Die vuile Socialen, —
Dat noemt student zich thans,
Alles omver te halen!
.... Geef mij nog 'n slàppe kinà, Fràns!

N.

St. NICOLAAS.

Hel verlichte ramen
In de winkelstraat.
Troepje kleine schooiers
Stil te kijken staat.
Wa's dat 'n groote vrijer!
Wat 'n chocola-sigaar.
En wat een dikke letters hè
Zoo wou 'k er wel een paar.

Dikke rijke jongen
In een mooie jas
Zoekt ook uit den voorraad
Achter 't winkelglas.
...Vort, bliksemsche jongens
Doorgeloopen hoor!
Koopen doe je toch niks,
Wat doe je d'r dan voor?

Hel verlichte ramen
In de winkelstraat.
Dikke rijke jongen
Uit te zoeken staat;
Koopt dan in den winkel
Wat 'm 't lekkerst lijkt.
Troepje kleine schooiers
Op een afstand ... kijkt.

FR.

MIJN HOSPITA.

— Wat mot U bij de koffie hebbe, m'neer? 'n gebakke eitje?

— Heel graag, juffrouw.

— Mos U van ocntend niet naar college, m'neer?

— Jawel juffrouw.

— En Uwes is niet opgestaan?

Kom, denk ik, laat ik 't goede mensch maar eens een pleziertje doen. Daarom zeg ik op eenigszins verwijtenden toon.

— Juffrouw, U hebt me niet geroepen!

— Hi hi hi (dat vindt ze grappig), eers om acht uur, m'neer, en toe heb u gezegd dat u op zou staan, en toe voor 't college van 10 uur weer, m'neer, uwes hèb toch vandaag om 10 uur college, is 't niet m'neer?

— Ja zeker, juffrouw.

— Nou, ziet u, en toe heb u gezegd, dat der vandaag geen college was, en . .

— Maar juffrouw, hoe kan 'k dat nou gezegd hebben?

— En toen heb 'k u om half elf nog is geroepen, maar uwes wòu van morgen niet opstaan; maar dat zeggen de heeren altijd, dat ze niet geroepen zijn; net zoo as m'neer van Breumen, die heeft vroeger bij me gewoond, weet u, och, dat was toch zoo'n aardige jonge, want die het me nog 'n portret van zich gegeven toen ie wegging, die kent u toch óók wel?

— Jawel juffrouw.

— En die was ook altijd zoo aardig voor kleine Jan, die

maakte 'm altijd aan 't schrikke, maar die kon'j ook nooit 't bed uit krijgen m'neer!

— Nee juffrouw?

— Nee, m'neer, die kon nog veel langer slapen dan u, m'neer, maar as 't tegen 't examen liep, dan zat ie de heele nacht te werken, en dan vroeg ik wel is of ie niet naar college mos, maar dan zei die altijd „motten is dwang, Dirkje en huilen, dat doet kleine Jan;" ja m'neer, 't was een grappemaker — die noemde me Dirkje, weet u, want die had bij me gewoond vanaf voor dat 'k met deze man getrouwd ben, ziet u, 'k heb eers 'n andere man gehad, maar die is gestorve, tien maande het ie . . . .

— Jawel juffrouw, dat is vreeslijk naar geweest. Zoudt u niet even dat eitje kunnen laten bakken, dat u me beloofd hebt?

Hè, dat luchtte op; dat verhaal van der eerste man is me te lang, en dat ken ik nu toch ook heelemaal van buiten. O jé, daar is z'al weer:

— 'k Heb er maar *twee* gebakke, is dat goed m'neer?

— Zeker juffrouw, dank u wel.

— Maar 'k heb u toch echt van ochtend geroepe, m'neer, want m'n man die zei nog tegen me . . . .

— Ja juffrouw, 'k weet het wel, maar 'k zei het ook maar voor de grap.

— O, ziet u, maar de heeren mochten soms is denken dat 'k *niet* gedaan had, omdat de heeren tòch niet opstaan, maar 'k heb 't juist wel gedaan, maar u slaapt direct weer, en dan kan u 't zich niet meer herinneren, net zoo as verlede week, toe zei u ook . . . .

— Nee maar juffrouw, van ochtend herinner ik 't me heel goed, 'k zei 't heusch maar voor de grap.

— Waren menheer's laarzen nou goed gepoetst? 'k Heb

Dien gezegd, dat m'neer zelf der een standje zou maken, as 't weer niet goed was, want daar bennen ze zoo bang voor, veel banger . . . .

— Ze waren nu keurig, juffrouw!

('k Ben ondertusschen druk bezig mijn spiegeleieren op te eten).

— Weet menheer al dat de nieuwe meid met de zes weken weer weg gaat?

— Nee juffrouw, dat wist ik niet.

— 't Is toch zoo, m'neer, ze vindt 't werk te druk!

Dit werd gezegd op een toon, die een antwoord noodzakelijk maakte. 't Was een moeilijk geval! Wist ik nu maar hoe zij er over dacht; door iets verkeerds te zeggen stelde ik me bloot aan de ingewikkeldste explicaties. Dat was 'n goed idée, onzijdig blijven:

— Zoo juffrouw, vindt ze dat?

— Ja m'neer, dat zeg ze te minst; wat zeg u daar nou van?

— Als ze 't zegt, zal ze 't wel meenen, denk ik.

— Ja m'neer, maar 'k bedoel of u 't nou óok zoo druk vindt?

— Ja juffrouw, u moet me niet kwalijk nemen, maar dàt weet ik nou niet.

— Nou, m'neer, en ik zeg u dan dat 't *te* vermetel is, zoo'n mensch, wat verbeeldt ze zich wel, maar je hebt er ook niks an, an die dagmeiden, ze loopen je maar in de weg, en dan nog klagen ook, *ik* heb vroeger wel harder moeten werken m'neer, toe 'k nog met m'n eerste man getrouwd was, die nou dood is, m'neer; tien maande het ie stijf te bed gelegen, menheer, en ik ben niet van 't bed geweest; och menheer, als je die arme man gezien had . . . .

— Ja juffrouw, dat heeft u me wel is meer verteld, dat moet vreeselijk geweest zijn!

— Ja menheer, dát was het; zoo, weet u dat al, maar der vóór heb ik óok hard moeten werken, want zwak was ie al lang, de stakkerd, toen diende we bij 'n generaal in de Haag, m'n man as huisknecht en ik as meid alleen; kooken, schrobben, alles mos ik daar doen, want m'n man die dee niks, en weet u wat ze ons daar gaven? Samen twee gulden in de week m'neer, niks meer, en we sliepen onder 't dak menheer, op 'n hokkie, nog minder dan 't hier Dien heeft, want daar is nog 'n klepraam in. En 't lekte der, dat je 's morgens 't water wel uit de dekens scheppen kondt, m'neer en die menschen waren zoo grootsch.

— Dan is u er zeker niet lang gebleven?

— Nee m'neer, met nieuwjaar, toen was 't *mijn* beurt om naar de kerk te gaan, want we gingen altijd òm de week naar de kerk, m'n man en ik, dan was d'r één thuis om op de deur te passen, en toen kwam ik thuis, en toe zegt m'n man: „Dirkje" zegt ie „weet je wat er nou is? We hebben opslag gekregen." „Zoo" zeg ik; „Ja," zegt ie, „twee kwartjes in de week, je mag mevrouw wel is bedanken gaan." „Nou", zeg ik, „dat heeft zoo'n haast niet, heb je je nieuwjaar al gehad?" „Nee," zegt ie, „die krijgen we nou niet!" „Zoo," zeg ik „maar da's anders vijf gulden" — ziet u m'neer, want we verdienden honderd op een heel jaar en een kermis krijg je ook niet. omdat er in de Haag geen kermis is, „dus," zeg ik, „dan motten we over tien weken pas bedanken gaan, dàn begint de opslag eerst." M'n man had dat niet zoo ingezien, ziet u, maar 't was toch waar — die 's veel te goejig voor zukke dingen. Ik ging kalm 't koffiegoed klaar zetten, en zei niks, en toe zegt m'n mevrouw: „Welnu, hoe is het Dirkje, zijt ge niet tevreden met de verhooging van je loon" zegt 't mensch, en toe zeg ik: „Welzeker mevrouw, ik dank

uwes wèl, maar zou ik uwes ook veel heil en zegen in 't nieuwe jaar mogen wenschen", en toen zeg ze, och, menheer, je hadt moeten hooren hoe ze dàt zei: „Dank je wel Dirkje, insgelijksch" zeg ze, „maar je begrijp dat we nu niet dadelijk met dien opslag ook weer 'n fooi kunnen geven, dat zou dubbel wezen," zeg ze.

„Heb ik dan niet goed gediend?" zeg ik „dat ik geen nieuwjaar krijg" zeg ik. „Maar meisje, dan zou ik je toch niet verhoogen" zeg ze „maar" zeg ze, ik „vind dat je hoogst ontevreden bent". „Wel" zeg ik, „U geef me opslag omdat ik goed gediend heb", zeg ik „dan mot ik ook een nieuwjaar hebben" zeg ik. „Meisje" zeg ze toen, want toe werd ze ook nijdig, „meisje, je bent hoogst ontevreden, maar ik weet wel hoe dat komt" zeg ze, „je wilt je stand tot mij opheffen en je bent sociaal" zeg ze „maar dat laat ik niet toe" zeg ze. „Nou", zeg ik, „en as je me dan uitscheldt voor sociaal", zeg ik „dan wil ik hier ook niet langer dienen, en dan ga 'k met de zes weken henen" zeg ik, „en 't is ook 'n schande, je voor zoo'n simpele honderd guldens te laten affronteeren" zeg ik, „want", zeg ik, „m'n man dient er toch oòk voor en die" zeg ik „dient toch aan tafel en die mot toch ook stooken en brand andragen" zeg ik, „want dat is *mijn* werk niet" zeg ik, „en.....

'k Begon nu zooveel „zeg ik" 's te hooren en zoo weinig wat ze zei, dat ik een laatste poging deed er een end aan te maken. Ik was klaar met koffiedrinken, ik stond op, trok mijn jas aan, zette mijn hoed op, en zei:

— Ja juffrouw, 't leven is moeilijk, maar .... ik moet nu bepaald uit ziet u, dag juffrouw!

OUDEJAARSAVOND '96.

Als het jaar ten einde loopt, als d' oude
Man, die steunend op zijn staf
Bevend voortschrijdt in de koude
Totdat hij gaat rusten in 't graf.

Als 't jaar ten einde loopt, dan zingen
Dichters een loflied of klacht;
En vertellen ons van de dingen
Die het stervende jaar ons bracht.

Ook ik wil mijn stemme doen hooren,
Verheffen tot klacht en tot lof,
Van 't geen mij van 't jaar was beschoren
In mijn jasje van zwartwollen stof.

Het jasje het zat mij zoo keurig,
Ik was er zoo recht mee tevrêe
En, als een dandy zoo geurig,
Ging ik naar Delft er meê.

Het was van mijn groentijd getuige,
Als braaf en trouw kameraad.
Wanneer ik geen knie soms kon buigen,
Dan rolde het met mij op straat.

Het steunde mij daag'lijks de leden,
Mijn jasje dat ik bezing,
Wáár ik ook uit ben gegleden,
Of wáár ik een flater beging.

Zoo ben ik in mijn jasje herboren,
Ik leerde het leven bezien,
En ik zie nu, wat ik tevoren,
Nog nimmer er in had gezien.

Weldra is mijn jasje versleten;
Elf knoopen mis ik er aan;
De twaalfde laat beng'lend me weten:
„Met mij is 't ook spoedig gedaan".

Vaarwel dan, ik moet van u scheiden,
Al baart me het scheiden ook smart!
Wij zijn heden voor 't laatst met ons beiden;
Ik druk u voor 't laatst aan mijn hart.

DE GROENTIJD.

Parodie.

I. SENAAT.

"Men sleepe mij de knapen voor de voeten,
Omdat zij driest en overmoedig dachten,
Na 't eindexamen zal het corps mij wachten
Maar voor die eerzucht zullen zij nu boeten!"

Sprak de Senaat; en de couranten brachten
't Bevel aan allen die het weten moeten,
Wijl elk student het vreugdevol begroette,
Bezorgde het den knapen slapelooze nachten.

Somber toeft de Senaat, tot inschrijving bereid;
In zwarte pracht omhangt hen het statiekleed,
Aan een rood lint hangt hun eerbiedwaardigheid.

En nu geheel verslagen door dat groote leed
Zich nul te voelen, zoo zonder waarde meer,
Naast zulk een macht, zinkt krachteloos het
[groen ter neer.

II. GROEN.

Als in den wind op ranken steel een roos is,
Zoo trilt de ongeluk'ge knaap — en ook hij
Is nu nog onbewust naar welke zij,
Men straks buigen zal zijn hoofd, dat machteloos is.

Hij, eens zoo fier, duldt deze opperheerschappij;
En wordt gehoond, zonder dat hij zelfs boos is
En als hij voor vier uur reeds van de Soos is
Dan voor het eerst, voelt hij zich weer eens blij.

Zeer, zeer langzaam gaan de dagen hem voorbij;
Half onbewust van hetgeen men met hem doet,
Verzinkt hij in dezen poel der slavernij.

D'inauguratie, die hem bevrijden moet,
Is de ster die schittert in dees duistren nacht.
Daarop richt hij zich steeds — en wacht — en wacht.

III. BRULAVOND.

Door d' luister die afstraalt van den Senaat ontdaan,
Voelt 't groen de aard onder zijn voeten draaien.
Niet 's praeses woorden, die hem slechts omwaaien,
Boeien hem het oor. Neen! dat is de orkaan!

Gelijk de regen door een spleet waait, zwaaien
De groenen de feestzaal in, die ziet hen aan,
Of vlammentongen langs de tafels gaan,
En zich vereenigen tot zuilen vuurs die draaien.

Of duivel en student in ronddans springen,
Over de tafels rond om een vagevuur,
De poel waarin de groenen zich verdringen.

Steeds weerkaatst zich het gebrul, van muur op muur,
— Men grijpt hem! — hij op geen tegenweer bedacht
Volgt willig, rillend — Het is een sabbatnacht.

IV. INAUGURATIE.

Een zachte lach versiert den mond en het oog
Blikt lijdend als hij de zale binnentreedt.
Waar d' jonglingschaar hem hartlijk welkom heet,
Hij zoekt zijn plaats met fieren tred, het hoofd omhoog.

Zeer kalm zet hij zich, want nu is hij gereed,
Te luist'ren, en te voelen 't geen komen moog.
Machtig dan ook, is de indruk van 't betoog
Des praeses op hem, — vergeten is al 't leed.

Diepzinnig peinzend volgt hij hem woord op woord,
Hij denkt aan Laga, ouders, Odin, Corpseer,
Aan vrijheid, broeders, zelfs aan zijnen kroegbeer.

Der toekomst — Ja zelfs dan nog droomt hij voort,
Als weggestorven is, des praeses laatste woord,
Der eersten jaars io-vivat, dat wekt hem weer.

VARIA.

Begin Varia *(Redactie-overpeinzingen).*
Laat ik niet opnieuw onrechtvaardig worden.

Busken Huet.

Idem.
Wie belet mij lachende de waarheid te zeggen?

Horatius.

Op . . . .

Kom volg mij, wat staat gij dus bedeesd!

De broeders voor Bommel.

Op dragers Corpsvaandel bij Inauguratie-optocht.

Du wirst betrunken sein, das seh ich hell!
Schäme dich, schäme dich, alter Gesell.

v. Mühler.

Op een herstelde zieke.
Sancho's sterven niet, alleen worden ze van jaar tot jaar minder geestig.

v. Looy, Proza, blz. 163.

Op drukke bezoekers van Noord en Zuid.

Want ook zij hielden getrouw met Civilis den eed.
Als de jachtspriet ten strijd werd geheven.

van Lennep.

Op St. Joris.

Er ist ein Narr, aber ein guter!

Schiller.

Afgevaardigden bij ontvangst in den Doelen.

Zij werden slechts geroepen om aan te hooren.

Wijne, Vaderl. Gesch.

Op een dinergever.

Wilt gij dan met alle geweld een bedelaar worden?

Burgersdijk.

Persoonlijk.

Il n'est pas précisément beau, mais il tient le sac..... et il a conscience de sa valeur..... alors il rayonne..... et ça l'embellit.

Gyp. Les Gens Chics.

Debatingavond.

Van tijd tot tijd slurpte hij even aan zijn glaasje, om dadelijk zijn onbeweeglijkheid te hernemen.

Proza, Jac. v. Looy.

Op idem.

Hoelang heb ik geslapen?
Twee en een half uur!

Jeanne Collette.

Persoonlijk.

Joseph nu had van de vergunning nooit gebruik gemaakt.

Kinderbijbel v. d. Palm.

Verificatie.

Ik heb langen tijd een schrik gehad voor het nazien van
[mijn boeken,
En nu heeft men mij gewaarschuwd dat een ander ze
[zal onderzoeken.
Langendijk.

Goede raad.

Als een lek hersteld is steek dan nooit de naald opnieuw erin.
Handleiding tot het repareeren van M. en W. banden.

Ontwerpers Corpswet.

Ain't they handsome men.
Sheridan.

Eerste jaars op de kroeg.

Ik zit er dikwijls 's morgen vroeg.
Of tusschen twaleven en tweeën.
Met z'n achten, *Beets.*

Café Chantant Kroegfeesten.

Wat doet het onderlijf?
Huygens.

Stem- en Schouwburgcommissie.

Ik kan mij inderdaad niet begrijpen dat er voor dit baantje iemand anders dan Gijs van Tienhoven te noemen zou zijn.
Groene Amsterdammer, 20 Dec. Snuifjes.

Persoonlijk.

Wie met sijn hoedt verschijnt ten disch
Voorwaer een boerensnaeckjen is.
Cats, Tafelwetten.

. . . . . .

En daarnaast gaat die andere onsterfelijke man, de schildknaap Sancho Panza, met zijn boersche babbelzucht, naïviteit en uitgeslapen slimheid, met de groote behoeften van zijn zwaar lichaam, eten, drinken en slapen.

Jac. van Looy, Proza blz. 172.

Op zeker bestuurslid van Vrije Studie.

Le soir, tout seul, chez moi, je me regardai longtemps dans ma glace, très longtemps.

Contes du jour et de la nuit.

Op idem.

Er kleidete sich nicht aus, sondern sasz mit nachdenklicher Miene vor dem Spiegel und tändelte mit seinem Haar.

Die Erbinnen.

Brussel.

Dit is een piek onder water.

Variatie op bekend gezegde.

Op . . . .

Maar gelukkig werd de nevel niet dikker.

Jules Verne.

Persoonlijk.

En op haar dringend vragen bekende Truus. Lucie. . . .

Koopmans van Boekeren (Familieleven).

Eerste jaars praeses.

Le son de sa voix le fit tressaillir.

Guy de Maupassant.

19 November.

Zelfs Jules scheen dien dag niet opgeruimd.

Eigen Haard 10 Oct.

Zekere Debating avond.

En de man die er mee belast was Sancho's woorden op te teekenen, wist niet of hij hem voor een dwaas of voor een wijze moest houden.

Don Quichotte.

Op idem.

Al wat in boeken steekt
Is in dat hoofd gevaren.

Vondel.

Persoonlijk.

Wenn ich dies Leben noch lange führe, so werde ich zur reinen Mummie.

Die Erbinnen.

Zeker President contra zeker corpslid.

Doch ik wierd zoo smadelijk van hem bejegend, dat ik geheel in colère raakte, terwijl hij zeer boosaardiglijk vroeg: „Wat en beeldt jij jouw wel in?"

Dagboek van Gerrit Herbert.

Zeker college.

Van dat onverklaarbare, dat toch verklaarbaar is, van het nooit begrepene....

D. S. T. Jan. 1896.

Eerste jaar op Leeszaal.

In zijn verlegenheid ging hij bij Loke te rade.

Noorsche fabelleer.

Op 3 West-Indiërs.

I was the eldest of the three
And to uphold and cheer the rest
I ought to do — and did my best.

Prisoner of Chillon, Lord Byron.

Reunist van '46 op 't ijs.

Wat treurt gij hooggeleerde vos
En fronst het voorhoofd van verdriet.

Vondel.

Op zeker Minerva-artikel.

JACOB heeft genomen alles wat onzes vaders was, en van hetgeen dat onzes vaders was, heeft hij al deze heerlijkheid gemaakt.

Genesis 31 : 1.

Op. . . .

Het is treurig hoe men soms menschen tobben ziet om hunne machine naar boven te krijgen

Kampioen.

Op zekeren eerstejaarsfunctionaris.

Of zijn gewichtigheid evenredig zou zijn aan zijn gewicht?

Max Havelaar.

Op zeker promotiepartij.

Er verlebte einen sehr angenehmen Abend, der seiner Eitelheit und seinem Ehrgeiz in hohen Masze schmeichelte.

Die Erbinnen.

Op maker vorig varium.

Hoe dankbaar is mijn kleine hond
Voor beentjes en voor brood!

Bekend liedje.

Op zeker tooneelcriticus.

Nun kenn ich deine würd'gen Pflichten.
Du kannst im Groszen nichts vernichten
Und fängst es nun im Kleinen an.

Faust.

Op zeker negende jaar.

Pour cela, le site étant convenablement choisi, l'appareil sera ouvert et braqué dans la direction du sujet, puis l'opérateur déploiera son voile noir dont il s'entourera pour faire la mise au point.

Comment on devient Photographe.

Zeker Professor aan de P. S.

Dan neem ik een zoodanig standpunt in, dat ik onder een goede verlichting 't geheel kan overzien, en dan weet ik, dat ik niet door de riolen te bezoeken, een beeld verkrijg van de grootheid en de schoonheid van 't gebouw.

Flamarion, Hemel en Aarde.

Zeker tweetal op 't strand te Scheveningen.

Maar wat weerga J. . . . ., je kondt mij dat baantje wel bezorgen.

Kiesvereeniging van Stellendijk.

Hedendaagsche corpsgeest.

They call it love.

Moore.

Na een kroegjool thuis.

Sohn, bist du es? . . . .

Ibsen, Brandt.

Vele derde jaars.

De electorale quaestie was zijn hoofdzaak.

Telegraaf 30 Sept.

Eind-varium.

En nu atjuus. Ik groet jullie, guitige bliksems, tot ziens, ik hoop dat jullie niet zulle verrekke!

v. Deyssel, Verzamelde opstellen.

Slotvarium.

Heeft soms nog iemand iets op te merken in 't belang van 't D. S. C.??

De Vogel!

Reuter-telegram 15 Jan.

Cremer begeeft zich in de laatste tijden met stouteren trap op het breedere, algemeene menschentooneel.

Max. Rooses, Brieven.

NAAMLIJST

DER

Leden van het Delftsch Studentencorps.

T. *beteekent*: Technoloog.
C. I. „ Civiel-Ingenieur.
B. I. „ Bouwkundig-Ingenieur.
W. I. „ Werktuigkundig-Ingenieur.
S. I. „ Scheepsbouwkundig-Ingenieur.
M. I. „ Mijnen-Ingenieur.
V. S. „ Verschillende Studievakken.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.	VACANTIE ADRES.
		A	
E. C. Abendanon,	M.I.	z. grootouders.	Adelheidstraaat 10, den Haag.	idem.
H. F. Adams,	W.I.	zijne ouders,	v. d. Spiegelstraat 3, den Haag.	idem.
J. W. Albarda,	W.I.	van den Ende.	Koornmarkt 30.	Leeuwarden, Nieuwstad 156.
R. P. van Alphen,	W.C.I.		Baan 5, Rotterdam.	idem.
J. C. Ankersmit,	C.I.	Rot,	Vrouw Juttenland 8.	Doetichem.
A. E. R. Arnold,	W.I.	van der Lely,	Geer 64.	Haarlem, Zeilweg 5.
L. V. Arnold,	M.I.	Wouters,	Oude Delft 237.	
		B	
A. Backer,	C.I.		Boterstraat, Schiedam,	idem.
P. Bakker Schut,	C.I.	Beck,	Choorstraat 21,	idem.
H. B. Beaufort,	S.I.		Oostsingel 142,	Hasselaarsplein 17,
W. Berentzen,	C.I.	de Maar,	Voorstraat 57*a*,	Roermond. (Haarlem.
M. H. van Beresteyn,	C.I.		Malakkastr. 125, Haag,	idem,
J. H. Bergfeld Schenke,			Rotterdam,	idem.
W. J. A. E. Berkemeier,	T.	Klein,	Oude Delft 72,	Rotterd., Mauritsweg 19.
J. Th. Berkemeier,	C.W.I.	v. d. Heydt,	Oude Delft 156,	„ „ „
F. K J. Beukema,	C.I.	Kruyff,	Oud Stationsplein 2,	Haag, v.d.Spieghelstr. 21.
G. E. Bierens de Haan,	C.I.	Andel Kraan,	Markt 53,	Haarlem, Kenaupark.

J. F. Bierman,	W.I.	Lijnschoten,	Voorstraat 23.	den Haag, v. Sweelinck-plein 79.
D. Bisschop,	T.	zijne moeder,	v.Leeuwenh. Singel28.	idem.
J. F. P. Blankert,	W.I.	Gosselaar.	Voorstraat 13.	Middelburg. Hofplein.
A. Blomhert,	W.I.	zijne moeder,	Haagweg 72,	idem.
P. C. Boogaerdt,	S.W.I.	Riem,	Oude Delft 12,	Krimpen a/d Lek.
H. de Bordes,	C.I.	Coster,	Voorstraat 101,	Velp.
A. G. Bosman,	W.I.	Wed. Iding,	Oude Delft 30.	Alkmaar.
P. M. van Bosse,	M.I.	Lijnschoten.	Voorstraat 23,	den Haag, Riouwstr. 144.
A. J. A. Braak,	C.I.	Plakke,	Geer 32,	Amsterd. Damstraat
A. C. van Braam Houck-geest,		zijne ouders,	Jacob v. d.Doesstraat Haag,	idem.
F. A. Brandt	C.I.	van Doorne,	Hyp.-buurt 19,	Velp (Gelderland.)
C. H. van den Broek,	C.I.	zijne moeder,	Coenderstraat 38,	idem.
G. H. Broekman,	C.I.	Osendorp,	Verwersdijk 50,	Arnhem. Roermondplein.
J. H. O. Bunge,	W.I.	de Groot,	Koornmarkt 32,	Amsterdam Westeinde 2.
P. F. Bunge,	W.I.	Rozier.	Choorstraat 27,	Amsterd. Parkweg 137.
P. J. W. J. v. d. Burgh,	C.I.	van den Berg	Oude Delft 52,	den Haag Parkstr. 89.
C. T. Bijl,	B.I	van Kempen,	Koornmarkt 38,	Hardinxveld.

C

J. Canters,	C.I.	Vetter,	Voorstraat 79,	Zutphen. Huize Klaphek.
S. de Clerq,	C.B.I.	van der Beek,	Voorstraat 77,	Amsterd. Heerengr. 264.
V. C. H. J. de Constant Rebecque,	S.W.S.		Oude Delft 206,	Haag, Huize Groenhoven.
W. Cool, Jr.	C.B.I.	zijne ouders,	Balistraat 38 d. Haag,	Willemstraat E 56 Breda.
M. A. Cornelissen,	W.S.I.	Collewijn,	Vrouwenregt 15,	idem.

NAMEN.	STUDIE-VAK.	ADRES.		VACANTIE-ADRES.
L. Coster van Voorhout,	W.I.	Grunding,	Cnoorstraat 23,	idem.
J. E. de Crane,	C.I.	zijne ouders,	Laan van Meerdervoort 151, den Haag,	idem.
J. P. Crompvoets,	C.I.	de Wilde,	Oude Delft 23,	idem.
E. A. du Croo,	C.W.I.	v. Lijnschoten,	Voorstraat 23,	Sweelinckpl. 4. d. Haag

D

G. W. ten Dam,	C.I.	Coster,	v. Leeuwenh.sing. 39.	Aalten.
M. H. Damme,	W.I.	Mension Houtman,	Vlamingstraat 20,	Arnhem.
H. W. Dammers,	T.	Simonis,	Oude Delft 128*a*,	Haarlem Wagenweg.
J. C. Deking Dura,	C.I.	Mension,	Choorstraat 11,	Zwolle.
B. J. Dezentjé,	W.I.	Kossen,	Coenderstraat 7,	d. Haag v. Merlestraat 37.
J. W. Dieperink,	C.I.	van der Leeuw,	Voorstraat 45*b*,	Amsterdam, Joden-Breestraat 25.
L. Doedes,	C.I.	van Alphen,	Oude Delft 162,	Zutphen Deventerweg.
E. B. van Doesburgh,	W.I.	Winkelman,	Hijp.buurt 10,	Zaandam.
H. W. Dohna,	C.I		van Speijkstraat 73, den Haag,	idem.
C. G. van Dusseldorp,	M I		Vlaardingen Hoflaan,	Vlaardingen Hoflaan.
C. E. W. van Dijk,	C.I.		Koningstr. 11, d.Haag,	idem.
J. W. van Dijk,			v.Merlestr.97, d.Haag,	idem.

E

E. van Eibergen Santhagens,	T.		Rijswijk,	Haarlem, Wilhelminastraat 40.
R. E. van Eibergen Santhagens,	W.I.	de Groot,	Koornmarkt 32,	Amsterdam Westeind 18.
B. W. van Eldik Thieme,	T.	W. H. Schuurman,	Rijswijk,	Bloemendaal.

F

J. D. Ferman,	T.	de Groot,	Hijp.buurt 8,	Amsterd. Const.Huygensstraat 105.

G

J. S. Gallay,	T.	Westerhaus,	Br. Turfmarkt, 67,	Tilburg.
A. L. de Gelder,	C.I.		Amstelstr. 27, Haag,	idem.
G. de Gelder,	C.I.	Ashmann,	Voorstraat 6,	d. Haag, Riouwstr. 91.
G. Gerlach,	C.I.	Gosselaar,	Voorstraat 13,	Haarlem, Gr. Houtstraat.
W.V.E. Godin de Pesters,	C.I.	v. d. Siepkamp,	Jacob Gerritstraat 15,	Arnh., Eus. Buitensing.7.
H. Goedkoop,	W.I.	Burgman,	Vrouw Juttenland 13,	Amsterdam.
J. M. Goslings,	W.I.	van den Ende,	Leeuwenhoeksing. 12,	Sneek.
W. de Graaff,	W.I.	v. d. Beek,	Oude Delft 35,	Arnhem, Emmastr. 10.
J. H. de Granada,	C.W.I.	E. van Beek,	Voorstraat 77,	Haarlem, Zijlweg 53.
J. Gratama,	W.I.	Lutz,	Breestraat 53,	
J. M. Gritters Doublet,	W.I.	Foppe,	Voorstraat 107,	Haag, A. Paulownastr. 2.
U. J. F. Groenier,	W.I.	Brons,	Koornmarkt 9,	Utrecht, Domplein.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.		VACANTIE-ADRES.
J. L. Th. Groneman,	W.I.	Wilmers,	Molenstraat 17.	Groningen.
H. de Groot,		van der Meer,	Voorstraat 81,	Kampen, Nieuwstraat.
H. F. Guichart,	C.I.	zijne ouders,	O. Zeedijk 44, Rotterdam.	idem.
		H		
C. F. J. Hagedoorn,	W.I.		Conradkade 28, Haag	Idem.
F. L. Haider,	W.I.	Bakker,	van Leeuwenhoek-(singel 4,	Haarlem, Kloppersing. 5.
B. J. Haitsma Mulier,	C.I.	Luxemburg,	Markt 15,	Lochem.
C. A. S. Hamelink,	W.I.	Zaalberg v. d. Ende,	Voldersgracht 13.	Heerenveen.
A. Hamer,	S.W.I.	Burgman,	Vr. Juttenland 13,	Amsterdam, Roemer Visscherstraat 4.
J. M. P. Hartog,			Groot Hertoginne-(laan, Haag,	idem.
J. F. B. van Hasselt,	T.	v. d. Berg,	Oude Delft 52,	Zutphen, IJsselkade 41.
R. van Hasselt,	T.	v. Alphen,	Oude Delft 162,	Amsterd., Keizersgr. 393.
M. G. van Heel,	C.I.	de Koning,	Hypolitusbuurt 24,	Haag, A. Paulownastr. 79.
H. J. Heinsius,	W.I.	Hederik.	Oude Delft 99,	Amsterd., Prinsengr. 727.
T. N. Hellemans,	W.S.I.	zijne ouders,	Goudsche singel 123. (Rotterdam.	idem.
L. von Hemert,	C.I.	v. d. Stuit,	Ged. Burgwal 31,	Haarlem, Kenaustraat 1.
J. Hengeveld,	C.I.	v. Keekum,	Voorstraat 11,	Papendrecht.

H. A. Henket,	C.I.	zijne ouders,	Koornmarkt 75,	idem.
F. A. Heskes,	C.I.		Perponcherstraat 129, (den Haag,	idem.
J. van Hettinga Tromp,	C I.	v. d. Beek,	Oude Delft 35,	Utrecht, Heerenstr. 46.
A. M. Heuff,	C.I.	La Heij,	Oude Delft 247,	Gorkum.
A. Heijbroek,	C.I.	Verboom,	Oude Kerkstraat 4,	Rotterd , Kruisplein 122.
G. van Hille,	W.I.	v. d. Pijl,	Voorstraat 88a.	Zaandam.
A. J. Hirschig,	C.I.	Mension Houtman,	Vlamingstraat 20.	denHaag, Bazarstraat 19.
C. A. W. Hirschman,	C.I.		Rijnstraat 28, Haag,	idem.
A. J. Hoeffelman,	T.	Reichert,	Binnenwatersloot 28,	Haarlem.
G. E. Hoeffelman,	T	v. d. Beek,	Oude Delft 35,	
D. M. Hol,	C I.	van Lent,	Geer 6,	Utrecht.
A. van Hooff,	C.I.	Bisschop,	Koornmarkt 54,	Haag, Pr. Hendrikpl. 18.
L. F. E. van Hoogenhuize,	C.I.	van Lent,	Geer 6,	Rotterdam, Schiekade.
M. van der Horst,	C.I.	Peterse,	Oude Delft 192,	
W. van Houten,		v. d. Beek,	Oude Delft 35,	Utr., W.Vrouwensing.20.
P. Hövig.	M.I.		's Gravendijksche wal (280, Rotterd.	Zwijndrecht.
A. ter Horst,	T.		L. v. Meerderv.Haag,	idem.
D. Huender.	C.I.	Zandvliet,	Koornmarkt 69,	Amsterdam.
J. B. de Hulster,	C.I.	Sprenger,	Oude Delft 215,	Breskens.

I

M. R. Idema Greidanus,	C. I.	Ahsman,	Voorstraat 4,	Leiden, Plantage 12.
W. H. Idzerda,	T.	Verbeek,	Oude Delft 122.	Assen.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.		VACANTIE-ADRES.
J. E. Inckel,	C. I.	zijne ouders,	Koningin Emmakade 72, den Haag.	idem.
F. K. Th. van Iterson,	W. I.	van Wely,	Boterbrug 1.	Amsterd., Oosterpark 62.
		J		
F. s' Jacob,	C.I.	Cieremans,	Koornmarkt 53,	Rotterdam, Westerstr. 3.
H A. C. van der Jagt,		Martens,	Oude Delft. 176.	Parkw. 7, Scheveningen.
H. de Jong Cleyndert,	T.	zijne ouders,	Stationsw. 24, Haag,	idem.
H. C. de Jongh,	C. I.	Hederik,	Oude Delft 99.	Haarsteeg, Hedikhuizen.
G. de Jongh,	W. I.	van Doorne,	Hyp. buurt 19.	Oudewater.
G. M. de Jongh Schiffer,	T.	zijne ouders,	v. Merlestr. 83 Haag,	idem.
G. D. Jordens,	W. I.	van Doorne,	Hyp. buurt 19,	Zwolle, Nahuysplein 120.
H. C. Jorissen,	C. W. I.	Rutte,	Binnenwatersloot 27.	Dordrecht.
A. J. Juchter,	W.I.	Klamer,	Choorstraat 28.	Amsterd. Heerengr. 404.
		K		
G. Kalff;	W.I.	van der Beek,	Oude Delft 35.	Utrecht, Maliesingel 19,
W. Kamp,	C.I.	Rozier,	Choorstraat 27.	Zwolle.
N. M. de Kanter,	C I.	v. d. Valk,	Markt 27,	Haag Koninginnegr. 84.
P. Kemper,	C.I.	van Alphen.	Oude Delft 2,	Maastricht.
A. Keppler,	C I.	Cramer,	Jacob Gerritstraat 26.	Amst. Weteringsch. 20G.
C. Kerbert,	C.W.I.	Veldkamp	Oude Delft 15,	Haarlem Schoterweg 14.
J.A.J.M.P.Kerssemakers,	W.I.	Thiebacks,	Verversdijk 52.	Eindhoven.
C. P. Kesper,	C.W.BI	van der Meer,	Wijnhaven 17.	Arnhem, Velperweg.

A. S. J. van Kesteren,	C.I.	Haag,	v. d. Duijnstraat 11h.	Arnhem.
Th. P. J. Kipp,	W.I.	zijne ouders,	Oude Delft 224.	idem.
R. Klein,	W.I.	Rutte.	Binnenwatersloot 27,	Sneek.
F. J. Kleyn,	C.I.		Kromhout 172.Dordr.	idem.
I. J. P. Kleyn,	C.I.	van der Beek,	Oude Delft 189.	idem.
J. van der Kloes,	M.I.	zijne ouders,	Oostsingel 37,	idem.
J. J. A. Knoote,	C.I.	de Groot,	Koornmarkt 32,	Haag Laan Copes van
W. C. Köhler,	W.I.	Kloosterman,	Hypolitusbuurt 26.	Abcoude(Cattenburg 59.
Joh. C. de Koning,	W.I.	Dordrecht,	Wijnstraat 84,	idem.
C. G. J. W. Koopman,	C.I.	Valck.d.Greve.	Oude Delft 120,	Hilversum.
P. Kranenberg,	W.I.	van der Meer.	Voorstraat 81,	Assen.
J. H. Kremer,	C.I.	de Groot,	Hypolitusbuurt 8,	Haarlem.
U. P. E. Kriens,	C.I.		Huijgenspark 58*a*, (den Haag,	idem.
J. L. G. Krügers,	C.I.	zijne ouders,	Westsingel,	idem.
W. E. Kruytbosch,	W.I.		Perponcherstraat 126, (den Haag,	idem.
V. J. P. van der Meer van Kuffeler.	C.W.I.	Wed. Lettinck,	Oude Delft 42,	Rhenen.

L

W. Laman Trip,	C.I.	Post,	Voorstraat 50.	Zutphen IJsselkade.
C. Lamers,	B.I.	zijne ouders,	Houttuinen 1Rotterd.	idem.
H. W. Land,	W.I.	van Alphen,	Oude Delft 2.	Arnhem, Brugstraat 5.
G. J. Langhout,	C.I.	Wed. de Wolff,	Phoenixstraat 19*d*,	Amsterd., Weesperz. 62.
J. M. C. Lebret,	T.	Vetter,	Voorstraat 79,	Dordrecht, St. Jansweg.
C. Leemans,	C.I.	Koumans,	Koornmarkt 65,	Warmond, Huize Ooste- (geest.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.		VACANTIE-ADRES.
W. van Leeuwen,	C.I.	Balkenende.	Noordeinde 28,	idem.
J. J. van Leeuwen,	C.I.	van der Wees.	Breestraat 4,	's Hertogenbosch.
J. H. W. Leliman,	B.I.	Mevr. Baucke.	Oostsingel 41,	Amsterd. Keizersgr.559.
P. S. van der Ley.	W.I.		Wagenw. 3*b* Haarlem.	idem.
R. J. van Lier,	M.I.		Obrechtstr. 37, Haag.	Amsterd.PrHendrikk.184
G. T. Limborgh v. d. (Meersch.	T.	zijne ouders,	Pr.Hendrstr. 31*a* Haag	idem.
S. Lindeman,	C.W.I.	Snippe,	Oude Delft 28,	Wierden (Overijssel).
A. v. Linden v. d. Heuvel,	C.I.	Besanger.	Koornmarkt 25,	Vlaardingen.
F. H. von Lindern,	W.S.I.	Cristoffel,	Vlamingstraat 58,	d. Haag Bezuidenstr.127.
W. Locker de Bruijne,	T.		Celebesstr. 61, Haag,	idem.
C. Loeff,	W.I.	Van der Laan,	Oude Delft 208,	Dordrecht Vest.
C. H. G. B. Logeman,	C.I.	zijne moeder,	Oostsingel,	idem.
C. F. Loke,	T.	van Alphen,	Oude Delft 2,	Zwolle.
J. C. Loman,	C.B.I.	Wed. Schraag,	Oude Delft 60.	Amsterd., Keizersgr.553.
J. van Lonkhuijzen,	T.	Wed. Mension,	Vlamingstraat 20.	Arnhem, Rijnkade 58.

M

C. E. van Manen,	W.I.	Reichert,	Binnenwatersloot 28.	Haarlem, Nassauplein 7.
W. C. van Manen,	C.I.	zijne ouders,	Oostsingel 50,	idem.
W. H. R. van Manen,	T.	van Alphen,	Oude Delft 2,	Haarlem, Nassauplein 7.
A. K. M. Martis,	S.I.	Luxemburg,	Markt 15,	idem,
P. Van der Meer,	W.I.		Ged. Burgwal 10*h*.	
W. G. van der Meer,	S.I.	van der Burg,	Voorstraat 93,	Helder, Hoofdgracht 34.

H. C. Meerburg,	C.I.	zijne ouders,	Breestraat 148,	Leiden idem.
C. F. G. Metsch,	W.I.	zijne ouders,	Pieter Bothstr 16,	Haag idem.
A. A. Meijers,	C.B.I.	Klamer,	Choorstr. 28,	(Haag, Amsterdam, Linnaeus-
M E. A. W. Mohr,	W.I.		Fr. Valentijnstraat 43,	idem. (straat 29.
S. del Monte,	T.	van der Brugge,	Voldersgracht 16,	Amsterd., Regtboom-
P. H. G. Montenberg,	C.I.	Voet,	Oude Delft 34.	Groesbeek. (sloot 91.
H. G. Mos,	C.I.	Snippe,	Oude Delft 28,	Arnhem, Utrechtschestr.
Ch. Muller,	W.I.	Kossen,	Coenderstraat 7,	Leiden, Oude Vest 45.
R. L. R. de Muralt,	C.I.		Oude Delft 170,	Utrecht, Kromm. Nieuwe
J. R. v. Musschenbroek,	C.I.	zijne moeder,	Oostsingel 43,	idem. (Gracht

N

A. S. van Nierop,	T.	Koumans,	Koornmarkt 65,	Amsterd., Sarphatist. 1.
W. J. M. Nivel,	C.I.	Lemair,	Voorstraat 93*a*.	den Haag, Celebestr. 56.
C. Noteboom,	C.W.I.	Kremer,	Ged. Burgwal 12,	Apeldoorn.
J. G. Numans,	C.I.	zijne moeder,	Westsingel 81,	idem.

O

A. A. Oosting,	C.I.	Ahsmann,	Voorstraat 4.	Assen (Vaart).

P

C. E. W. van Panhuys,	C.I.		Hooigracht 7, Haag,	idem.
P. Persant Snoep,	W.I.	Hoekstra,	Oude Delft 249,	Kapelle bij Goes.
A. P. Petrie,	W.I.		v. Leeuwenhoeks. 6,	idem.
S. M. S. Philipse,	C.I.	Harmsen,	v. Leeuwenhoeks. 13,	Haarlem.
G. L. Piek,	C.I.	Simonis,	Oude Delft 128,	Haarl. Schotersingel 105.
S. Piek,	W.I.	Monna,	Voorstraat 48*a*,	Haarl. Schotersingel 105.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.		VACANTIE-ADRES.
J. van Poelgeest,	C.B.I.	Boekholt,	Vlamingstraat 50,	de Vlietberg bij Devent.
J. Pohlmann,	T.	zijne ouders,	Noordeinde 15,	idem.
R. Le Poole,	C.I.	Boekholt,	Vlamingstraat 50,	Leiden, Garenmarkt.
W. F. Pot,	C.I.	Breedveld,	Kolk 3,	Alkmaar
P. von Pritzelwitz van der Horst,	W.I.	Berkhout,	Oude Langendijk 16,	Brümmen.
A. H. Putman Cramer,	T.		Ged. Oude Gracht,	idem.
D. Pijzel,	T.	Breetvelt,	Choorstraat 35,	Amsterd., v.Baerlestr. 72

Q

A. G. Quarles van Ufford	C.W.I.	Veldkamp,	Oude Delft,	den Haag, Jan van Nassaustraat 1.

R

E. G. Th. van Raalte	S.W.I.	Mej. Verbeek,	Markt 52.	Vlissingen.
F. van Randwijck,	C.I.	zijne ouders,	Kanaalstr. 16, Haag,	idem.
H. A. Ravenek Jr.,	W.I.	zijne ouders,	Spoorsingel 178*b*,	idem.
H. van Rees,	C.I.	Wed.Besterman	Brab. Turfmarkt 77,	Prinsevinkenpark, 4, den den Haag.
J. H. A. Ringeling,	C.I.	Wed. Lettinck,	Oude Delft 42,	Venlo.
J. A. Romkes,	C.I.	Mej. Breetveld,	Oude Delft 220,	Zuidlaren.
H. J. Rosen,	C.I.	Vetter,	Choorstraat 25,	Winterswijk.
P. H. A. Rosenwald,	C.I.	zijne moeder,	Celebesstr. 43, Haag,	idem

J. Rueb,	C.W.I.		N. Binnenw.18 Rottd.	idem.
A. C van Rossem,	C.W.I.		Oude Delft 162,	Diergaardelaan 22, Rott.
F. W. Rühle von Lilienstern ter Meulen,	W.I.	Ruijven,	Voorstraat 1,	Utrecht, Catherijnes. 44,
E. O. H. W. Ruempol,	C.I.		Laan Copes van Cattenburgh 28, Haag,	idem.
S. J. Rutgers,	C.I.	Brons,	Koornmarkt 9,	Rotterd., Haringvliet 52.
J. D. Ruijs,	C.I.		J. P. Coenstr.42, Haag	idem.
M. Rijnen	M.I.	Wed. de Wolff,	Poenixstraat 19*d*,	Parkweg 61 F, Amsterd.
E. J. van Rijckevorsel,	M.I.	Voorburg,	Heerenstraat,	idem.
H. C. C. van Rijsbergen,	C.I.	Bisschop,	Koornmarkt 54,	Dordrecht.

S

A. C. Sanches,	C.I.	Valckenier de Greve,	Oude Delft 120,	Amsterd., Nassauk. 115.
J. C. F. van Sandick,	C.I.	Olman,	Koornmarkt 23,	idem.
J. A. van Santwijk,	C.I.	zijne ouders,	Oostsingel 91,	idem.
J. R. Sassen,	W.I.	van Helden,	Buitenwatersloot 23,	Nijmegen, Spoorstraat 4.
A. K. J. Schill,	C.I.	Reijns,	Voorstraat 67,	den Haag, Amaliastr. 8.
F. L. Schlingemann,	C.I.		Celebesstr. 56, Haag,	idem.
P. W. Schram,	C.I.	Martens,	Verwersdijk 75,	Tiel.
C.L.Schuller tot Peursum.	C.B.I.	zijne ouders,	Spoorsingel 166,	idem.
J. C. H Schultz,	C.I.		Oude Delft 249,	idem.
R. Schüngel,	C.B.I.	Kossen,	Coenderstraat 7,	's Hertogenbosch.
E. L. Selleger,	T.		Riouwstraat 61, Haag,	idem.
K. G. Simon,	C.I.		Corn. Speelmanstraat (42, den Haag,	idem.
J. W. Six,	T.	wed. Schraag,	Oude Delft 60,	's Graveland, Huize Hilverbeek.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.		VACANTIE-ADRES.
T. O. Wegener Sleeswijk,	W.I.	van de Seyp,	Oude Delft 166,	Lemmer.
A. H. Sloet van Oldruitenborgh,	C.I.	van den Arend,	Oude Delft 152,	Vollenhoven.
P. J. van der Sluis,	T.	Wissenburg,	Oude Delft 55,	Hemrik.
F. Smit,	S.I.		Leeuwenhoeksing. 11,	Kinderdijk.
J. M. Sneltjes,	T.	v.Kampenhout,	Oude Delft 138,	idem.
G. C. Snijders,	W.I.	zijne ouders,	Voorstraat 65,	idem.
R. M. P. Sosro Kartono,	C.I.	Breetvelt,	Kolk 3,	Arnhem.
H. Stokvis,	W.I.	Holstein,	Oude Langendijk 20,	Leuvehaven 50, Rotterd.
H. van den Steenhoven,	W.I.	Paters,	Brab. Turfmarkt 88,	Dordrecht, Singel.
F. C. J. van den Steen v. Ommeren,	C.B.W.I		Koornmarkt 40,	Nijkerk.
W. S. Steup,	C.I.		den Haag,	den Haag.
J. Stravers,	C.I.	Kossen,	Coenderstraat 7,	Melkpad, Hilversnm.
H. Strick van Linschoten,	C.I.	wed. v. Hees,	Voorstraat 58,	Deventer.
F. H. Stoll,	W.C.I.	Martens,	Oude Delft 170,	Nijmegen, Berg en (Dalsche weg 57.
E. F. Suringar,	W.I.	van Alphen,	Oude Delft 2,	Haag, L. v.Meerderv.199.
		T		
W. van der Tak,	C.I.	Renard,	Voorstraat 14.	Baarn.
G. L. Tegelberg,	W.I.	van der Beek,	Oude Delft 35,	Amsterd., Sarphatistr. 12.
L. F. Teixeira de Mattos, C.I	B.I	Wed. Lignian,	Choorstraat 49,	Amsterd. Hoogesluis 1c.

H. P. G. den Tex,	W.I.	Wed. Veldkamp,	Oude Delft 15,	Amsterd. Keizersgr. 474.
J. P. G. Thiebout,	C.I.	Nienhuis,	Voldersgracht,	Zwolle.
G. van Tienhoven van den Bogaard,	C.I.	Reinders,	Markt 45,	Werkendam.
E. A Tissot v. Patot,	C.I.	van Mil,	Geestbrug Rijswijk,	Amsterd. Hofdijkstr. 6.
H. Tromp,	M.I.	Mosterd,	Koornmarkt 1.	den Haag, Surinamestraat 45.
F. C. Tuijl Schuitemaker,			Hugo de Grootstraat 64 den Haag,	idem.
W. Meijer Timmerman Thijssen,	C.I.	Wed. Feldkamp	Oude Delft 15.	den Haag Sundastr. 9.

U

F. G. Unger,	W.I.	Mevr. Bangert,	Wagenstr. 53 d. Haag.	Amsterdam, Weesperzijde *20m.*
E. H. M. Uljee,	C.I.		Sweelinckstraat 70 den Haag,	idem.

V

F. A. Varkevisser,	C.I.	zijne ouders,	Atjehstr. 44 d. Haag.	idem.
H. Varkevisser,	C.I.	idem.	idem.	idem.
A. J. Verbeek,	M.I.	Antoinetti,	Houttuinen 17,	idem.
J. J. H. Verloop,	W.I.	Eterman,	Oude Delft 154,	Utrecht.
G. Vermeulen,	W.I.	Cieremans,	Koornmarkt 53,	Obrechtstr. 144, d. Haag.
H. Veth,	C.I.	Westerhaus,	Brab. Turfmarkt 67,	Dordrecht, Hallinglaan.
J. C. Vliegenthart,	C.I.	zijne ouders,	Zuidelijk Avenue,	idem.
J. F. de Vogel,	C.I.	van den Arend,	Pepersteeg 1,	den Haag, Oranjestr. 2.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.		VACANTIE-ADRES.
H. P. E. de Vogel,	C.I.	Antoinetti,	Houttuinen 17,	Leiden, Zoeterw. singel.
Ch. M. de Vos,	W.I.		Plein 17, den Haag,	idem.
G. J. de Vos van Nederveen Cappel,	C.I.	de Groot,	Koornmarkt 32,	Velp.
D. A. Vreedenberg,	W.I.		Wagenstr. 108, Haag,	idem.
P. de Vries,	W.I.		v.d.Spiegelstr. 1, Haag,	idem.

W

J. van der Waerden,	C W.I.	Rutten,	Binnenwatersloot 27,	Eindhoven.
Th. van der Waerden,	C.I.	wed. Verbeek,	Markt 52,	Eindhoven.
E. Waller,	W.I.	mej. v. Veursden	Havenstraat,	Keizersgracht 746, Amsterdam.
W. van Warmelo,	C.I.	van Doorne,	Hypolitusbuurt 19,	idem.
J. J. Wefers Bettink,	W.I.	Wouters,	Oude Delft 237,	Utrecht, Oudegracht.
H.G.J. Houben Whitney,	W.I.		Perponcherstraat 92,	
C. M. van der Willigen,	T.	wed. Hamer,	Geer 48, (Haag.	Haarlem, O. Gracht 104.
B. H. van der Willigen,	C.W.I.	mej. Breetveld,	Kolk 3,	Rotterdam, Eendrachtsweg 37.
A. Wurfbain,	T.	Goudappel,	Oude Delft 148,	Arnhem, Singel 1.

IJ

F. A. Ypes,	C.I.	zijne moeder,	Obrechtstr. 204, Haag,	idem.

Z

A. Zandstra,	C.I.	Zandvliet,	Koornmarkt 69,	Langweer.

NAAMLIJST

DER

INGESCHREVENEN AAN DE POLYTECHNISCHE SCHOOL

Oud-Leden van het Delftsch Studentencorps.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
H. van Berckel, C.I.	V.S.	v. Brakelstraat nº 71, Haag.
A. W. van Berkel,	W.I.	Rotterdam, Goudschew. 112
J. Boetje,	C.I.	Nieuwe Laan 34.
F. W. Bolk,	W.I.	Voldersgracht 29.
Ph. M. Bosscher,	W.I.	Koornmarkt 34.
W. M. de Brauw,	G.I.	Voldersgracht 7.
J. W. van Dijk,	W.I.	Van Merlestraat 78, Haag.
M. A. C. Hartman, C.B.I.	V.S.	Oude Delft 53.
A. G. P. Harting,	W.I.	Choorstraat 18.
A. Heldring, T.	V.S.	Oude Delft 52.
R. G. Hoeffelman.	C.I.	Daendelstraat 2, 's Hage.
A. Th. Hoogenboom,	C.I.	Giststeeg 2 (Lange Geer).
H. P. Jorritsma,	S.I.	Brab. Turfmarkt 68.
J. M. H. R. Kersemakers	C.I.	Oude Delft 35.
J. Koster,	W.I.	Coenderstraat 24.
T. Kloos Jr.,	W.I.	Oude Delft 223.
A. J. F. van Laer, W.I.	V.S.	Choorstraat 26
A. I. van Leer,	W.I.	Oranje Plantage 55.
C. Penning, S.I.	V.S.	
F. P. Pietermaat,	C.I.	v. Swietenstr. 64 's Hage.
J. A. Pool Jr.,	C.I.	Verwersdijk 20.
M. A. F. H. de Ranitz,	C.I.	Oude Delft 193.
F. C. van Sillevoldt,	C.I.	Oude Delft 194.
B. J. W. Swaters,	C.I.	Kortenaerstraat 6, Rotterd.
H. Tydens, T.	V.S.	Verwersdijk 32.
H. E. Verschoor, C.I.	V.S.	Oude Delft 34.
L. G. Vliegenthart, T.	V.S.	Zuid Avenue 56.
J. J.R. deWetstein Pfister, W.I.	V.S.	Oude Delft 47.

NAAMLIJST DER INGESCHREVENEN

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL

WELKE GEEN LID ZIJN VAN HET DELFTSCH STUDENTENCORPS.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
A. G. Allart,	C.I.	Oosteinde 226
P. W. van Baarsel,	V.S.	Paardenmarkt 34.
C. H. Barto,	W.I.	Gasthuislaan 145.
P. Bausch,	T.	Laan 28, den Haag.
J. A. van Beek,	V.S.	Oude Delft 84.
E. A. van Beest,	V.S.	Voorstraat 26.
G. van Bemmel,	C.I.	Voorstraat 97.
P. M. van Bemmel,	C.I.	Voorstraat 97.
J. van den Berg,	V.S.	Vlaardingen.
A. C. v. Bergen v. d. Grijp,	V.S.	Nieuwe Langendijk.
J. D. Berkhout,	V.S.	Oranjeplantage 43.
S. Bernard,	V.S.	Brab. Turfmarkt 69.
H. Biezeveld,	V.S.	Kanaal 9, den Haag.
P. L. Blanken,	C.I.	Markt 42.
J. A. Blok,	C.I.	Choorstraat.
E. L. F. Bodaert,	V.S.	Oostsingel 146*a*.
A. G. Böeseken,	T.	Open Rijstuin 12, Rotterd.
J. W. Böeseken,	T.	Open Rijstuin 12, Rotterd.
J. P. Boezaardt,	W.I.	Voorstraat 20.
P. C. Bomert,	V.S.	Haagweg 82.
J. A. Bonnerman,	C.B.I.	Conradkade 56, den Haag.
J. C. A. Bos Sulpke,	V.S.	den Haag.
G. Brouwer,	W.I.	Oude Delft 187.
H. L. Brusse,	T.	Passage 5, Rotterdam.
W. F. Buysman,	C.B.I.	Oostsingel 90.
Adr. Bijl,	C.B.I.	Nieuwe Laan 40.
J. B. Celliers,	V.S.	
S. Cohen,	V.S.	Botersloot 142, Rotterd.
H. Cramer,	C.B.I.	Zoeterw. singel, Leiden.
G. A. Degenaar,	V.S.	
J. H. Delgorge,	W.I.	Oude Delft 28.
B. G. Diddes,	V.S.	Westerhaven, Rotterdam.
J. van Dorp,	C.B.I.	Buitenwatersloot 81.
H. G. Duyns,	W.I.	Station Haarlem.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
J. C. van Dijk,	V.S.	Dertienhuizen 7.
Mej. M. Elzevier Dom,	V.S.	Schiedam.
C. A. H. W. G. Eyken,	V.S.	Koornmarkt 23.
Fiegée,	V.S.	
J. Frölich,	V.S.	Oostplantsoen 23.
J. P. Groenewegen,	W.I.	Molslaan 32.
J. J. A. de Groot,	W.I.	Hypolitusbuurt 8.
F. C. A. Grote,	W.I.	Voorstraat 79.
A. de Gruyter,	C.B.I.	de Ruiterstraat 2, den Haag.
J. A. J. van Haaren,	C.I.	Vlamingstraat 50.
G. J. Heering,	C.B.I.	Choorstraat 23.
D. A. Heinsius,	T.	Wald.Pyrm.kade 110, Haag.
G. van Heyenoort,	V.S.	Oude Delft 61.
D. A. van Heyst,	C.B.I.	Heemskerkstr. 1, den Haag.
F. H. C. M. Hoek,	S.W.I.	Bergweg C_2A., Hillegersb.
E. Hoegsma,	C.I.	Gasthuislaan 39.
G. J. Hoogesteger,	C.B.I.	Oude Delft 219.
J. H. J. Houben,	V.S.	
Ch. Hovestad,	W.I.	Agnetapark 261 B.
E. H. Huyskes Jr.,	C.B.I	Hypolitusbuurt 15.
J. Janette Walen,	W.I.	Westerstraat 17, Rotterdam.
W. de Jong,	W.I.	Voorstraat 37.
M. A. de Jongh,	T.	Oude Delft 187.
G. B. van Kampen,	T.	Choorstraat 26.
L. Kemper,	W.I.	Vlamingstraat 22, d. Haag.
P. D. C. Kley,	T.	Oude Delft 12.
C. W. Koch,	C.B.I.	Noordeinde
A. Koert,	V.S.	Hoornsche Weg, Hof v Delft
A. Kriebel,	V.S.	
E. J. Kuiper,	C.B.I.	Molslaan 32.
C. C. Kwisthout,	C.I.	Krayenhofstr. 16, 's Hage.
G. C. Ladesteyn,	V.S.	Parallelweg, Delft.
J. Q. H. Laumans,	W.I.	Oude Delft 235.
C. A. E. van Leeuwen,	C.I.	Obrechtstraat 91, den Haag.

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
J. W. Lispet,	V.S.	Verversdijk 104.
C. A. de Looze,	T.	Oude Delft 146.
J. van Lynschoten,	V.S.	Markt 66.
R. C. Mensert,	V.S.	Zuiderstraat 154.
E. Michiels,	T.	v.Limb. Stirumstr.23, Haag.
F. J. van Mierlo,	V.S.	
L. H. van Mierlo,	V.S.	
S. F. Monhemius,	S.W.I.	Oosteinde 83.
G. J. Morre Jr.,	T.	Oude Delft 6.
Mej. M. C. Morre,	V.S.	Oude Delft 6.
J. B. Nachenius,	T.	Oude Delft 219.
C. A. C. Nell,	V.S.	
C. J. Ninck Blok,	C.B.I	Heemskerkstr. 6, den Haag.
F. Nobel Azn.,	W.I.	Laan v. Overvest 169.
C. Noë,	V.S.	Voorstraat 79.
W. K. van Oort,	C.B.I.	K. Emmakade 88, d. Haag.
J. F. Oosthoek,	W.I.	Avenue Prins Alex. Rotterd.
A. Pel,	V.S.	Markt 17*a*.
W. A. Piets,	C.B.I.	IJsselstraat 14.
A. Plate,	W.I.	Westerkade 17, Rotterdam.
Mej. M. C. Pohlmann.	V.S.	Noordeinde 15.
D. Poot,	V.S.	
A. Q. de Raaydt,	T.	
J. H. Raeven,	V.S.	
J. C. v. Reekum,	C.B.I.	Stationsweg 77, Rotterdam.
A. A. Reidt,	W.I.	Noordsingel 71, Rotterdam.
B. J. W. Reuser,	C.I.	Wagenstraat 60, den Haag.
K. Robbers,	C.B.I.	Binnenwatersloot 12.
A. Rodenburg,	V.S.	Koornmarkt.
J. Rodenburg,	T.	Rotterd.weg 66, Vrijenban.
J. Th. van Rossum,	V.S.	
J. A. Roukens,	C.I.	Geer 32.
M. H. Rovers,	W.I.	Raamstraat 72.
L. A. van Royen,	V.S.	

NAAM.	STUDIE-VAK.	ADRES.
M. J. Schaap,	V.S.	Gasthuislaan 43.
J. C. Scharp,	C.B.I.	v. d. Duijnstr. 11H, d. Haag.
J. W. Scherrer,	W.I.	Oude Delft 5.
J. C. S. Schokking,	S.W.I.	Oostplantsoen 2.
J. H. Smeets,	V.S.	
J. A. Soer,	V.S.	
P. J. Stigter,	W.M.I.	Kerkstraat 52, den Haag.
Ph. J. Stok,	C.I.	Noordsingel 115, Rotterd.
H. G. Teuwisse,	W.I.	Station Delft.
A. M. Valkenburg,	C.I.	Brab. Turfmarkt 80.
W. van Veen,	C.I.	Oranjeplantage 67.
L. W. C. C. P. J. Velu,	C.B.I.	Nieuwe Laan 34.
J. D. van Velzen,	V.S.	Laan v. Overvest. 162, Hof van Delft.
G. Versteeg,	V.S.	Havenstraat.
R. J. Verwijs,	C.I.	Jacob Gerritstraat 15.
S. G. Visker,	W.I.	Amst. Veerk. 45, d. Haag.
P. J. Visser,	C.I.	v.Limb Stirumstr.27,d.Haag
B. W. van Vliet,	S.W.I.	Voorstraat 45*b*.
C. J. van Vliet,	W.I.	Bilderdijkstraat 38, d. Haag.
H. C. Volkers,	T.	Molslaan 68*a*.
E. L. A. v. Voorst t. Voorst,	W.I.	Prinsengracht 67, den Haag.
Mej. C. Vormer,	V.S.	Schiedam.
C. P. Vijverberg,	C.B.I.	Hartmanslaan 12, Rotterd.
J. H. D. Wagener,	C.B.W.I	Watersteeg 4, Leiden.
B. Wigersma,	T.	Voorstraat 37.
A. van Winden,	V S.	
F. F. M. Wirtz,	W.I.	den Haag.
H. Witkamp,	W.I.	Scheepmakerij 27.
R. D. Yspeert,	C.B.I.	Buitenwatersloot 79.
B. S. van Zanten,	W.I.	Voldersgracht 16.
A. K. Zweede,	C.I.	Oosteinde 226.
P. J. van Zwieten,	W.I.	Ezelsveld 17.